

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet broj: S1 1 K 027427 18 Kri

Datum: objavljivanja 24.02.2023. godine
pismenog otpravka 30.05.2023. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Enida Hadžiomerović, predsjednik vijeća
Sudija Jasmina Ćosić Dedović, član
sudija Darko Samardžić, član

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

protiv

JURE KORDIĆA, DRAŽANA LOVRIĆA, DARIJA SUŠCA, NEDŽADA TINJAKA,
NUHANA ŠIKALO, DARIJA MIHALJA, STANKA ŠKOBIĆA, TOMISLAVA ANIČIĆA I
SLAVKA GOLEMCA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Seid Marušić

Branilac optuženog Jure Kordića: advokat Nenad Gvozdnić

Branilac optuženog Dražana Lovrića: advokat Irena Pehar

Branilac optuženog Darija Sušca: advokat Davor Šilić

Branilac optuženog Nedžada Tinjaka: advokat Fadil Abaz

Branilac optuženog Nuhana Šikala: advokat Ivan Pehar

Branilac optuženog Darija Mihalja: advokat Mirna Avdibegović

Branilac optuženog Stanka Škobića: advokat Anka Hrstić

Branilac optuženog Tomislava Aničića: advokat Bojan Krešić

Branilac optuženog Slavka Golemca: advokat Mario Marić

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88

Telefon: 033 707 100; Fax: 033 707 155

SADRŽAJ

PRESUDA.....	6
Obrazloženje.....	18
I. KRIVIČNI POSTUPAK.....	19
A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES	19
B. PROCESNE ODLUKE	19
(a) <i>Protek roka od 30 (trideset) dana (član 251. stav 2. ZKP BiH)</i>	19
(b) <i>Isključenje javnosti</i>	20
(c) <i>Odluke o mjerama zaštite za svjedoke</i>	21
(d) <i>Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza</i>	25
(e) <i>Odustajanje Tužilaštva i odbrana od predloženih dokaza</i>	27
(f) <i>Odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga Tužilaštva i odbrana optuženih</i>	28
(g) <i>Prigovori na uložene materijalne dokaze Tužilaštva i odbrane optuženog</i>	30
(h) <i>Razdvajanje postupka (član 26. ZKP BiH) i obustava postupka u slučaju smrti optuženog (član 205. ZKP BiH)</i>	32
(i) <i>Ostale procesne odluke koje se tiču toka dokaznog postupka</i>	35
(j) <i>Utvrđene činjenice</i>	38
(k) <i>Vještačenja optuženih Nedžada Tinjaka i Slavka Golemca</i>	38
C. DOKAZNI POSTUPAK	39
D. ZAVRŠNE RIJEČI	41
a. <i>Završne riječi Tužilaštva BiH</i>	41
b. <i>Završne riječi odbrane optuženog Kordića</i>	48
c. <i>Završne riječi odbrane optuženog Lovrića</i>	51
d. <i>Završne riječi odbrane optuženog Sušca</i>	54
e. <i>Završne riječi odbrane optuženog Tinjaka</i>	56
f. <i>Završne riječi odbrane optuženog Šikala</i>	62
g. <i>Završne riječi odbrane optuženog Mihalja</i>	63
h. <i>Završne riječi odbrane optuženog Škobića</i>	64
i. <i>Završne riječi odbrane optuženog Aničića</i>	66
j. <i>Završne riječi odbrane optuženog Golemca</i>	68
II. OPŠTA OCJENA DOKAZA.....	69
III. PRAVNA KVALIFIKACIJA DJELA I PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	72
A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT	72

B. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI IZ ČLANA 172. KZ BIH	84
C. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA	94
D. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ	98
(a) Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava	100
(b) Civilni status žrtava i status logora Vojno	102
(i) Status oštećenih kao zaštićene kategorije stanovništva	103
(ii) Status logora Vojno na području opštine Mostar	105
(c) Kršenje mora biti učinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije	109
(d) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom ..	110
(e) Počinilac mora narediti ili počiniti djelo	115
E. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI RATNOG ZLOČINA	116
i. Izmjene činjeničnog opisa	116
Zaključak o krivici optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića i Nedžada Tinjaka	120
(a) <i>Kvalifikacija nečovječnog postupanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ</i>	<i>121</i>
(b) <i>Kvalifikacija protivzakonitog odvođenja u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ</i>	<i>124</i>
(c) <i>Kvalifikacija silovanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ</i>	<i>126</i>
(ii) Protivzakonito lišavanje slobode civila iz naselja Panjevina i njihovo zatvaranje- tačka 1. a) izreke presude	129
(iii) Nečovječno postupanje prema svjedoku „AB“, Željku Čakaloviću, Arisu Začinoviću, Enveru Kajtaziju i Husniji Ćorajeviću - tačka 1. b) izreke presude	134
(iv) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 7. septembra ili oko tog datuma 1993. godine i nečovječno postupanje prema svjedoku “J”- tačka 2. izreke presude-.....	141
(v) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 15. augusta 1993. godine- tačka 3. a) izreke presude	147
(vi) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 17. augusta ili oko tog datuma 1993. godine- tačka 3. b) izreke presude	151
(vii) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 2. septembra 1993. godine- tačka 3. c) izreke presude	155
(viii) Nečovječno postupanje prema „Al“ – tačka 3. d) izreke presude	162
(ix) Protivzakonito lišavanje slobode civila i odvođenje u logor Vojno dana 11. oktobra 1993. godine- tačka 3. e) izreke presude	165
(x) Silovanje svjedoka “O” i “P”- tačke 3. f) i g) izreke presude	168
(xi) Nečovječno postupanje prema tada maloljetnom svjedoku „152“- tačka 3. h) izreke presude.	175
F. ZAKLJUČAK	179
IV. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE.....	184
(i) Tačka II.1. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 15.08.1993. godine koje se stavljalo na teret optuženom Slavku Golemcu .	185
(ii) Tačka II.2. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema oštećenim Mustafi Maciću i „AJ“ koje se	stavljalo na teret optuženom Nedžadu

Tinjaku.....	187
(iii) Tačka II.3. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 15.08.1993. godine koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu	191
(iv) Tačka II.4. izreke oslobađajućeg dijela presude – zlostavljanje zatvorenice „F“ koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu	193
(v) Tačka II.5. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 02.09.1993. godine koje se stavljalo na teret optuženim Stanku Škobiću i Slavku Golemcu	196
(vi) Tačka II.6. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema oštećenom „AI“ koje se stavljalo na teret optuženom Nedžadu Tinjaku	200
(vii) Tačka II.7. izreke oslobađajućeg dijela presude – zlostavljanje zatvorenice Saje Ćorić koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu	201
(viii) Tačka II.8. izreke oslobađajućeg dijela presude – silovanje zatvorenice „B“ koje se stavljalo na teret optuženim Tomislavu Aničiću, Nuhanu Šikalo i Dariju Mihalju	204
(ix) Tačka II.9. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema zatvorenicama „A“ i „F“ koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Mihalju	210
(x) Tačka II.10. izreke oslobađajućeg dijela presude – silovanje zatvorenice „D“ koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu	214
Zaključak u pogledu oslobađajućeg dijela presude	216
V. ODLUKA O KAZNI	217
VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA	219
VII. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA	219
VIII. ANEKS I	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
A. IZVEDENI DOKAZI TUŽILAŠTVA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka.....	Error! Bookmark not defined.
2. Lista vještaka	Error! Bookmark not defined.
3. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
B. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG KORDIĆA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
C. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG LOVRIĆA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
D. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG SUŠCA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
E. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG TINJAKA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka.....	Error! Bookmark not defined.
2. Lista vještaka	Error! Bookmark not defined.
3. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
F. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG ŠIKALA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka.....	Error! Bookmark not defined.
2. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
G. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG MIHALJA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka.....	Error! Bookmark not defined.
2. Lista uložениh materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.

H. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG ŠKOBIĆA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka	Error! Bookmark not defined.
2. Lista uloženi materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
I. IZVEDENI DOKAZI ODBRANE OPTUŽENOG GOLEMCA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
1. Lista svjedoka	Error! Bookmark not defined.
2. Lista vještaka	Error! Bookmark not defined.
3. Lista uloženi materijalnih dokaza	Error! Bookmark not defined.
IX. ANEKS II	221

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Enide Hadžiomerović, kao predsjednika vijeća, te sudija Jasmine Ćosić Dedović i Darka Samardžića, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravnog savjetnika-asistenta Selene Beba, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženih Jure Kordića i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), sve u vezi sa članovima 29. i 180. stav 1. istog Zakona, postupajući po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj T20 0 KTRZ 0002817 12, od 18.01.2018. godine, koja je potvrđena 26.01.2018. godine, nakon održanog javnog glavnog pretresa, na kojem je dijelom bila isključena javnost, održanom u prisustvu tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Seida Marušića, optuženog Jure Kordića i njegovog branioca, advokata Nenada Gvozdića, optuženog Dražana Lovrića i njegove braniteljice, advokata Irene Pehar, optuženog Darija Sušca i njegovog branioca, advokata Davora Šilića, optuženog Nedžada Tinjaka i njegovog branioca, advokata Fadila Abaza, optuženog Nuhana Šikala i njegovog branioca, advokata Ivana Pehara, optuženog Darija Mihalja i njegove braniteljice, advokata Mirne Avdibegović, optuženog Stanka Škobića i njegove braniteljice, advokata Anke Hrstić, optuženog Tomislava Aničića i njegovog branioca, advokata Bojana Krešića, te optuženog Slavka Golemca i njegovog branioca, advokata Marija Marića, donio je i dana 24.02.2023. godine javno objavio:

P R E S U D U

I

OPTUŽENI:

1. JURE KORDIĆ, sin Ivana i Anice, rođene Jurić, rođen 31.08.1973. godine u mjestu Bijelo polje, opština Mostar, JMBG ..., po nacionalnosti ..., nastanjen u ..., državljanin BiH i Republike Hrvatske, po zanimanju radnik, sa završenom osnovnom školom, lošeg

imovnog stanja, oženjen, otac troje djece, neosuđivan,

2. DRAŽAN LOVRIĆ, sin Zdravke rođene Lovrić, rođen 26.08.1968. godine u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH, po zanimanju elektroinstalater, sa završenom srednjom elektrotehničkom školom, lošeg imovnog stanja, razveden, otac dvoje djece, neosuđivan,

3. NEDŽAD TINJAK, zvani „Žuti“, i „Nečko“, sin Rame i Durije, rođene Novalić, rođen 25.11.1971. godine u mjestu Spiljani, opština Konjic, nastanjen u ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH, JMBG ..., po zanimanju zidar sa završenom srednjom građevinskom školom, lošeg imovnog stanja, oženjen, otac troje djece, zaposlen, neosuđivan,

K R I V I S U

što su:

Za vrijeme oružanog sukoba između Hrvatskog vijeća obrane (HVO) i Armije Republike Bosne i Hercegovine (Armije RBiH), optuženi Jure Kordić, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade, a od 1.10.1993. do 19.4.1994. godine pripadnik logistike 2. brigade, te od 1.3.1993. do 31.12.1993. i pripadnik Kažnjeničke bojne, optuženi Dražan Lovrić, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO u svojstvu zapovjednika satnije – Ročna, te optuženi Nedžad Tinjak, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO do 30.6.1993. godine, pomoćnik zapovjednika bojne za VOS i pripadnik Kažnjeničke bojne, na području opštine Mostar, u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine, protivno odredbama međunarodnog humanitarnog prava i člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, počinili i to:

1. Optuženi Jure Kordić:

a) Dana 23. jula 1993. godine, u Mostaru, zajedno sa Neđadom Ćorićem (preminuo), Damirom Brekalom, koji se ranije zvao Emir i vojnikom HVO Zovko zvani „Bura“, protivpravno uhapsili – lišili slobode u kući u naselju Panjevina bošnjačke civile, žene i muškarce, i to: Fatimu Nazdrajić, Mustafu Nazdrajić, te svjedoke „L“ i „X“ pa ih pripremljenim PMV odvezli i zatvorili u podrum kuće u naselju Rudnik, nakon čega su Fatima Nazdrajić, Mustafa Nazdrajić i svjedok „X“ istu noć odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“, opština Mostar.

b) Tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, na području opštine Mostar, nakon što je jedan od vojnika HVO-a pogođen i ubijen blizu crte bojišnice, i nakon što su nepoznati vojnici HVO-a naredili zatvorenicima: svjedoku „AB“, Željku Čakaloviću, Arisu Začinoviću, Enveru Kajtaziju i Husniji Ćorajeviću da njegovo tijelo odnesu u ambulantu u mjestu Vojno, što su isti i učinili, da bi potom bili okrivljeni za smrt vojnika HVO navodno zbog toga što njegovo tijelo nisu brzo odnijeli u ambulantu, zbog čega su navedeni zatvorenici odvedeni u garažu u logoru „Vojno“, gdje su bili izloženi premlaćivanju od strane Jure Kordića, Marija Mihalja (preminuo) i vojnika HVO, koji su ih zajedno udarali nogama, šakama i palicama u predjelu glave i tijela, od kojih udaraca i zadobijenih povreda su Enver Kajtazi i Husnija Ćorajević pali na tlo, pa dok su ležali na tlu, Mario Mihalj je uzeo nož od Jure Kordića, kojim nožem je prerezao vrat i na taj način lišio života Envera Kajtazija i Husniju Ćorajević, a nakon što su Jure Kordić, Mario Mihalj i vojnik HVO izašli iz garaže i zatvorili vrata, zatvorenici „AB“ i Aris Začinović pokušali pobjeći u čemu je uspio svjedok „AB“ na kojeg je pucano iz vatrenog oružja uslijed čega je ranjen, a Aris Začinović uhvaćen kojem je potom Mario Mihalj prerezao vrat i tako lišio života zatvorenika ispred garaže u prisustvu drugih zatvorenika.

2. Optuženi Nedžad Tinjak i Dražan Lovrić, skupa:

Dana 7. septembra ili oko toga datuma 1993. godine, u Mostaru, u ulici Omladinska i druge, zajedno sa Ivanom Kolobarom, protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, među kojima su bili Sidika Ćišić (preminula), Esad Ćišić (preminuo), Fatima Ćišić, Aida Macanović rođenu Ćišić, Amel Ćišić, Ramiz Hasanagić (preminuo), Nutfeta Hasanagić, Mugdim Ibrulj, Enver Tihak, Zejna Tihak, preminula, Medina Handžo, Mejra Handžo (preminula), Elma Špago, Emir Špago, Zuhra Čehić (preminula), svjedoci „D“, „K“, „J“, a koju svjedokinju „J“ je Nedžad Tinjak više puta ošamario i prijetio da će je silovati prilikom izvođenja iz stana, te svjedoci „C“, „P“ i „I“, nakon čega su pripremljenim vozilima odvezeni i zatvoreni u logoru „Vojno“ opština Mostar.

3. Optuženi Nedžad Tinjak:

a) Dana 15. augusta 1993. godine oko 15,00 sati u Mostaru u ulici Avenija i druge, zajedno sa Ivanom Kolobarom zvanim Ivek i Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), protivpravno uhapsili - lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, među kojima su

bili Almira Basarić rođena Dževlan, Almasa Bešo rođena Dževlan, Mustafa Macić (preminuo), Sadeta Macić (preminula), Miran Merzić, Lamija Isić rođena Tipura, Amar Tipura, te svjedoci „F“, „E“ i „A“, nakon čega su pripremljenim vozilima odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“, opština Mostar.

b) Dana 17. augusta ili oko toga datuma 1993. godine, u Mostaru, zajedno sa Ivanom Kolobarom i Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), protivpravno uhapsili – lišili slobode u stambenim objektima u zapadnom dijelu Mostara, bošnjačke civile, žene, djecu i starce, među kojima su bili Mina Ćurić, Nerkez Ćurić, Bego Vejzović, Ermina Vejzović, Salko Smajilović, Selma Pervan rođena Smajilović, te svjedoci „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, nakon čega su pripremljenim vozilom odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“ opština Mostar.

c) Dana 2. septembra 1993. godine, u Mostaru, u ulici Rudarska i druge, zajedno sa Ivanom Kolobarom i NN pripadnicima HVO vojske, protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile, među kojima su bili Kemal Batlak, Tidža Batlak (preminula), Sabaha Ćimić, Alisa Ćimić, Smajo Huban, Fata Kajtaž (preminula), Jasminka Kajtaž, Edna Kajtaž, Monija Kajtaž, stara oko 6 mjeseci, Miralem Vuk (preminuo), Arsija Vuk, Denis Vuk, Saja Ćorić (preminula), Mirhunisa Idrizović rođena Ćorić i svjedoci „AI“, „AG“, „W“ nakon čega je pripremljenim vozilima odvezeno i zatvoreno oko 30 bošnjačkih civila, žena, djece i staraca u logoru „Vojno“ opština Mostar, a među kojima su bili i prethodno imenovani, pa u mjestu Đubrani naredili svjedoku „AI“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protivpravno uhapšenih civila, što je „AI“ i učinio pa kada im je „AI“ predao novac i zlato Nedžad Tinjak ga udario –nogom i šakom u predjelu glave i tijela uslijed čega je „AI“ trpio bolove i strah.

d) Tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u garaži logora „Vojno“, na području opštine Mostar, gdje je „AI“ bio zatvoren sa drugim zatvorenicima, udario ga snažno pištoljem u predjelu potiljka, uslijed čega je trpio bolove i strah.

e) Dana 11. oktobra 1993.godine u Mostaru, zajedno sa NN pripadnikom HVO vojske protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile svjedoke „O“ i mlđb. „152“, pa su ih pripremljenim vozilom odvezli u logor „Vojno“, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine.

f) Dana 11.10.1993. godine u logoru „Vojno“, na području opštine Mostar, naredio zaštićenoj svjedokinji „O“ da uđe u sobu i da se skine, pa kada se ova iz straha skinula do pasa, naredio joj da legne na krevet na leđa, i prisilio je na oralni seks, a nakon toga naredio NN pripadniku HVO vojske da je odvede u sobu gdje su bile zatvorene ostale zatvorenice sa djecom što je ovaj i učinio.

g) Tačno neutvrđenog dana krajem mjeseca septembra ili početkom mjeseca oktobra 1993. godine, u večernjim satima, u logoru „Vojno“ na području opštine Mostar, u sobi u kojoj su bile zatvorene žene i djeca, došao Mirko Vračević, pripadnik HVO vojske, pa naredio da izađu zatvorenice svjedokinje „P“ i „R1“, a kada su ove izašle predao ih Dražanu Lovriću, pripadniku HVO vojske, koji ih je odveo u drugu kuću u logoru „Vojno“ gdje su razdvojene, nakon čega je u prostoriju gdje se nalazila svjedokinja „P“ ušao Nedžad Tinjak, pa joj naredio da se skine, a kada je ova počela da vrišti i moliti ga da to ne radi, pritom udarajući je nogama i rukama, prisilio ju je na oralni seks, nakon čega su vraćene i predate Mirku Vračeviću koji ih je odveo u sobu gdje su bile zatvorene.

h) Dana 12. oktobra 1993. godine, u logoru „Vojno“ opština Mostar, zajedno sa Draganom Šunjićem, Marijom Mihaljem (preminuo) i sedmoricom HVO vojnika zlostavljali mladb. zatvorenika svjedoka „152“ na način da su ga uveli u kancelariju kod Marija Mihalj, pa mu oduzeli jaknu i dokumenta, a nakon toga ga udarali sa policijskim palicama, šakama i nogama u predjelu glave i tijela od kojih udaraca je zadobio prijelom tri zuba, modrice, zatim mu Mario Mihalj na prste od ruku zavezao žice i sa induktorskim telefonom proizvodio struju – elektrošokove uslijed čega se ovaj tresao, pa mu davao pištolj da se ubije, a nakon toga ga Dragan Šunjić sa nožem više puta ubo u leđa, stavljao mu nož na vrat, pa ga zatvorili u podrum, uslijed čega je trpio bolove i strah.

čime su:

Optuženi Nedžad Tinjak pod tačkom 3. d), f) i g), kao izvršilac, počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije¹, dok su optuženi Jure Kordić pod tačkom 1. a) i b), kao saizvršilac, optuženi Dražan Lovrić pod tačkom 2, kao saizvršilac, te optuženi Nedžad

¹ Skupština SFRJ je usvojila Krivični zakon Bosne i Hercegovine na sjednici Saveznog vijeća, održanoj dana 28.09.1976. godine i objavila ga u Službenom listu SFRJ broj 44, od 08.10.1976. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti BiH, KZ SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22.05.1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja.

Tinjak pod tačkama 2. i 3. a), b), c), e) i h), kao saizvršilac, počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u vezi sa članom 22. istog Zakona,

pa ih Sud, na osnovu člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, uz primjenu članova 33, 38, 41, 42. tačka 2. i 43. stav 1. Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije,

O S U Đ U J E

OPTUŽENOG JURU KORDIĆA

Na kaznu zatvora u trajanju od 3 (tri) godine

OPTUŽENOG DRAŽANA LOVRIĆA

Na kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine

OPTUŽENOG NEDŽADA TINJAKA

Na kaznu zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina

II

Na osnovu odredbe člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine,

OPTUŽENI NEDŽAD TINJAK (sa ličnim podacima kako je navedeno u tački I izreke presude)

DARIO SUŠAC, sin Joze i Mire, rođene Kožul, rođen 15.09.1971. godine u mjestu ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH i Republike Hrvatske, po zanimanju viši sportski trener, sa završenom Vojnom školom u Zagrebu 1995-1996. godine i DIF-om, u penziji, lošeg do srednjeg imovnog stanja, oženjen, otac četvero djece, ranije osuđivan,

NUHAN ŠIKALO, zvani „Nuki“, sin Bećira i Rahime, rođene Pobrić, rođen 16.09.1967. godine u ..., JMBG ..., ..., državljanin BiH, po zanimanju radnik, pismen, sa završenih 4 razreda osnovne škole, razveden, otac petero djece, od kojih jedno maloljetno, lošeg

imovnog stanja, nezaposlen, ranije osuđivan,

DARIO MIHALJ, sin Nikole i Jelice, rođene Rajić, rođen 04.03.1970. godine u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH i Republike Hrvatske, po zanimanju mehaničar mašina i postrojenja, pismen sa završenom EMŠC, oženjen, otac troje djece, lošeg imovnog stanja, nezaposlen, neosuđivan,

STANKO ŠKOBIĆ, zvani „Ćana“, „Ćamil“ i „Deda“ sin Ante i majke Šime, rođene Krezić, rođen 10.10.1960. godine u Vrapčićima, opština Mostar, JMBG ..., nastanjen u ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH, po zanimanju mašinski tehničar, nezaposlen, neosuđivan,

TOMISLAV ANIČIĆ, zvani „Jace“, sin Ivana i Ive, rođene Lovrić rođen 10.01.1957. godine u mjestu ..., ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH i Republike Hrvatske, JMBG ..., po zanimanju strojarski tehničar sa završenom srednjom strojarskom školom, oženjen, otac dvoje djece, srednjeg imovnog stanja, zaposlen, neosuđivan,

SLAVKO GOLEMAC, sin Marka i Janje, rođene Zovko, rođen 15.02.1969. godine u ..., JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin BiH i Republike Hrvatske, pismen sa završenom srednjom mašinskom školom, po zanimanju mašinbravar, oženjen, otac dvoje djece, penzioner, lošeg imovnog stanja, neosuđivan,

OSLOBAĐAJU SE OD OPTUŽBE

da su:

u periodu od mjeseca jula 1993. godine pa do mjeseca marta 1994. godine, u toku oružanog sukoba između HVO-a i AR BiH Neđad Ćorić, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO i Kažnjeničke bojne, Jure Kordić, pripadnik 1. bojne 2. brigade a od 1.10.1993. do 19.4.1994. godine pripadnik logistike 2. brigade te od 1.3.1993. do 31.12.1993. i pripadnik Kažnjeničke bojne, Dražan Lovrić, pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO u svojstvu zapovjednika satnije – Ročna, Dario Sušac, pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO u svojstvu zapovjednika voda, Nedžad Tinjak, pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO do 30.6.1993. godine, pomoćnik

zapovjednika bojne za VOS i pripadnik Kažnjeničke bojne, Nuhan Šikalo, pripadnik HVO (I bojna Bijelo Polje) od 18.05.1993. do 30.04.1996. godine, Dario Mihalj pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO do 15.2.1993. godine a od 19.4.1993. pripadnik HVO, Stanko Škobić, pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO – autojedinica, Tomislav Aničić, pripadnik 1. bojne 2. brigade u svojstvu referenta općih poslova, Marinko Šunjić, pripadnik 1. bojne 2. brigade do 30.6.1993. godine a od 1.7.1993. godine pripadnik 3. bojne 2. brigade, i Slavko Golemac, pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO, u čijoj zoni odgovornosti se nalazilo mjesto Vojno, opština Mostar, kao dio širokog, rasprostranjenog i sistematičnog napada, HVO vojske i njene vojne policije protiv bošnjačkog civilnog stanovništva opštine Mostar, koji napad je bio počinjen u sklopu državne ili organizacione politike za činjenje takvog napada, znajući za takav napad, koji je imao za cilj zatvaranje, zlostavljanje i progon bošnjačkog stanovništva sa teritorije planirane Hrvatske države Herceg Bosne u kojem su Neđad Ćorić i drugi optuženi svojevrijem i svjesno učestvovali, u kojem napadu je više od 70 civila bošnjačke nacionalnosti, djece, žena i staraca sa područja opštine Mostara nezakonito uhapšeno – lišeno slobode iz svojih stanova i kuća zbog svoje nacionalne odnosno vjerske pripadnosti, i prethodno pripremljenim kamionima, kombijem i PMV odvezeni u logor „Vojno“ u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine od strane Neđada Ćorić, Jure Kordića, Nedžada Tinjaka, Slavka Golemca, Darija Sušca, Stanka Škobića, Dražana Lovrića, zajedno sa Damirom Brekalom, koji se ranije zvao Emir, vojnikom HVO vojske Zovko zv. „Bura“, Ivanom Kolobarom zv. „Ivek“, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), Brankom Božićem (preminuo) i NN pripadnicima HVO vojske, i držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine u nehumanim uslovima u kućama i drugim objektima u mjestu Vojno, opština Mostar, bez osnovnih životnih potreba, odnosno bez dovoljno hrane, adekvatne odjeće, vode za piće, struje, kreveta, deka i pokrivača, medicinske njege, u nehigijenskim uslovima i u skućenom prostoru, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju, mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, koji zatvorenici su živjeli u stalnom strahu za svoje živote i živote svoje porodice, naročito svoje maloljetne djece, uslijed čega je više zatvorenika podleglo, a ostalim zatvorenicima kao posljedica nezakonitog lišavanja slobode i zatvaranja su nanesene teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede, kao i stotine muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su bili sistemski lišeni slobode, prethodno odvedeni i zatvoreni u logor Heliostrom i izvođeni iz logora Heliostrom na prisilni rad, pa nezakonito zatvarani u logor u mjestu Vojno, opština Mostar, gdje su držani u ponižavajućim i nehumanim uslovima u garaži i podrumu jedne kuće, izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju, mučenju, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju od strane stražara i vojnika, zbog svoje nacionalne, vjerske i

političke pripadnosti, uslijed čega je više zatvorenika podleglo, znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa nakanom da ga unaprijede čime su svjesno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu jedni sa drugima, te u dogovoru sa Markom Radićem, Draganom Šunjićem, Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, Mirkom Vračevićem, Marijom Mihaljem (preminuo), Ivicom Kolobarom, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo) i dr., s kojima su dijelili zajednički plan unaprijeđenja opisanog sistema zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana, Neđad Ćorić i drugi optuženi su počinili, i na drugi način pomagali i podržavali počinjenje različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja čime je stvorena atmosfera straha, doprinosili su jačanju uslova u logoru koji su bili brutalni i barbarski i ponižavajući za zatvorenike, koji su držani bez osnovnih životnih potreba adekvatne hrane, odjeće, smještaja, vode za piće, struje, kreveta, deka i pokrivača, medicinske njege, zatvoreni u nehigijenskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju, mučenju, maltretiranju, ponižavanju i psihičkom i seksualnom zlostavljanju, koji su bili počinjeni u cilju udruženog zločinačkog poduhvata ili su bili kao prirodna i predvidiva posljedica izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata, a što je i u suprotnosti sa međunarodnim humanitarnim pravom i Ženevskom konvencijom o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata od 12.08.1949. godine, član 3. stav 1, tačke a) i c) između ostalog:

1. Dana 15. augusta 1993. godine oko 15,00 sati u Mostaru u ulici XVI, Rudarskoj i Aveniji, **Slavko Golemac** zajedno sa Tinjak Nedžadom, Kolobara Ivanom zv. Ivek, Hadžiosmanović Amelom (preminuo) i Božić Brankom (preminuo) protupravno uhapsili - lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce pa ih pripremljenim kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, a među njima : Basarić Almiru rođenu Dževlan, Bešo Almasu rođenu Dževlan, Macić Mustafu (preminuo), Macić Sadetu (preminula), Merzić Mirana, Isić Lamiju rođenu Tipura, Tipura Amara, i zaštićene svjedoke „F“, „E“, „A“ i dr., gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehigijenskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, usljed čega su im nanijete teške psihičke, fizičke i emocionalne povrede. *(tačka 2. optužnice)*

2. Dana 16. augusta 1993. godine ili oko toga datuma, oko 14,00 sati, u Mostaru, u naselju "Vojno" kod Zalihića kuća, **Nedžad Tinjak** zajedno sa Brekalo Damirom koji se ranije zvao Emir, zatvorenike Macić Mustafu (preminuo) i "AJ" (preminuo) koji su dovedeni iz logora „Vojno“ da kopaju kanale i tranšeje fizički zlostavljali, udarali rukama, nogama obuvenim u vojničke čizme i remen kaišem u predjelu glave i tijela od kojih udaraca je "AJ" izgubio

svijest i pao u kanal koji je kopao, te zadobio modrice i tekla mu krv. *(tačka 3. optužnice)*

3. Dana 17. augusta ili oko toga datuma 1993. godine, u Mostaru, **Dario Sušac** zajedno sa Tinjak Nedžadom, Kolobara Ivanom i Hadžiosmanović Amelom (preminuo) protivpravno uhapsili – lišili slobode u stanovima i kućama u Centru 2. u ulici Moše Pijade, Ante Starčevića i Aveniji, bošnjačke civile, žene, djecu i starce pa ih pripremljenim kamionom – kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“ opština Mostar, a među njima: Omanović Mersiju, Šukalić Amnu, Zerdelić Ramizu, (preminula), Bubalo Editu rođenu Pehilj, Ćurić Minu, Vejzović Begu, Vejzović Ermina, Ćurić Nerkeza, Smajilović Salku, Pervan Selmu rođenu Smajlović, Rujović Dijanu, (preminula), Hubana Hibu, Brkić Tea, Omanović Arifa (preminuo) Omanović Humiju (preminula) i zaštićene svjedoke „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehigijenskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani maltretiranju, mučenju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, usljed čega su im nanijete teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede, a neki od njih su usljed zadobijenih fizičkih povreda i preminuli u logoru „Vojno“. *(tačka 4. optužnice)*

4. Dana 29. augusta 1993. godine u Mostaru, u mjestu "Vojno“, opština Mostar, u vikendici, **Dario Sušac** zajedno sa Brekalo Damirom koji se ranije zvao Emir, zlostavljali zatvorenicu „F“, na način da joj je Brekalo Damir naredio da pođe s njim u jednu sobu što je i učinila, pa je ispitivao o njenom suprugu koji je bio pripadnik ARBiH zatim joj pokušao skinuti bluzu i udario je šakom jednom u predjelu glave – lica, a Sušac Dario joj rekao da mora raditi ono što traže od nje, opsovao joj balinsku majku i izvadio pištolj, repetirao ga i uperio u njenu glavu usljed čega je ova od straha izgubila svijest i pala na pod, a nakon toga joj je i Brekalo Damir opsovao balinsku majku i rekao joj „sutra ću doći po tebe, daću ti kramp i kopaćeš kanal dug 5 metara, a Sušac Dario joj zaprijetio i riječima „dovešćemo ti djecu i pred tobom ih zaklati i baciti u Neretvu ako ne budeš slušala i radila što ti mi naredimo“, a nakon toga u sobu je ušao NN pripadnik HVO vojske i rekao im „što mučite ženu, vratite je u zatvor“, što su i učinili. *(tačka 5. optužnice)*

5. Dana 2. septembra 1993. godine, u Mostaru, u ulici Rudarska, Kneza Višeslava, Aveniji i dr, **Slavko Golemac i Stanko Škobić**, zajedno sa Tinjak Nedžadom, Kolobara Ivanom i NN pripadnicima HVO vojske, protivpravno uhapsili – lišili slobode, pa pripremljenim kamionom odvezli i zatvorili oko 50 bošnjačkih civila, žena, djece i staraca u

zatvoru „Vojno“ opština Mostar, a među njima : Alić Šejlu, Batlak Kemala, Batlak Tidžu (preminula), Ćimić Sabahu, Ćimić Alisu, Hubana Smaju, Kajtaž Fatu (preminula) Kajtaž Jasminka, Kajtaž Ednu, Kajtaž Moniju, staru 6 mjeseci, Vuk Miralema, (preminuo) Vuk Arsiju, Vuk Denisa, Ćorić Saju, Idrizović Mirhunisu rođenu Ćorić i zaštićene svjedoke „Al“, „AG“, „W“ , pa u mjestu Đubrani naredili zaštićenom svjedoku „Al“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protivpravno uhapšenih civila, što je „Al“ i učinio pa kada im je „Al“ predao novac i zlato Tinjak Nedžad ga udario snažno više puta nogama obuvenim u vojničke čizme i zatvorenom šakom - pesnicama u predjelu glave i tijela usljed čega je ovaj trpio bolove i strah, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehumanim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, u strahu za svoje živote, živote svojih porodica, a naročito svoje maoljetne djece, usljed čega su im nanijete teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede. *(tačka 6. optužnice)*

6. Tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u garaži logora „Vojno“, na području opštine Mostar, **Nedžad Tinjak** zajedno sa Mihalj Mariom (preminuo) i Šunjić Draganom, fizički zlostavljali zatvorenika „Al“ na način da su ga više puta udarili nogama obuvenim u vojničke čizme i rukama u predjelu glave i tijela, od kojih udaraca je ovaj pao na pod i dok je ležao na podu nastavili ga udarati usljed čega je zadobio povrede u vidu modrica i nateklina i trpio bolove i strah. *(tačka 7. b) optužnice)*

7. Početkom mjeseca septembra 1993. godine u logoru „Vojno“, opština Mostar, **Dario Sušac** zajedno sa Mihalj Mariom (preminuo) Šunjić Draganom i Radić Markom fizički zlostavljao zatvorenicu Ćorić Saju na način da joj je Sušac Dario sa električnim kablom zavezao ruke pa prikopčao kabal na struju, usljed čega su joj trnule ruke, zatim je šakama udarao u predjelu glave – lica, vukao za kosu i prijetio nožem, stavio joj nož pod vrat usljed čega je ova od straha, bolova i udaraca pala na pod, a nakon toga izvršili pretres stvari koje je imala uz sebe, dok je za to vrijeme Sušac Dario udarao šakama u predjelu glave. *(tačka 9. optužnice)*

8. Dana 28. septembra 1993. godine u logoru „Vojno“, opština Mostar, nakon što je dozapovjednik Šunjić Dragan naredio zatvorenici zaštićenoj svjedokinji „B“ da pođe s njim što je ova i učinila pa joj ispred logora naredio da sjedne u p.m.v. u kojem je bio **Nuhan Šikalo** zv. „Babo“ i rekao joj da će je odvesti u zgradu policije, što je ovaj i učinio, odvezao

je u zgradu policije HVO koja je bila udaljena oko 1 km, na putu prema naselju Salakovac, a u kojoj je zatekla **Tomislava Aničića**, Šunjić Marinka, Ćorić Neđada i **Darija Mihalja**, pa joj **Tomislav Aničić** naredio da opere suđe i raspredi spavaće sobe, a kada je zaštićena svjedokinja „B“ ušla u spavaću sobu za njom je ušao **Tomislav Aničić** i naredio joj da se skine, pa joj stavio nož pod vrat i zaprijetio joj i riječima „ukoliko se ne skineš dovešću ti djecu i zaklati ih pred tvojim očima“, a kada se ova od straha počela skidati i plakati udario je dva puta šakom u predjelu glave - lica i rekao joj „ brže se skini i ćuti“, pa kada se skinula oborio je na krevet i silovao, a nakon toga je silovali i Šunjić Marinko, **Nuhan Šikalo**, Ćorić Neđad i **Dario Mihalj**, usljed čega je dobila jake bolove i oduzetost u donjem dijelu tijela, a kada se obukla, vojnik zv. „Major“ je sa p.m.v. odvezao i vratio u sobu gdje je bila zatvorena, a kada je zbog jakih bolova zatražila ljekarsku pomoć Mihalj Mario nije dozvolio da joj se pruži ljekarska pomoć, već je ušao u sobu kod zatvorenica i dok je zaštićena svjedokinja „B“ držala dijete u naručju udario je snažno dva puta šakama u predjelu glave. *(tačka 10. optužnice)*

9. Tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, nakon što je dozapovjednik zatvora Vojno, opština Mostar, Šunjić Dragan odveo zatvorenice zaštićene svjedokinje „A“ i „F“ na prinudni rad u zgradi vojne policije HVO i kada su ove očistile prostorije u kupatilo ušao **Dario Mihalj** i naredio zatvorenici „A“ da se skine i okupa pa kada je ova odbila, izvadio nož i naredio joj da pođe s njim u sobu, da skine odjeću sa sebe i da legne pored njega što je ova i učinila, a za to vrijeme je i on skinuo odjeću sa sebe i legao, zatim NN vojniku HVO vojske naredio da dovede i zatvorenicu „F“ što je ovaj i učinio pa naredio i zatvorenici „F“ da skine odjeću sa sebe i da legne pokraj njega usljed čega je zatvorenica „F“ izgubila svijest i pala na pod, a nakon toga naredio zatvorenicama da se obuku i da idu u prostoriju logora, usljed čega zatvorenica „F“ nije mogla na noge, a zatvorenica „A“ je popila šaku apaurina u namjeri da izvrši samoubistvo. *(tačka 11. optužnice)*

10. Tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine u logoru „Vojno“, opština Mostar, **Dario Sušac** udario šakom, odgurnuo snažno i bacio na krevet i silovao zatvorenicu zaštićenu svjedokinja „D“ a nakon što je više puta silovao i Brekalo Damir (Emir). *(tačka 13. optužnice)*

Dakle, kao što je to opisano, u toku oružanog sukoba između Armije BiH i HVO-a i kao dio širokog i sistematičnog napada HVO vojske i Vojne policije usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na teritoriji Hercegovine, konkretno na teritoriji opštine Mostar,

koji je počinjen u sklopu državne ili organizacijske politike da se izvrši takav napad i znajući za takav napad i znajući da učestvuju u tom napadu optuženi Neđad Ćorić i drugi optuženi su svojim radnjama počinili, poticali ili na drugi način pomagali i podržavali činjenje opisanih krivičnih djela sa diskriminirajućom namjerom i u dogovoru sa Radić Markom, Šunjić Draganom, Brekalo Damirom koji se ranije zvao Emir, Mihalj Mariom (preminuo), Kolobara Ivanom zv. Ivek, Hadžiosmanović Amelom (preminuo), Božić Brankom (preminuo) i dr., između ostalih takođe učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Vojno i na području opštine Mostar radi hapšenja, zatvaranja, zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana koji su držani u logoru Vojno kroz različite oblike psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja, i prema tome odgovorni za gore opisane zločine koji su svi bili počinjeni radi ostavarenja cilja udruženog zločinačkog poduhvata ili su svi bili kao prirodna i predvidiva posljedica izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata,

čime bi počinili krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama e), f), g) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), sve u vezi sa članovima 29. i 180. stav 1. istog Zakona.

III

Na osnovu odredbi člana 188. stav 4. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak se oslobađaju dužnosti naknade troškova krivičnog postupka, dok se na osnovu člana 189. stav 1. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine optuženi Dario Sušac, Nedžad Tinjak, Nuhan Šikalo, Dario Mihalj, Stanko Škobić, Tomislav Aničić i Slavko Golemac oslobađaju dužnosti naknade troškova krivičnog postupka.

IV

Na osnovu odredbi člana 198. stav 2. i 198. stav 3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, oštećeni Mustafa Nazdrajić, Lamija Isić, Denis Vuk, Elma Špago, Enver Tihak, Salko Smajilović, Almasa Bešo, Miran Merzić, te svjedoci "L", "E", "A", "F", "AI", "W", "J", "C", "P", "R1", "B", "AD", "O", "D", "152" i "AB" se sa imovinskopравnim zahtjevom upućuju na parnicu.

O b r a z l o ž e n j e

I. KRIVIČNI POSTUPAK

A. OPTUŽNICA I GLAVNI PRETRES

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo BiH/Tužilaštvo) broj: T20 0 KTRZ 0002817 12 od 18.01.2018. godine, koja je potvrđena dana 26.01.2018. godine, optuženim Jure Kordiću, Dražanu Lovriću, Dariju Sušcu, Nedžadom Tinjaku, Nuhanu Šikalo, Dariju Mihalju, Stanku Škobiću, Tomislavu Aničiću i Slavku Golemcu na teret je stavljeno počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g) i k) KZ BiH, sve u vezi sa članovima 29. i 180. stav 1. istog Zakona. Postupak po predmetnoj optužnici bio je pokrenut i protiv optuženih Neđada Ćorića i Marinka Šunjića, ali je tokom trajanja glavnog pretresa došlo do razdvajanja² i obustave³ postupka u odnosu na ove optužene, jer su optuženi preminuli.
2. Glavni pretres u predmetu počeo je dana 25.05.2018. godine čitanjem optužnice Tužilaštva BiH i iznošenjem uvodnih riječi Tužilaštva i odbrana optuženih Kordića i Lovrića.
3. U toku glavnog pretresa izvedeni su dokazi Tužilaštva BiH i dokazi odbrana optuženih, koji su navedeni u Aneksu I presude, te koji čini sastavni dio iste.
4. Glavni pretres u ovom predmetu okončan je iznošenjem završnih riječi odbrana optuženih Šikala, Mihalja, Škobića, Aničića i Golemca dana 28.11.2022. godine.

B. PROCESNE ODLUKE

(a) Protok roka od 30 (trideset) dana (član 251. stav 2. ZKP BiH)

5. Odredbom člana 251. stav 2. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) propisano je da „glavni pretres koji je odgođen mora ponovo početi ako se izmijenio sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže od 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu.“

² Rješenje broj: S1 1 K 027427 18 Kri, broj: S1 1 K 032875 19 Kri, od 01.07.2019. godine, u odnosu na optuženog Ćorića; Rješenje broj: S1 1 K 027427 18 Kri, broj: S1 1 K 035442 20 Kri, od 27.04.2020. godine, u odnosu na optuženog Šunjića.

³ Rješenje broj: S1 1 K 032875 19 Kri, od 08.07.2019. godine, u odnosu na optuženog Neđada Ćorića; Rješenje broj: S1 1 K 035442 20 Kri, od 21.05.2020. godine, u odnosu na optuženog Marinka Šunjića.

6. Vremenski period duži od 30 (trideset) dana protekao je između ročišta održanih na dane 09.07.2018. godine i 27.08.2018. godine, 05.11.2018. godine i 16.09.2019. godine, 28.10.2019. godine i 23.12.2019. godine, 10.02.2020. godine i 20.01.2021. godine, 20.01.2021. godine i 16.08.2021. godine, 16.08.2021. godine i 27.09.2021. godine, 04.10.2021. godine i 08.11.2021. godine, 13.12.2021. godine i 28.03.2022. godine, 11.04.2022. godine i 16.05.2022. godine, 16.06.2022. godine i 05.09.2022. godine, 05.09.2022. godine i 31.10.2022. godine. Na ročištima održanim na dane 27.08.2018. godine, 16.09.2019. godine, 23.12.2019. godine, 20.01.2021. godine, 16.08.2021. godine, 27.09.2021. godine, 08.11.2021. godine, 28.03.2022. godine, 16.05.2022. godine, 05.09.2022. godine i 31.10.2022. godine, primjenom citirane odredbe, glavni pretres je otpočeo ponovo, ali je uz saglasnost stranaka i branilaca vijeće odlučilo da se svjedoci ne saslušavaju ponovo, nego da se koriste do tada provedeni dokazi.

(b) Isključenje javnosti

7. U skladu sa odredbom člana 235. ZKP BiH, sudeće vijeće je u toku postupka, na prijedlog stranaka i branilaca, a po njihovom saslušanju, isključilo javnost sa pojedinih dijelova glavnog pretresa.

8. Na glavnom pretresu održanom dana 12.06.2018. godine, isključena je javnost tokom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "L", kao i na glavnom pretresu održanom dana 09.07.2018. godine za vrijeme ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "E", zatim dana 27.08.2018. godine, prilikom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "A". Isključena je javnost i sa dijela glavnog pretresa kada je ispitivan svjedok sa pseudonimom "Al" na ročištu održanom 15.10.2018. godine.

9. Na glavnom pretresu održanom dana 16.09.2019. godine, javnost je isključena u dva navrata, i to tokom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "J", kao i tokom ispitivanja svjedoka Emira Špage od strane člana vijeća, sudije Samardžića, u dijelu koji se ticao svjedoka sa mjerama zaštite.

10. Javnost je isključena sa dijela glavnog pretresa održanog dana 14.10.2019. godine, prilikom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "C", kao i dana 28.10.2019. godine za vrijeme svjedočenja svjedoka sa pseudonimom „P“ radi zaštite privatnog i intimnog života svjedoka.

11. Takođe, javnost je isključena sa glavnog pretresa održanog dana 23.12.2019. godine, za vrijeme svjedočenja svjedoka sa pseudonimom „A“, kao i za vrijeme svjedočenja svjedoka sa pseudonimom „R1“.

12. Tokom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom „B“, na pretresu održanom dana 20.01.2020. godine, isključena je javnost, kao i prilikom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom „152“ na pretresu održanom dana 03.02.2020. godine.

13. Na glavnom pretresu održanom dana 10.02.2020. godine, isključena je javnost tokom ispitivanja svjedoka sa pseudonimom „D“, a zatim i radi postavlja određenih pitanja svjedoku sa pseudonimom „O“ koja se odnose na intimni život svjedoka.

14. Uz isključenje javnosti, odvijalo se i ispitivanje svjedoka sa pseudonimom „AD“, na glavnom pretresu održanom dana 20.01.2021. godine.

15. Konačno, javnost je nakratko isključena sa dijela glavnog pretresa održanog 29.11.2021. godine, za vrijeme prikazivanja svjedoku Zdravki Gaš, koja je svjedočila putem videokonferencijske veze, imena svjedoka s mjerama zaštite za koje se pretpostavlja da će ih tokom saslušanja pominjati, sa odgovarajućim pseudonimima.

(c) Odluke o mjerama zaštite za svjedoke

16. Odlučujući o prijedlozima Tužilaštva broj T20 0 KTRZ 0002817 12 od 01.12.2016. godine i dopuni prijedloga od 11.04.2017. godine, 22.09.2017. godine i 08.12.2017. godine, sudija za prethodni postupak donio je rješenja broj S1 1 K 023867 16 Krn od 20.04.2017. godine, broj S1 1 K 023867 17 Krn 16 od 25.09.2017. godine i broj S1 1 K 023867 17 Krn 18 od 13.12.2017. godine, kojima su svjedocima „L“, „X“, „F“, „E“, „A“, „B“, „AI“, „AG“, „D“, „J“, „K“, „C“, „152“, „R“, „S“, „T“, „V“, „W“, „O“, „P“, „I“, „R1“, „AA“, „AD“ i „AB“ određene mjere zaštite ličnih podataka i to dodjelom pseudonima. Budući da se radilo o svjedocima koji su očevici inkriminisanog događaja ili imaju posredna saznanja o kritičnom događaju, zbog čega su se isti izjasnili da i dalje osjećaju strah i nelagodu, Sud je našao opravdanim odrediti mjere zaštite navedenim svjedocima, posebno imajući u vidu traume koje su isti pretrpjeli, što ih svrstava u kategoriju ugroženih svjedoka, kao i u kategoriju svjedoka pod prijetnjom, obzirom da zbog specifičnih okolnosti slučaja postoji razumna osnova za bojazan da bi zbog njihovih učešća u ovom postupku, ozbiljno bila ugrožena njihova sigurnost, kao i sigurnost članova njihove porodice, a sve imajući u vidu odredbu iz

člana 3. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka.

17. Kako iz pomenutih prijedloga Tužilaštva za određivanje mjera zaštite svjedocima, a što sudija za prethodni postupak uočava i rješenjima kojima su mjere zaštite određene gore pobrojanim svjedocima, isti su ispitani u predmetu koji se pred Sudom vodio protiv Marka Radića i drugih, te je Tužilaštvu dat nalog da ima u vidu dodatne mjere koje su svjedoci imali u predmetu Marko Radić i drugi i da poduzme potrebne korake koji će obezbijediti ponašanje u skladu sa rješenjem iz navedenog predmeta.

18. U tom smislu, Tužilaštvo je dana 28.05.2018. godine i 13.06.2018. godine, dostavilo Sudu podneske naslovljene kao "Prijedlog za donošenje odluke o dodatnim mjerama zaštite kojima se osigurava neotkrivanje identiteta svjedoka", od strane Suda shvaćene kao obavještenje u pogledu mjera koje su svjedoci uživali u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi.

19. Na glavnom pretresu održanom dana 12.06.2018. godine, ispitan je svjedok sa pseudonimom "L", po prijedlogu Tužilaštva, za koga je utvrđeno da je u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, svjedočio iz druge prostorije, uz distorziju slike i isključenje javnosti, a za koji obim mjera zaštite je odlučeno da će se poštovati i u ovom predmetu. Odbrane optuženih Kordića i Lovrića su se protivile određivanju dodatnih mjera zaštite, međutim, Vijeće je konstatovalo da mora poštovati mjere zaštite za svjedoka koje su već ranije određene i pod kojima je svjedok dao svoj iskaz na glavnom pretresu u drugom predmetu ovog Suda.

20. Vijeće je na pretresu održanom 09.07.2018. godine, donijelo odluku o preuzimanju i primjeni dodatnih mjera zaštite koje je svjedok sa pseudonimom „E“ uživao u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, tako da je isti ispitivan iz druge prostorije, uz distorziju slike i isključenje javnosti.

21. Nadalje, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 27.08.2018. godine, Vijeće je donijelo odluku o preuzimanju i primjeni dodatnih mjera zaštite koje su svjedoci sa pseudonimima "A" i "F" uživali u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, te je svjedok sa pseudonimom "A" ispitivan uz distorziju slike i isključenje javnosti, iz druge prostorije, dok je svjedok sa pseudonimom "F" svjedočio iz druge prostorije uz distorziju slike.

22. U predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, svjedok sa pseudonimom „A1“ je svjedočio iz druge prostorije, uz distorziju glasa i slike i isključenje javnosti, a za koji obim mjera zaštite je na glavnom pretresu održanom dana 15.10.2018. godine, odlučeno da će se poštovati i u ovom predmetu, odnosno iste mjere su preuzete.

23. Na ročištu za nastavak glavnog pretresa, održanom dana 16.09.2019. godine, po prijedlogu Tužilaštva, ispitan je svjedok sa pseudonimom „J“, i to nakon što je Vijeće odlučilo da će se dodatne mjere zaštite koje je svjedok uživao prilikom ispitivanja u predmetu ovog Suda broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, u istom obimu preuzeti i primjenjivati i u ovom predmetu, i to: svjedočenje iz druge prostorije, disorzija slike i isključenje javnosti.

24. Nadalje, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 14.10.2019. godine, Vijeće je odlučilo da će se obim mjera zaštite koje je svjedok sa pseudonimom „C“ imao u predmetu ovog Suda broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, primijeniti i u ovom postupku, na isti način, te je pomenuti svjedok ispitan iz druge prostorije, uz distorziju slike, kao i isključenje javnosti za vrijeme njegovog ispitivanja.

25. U predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, svjedok sa pseudonimom „R1“ je svjedočio iz druge prostorije, uz distorziju slike i isključenje javnosti, a za koji obim mjera zaštite je odlučeno da će se poštovati i u ovom predmetu, odnosno iste mjere su preuzete, na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 23.12.2019. godine.

26. Zatim, na nastavku glavnog pretresa dana 20.01.2020. godine svjedočio je svjedok sa pseudonimom „B“, u odnosu na koga je odlučeno da će se dodatne mjere zaštite koje je isti uživao u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, poštovati i u ovom predmetu, odnosno iste mjere su preuzete, i to: svjedočenje iz druge prostorije, uz distorziju slike i zvuka, te isključenje javnosti.

27. U predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, svjedok sa pseudonimom „152“ je svjedočio iz druge prostorije, uz distorziju slike i zvuka, te isključenje javnosti, a za koji obim mjera zaštite je odlučeno da će se poštovati i u ovom predmetu, odnosno iste mjere su preuzete, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 03.02.2020. godine.

28. Na ročištu za nastavak glavnog pretresa, održanom dana 10.02.2020.

godine, Vijeće je odlučilo da će se u odnosu na svjedoka sa pseudonimom „D“ preuzeti i poštovati dodatne mjere zaštite uz čiju primjenu je isti svjedočio u predmetu broj: X-05-139 Marko Radić i drugi, a to su mjere: svjedočenje iz druge prostorije, uz distorziju slike, te isključenje javnosti.

29. Nadalje, svjedoku sa pseudonimom „AD“, mjera zaštite upotreba pseudonima određena je rješenjem Suda BiH broj S1 1 K 023867 17 Krn 18 od 13.12.2017. godine. Svjedok „AD“ je saslušan u pravosnažno okončanom predmetu koji se pred ovim Sudom vodio protiv Marka Radića i drugih pod brojem X-05-139, u kom postupku se njegovo ispitivanje odvijalo uz isključenje javnosti. U ovom postupku, na glavnom pretresu održanom dana 20.01.2021. godine, prema odluci Vijeća, ta je mjera preuzeta, tako da se njegovo ispitivanje odvijalo, pored već određenog pseudonima, i uz isključenje javnosti.

30. Na glavnom pretresu održanom dana 27.09.2021. godine, u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, pročitani su iskazi svjedoka sa pseudonimom „AJ“, kada je Vijeće donijelo rješenje da se u odnosu na svjedoka „AJ“ preuzimaju mjere zaštite određene svjedoku u predmetu Marko Radić i drugi, i to upotreba pseudonima.

31. Na glavnom pretresu održanom dana 28.03.2022. godine, ispitan je, putem videokonferencijske veze, uspostavljene sa državom čiji je isti državljanin, svjedok sa pseudonimom „AB“. Svjedok, kome je mjera zaštite upotreba pseudonima određena rješenjem Suda broj: S1 1 K 023867 17 Krn 18 od 13.12.2017. godine, a koji je u predmetu koji se vodio protiv Marka Radića i drugih, ispitan i uz distorziju slike dana 23.09.2010. godine, tražio je proširenje mjera zaštite u vidu ispitivanja i uz distorziju zvuka. Takođe, država iz koje je svjedok svjedočio putem videokonferencijske veze i čiji je on državljanin, tumačeći odluku Suda o određenim mjerama zaštite, u skladu sa relevantnim odredbama svog zakonodavstva, tražila je sljedeće: 1) Sud će na dijelu ročišta koje će biti zatvoreno za javnost (a u prisustvu tužioca i odbrane) sa svjedokom razgovarati o njegovoj želji da mu tokom ročišta glas bude izmijenjen. Ovaj razgovor će se odvijati uz njegov izmijenjeni glas. Sud u BiH nakon ovog razgovora može odlučiti da li će na ročištu doći do izmjene glasa; 2) Njegov lik će sve vrijeme biti zamagljen tako da ga ni odbrana ni javni tužilac ne mogu vidjeti, ali da ga mogu vidjeti samo članovi sudskog vijeća. Neće se tražiti da nosi bilo kakvu šminku. U toku ispitivanja nosiće naočale i kapu, koje će na samom početku ročišta skinuti tako da ga Sud može vidjeti; 3) Ni u jednom trenutku se neće spomenuti u

kojoj državi se svjedok nalazi; 4) Prije nego što svjedok odgovori na bilo koje pitanje, to pitanje će biti prevedeno na jezik države u kojoj se isti nalazi. Ako bude postojao ikakav razlog da se pomisli da bi svjedok odgovorom mogao otkriti svoje boravište ili boravište svoje rodbine, u tom slučaju ga se može spriječiti da na to pitanje odgovori, što može dovesti do usporavanja procesa davanja odgovora, koja obaveza je ustanovljena zakonom države čiji je svjedok državljanin i u kojoj se isti nalazi. Vijeće je donijelo odluku o preuzimanju mjera zaštite, kako iz predmeta Marko Radić i drugi, tako i iz države iz koje je svjedok svjedočio, a sa čime su se odbrane optuženih saglasile, tako da je svjedok sa pseudonimom "AB" svjedočio uz distorziju slike i zvuka. Identitet svjedoka su utvrdili nadležni subjekti države odakle svjedoči, na osnovu pasoša.

32. U toku cijelog postupka, Vijeće je vodilo računa o zaštiti identiteta svjedoka sa dodijeljenim mjerama zaštite na način da se na glavnom pretresu, kao i u presudi ne spominje puno ime i prezime ovih svjedoka, nego samo njima dodijeljeni pseudonim, dok se potpuni podaci o navedenim svjedocima nalaze u spisu, koji je, također, pod posebnom zaštitom od strane Suda.

(d) Izuzeci od neposrednog izvođenja dokaza

33. Odredbom člana 273. stav 2. ZKP BiH propisano je da: „zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka“.

34. U skladu sa citiranom zakonskom odredbom, Vijeće je prihvatilo da se kao dokaz Tužilaštva pročitaju i uvedu u spis izjave svjedoka Mustafe Macića , svjedoka sa pseudonimom „AJ“, Saje Ćorić, svjedoka sa pseudonimom „K“, Nerkeza Ćurića, Miralema Omanovića, svjedoka sa pseudonimom „AA“, Arsije Vuk, Fate Kajtaz, Ramiza Bebanića i Smaila Hubana⁴. Naime, nakon izvršenog uvida u izvode iz

⁴ Na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 28.03.2022. godine u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročitana je zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Hubana (uložen u sudski spis kao dokaz T-121), iz razloga smrti ovog svjedoka, o čemu je priložen izvod iz matične knjige umrlih na ime Smail Huban (također uložena kao T-121). Dakle, iz navedenog proizilazi da se za lice prezimena Huban navode različita imena na zapisniku i izvodu. Međutim, imajući u vidu da odbrana optuženog Tinjaka u konačnici nije prigovarala da se pročita iskaz dat na ime i prezime Smajo Huban, te da iz ličnih podataka koji se navode na zapisniku o saslušanju svjedoka i izvodu iz matične knjige umrlih (ime oca, datum rođenja, mjesto rođenja)

matičnih knjiga umrlih koji su uloženi u sudski spis, Vijeće je utvrdilo da su svjedoci Mustafa Macić, svjedok sa pseudonimom „AJ“, Saja Ćorić, svjedok sa pseudonimom „K“, Nerkez Ćurić, Miralem Omanović, Fata Kajtaz, Ramiz Bebanović i Smail Hubana preminuli. Kako je iz tog razloga, neposredno saslušanje navedenih svjedoka pred Sudom bilo nemoguće, zapisnici o iskazima ovih svjedoka datih u istrazi su po odluci Vijeća pročitani i korišteni kao dokazi na glavnom pretresu.

35. Iskaz svjedoka Mustafe Macića i 2 (dva) iskaza svjedoka sa pseudonimom „AJ“ su pročitani na glavnom pretresu dana 27.09.2021. godine.

36. Na glavnom pretresu održanom 04.10.2021. godine, pročitano je 5 (pet) iskaza svjedoka Saje Ćorić, s tim da je Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: KT-RZ-95/05, sačinjen u Sarajevu od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 17.05.2006. godine, reduciran na način da, uz saglasnost odbrana optuženih, nije pročitao dio od 11. do 12. stranice.

37. Iskazi preminulog svjedoka sa pseudonimom „K“, i to 3 (tri) iskaza, pročitani su na glavnom pretresu održanom dana 08.11.2021. godine. Odbrana optuženog Tinjaka predložila je da se Izjava svjedoka sa pseudonimom „K“, sačinjena od strane Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine, od 02.05.1997. godine čita djelimično, i to stranice 3 i prvi stav stranice 7, s obzirom da je to jedino relevantno za odbranu optuženog Tinjaka. Imajući u vidu da odbrane ostalih optuženih u tom pravcu nisu imale dodatnih prijedloga, a Tužilaštvo se sa prijedlogom saglasilo, Vijeće je donijelo odluku da će se pomenuta izjava čitati na način kako je to predložila odbrana optuženog Tinjaka.

38. Na nastavku glavnog pretresa održanom 29.11.2021. godine, pročitani su iskazi svjedoka Nerkeza Ćurića i Miralema Omanovića, dok su 2 (dva) iskaza svjedoka Fate Kajtaz i iskaz svjedoka Ramiza Bebanovića, pročitani na nastavku glavnog pretresa održanom 13.12.2021. godine, a iskaz svjedoka Smaila Hubana na nastavku glavnog pretresa održanom 28.03.2022. godine.

jasno proizilazi da se radi o istom licu, Vijeće je u izreci ostavilo ime i prezime "Smajo Huban", obzirom da se tako navodi u optužnici i da je iskaz lica pod tim imenom i prezimenom izveden kao dokaz u ovom predmetu.

39. Nadalje, na nastavku glavnog pretresa održanom dana 29.11.2023. godine, u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, pročitani su iskazi svjedoka sa pseudonimom „AA“ i Arsije Vuk, o čemu je vijeće donijelo odluku imajući u vidu da je dolazak ovih svjedoka pred Sud nemoguć ili znatno otežan iz važnih uzroka, čemu se odbrane optuženih nisu protivile.

40. Kako se radi o izuzetku od neposrednog izvođenja dokaza, kojem Sud pribjegava kada na glavnom pretresu u izuzetnim slučajevima i iz zakonom predviđenih razloga nije moguće neposredno saslušati svjedoka, Vijeće je suprotnoj strani dalo mogućnost, da komentariše pročitane iskaze, što su odbrane i učinile navođenjem pitanja koja bi bila postavljena ovim svjedocima da su isti saslušani neposredno na glavnom pretresu.

(e) Odustajanje Tužilaštva i odbrana od predloženih dokaza

41. Na glavnom pretresu održanom 28.03.2023. godine, Tužilaštvo je odustalo od prijedloga za izvođenje dokaza čitanjem iskaza svjedoka Mugdima Ibrulja u smislu člana 273. stav. 2 ZKP BiH, predloženog u optužnici pod rednim brojem 45, koji je prema tezi Tužilaštva bolestan svjedok, nakon što se odbrana optuženog Lovrića takvom načinu izvođenja dokaza usprotivila, budući da nije zadokumentovano da je svjedok bolestan. Osim toga, Tužilaštvo je na istom pretresu, nakon što je u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, pročitalo iskaz preminulog svjedoka Smaila Hubana od 27.03.1996. godine, od čitanja ranije datih iskaza ovog svjedoka odustalo, jer iste smatra nezakonitim.

42. Odbrana optuženog Tinjaka povukla je prijedlog za saslušanje optuženog Lovrića na glavnom pretresu održanom dana 11.04.2022. godine.

43. Na glavnom pretresu dana 30.05.2022. godine, konstatovano je da je odbrana optuženog Mihalja podneskom od 11.04.2022. godine predložila 2 svjedoka, a da je prethodno odustala od svjedoka pod rednim brojem 1, što je Sudu usmeno saopšteno putem telefona, na koje okolnosti je sačinjena službena zabilješka od 23.05.2022. godine. Osim toga, na pomenutom pretresu, odbrana optuženog Škobića

Slijedom toga, u obrazloženju presude lice Smail Huban koji je umro dana 24.02.2000. godine, a čiji je iskaz od 27.03.1996. godine pročitao na glavnom pretresu, navodiće se kao svjedok Smajo Huban.

odustala je od prijedloga o davanju iskaza optuženog u svrhu svoje odbrane. Naime, Vijeće nalazi da je zakonom nesporno propisano da se optuženom mora omogućiti da se izjasni o svim činjenicama i dokazima koji ga terete i da iznese sve činjenice i dokaze koji mu idu u korist, ali i da u okviru krivičnog postupka, konkretno glavnog pretresa, postoje modaliteti, odnosno načini iznošenja tih činjenica. Optuženi se o činjenicama i dokazima može izjašnjavati u uvodnoj riječi, završnoj riječi, prilikom ispitivanja svjedoka i vještaka i slično, ali iskaz o činjenicama optuženi može dati samo u svojstvu svjedoka, što znači da će biti propisno upozoren i podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju. Slijedom toga, Vijeće nalazi da optuženi Škobić može svoj iskaz dati u svojstvu svjedoka, a ne na način kako se to predlaže od strane njegove odbrane, obzirom da za takvno iznošenje postoje prethodno drugi navedeni modaliteti.

44. Odbrana optuženog Mihalja odustala je od prijedloga za ulaganje u sudski spis zapisnika o saslušanju svjedoka sa pseudonimima „A“, „B“ i „F“, na glavnom pretresu održanom 16.06.2022. godine.

(f) Odbijanje pojedinih dokaznih prijedloga Tužilaštva i odbrana optuženih

45. Na glavnom pretresu održanom 17.09.2018. godine, Vijeće je odlučilo da nema potrebe za ulaganjem zapisnika o saslušanju svjedoka „F“ koji je predočavan od strane branioca optuženog Tinjaka, jer se svjedok na okolnosti identifikacije lica koja su ga lišila slobode u stanu izjasnio na glavnom pretresu, što je sve konstatovano na zapisniku.

46. Odbijen je prijedlog Tužilaštva za ulaganje kao dokaza u sudski spis sljedećih dokumenata, te su isti na pretresu održanom dana 05.11.2018. godine, vraćeni Tužilaštvu: Zapisnik Centra službe za bezbjednost, Sektor SDB-Mostar, broj 05-190 od 17.05.1995. godine, koji sadrži izjavu svjedoka „Al“, fco, Zapisnik Armije R BiH broj 12 03/94 od 22.03.1994. godine, koji sadrži izjavu svjedoka „Al“, fco, Zapisnik Centra službe bezbjednosti Mostar, broj 06-291 od 28.06.1995. godine, koji sadrži izjavu svjedoka Sabahe Ćimić, original, nakon što su odbrane optuženih Tinjaka i Škobića na pretresu dana 15.10.2018. godine iznijele prigovor zakonitosti. Na pretresu održanom 05.11.2018. godine, Vijeće je odlučilo i da se neće u sudski spis ulagati zapisnik u odnosu na svjedoka sa pseudonimom „W“ koji je korišten od strane odbrane optuženog Tinjaka prilikom unakrsnog ispitivanja, s obzirom da je sve što je

svjedok razjasnio konstatovano na zapisniku.

47. Na glavnom pretresu održanom 23.12.2019. godine, Vijeće je odlučilo da se neće ulagati u sudski spis zapisnik o saslušanju svjedoka sa pseudonimom "A" sačinjen tokom istrage 2006. godine, budući da nema razlike u odnosu na ispitivanje na glavnom pretresu. Takođe je odlučeno da se neće u sudski spis ulagati zapisnik iz istrage o saslušanju svjedoka sa pseudonimom "R1" sačinjen 2017. godine, budući da je okolnost vezano za lice kome su predate konstatovana na zapisnik, jer se svjedok o tome izjasnio, te nema potrebe za opterećenjem sudskog spisa predmetnim zapisnikom.

48. Odbijen je prijedlog odbrane osmooptuženog na glavnom pretresu dana 20.01.2020. godine, za ulaganje u sudski spis transkripta iz suđenja u predmetu Marko Radić i drugi kada je svjedočio svjedok sa pseudonimom "B", s obzirom da se sve nalazi na zapisniku i sve je razjašnjeno.

49. U vezi sa prijedlogom branioca optuženog Tinjka, za ulaganje zapisnika o saslušanju svjedoka sa pseudonimom "152" iz 1996. godine, iznesenim na pretresu dana 03.02.2020. godine, isti je odbijen uz obrazloženje da je sve ono što je prezentirano tokom unakrsnog ispitivanja svjedoku sa pseudonimom "152" konstatovano na zapisniku sa glavnog pretresa.

50. Vijeće je na glavnom pretresu održanom 11.04.2022. godine, donijelo odluku o odbijanju prijedloga Tužilaštva za ulaganje u spis pojedinih dokaza predloženih optužnicom. Prvenstveno dokaz koji je Tužilaštvo u svom spisku nespornih dokaza označilo rednim brojem T-76, a u optužnici brojem 187 – Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Stanka Škobića od 12.09.2017. godine nije prihvaćen u sudski spis budući da optuženi Stanko Škobić nije ispitan na glavnom pretresu. Dokaz pod rednim brojem 59. iz optužnice – Zapisnik o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite „P“ nije prihvaćen iz razloga što predmetni zapisnik nije korišten prilikom ispitivanja svjedoka. Dokaz pod rednim brojem 93. iz optužnice – Zapisnik o saslušanju svjedoka Salko Gološ nije prihvaćen iz razloga što predmetni zapisnik nije korišten prilikom ispitivanja svjedoka, međutim dokumenti koji se nalaze u prilogu predmetnog zapisnika jesu prihvaćeni i označeni rednom brojem T-94. Dokaz pod rednim brojem 94. iz optužnice – Zapisnik o saslušanju svjedoka Stanko Božić nije prihvaćen iz razloga što predmetni zapisnik nije korišten prilikom ispitivanja svjedoka, međutim

dokumenti koji se nalaze u prilogu predmetnog zapisnika jesu prihvaćeni i označeni rednim brojevima T-95A do T-95T. Dokaz pod rednim brojem 95. iz optužnice – Zapisnik o saslušanju svjedoka Ivica Rotim nije prihvaćen iz razloga što predmetni zapisnik nije korišten prilikom ispitivanja svjedoka, međutim dokumenti koji se nalaze u prilogu predmetnog zapisnika jesu prihvaćeni i označeni rednim brojevima T-96A do T-96E. Dokaz pod rednim brojem 96. iz optužnice - Izvještaj o stanju u 2. Brigadi od 24.08.1993. godine, u rukopisu je prihvaćen u sudski spis kao dokument pod brojem TD-97 budući da svjedoku Ivici Rotimu dokument nije prezentiran prilikom saslušanja, niti je iz potpisa na dokumentu vidljivo ili moguće utvrditi da se radi o licu Ivica Rotim. Dokaz pod rednim brojem 104. iz optužnice – Spisak lica sa naslovom „Vojno 11.12.1993. godine“, u sudski spis je prihvaćen kao dokument budući da iz istog nije vidljivo ko je predmetni spisak sastavio, odnosno ko je autor kao ni kome je upućen, te nedostaju potpis i pečat (TD-101). Dokaz pod rednim brojem 122. iz optužnice - Spisak lica, ukupno 28. u rukopisu je u sudski spis prihvaćen kao dokument budući da iz istog nije vidljivo ko je predmetni spisak sastavio, odnosno ko je autor kao ni kome je upućen odnosno za koji period je vezan, te nedostaju potpis i pečat (TD-113). Dokaz pod rednim brojem 125. u optužnici – Zapisnik sa sastanka Zapovjednika bojni sa predstavnicima Općinske vlade, od 26.03.1993. godine, Vijeće je odlučilo odbiti iz razloga što je period za koji je predmetni akt vezan izvan perioda koji je relevantan za optužnicu. Dokaz pod rednim brojem 128. u optužnici – Fotodokumentacija Razmjena i identifikacija Leševa iz logora „Vojno“, datum izrade 04.09.1994. godine u sudski spis je prihvaćen kao dokument budući da period za koji je predmetni akt vezan izvan perioda koji je relevantan za optužnicu (TD-116).

51. Na glavnom pretresu održanom dana 30.05.2022. godine, Vijeće je odlučilo da se odbije prijedlog za ulaganje kao materijalnog dokaza dokument pod rednim brojem 4. odbrane optuženog Lovrića, s obzirom da broj koji se navodi na stranicama akta nije haški broj, niti se može bilo šta drugo utvrditi što govori o autentičnosti istog, te da se predloženi sporni dokazi odbrane optuženog Šikala vraćaju, s obzirom da su već uloženi u sudski spis kao dokazi Tužilaštva, sa oznakama T-55 i T-57. Prijedlog dokaza odbrane optuženog Tinjaka, izjave Smaje Hubana iz 1993. godine i 1995. godine uloženi su u sudski spis kao dokumenti, te se sadržinski neće cijeliti, već isključivo na okolnost da je imenovani tada davao izjave.

(g) Prigovori na uložene materijalne dokaze Tužilaštva i odbrane optuženog

52. Iako će ocjenu kvaliteta dokaza na kojima je zasnovana presuda, Vijeće dati detaljno u obrazloženju presude, na ovom mjestu će se osvrnuti na određene prigovore odbrana optuženih i Tužilaštva na materijalne dokaze uložene u sudski spis.

53. U pogledu prigovora zakonitosti na uložene materijalne dokaze Tužilaštva, tačnije zapisnike o saslušanju svjedoka iz istrage, odbrane optuženih tvrde da su nezakoniti jer ne sadrže potpis zapisničara. Vijeće je izvršilo uvid u osporavane zapisnike, te utvrdilo da isti uistinu ne sadrže potpise zapisničara. Međutim, cjelokupna sadržina zapisnika, kao i njihova forma, jasno ukazuju da je preduzimanju radnje saslušanja svjedoka tokom istrage zapisničar prisustvovao, te je odsustvo njegovog potpisa na zapisnicima Vijeće tretiralo kao tehnički propust, koji ne utiče na zakonitost istih, budući da ne povlači za sobom bilo kakve procesne sankcije i ne odražava se na samu sadržinu zapisnika, posebno u pogledu činjenice da su iste svjedoci potpisali, da su im date odgovarajuće pouke i da su upoznati sa pravima koja im pripadaju u skladu sa pozitivnim pravnim propisima.

54. Vežano za prigovore zakonitosti odbrana optuženih Mihalja i Tinjaka na zapisnike o prepoznavanju od strane svjedoka koji su uloženi u sudski spis, Vijeće nalazi da su navedeni zapisnici sačinjeni u skladu sa odredbama ZKP BiH, obzirom da isti sadrže bitne dijelove koji su karakteristični za radnju prepoznavanja, a što sve potvrđuje i potpis svjedoka kao lica koje je obavljalo ovu radnju.

55. Nadalje, odbrana optuženog Lovrića je istakla prigovor zakonitosti na dokaze Tužilaštva uložene u sudski spis sa oznakama T-100, TD-101, T-102, T-103, a odbrana optuženog Sušca na dokaz T-118. Međutim, odbrane optuženih koje su istakle prigovor zakonitosti na navedene dokaze, nisu ponudile nikakvo obrazloženje iz kojih razloga to čine, tj. u čemu se nezakonitost osporavanih dokumenata prema njihovom mišljenju sastoji, što je onemogućilo Vijeće da uopšte pristupi razmatranju, a zatim i odlučivanju o samo označenim prigovorima bez bilo kakve sadržine.

56. Prigovori zakonitosti kojima je Tužilaštvo osporavalo materijalne dokaze odbrana optuženih koji su uloženi u sudski spis, iako se odnose na dokumente različite vrste i sadržine, imaju zajedničko obilježje, a to je da se sastoje u ukazivanju na to da tim dokumentima nedostaje potpis lica ili pečat organa koji ga je sačinio, da nije vidljiv način na koji je dokument pribavljen, niti je dostavljen propratni akt uz

dokument. Naime, Vijeće je uprkos istaknutim prigovorima Tužilaštva, odlučilo prihvatiti na ovakav način osporavane dokumente, budući da je cijeniло da se prema svojoj sadržini istaknuti prigovori Tužilaštva odnose na osporavanje autentičnosti dokumenata, te da okolnosti paušalno navedene od strane Tužilaštva nisu mogle biti od uticaja na njihovu zakonitost.

57. Osim toga, Tužilaštvo je prigovaralo da Zapisnik o davanju izjave Smaje Hubane Policijske stanice Potoci, SJB Mostar, CSB Mostar, MUP, R BiH, bez broja od 26.12.1993. godine i Zapisnik o dopuni izjave Smaje Hubane Sektora kriminalističke policije, Centra službi bezbjednosti Mostar, MUP, R BiH, bez broja, od 03.05.1995. godine, haški broj dokumenta: 1107000902-1107000903, nisu sačinjeni u skladu sa ZKP BiH, što je svakako evidentno, budući da su isti sačinjeni prije njegovog stupanja na snagu, te je Vijeće pomenute zapisnike uvrstilo u sudski spis kao dokument, sa oznakom O4-5D, isključivo na okolnost same činjenice da je svjedok ispitan i da su sačinjeni, bez njihove ocjene u pogledu sadržine i samoog iskaza svjedoka.

(h) Razdvajanje postupka (član 26. ZKP BiH) i obustava postupka u slučaju smrti optuženog (član 205. ZKP BiH)

58. Odredbom člana 26. stav 1. i 2. ZKP BiH propisano je da “sud može iz važnih razloga ili iz razloga cjelishodnosti do završetka glavnog pretresa odlučiti da se postupak za pojedina krivična djela ili protiv pojedinih optuženih razdvoji i posebno dovrši. Rješenje o razdvajanju postupka donosi sudija, odnosno vijeće, po saslušanju stranaka i branitelja.”

59. Odredba člana 205. ZKP BiH propisuje: „Kad se u toku krivičnog postupka ustanovi da je osumnjičeni, odnosno optuženi umro, postupak će se obustaviti.“

60. Rješenjem Suda broj: S1 1 K 027427 18 Kri i S1 1 K 032875 19 Kri od 01.07.2019. godine, razdvojen je krivični postupak koji se vodi protiv optuženih Neđada Ćorića, Jure Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića, Marinka Šunjića i Slavka Golemca, tako da će se postupak u odnosu na optuženog Neđada Ćorića posebno voditi i dovršiti pod brojem S1 1 K 032875 19 Kri, a sve iz razloga smrti optuženog Neđada Ćorića. U odnosu na optužene Juru Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića, Marinka Šunjića i Slavka Golemca postupak će se voditi pod već

postojećim brojem S1 1 K 027427 18 Kri.

61. Naime, dana 26.06.2019. godine, Sud je zaprimio od strane Zaklade za pružanje pravne pomoći pripadnicima braniteljske populacije iz Mostara, Izvod iz Matične knjige umrlih broj 04/1-15-4-3394/2019 od 20.06.2019. godine, iz kojeg proizilazi da je optuženi Neđad Ćorić preminuo dana 30.05.2019. godine u Mostaru, te da je činjenica smrti upisana u Matičnu knjigu umrlih pod rednim brojem 11 za 2019 godinu.

62. Dana 20.06.2019. godine Sud je od stranaka i branilaca zatražio da se izjasne da li su saglasni da se postupak u odnosu na optuženog Neđada Ćorića razdvoji. Postupajući tužilac Tužilaštva BiH, branilac optuženog Neđada Ćorića, advokat Jasmir Muratović, kao i branioci optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića, Marinka Šunjića i Slavka Golemca, uz saglasnost svojih branjenika, su istakli da su saglasni da se postupak u odnosu na optuženog Ćorića razdvoji.

63. Imajući u vidu dostavljenu dokumentaciju, te zaprimljeni Izvod iz Matične knjige umrlih broj 04/1-15-4-3394/2019 od 20.06.2019. godine, iz kojih proizilazi da je optuženi Neđad Ćorić preminuo dana 30.05.2019. godine u Mostaru, te da je činjenica smrti upisana u Matičnu knjigu umrlih pod rednim brojem 11 za godinu 2019, Sud je zaključio da okolnosti sasvim jasno i saglasno upućuju na opravdanost razdvajanja postupka u odnosu na optuženog Neđada Ćorića.

64. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, te cijeneći posebno odredbu člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Sud je zaključio da je razdvajanje postupka u konkretnom slučaju iz važnih razloga opravdano i svrsishodno, te da će se na taj način očuvati sve procesne garancije i prava optuženih na pravično i suđenje u razumnom roku.

65. S obzirom da je u toku krivičnog postupka ustanovljeno da je optuženi Ćorić umro, Sud je temeljem odredbe člana 205. ZKP BiH, donio odluku da se postupak protiv optuženog Neđada Ćorića obustavlja, i to rješenjem broj: S1 1 K 032875 19 Kri od 08.07.2019. godine.

66. Rješenjem Suda broj: S1 1 K 027427 18 Kri i S1 1 K 035442 20 Kri od 27.04.2020. godine, razdvojen je krivični postupak koji se vodi protiv optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića, Marinka Šunjića i Slavka Golemca, tako da će se postupak u odnosu na optuženog Marinka Šunjića posebno voditi i dovršiti pod brojem S1 1 K 035442 20 Kri, a sve iz razloga smrti optuženog Marinka Šunjića. U odnosu na optužene Juru Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića i Slavka Golemca postupak će se voditi pod već postojećim brojem S1 1 K 027427 18 Kri.

67. Naime, dana 20.04.2020. godine, Sud je od strane branioca preminulog Marinka Šunjića, advokata Davora Šilića zaprimio ovjerenu fco. izvoda iz matične knjige umrlih broj 04/1-10-4-1494/2020 od 09.03.2020. godine, iz kojeg proizilazi da je optuženi Marinko Šunjić preminuo dana 02.03.2020. godine u Mostaru, te da je činjenica smrti upisana u matičnu knjigu umrlih pod rednim brojem 86. za 2020. godinu.

68. Dana 23.04.2020. godine Sud je od stranaka i branioca zatražio da se izjasne da li su saglasni da se postupak u odnosu na optuženog Marinka Šunjića razdvoji. Postupajući tužilac Tužilaštva BiH, branilac optuženog Marinka Šunjića, advokat Davora Šilića, kao i branioci optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića, Darija Sušca, Nedžada Tinjaka, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića i Slavka Golemca, uz saglasnost svojih branjenika, su istakli da su saglasni da se postupak u odnosu na optuženog Šunjića razdvoji.

69. Imajući u vidu zaprimljeni izvod iz matične knjige umrlih broj 04/1-10-4-1494/2020 od 09.03.2020. godine, Sud je zaključio da okolnosti sasvim jasno i saglasno upućuju na opravdanost razdvajanja postupka u odnosu na optuženog Marinka Šunjića, pri čemu je posebno cijenio odredbu člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

70. S obzirom da je u toku krivičnog postupka ustanovljeno da je optuženi Šunjić umro, Sud je temeljem odredbe člana 205. ZKP BiH, donio odluku da se postupak protiv optuženog Marinka Šunjića obustavlja, i to rješenjem broj: S1 1 K 035442 20 Kri od 21.05.2020. godine.

(i) Ostale procesne odluke koje se tiču toka dokaznog postupka

71. Na glavnom pretresu održanom dana 12.06.2018. godine, prilikom direktnog ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "L", Tužilaštvo je istom predočilo list papira sa imenom drugog svjedoka sa mjerama zaštite, napomenuvši da prilikom eventualnog pominjanja tog svjedoka koristi pseudonim „X“, umjesto ličnog imena, čemu se odbrana optuženog Mihalja usprotivila, sa obrazloženjem da se na takav način otkriva identitet tog svjedoka drugoj osobi, a da svjedok svjedoči o događajima koji su u pitanju, o osobama, ne o pseudonimima. Predsjednica vijeća je predočavanje lista papira sa imenom drugog svjedoka sa mjerama zaštite dozvolila, budući da je riječ o uspostavljenoj praksi Suda, koja za cilj ima upravo zaštitu identiteta svjedoka sa mjerama zaštite, suprotno tvrdnji braniteljice optuženog Mihalja.

72. Predsjednica vijeća je na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 09.07.2018. godine, a povodom prigovora branioca optuženih Ćorića i Aničića, advokata Muratovića i Krešića da im nisu dostavljeni zapisnici o saslušanju svjedoka koje je svjedok sa pseudonimom "E" pominjao prilikom ispitivanja, zbog čega im je onemogućeno adekvatno unakrsno ispitivanje pomenutog svjedoka, dala uputu Tužilaštvu da nema nikakvog razloga da čekaju zadnji momenat za dostavljanje odbranama optuženih neredigovanih zapisnika svjedoka sa mjerama zaštite, naročito kada se radi o onim svjedocima koje će drugi svjedoci prilikom svog svjedočenja spominjati.

73. Takođe, na istom ročištu, predsjednica vijeća je konstatovala da je Tužilaštvo u obavezi da za svjedoke čije ispitivanje nije predloženo u ovom predmetu (svjedoci sa pseudonimima "153" i "AG") traži od drugog vijeća koje je odredilo mjere zaštite tim svjedocima, saglasnost za objelodanjivanje njihovih podataka drugim licima, s obzirom da odbrane optuženih u potpunosti opravdano prigovaraju kod ispitivanja svjedoka koji spominju druge svjedoke sa mjerama zaštite, a koji nisu predviđeni da budu svjedoci u ovom predmetu, te su kao takvi odbranama nepoznatog identiteta.

74. Odbijeno je pitanje odbrane optuženog Kordića, postavljeno svjedoku "E"

tokom unakrsnog ispitivanja na pretresu održanom dana 09.07.2018. godine, da li je svjedokov najstariji sin bio pripadnik Armiji BiH.

75. Predsjednica vijeća je na glavnom pretresu održanom dana 27.08.2018. godine, konstatovala da Tužilaštvo nije dobilo saglasnost sudećeg vijeća iz predmeta Marko Radić i drugi da objelodani odbranama optuženih u ovom predmetu podatke u pogledu svjedoka "AG" i "153", s obzirom da ovi svjedoci nisu predloženi da budu saslušani u svojstvu svjedoka u ovom predmetu. U vezi sa pomenutim svjedocima, čija je imena Tužilaštvo navelo na podnesku koji se odnosi na svjedoke sa mjerama zaštite, koji su dati odbranama optuženih, posebno u kontekstu da nema saglasnosti sudećeg vijeća iz drugog predmeta u kojima su ovi svjedoci saslušavani, predsjednica vijeća je dala upozorenje svima da su dužni da čuvaju kao tajnu te podatke, te da suprotno postupanje predstavlja krivično djelo. Tom prilikom, predsjednica vijeća je ponovila upozorenje i uputu Tužilaštvu da je dužno da odbranama optuženih blagovremeno dostavi sve neredigovane zapisnike o saslušanju svjedoka sa mjerama zaštite, a koji su ujedno svjedoci i u ovom predmetu, a koje će svjedok sa mjerama zaštite koji se ispituje na određenom ročištu prilikom svog svjedočenja spominjati, a sve u cilju pripreme odbrana i poštivanja prava na odbranu. U tom smislu je odlučeno, kako bi pravo odbrane da unakrsno ispita svjedoke bilo u potpunosti ispoštovano, da svjedoci sa pseudonimima "A" i "F" budu na pomenutom ročištu ispitani samo direktno, dok će unakrsno ispitivanje biti naknadno održano.

76. Odbijen je prijedlog branioca optuženog Tinjaka, advokata Abaza, da postavlja, kao dodatna pitanja, nakon unakrsnog ispitivanja svjedoka sa pseudonimom "F" na ročištu održanom 17.09.2018. godine, određena pitanja proistekla iz unakrsnog ispitivanja braniteljice optuženog Mihalja. Prijedlog da postavlja dodatna pitanja svjedoku, odbijen je i u odnosu na advokata Šilića, a sve s obzirom na zakonom precizno definisana pravila ispitivanja svjedoka na glavnom pretresu, u članu 262. ZKP BiH.

77. Tokom unakrsnog ispitivanja svjedoka Envera Tihaka, na pretresu održanom dana 14.10.2019. godine, odbrana optuženog Golemca namjeravala je iznijeti određene konstatacije vezano za svjedoka, naglasivši pritom da nema unakrsnih

pitanja za istog, što predsjednica vijeća nije dozvolila.

78. Na glavnom pretresu održanom 08.11.2021. godine, Vijeće je donijelo odluku da se, na prijedlog Tužilaštva, u sudski spis kao dokazi sa oznakama T-15, T-16 i T-17, ulože nalazi i mišljenja tima vještaka, kao i narebe Tužilaštva na osnovu kojih su vještačenja svjedoka sa pseudonimima "P", "B", "D" i "O" izvršena, i to nakon što je, u ime tima vještaka, dr Alma Bravo Mehmedbašić iznijela pred Sudom predmetne nalaze i mišljenja na glavnom pretresu održanom 04.10.2021. godine, na koje ročište iz opravdanih objektivnih razloga, drugi član tima, dr Senadin Fadilpašić nije mogao pristupiti. Naime, Vijeće je takvu odluku, da nije potrebno iznošenje nalaza i mišljenja od strane dr Failpašića, donijelo budući da se odbrane optuženih tome nisu protivile, tj. odluku su ostavile na ocjenu Sudu, a sve iz razloga efikasnosti i ekonomičnosti postupka, uzevši u obzir zauzetost vještaka i s time povezane teškoće obezbjeđivanja njihovog prisustva na glavnom pretresu.

79. Vijeće je na istom glavnom pretresu prihvatilo da se svjedok Zdravka Gaš ispita na glavnom pretresu planiranom za dan 29.11.2021. godine, putem videokonferencijske veze, iako njeno ispitivanje nije navedeno u prijedlogu svjedoka u optužnici, već na listi dokumenata u koje je potrebno izvršiti uvid, tretirajući navedeno kao tehničku omašku i previd Tužilaštva.

80. Zapisnik MUP RBiH CSB – Sektor SDB Mostar, o izjavi Fate Kajtaz broj 05-305 od 17.05.1994. godine, prema odluci Vijeća donesenoj na glavnom pretresu dana 13.12.2021. godine, u sudski spis je uložen kao dokument, sa oznakom TD-27, te se neće ni na koji način uzimati u obzir, osim za potrebe eventualnih kasnijih faza postupka, čemu su se protivile odbrane optuženih Tinjka i Golemca, ukazujući da je ova izjava data prije one pred istražnim sudijom (uložena u sudski spis kao dokaz T-26), slijedom čega bi se prema mišljenju branilaca riješile sve nedoumice prilikom saslušanja pred sudijom. Na istom pretresu su izjave svjedoka Dijane Rujović i Feride Kapetanović uložene u sudski spis samo kao dokumenti, sa oznakama TD-29 i TD-30, s obzirom da se radi o izjavama koje ne mogu biti korišteni kao dokazi.

81. Na glavnom pretresu održanom 16.05.2022. godine, Vijeće je izvršilo uvid u original dokaza pod rednim brojem 14 prijedloga dokaza odbrane optuženog Lovrića, te je u sudski spis uložena fotokopija. Takođe, po prijedlogu odbrane optuženog Sušca, u sudski spis je uložena fotokopija Specijalističkog kontrolnog nalaza, nakon

što je Vijeće izvršilo uvid u originalni primjerak dokumenta.

82. Na glavnom pretresu održanom 30.05.2022. godine, Vijeće je konstatovalo da je odbrana optuženog Golemca podneskom od 24.05.2022. godine predložila izmjenu prijedloga za saslušanje svjedoka tako da se umjesto svjedoka Zorana Trninića pozove svjedok Boris Blagojević, saslušan na prethodnom ročištu po prijedlogu odbrane optuženog Tinjaka.

83. Vijeće je na glavnom pretresu održanom dana 16.06.2022. godine izvršilo uvid u originale spornih dokaza odbrane optuženog Mihalja, kao i originalne dokaze odbrane optuženog Škobića, te su isti vraćeni odbranama optuženih, a u sudski spis uložene fotokopije.

(j) Utvrđene činjenice

84. Sud je dana 30.09.2021. godine, donio rješenje broj: S1 1 K 027427 18 Kri, kojim je, na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju predmeta), odbijen, kao neosnovan, prijedlog Tužilaštva BiH broj: T20 0 KTRZ 0002817 12 od 21.01.2020. godine za prihvatanje činjenica utvrđenih u predmetima MKSJ Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih, broj: IT-04-74-T od 29.05.2013. godine, Tužilac protiv Zdravka Mucića i drugih, broj: IT-96-21-T od 16.11.1998. godine i Tužilac protiv Mladena Naletelića i Vinka Martinovića, broj: IT-98-34-T od 31.03.2003. godine. Odluka suda o navedenom prijedlogu Tužilaštva data je u Aneksu II presude i čini njen sastavni dio.

(k) Vještačenja optuženih Nedžada Tinjaka i Slavka Golemca

85. Sud je dana 21.04.2022. godine, po prijedlogu branioca optuženog Nedžada Tinjaka, advokata Fadila Abaza od 19.04.2022. godine, izdao naredbu broj: S 1 1 K 027427 18 Kri, kojom se određuje medicinsko vještačenje optuženog, koje se povjerava vještaku, prim. dr Fuadu Rovčaninu, stalnom sudskom vještaku iz oblasti medicine, podoblast ortopedija-traumatologija. Naredbom je određeno da je nalazom i mišljenjem vještaka potrebno utvrditi sljedeće: 1. Koje su bile posljedice ranjavanja optuženog Nedžada Tinjaka; 2. Stepen i težinu zadobijenih povreda; 3. Kakav

je bio medicinski tretman optuženog i koje su medicinske radnje bile poduzete kako bi se sanirale posljedice ranjavanja i da li je došlo do amputacije nekih dijelova tijela uslijed ranjavanja; 4. Od čega se sastojao postoperativni tretman optuženog sa posebnim osvrtom na to koliko često se optuženi morao javljati na kontrole i previjanja, kao i na terapiju koju je morao uzimati; 5. Da li je optuženi Nedžad Tinjak zbog ranjavanja morao koristiti određena ortopedska pomagala (npr. štake) radi nesmetanog kretanja; 6. Cijeneći težinu povrede koju je zadobio ranjavanje, koliko dugo je trajalo vanbolničko liječenje i po mogućnosti da se izjasni o zdravstvom stanju optuženog u periodu vanbolničkog liječenja, zaključno sa početkom novembra 1993. godine.

86. Sud je dana 04.05.2022. godine zaprimio nalaz i mišljenje vještaka, prim. dr Fuada Rovčanina, od 29.04.2022. godine, a vještak je nalaz i mišljenje iznio na glavnom pretresu održanom 16.05.2022. godine, te je isti uložen u sudski spis kao dokaz O4-16.

87. Takođe, branilac optuženog Slavka Golemca, advokat Mario Marić, predložio je medicinsko vještačenje svog branjenika u okviru prijedloga dokaza od 04.04.2022. godine. Sud je izdao naredbu kojom se određuje medicinsko vještačenje optuženog Slavka Golemca, povjereno prim. doc. dr sci. Davorinu Kozomari, stalnom sudskom vještaku iz oblasti medicine, podoblast opšta i plastična hirurgija, koje se ima obaviti na osnovu medicinske dokumentacije, kao i neposrednog pregleda optuženog, sa ciljem da se utvrdi sljedeće: Opis zadobivenih ozljeda nastalih kao posljedica ranjavanja optuženog Slavka Golemca dana 30.06.1993. godine; Fizička sposobnost optuženog Slavka Golemca nakon ranjavanja, a posebno u periodu od 15.08.1993. godine do 02.09.1993. godine; Fizička sposobnost optuženog Slavka Golemca na dan pregleda.

88. Sud je dana 05.05.2022. godine zaprimio nalaz i mišljenje vještaka, prim. doc. dr sci. Davorina Kozomare, od 03.05.2022. godine, a vještak je nalaz i mišljenje iznio na glavnom pretresu održanom 30.05.2022. godine, te je isti uložen u sudski spis kao dokaz O9-10.

C. DOKAZNI POSTUPAK

89. Na prijedlog Tužilaštva BiH, u toku dokaznog postupka, ispitano je 39 (trideset

devet) svjedoka, te 4 (četiri) vještaka⁵, dok su iskazi svjedoka Mustafe Mucića, "AJ", "K", Nerkeza Ćurića, Miralema Omanovića, "AA", Arsije Vuk, Smaje Hubana⁶, Ramiza Bebanića i Saje Ćorić, pročitani na glavnom pretresu, a u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH. Tužilaštvo je u sudski spis uložilo 121 (sto dvadeset jedan) materijalni dokaz.

90. U toku dokaznog postupka odbrane optuženih, odbrana optuženog Kordića je uložila 1 (jedan) materijalni dokaz, dok je odbrana optuženog Lovrića u sudski spis uložila 18 (osamnaest) materijalnih dokaza. Odbrana optuženog Sušca u sudski spis je uložila 4 (četiri) materijalna dokaza. Na prijedlog odbrane optuženog Tinjaka, u toku dokaznog postupka, ispitan je 1 (jedan) svjedok i 1 (jedan) vještak, te je u sudski spis uloženo 17 (sedamnaest) materijalnih dokaza. Odbrana optuženog Šikala izvela je na glavnom pretresu 2 (dva) svjedoka, te je u sudski spis uloženo 9 (devet) materijalnih dokaza. Na prijedlog odbrane optuženog Mihalja na glavnom pretresu ispitan je 1 (jedan) svjedok, te je u sudski spis uloženo 12 (dvanaest) materijalnih dokaza, dok je na prijedlog odbrane optuženog Škobića ispitano 5 (pet) svjedoka, te uloženo u sudski spis 10 (deset) materijalnih dokaza. Odbrana optuženog Golemca je na glavnom pretresu izvela 1 (jednog) svjedoka i 1 (jednog) vještaka, te u sudski spis uložila 10 (deset) materijalnih dokaza. Odbrana optuženog Aničića nije imala dokaznih prijedloga.

⁵ Među navedenim je i urađeno timsko vještačenje. Vještaci, i to dr Omer Ćemalović, dr Dževad Begić, dr Muhamed Ahmić i mr. sci. Melina Lučkin, su izradili timski nalaz i mišljenje prilikom psihijatrijskog i psihološkog vještačenja tada osumnjičenog Nuhana Šikala. Iako su sva četiri vještaka pozvana na ročište, te bila prisutna, u cilju pojednostavljenja, a u saglasnosti sa odbranama je odlučeno da samo prim. dr. Omer Ćemalović iznosi nalaz i mišljenje na ročištu za glavni pretres održanom dana 13.12.2021. godine, uz mogućnost ostalih da se po potrebi uključe. Zaključno sva četiri vještaka su autorizacijom potpisala na zapisnik potvrdila da su izradili Nalaz i mišljenje koji je uloženo u pod rednim brojem T-25

⁶ Na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 28.03.2022. godine u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročitano je zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Hubana (uložen u sudski spis kao dokaz T-121), iz razloga smrti ovog svjedoka, o čemu je priložen izvod iz matične knjige umrlih na ime Smail Huban (također uloženo kao T-121). Dakle, iz navedenog proizilazi da se za lice prezimena Huban navode različita imena na zapisniku i izvodu. Međutim, imajući u vidu da odbrana optuženog Tinjaka u konačnici nije prigovarala da se pročita iskaz dat na ime i prezime Smajo Huban, te da iz ličnih podataka koji se navode na zapisniku o saslušanju svjedoka i izvodu iz matične knjige umrlih (ime oca, datum rođenja, mjesto rođenja) jasno proizilazi da se radi o istom licu, Vijeće je u izreci ostavilo ime i prezime "Smajo Huban", obzirom da se tako navodi u optužnici i da je iskaz lica pod tim imenom i prezimenom izveden kao dokaz u ovom predmetu. Slijedom toga, u obrazloženju presude lice Smail Huban koji je umro dana 24.02.2000. godine, a čiji je iskaz od 27.03.1996. godine pročitano na glavnom pretresu, navodiće se kao svjedok Smajo Huban.

91. U cilju nepotrebnog opterećenja integralnog teksta presude, lista dokaza izvedenih po prijedlogu Tužilaštva i odbrana optuženih, navedena je u dijelu koji čini sastavni dio ove presude pod nazivom Aneks I.

D. ZAVRŠNE RIJEČI

a. Završne riječi Tužilaštva BiH

92. U okviru iznesenih završnih riječi, Tužilaštvo napominje da je po prijedlogu optužbe u toku postupka saslušano 39 svjedoka i uložen 121 materijalni dokaz na osnovu kojih smatra da Sud može donijeti zakonitu i pravičnu odluku o krivičnom djelu i krivičnoj odgovornosti optuženih Jure Kordića i drugih i oglasiti ih krivim za krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e) f) g) i k), a sve u vezi sa članom 29. i 180. stav 1. KZ BiH.

93. S tim u vezi, Tužilaštvo iznosi analizu opštih elemenata krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti navodeći da su brojni saslušani svjedoci kroz svoje iskaze opisali kako se odvijao napad usmjeren na bošnjačko civilno stanovništvo na području opštine Mostar u periodu od jula 1993. godine do marta 1994. godine iz kojih se može jasno i nedvosmisleno zaključiti da je napad imao karakter širokog, rasprostranjenog i sistematičnog imajući u vidu opsežnost i prirodu napada te broj žrtava. Dalje, u pogledu drugog opšteg elementa krivičnog djela kojeg se optuženim stavlja na teret, optužba ističe da iz iskaza saslušanih svjedoka proizlazi da su sva lica prema kojima je napad bio usmjeren bila civili i to bošnjačke nacionalnosti, bez uniforme ili naoružanja, da niko nije poduzimao nikakvu nedozvoljenu radnju već su svi po naredbama pripadnika HVO-a, bez pružanja otpora, izašli iz svojih stanova ili čak zatečeni na ulici i protivpravno zatvarani i odvedeni u neki od logora na području Hercegovine: Vojno, Heliodrom, Dretelj i drugi, uz napomenu i da zajednički član 3. Ženevskih konvencija precizira značenje izraza civil. U vezi sa postojanjem posljednjeg uslova za postojanje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti Tužilaštvo BiH nalazi da je dovoljno da optuženi razumiju opšti kontekst u kome su djelovali, te smatra nespornim da su optuženi znali za napad i da njihove radnje predstavljaju dio napada imajući u vidu aspekt svijesti optuženih kako sa stajališta pozicija koje su u inkriminisanom periodu obavljali, kao pripadnici HVO-a, tako i sa stajališta radnji koje su preduzimate na terenu po naredbi pretpostavljenih. Povodom diskriminatornog karaktera napada Tužilaštvo BiH naglašava da je nacionalna pripadnost isključivi

razlog zbog kojih su nezakonite radnje prema grupi građana poduzimane, istovremeno zaključujući da diskriminatorna namjera konkretno opuženih proizlazi iz njihovog revnosnog sprovođenja zadatka.

94. Zatim se završnim riječima analizira udruženi zločinački poduhvat (UZP) navodeći da je definicija data u većem broju pravosnažnih presuda Suda BiH i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju te da je kao vid krivične odgovornosti sastavni dio međunarodnog običajnog prava i kao takav primjenjiv za krivična djela koja su predmet ovog postupka dovodeći ovaj oblik krivične odgovornosti u vezu sa odredbom člana 180. stav 1. KZ BiH iako se terminološki UZP nigdje u domaćem krivičnompravnom sistemu ne spominje. Konkretno, Tužilaštvo nalazi da iz provedenih subjektivnih i objektivnih dokaza proizlazi da su optuženi, kao neposredni izvršioци krivičnih djela kojim se ostvaruje zločinačka svrha, učestvovali u UZP-u svjesno i sa namjerom čime su dali svoj doprinos u ostvarenju zajedničke zločinačke svrhe te nesporno imali svijest o svom djelovanju u realizaciji ostvarenja plana i njegove svrhe izvršavanjem naredbi svojih nadređenih. Tužilaštvo smatra elemente UZP-a dokazanim isključujući svaku razumnu sumnju, pritom ukazujući na materijalne dokaze uložene pod rednim brojevima T-95A do T-118, slijedom čega je stava da optuženi trebaju biti oglašeni krivim ne samo za svoj doprinos, već i za sve pojedinačne zločine koje su naposredno izvršili provodeći zajedničku namjeru. Da su optuženi bili pripadnici HVO vojske i policije potvrđuju izjave svjedoka kao i materijalni dokazi Tužilaštva BiH od T-45 do T-70, te T-119 i T-120.

95. Povodom tačke I optužnice Tužilaštvo BiH ističe da su saslušani svjedokinja L, Mustafa Nazdrajić i Zdravka Gaš, iznoseći sadržaj njihovog svjedočenja, u okviru kojeg je svjedokinja L navela da je dana 23.07.1993. godine od strane Jure Kordića i preminulog Nedžada Ćorića dovedena do kuće u kojoj su se nalazili Fatima i Mustafa Nazdrajić, da bi je naknadno Jure Kordić i Damir Brekalo odvezli na Rudnik i smjestili u prizemlje kuće gdje su zatvoreni, zastrašivani i psihički zlostavljani. . Zatim je svjedokinja L, kako to Tužilaštvo navodi, izjavila da optuženi Jure Kordić i Nedžad Ćorić nisu reagovali kada je Emir Brekalo odveo u drugu sobu i seksualno zlostavljao. Ovu izjavu su u određenim dijelovima potvrdili i svjedoci Mustafa Nazdrajić i Zdravka Gaš, čiji je zapisnik o saslušanju od 25.03.1996. godine zbog neslaganja sa izjavom datom na glavnom preresu uložena kao dokaz T-24, u okviru kojeg ispitivanja je istakla da je od više lica čula da su Emir Brekalo i ostali sve

neprirodnosti radili po naredbi zapovjednika Marka Radića koji je od stražara i vojnika u logoru tražio da Bošnjake u Bijelom polju opljačkaju, a djevojke siluju.

96. Tužilaštvo BiH je dalje napomenulo da su na okolnosti tačke II optužnice svjedočili svjedoci A, F, E, Almasa Bešo, Lamija Isić, Miran Merzić, Mustafa Macić te pročitani iskazi preminulih svjedoka, potom prepričavajući sadržaj datih izjava. Tako su svjedokinje A, F i E u većem dijelu, svaka u okviru svog ispitivanja, saglasno izjavile da su lišene slobode od pripadnika HVO vojske, između ostalog i Nedžada Tinjaka, pri čemu je svjedokinja A dodala i optuženog Slavka Golemca, naknadno ga identifikujući i kao vozača kombija, kao i da je obavještena da će ići na razmjenu, te su potom nastavile da su smještene u žuti kombi i odvedene u mjesto Đubrane, a zatim u logor Vojno, gdje su žene, smještene u kuću i svakodnevno odvođene na rad, dok su muškarci bili u podrumu, a da im razlozi zatočavanja nisu saopšteni, opisujući loše uslove i doživljeno seksualno zlostavljanje, te napominjući da su tokom njihovog boravka u logoru ubijeni Arif i Humija Omanović. U različitim dijelovima su navedeno, po tvrdnji Tužilaštva BiH, potvrdili i drugi saslušani svjedoci dodajući pojedinosti u pogledu psihičkog i fizičkog zlostavljanja koje su lično doživjeli ili kojem su posvjedočili.

97. U vezi sa tačkom II optužnice su pročitani zapisnici o saslušanju svjedoka Mustafe Macića i AJ, uloženi kao dokazi Tužilaštva BiH T-11 odnosno T-12, imajući u vidu da su oba svjedoka preminula, a koji su izjavili da su po dovođenju u Vojno angažovani na kopanju tranšea i rovova na liniji gdje su bili živi štit pripadnicima HVO vojske u odnosu na Armiju BiH pri čemu je više zatvorenika lišeno života. Tužilaštvo BiH je svjedočenje svjedoka AJ u okviru ove tačke prepričalo i u pogledu okolnosti višestrukih lišenja slobode bez saopštenja o razlozima zatvaranja, dolaska u logor Heliodrom, Đubrane, a potom Vojno, izgleda drugih zatvorenika, fizičkog zlostavljanja i uslova u podrumu gdje je bio zatvoren, a zatim i samom prinudnom radu na prve borbene linije gdje je premlaćivan, a nije smio tražiti ljekarsku pomoć.

98. Povodom tačke IV optužnice Tužilaštvo BiH navodi da su svjedočili svjedoci B, S, R, V, T, Salko Smajilović, Nerkez Ćurić i Miralem Omanović, iznoseći sadržaje njihovih svjedočenja, koji su u većem dijelu saglasno izjavili da su tokom augusta 1993. godine lišeni slobode, kojom prilikom nisu obaviješteni o razlozima lišenja slobode, nakon što su im na vrata stana došli naoružani i uniformisani pripadnici HVO-a te kamionom odvezeni na Đubrane zatvoreni su u Vojno, gdje

su žene sa djecom zatvorene u dvije kuće, dok su muškarci bili u podrumu i to do decembra iste godine, opisujući teške uslove boravka i prinudne radove te psihička i fizička zlostavljanja. Svjedoci S, R, V i Nerkez Ćurić su u okviru danih iskaza identifikovali Iveka Kolobaru, Nedžada Tinjaka i NN vojnika kao pripadnike uniformisane HVO vojske koji su ih te prilike lišili slobode, pri čemu su za ova imena uglavnom saznali od drugih zatvorenika, dok su drugi svjedoci potvrdili da su za vrijeme njihovog boravka u logoru Vojno preminuli Arif i Humija Omanović, a svjedok Nerkez Ćurić je naveo da je lično zlostavljan od Emira Brekala, Šunjić Dragana i Tinjaka zvanog Žuti, koji su zajedno sa Mariom Mihaljem zlostavljali i Arifa Omanovića prije nego što je podlegao.

99. Tužilaštvo BiH je u korist tvrdnji tačke V optužnice prepričalo sadržaj saslušanja svjedokinje F, a koja je izjavila da je 29.08.1993. godine lišena slobode i odvedena u vikednicu gdje joj je Dario Sušac, uz prijetnje, nakon što nije pristala skinuti majicu po njegovom naređenju, opsovao, izvadio pištolj i strgnuo majicu sa nje te rekao "evo je Damire tebi", da bi joj potom Dario Sušac i Damir Brekalo nastavili prijetiti pa je svjedokinja uslijed straha pala u nesvijest, a kada je došla svijesti NN pripadnik HVO vojske ih je natjerao da prestanu te da je odvedu u logor.

100. Dalje Tužilaštvo BiH u završnim riječima ukazuje da su u pogledu tačke 6. optužnice svjedočili Sabaha Ćimić, Denis Vuk, Fata Kajtaž, Smajo Hubana, Saja Ćorić i svjedoci AI i W, a koji su u većem dijelu na jednak način izjavili da su iz svojih stanova radi razmjene, dana 02.09.1993. godine lišeni slobode od strane Ivica Kolobare, Nedžada Tinjaka, čiji fizički izgled pojedini svjedoci opisuju, i Slavka Golemca, koje svjedoci poznaju ili njihova imena saznaju od drugih zavorenika, dok Stanka Škobića svjedoci Sabaha Ćimić i AI pominju u kontekstu vozača, odnosno da se nalazio ispred kamiona. Zatim dalje navode da im je u Đubranima traženo da predaju novac, nakon čega su odvedeni u Vojno gdje su žene, koje su svakodnevno odvođene na prinudni rad, podijeljene u dvije prostorije, dok su muškarci bili u podrumu, te ističu razne oblike zlostavljanja za vrijeme boravka, od kojih je svjedok AI izjavio da mu je na lokaciji Đubrani od strane Nedžada Tinjaka i Ivica Kolobara naređeno da se vrati i uzme zlato od svojih ukućana, te da ga je, nakon što je poslušao, Nedžad Tinjak udario u međunožje i glavu, u odnosu na kojeg su uloženi zapisnici o saslušanju te fotoalbum o prepoznavanju kao dokazi T-3 do T-5.

101. Tužilaštvo BiH je zatim istaklo iskaz svjedoka AI, koji je u pogledu

tačke VIIa izjavio da je u logoru svakodnevno zlostavljan od Dragana, Maria i drugih koje su oni dovodili , a da ga je u septembru 1993. godine Nedžad Tinjak udario pištoljem u potiljak prilikom postrojavanja od kojeg udarca i danas osjeća posljedice, vrtoglavice i bolove, dok je u odnosu na tačku VIIb posvjedočio da je u istom periodu zlostavljan od strane navedenih lica i to na način da je udaran nogama dok je bio u ležećem položaju uslijed čega su mu slomili 5 rebara i grudni koš, za šta posjeduje i medicinsku dokumentaciju.

102. Povodom tačke VIII optužnice Tužilaštvo BiH je podsjetilo na svjedočenja svjedoka I, P, J, D, K, C, Amela Čišića, Emira i Elme Špago, Envera Tihka i Fatime Čišić, prepričavajući sadržaje njihovih iskaza. Tako su navedeni svjedoci, kako to tvrdi optužba, uz određena odstupanja i pojedinosti, izjavili da su početkom septembra ili 07.09.1993. godine uz različite prijetnje lišeni slobode u svojim stanovima od strane uniformisanih lica HVO-a Dražena Lovrića, Emira Brekala, Nedžada Tinjaka zvanog Žuti kojeg mnogi svjedoci opisuju kao mladog i plavog, i Iveka Kolobare od kojih neke svjedoci znaju od ranije, a za druge saznaju za vrijeme boravka u logoru, nakon čega su odvezeni u logor Vojno gdje većina u vrlo lošim uslovima, uz razne oblike prinudnog rada, psihičkog i fizičkog zlostavljanja borave do decembra iste godine, uz napomenu da su vojnici noću ulazili u prostorije gdje su boravile žene te ih odvodili, a da bi one po povratku bile vidno utučene.

103. U vezi sa tačkom IX optužnice Tužilaštvo BiH je napomenulo na svjedočenje preminule Saje Ćorić, čiji su iskazi pročitani na glavnom pretresu i uloženi kao dokaz T-13, a u okviru kojih je navela da je početkom decembra 1993. godine u logoru Vojno fizički zlostavljao Dario Sušac zajedno sa Mariom Mihaljem, Draganom Šunjićem i Markom Radićem, i to električkim udarima kroz ruke od kojih su joj trnule te udarcima, da bi je potom snažno vukao za kosu i prijetio nožem od čega su nastupile posljedice u vidu kome, hematoma na glavi i moždanog udara.

104. Završnim riječima Tužilaštvo BiH nastavlja navodeći da su u pogledu tačke X optužnice saslušani svjedoci B, A, F, E i Salko Smajilović. Tako se ističe da je svjedokinja B izjavila da ju je 28.09.1993. godine, dok je boravila u logoru Vojno, Šunjić Dragan i lice zvano Babo odveo u policiju, gdje je zatekla Nedžada Ćorića, kojeg je poznavala od ranije, te Sergeja i Tomu Aničića, koji su se tako predstavili. Dalje se navodi dio iskaza svjedokinje u kojem je izjavila da su je, uz prijetnje i fizičko zlostavljanje, svi navedeni silovali, nakon čega je Dragan Šunjić vratio u

logor Vojno, te da su u odnosu na njeno svjedočenje uloženi zapisnici o njenom saslušanju te fotoalbumi o prepoznavanju, kao dokaz broj T-8, dok u pogledu ostalih svjedoka salušanih na ove okolnosti ukazuje da su potvrdili da im je svjedokinja B pričala o silovanju.

105. U pogledu tačke XI optužnice Tužilaštvo napominje na sadržaj iskaza svjedokinje A koja je opisala da je septembru 1993. godine sa svjedokinjom F odvedena na prinudi rad u policijsku stanicu HVO gdje je bio Dario Mihalj, Sergej i još 5-6 vojnika gdje ju je Dario Mihalj, nakon što je ona izvršila njegova naređenja da skine odjeću, silovao, a zatim doveo svjedokinju F koja je od prizora pala u nesvijest nakon čega su obje vraćene u logor Vojno, kao i na iskaz svjedokinje F koja je potvrdila ove naovde.

106. Dalje optužba povodom tačke XII optužnice prepričava sadržaje iskaza svjedoka AB, AD, AI, AA, Ramiza Bebanića, Šemsudina Začinovća, Arifa Ćorajevića, Smaje Hubane i Saje Ćorić. Tako Tužilaštvo BiH ističe da je svjedok AB o okviru svog svjedočenja naveo da je odveden u logor Heliodrom početkom ili sredinom jula 1993. godine nakon čega je odveden u Vojno zajedno sa 40-50 drugih lica, te da je redovno odvođen na radove, a da su zatvorenici premlaćivani od strane Emira Brekala, Maria Mihalja, koji su imali policijske palice, i Jure Kordića, koji je koristio šake i noge, i to sve dok ne padnu u nesvijest. Svjedok dalje navodi detalje zlostavljanja njega i drugih zatvorenika od kojih su lice albanske nacionalnosti Kajtazi i izvjesni Ćorojević lišeni života klanjem, a drugi premlaćivani i fizički zlostavljani, te bijega kroz otvor u garaži, opisujući od koga je saznao za ime Jure Kordića i njegov fizički izgled. Određene dijelove iskaza ovog svjedoka su potvrdili i drugi saslušani svjedoci, u omjeru u kojem su im navedeni događaji mogli biti poznati, te su uloženi materijalni dokazi T-94, T-95P i T-114

107. Tužilaštvo BiH u vezi sa tačkom XIII optužnice ukazuje na iskaz svjedokinje D koja je prilikom saslušanja ispričala da su je tokom boravka u Vojnom jedne prilike stražari odveli u komandu logora gdje su je Damir Brekalo i Dario Sušac, za čije prezime je naknadno saznala, silovali uz brojne prijetnje primjene fizičke sile, dok su svjedokinje Saja Ćorić, J i K izjavile da im je svjedokinja D prepričala ove događaje.

108. U pogledu događaja tačke XIV optužnice Tužilaštvo prvenstveno ističe saslušanje svjedoka 152 koji je izjavio da je zajedno sa svjedokinjom O 10.11.1993.

godine u stanu komšinice od strane dva vojna policajca HVO, od kojih je jedan bio Nedžad Tinjak, pretreseni, nakon čega ga je u drugoj prostoriji snažno udario nogom u glavu od čega je pao u nesvijest, te da su sutradan lišeni slobode od strane 5 vojnika, među kojima je ponovno bio Nedžad Tinjak, koji je tom prilikom vozio bijelu Ladu. Potom Tužilaštvo ukazuje da je svjedokinja O potvrdila da je lišena slobode zajedno sa svjedokom 152 od strane dvojice vojnika HVO, od kojih je jedan Nedžad Tinjak, dodajući da je nakon dolaska u Vojno vidjela svjedoka 152 dok je radio u dvorištu, sa zavijenom glavom.

109. Povodom tačke XVa svjedokinja O je prema tvrdnji Tužilaštva navela da je po nju na hodniku logora Vojno došao Nedžad Tinjak, za kojeg je kasnije saznala kako se zove, te je odveo u sobu u prizemlju gdje joj je naredio da se skine i seksualno je zlostavljao, u vezi s čim su uloženi i zapisnici o saslušanju ovog svjedoka i fotoalbum o prepoznavanju kao dokaz T-9, dok je Saja Ćorić potvrdila da joj je svjedokinja O, nakon što je primijetila u kakvom je stanju, rekla da je silovao Tinjak. S druge strane, u pogledu tačke XVb je optužba ukazala na saslušanje svjedoka P i R1 koje su u velikom dijelu saglasno izjavile da ih je nakon dolaska u Vojno jedne večeri Mirko Vračević odveo u komandu gdje su ih čekali Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak koji su ih razdvojili tako da je svjedokinja P pošla sa Nedžadom Tinjakom, a svjedokinja R1 sa Dražanom Lovrićem pri čemu je P silovana.

110. U vezi sa tačkom XVI optužnice Tužilaštvo završnim riječima prepričava iskaze pa je tako svjedok 152 izjavio da je dolaskom pred Vojno uveden u kancelariju Maria Mihalja gdje su se nalazili Nedžad Tinjak i 6-7 drugih njemu nepoznatih vojnika, a koji su ga natjerali da obori glavu i stavi ruke iza leđa nakon čega su ga udarali nogama, šakama i palicama u predjelu glave i tijela dok su svjedokinje O i Saja Ćorić potvrdile da im je 152 ispričao da je fizički zlostavljan. Vještak Hamza Žujo je iznio svoj nalaz i mišljenje u odnosu na težinu tjelesnih povreda i načina njihovog nastajanja kod svjedoka 152 kojom prilikom je utvrdio postojanje teške tjelesne povrede u vidu preloma nosnih kostiju i nosne pregrade.

111. Zatim Tužilaštvo nastavlja iznositi svjedočenja drugih i ranije pomenutih svjedoka, uglavnom u kontekstu dokazivanja tvrdnji o postojanju širokog i sistematičnog napada, te prenosi sadržaj zaključaka izvršenih vještačenja, pa je tako timskim psihijatrijskim vještačenjem svjedokinja O, P, B, i D zaključeno da sve pate od ..., a kod nekih uz umjerenu ..., dok je timskim vještačenjem i

posmatranjem optuženog Nuhana Šikala utvrđeno da je u kritično vrijeme svjesno upravljao svojim postupcima.

112. Zaključno Tužilaštvo konstatuje da smatra dokazanim da su optuženi u inkriminisanom periodu nezakonito lišili slobode civile različite dobi i sa unaprijed pripremljenim vozilima odvezli ih i zatvorili u logor Vojno, formiran za lica bošnjačke nacionalnosti, te držali ih u nehumanim uslovima, gdje su psihički, fizički i seksualno zlostavljani, odvođeni na prinudni rad, a mnogi i lišeni života, kao i da je izvršen širok i sistematičan napad usmjeren protiv civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti, da su optuženi to znali i bili svjesni da njihove radnje predstavljaju dio tog napada, te svjesno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu međusobno ali i sa ostalima s kim su dijelili ovaj plan, pa budući da je stajališta da dokazi odbrane ničim nisu uspjeli umanjiti snagu izvedenih dokaza optužbe, predlaže da Sud optužene oglasi krivim i utvrdi krivicu svakog optuženog te istovremeno izrekne adekvatnu krivičnu sankciju kojom će se postići svrha i cilj kažnjavanja.

b. Završne riječi odbrane optuženog Kordića

113. Advokat Nenad Gvozdić je kao branilac optuženog Jure Kordića završna izlaganja, usmeno iznesena na glavnom pretresu održanom dana 19.09.2022. godine započeo konstatacijom da obimni dokazni postupak ne omogućuje van svake razumne sumnje donošenje zaključka o krivnji njegovog branjenika po tačkama I i XII optužnice kojim se konkretno tereti.

114. U pogledu postojanja UZP-a odbana prvooptuženog ističe da je u okviru provedenog dokaznog postupka izostao bilo kakav konkretan oblik odgovornosti budući da svakom pojedincu pripada pravo da u okviru legalne vojne formacije učestvuje u ratu, posebno u uslovima proglašenog ratnog stanja i opće mobilizacije, istovremeno nalazeći da Tužilaštvo izjednačava pripadnost određenoj oružanoj formaciji sa postojanjem zajedničkog cilja i namjere bez utvrđivanja ili daljnjeg preciziranja te namjere.

115. Branilac primjećuje da Tužilaštvo svojim završnim izlaganjima nije izvršilo ocjenu svojih dokaza čime je izostala bilo kakva analiza kojom objašnjava koje konkretno činjenice smatra dokazanim. U pogledu svog branjenika dalje navodi da nisu ispunjeni opći elementi za kvalifikaciju djela Zločini protiv čovječnosti, odnosno

ne postoji mens rea kod opuženog Kordića, tvrdeći da on ne zna ni za kakav napad njegove vojske, već samo za odbranu sebe i svoje porodice te izvršenje zadataka unutar formacije kojoj pripada.

116. Po mišljenju odbrane je neprihvatljivo da se složenost ratnih dešavanja svede na odnos dobrih i loših smatrajući da se time priklanja pristrasnoj perspektivi jednog naroda, a posebno naglašavajući da u ovom postupku nije važno ko je prvi započeo napad odnosno da Tužilaštvo uzvratanje na napad ne smatra odbranom već napadom. Dalje se navodi da je odbrana uvijek samo odbrana čak i ako se u njoj ostvare neke posljedice koje predstavljaju prekoračenje njene neophodnosti, ističući da je u konkretnom i optužba utvrdila da je napad izvršen od strane Armije BiH, dodajući da je isti bio sistematično usmjeren na civilno stanovništvo i pripadnike HVO-a na određenom prostoru. Slijedom navedenog odbrana optuženog Kordića je stava da se aktivnosti HVO-a u ovo vrijeme ne mogu tretirati kao napad, s obzirom da se ne radi ni o kakvom činjenju u cilju državne politike, a što potvrđuje i činjenica da ne postoji odluka HVO-a o napadu, već je, kako se dalje završnim riječima navodi, došlo do određenih vojnih aktivnosti u cilju odbrane naroda i civila na određenom prostoru.

117. Povodom postojanja UZP-a ova odbrana također podcrtava da je odbijen prijedlog Tužilaštva da se smatraju utvrđenim činjenice iz haških predmeta u kojim je potvrđen UZP i to upravo u tom segmentu, ponovo navodeći da optužba zanemaruje genezu konkretnog sukoba te oduzima pravo na odbranu pripadnicima jedne strane u sukobu. Dalje se završnim riječima branioca podsjeća da institut UZP-a u to doba nije prihvaćen ni kao dio običajnog prava imajući u vidu član 6. stav 2. tačka b) Haškog protokola kojim je propisana isključivo lična krivična odgovornost slijedom čega se predlaže da Sud odbaci konstrukciju Tužilaštva da se radi o zločinakom poduhvatu u okolnostima neposrednog ratnog sukoba koje su izazvali pripadnici Armije BiH. Odbrana optuženog Kordića smatra da Tužilaštvo nije ni pokušalo dokazati postojanje diskriminatorSKU namjeru kod Jure Kordića već je namjeravalo da se i bez ostvarenja bilo kojeg oblika radnje izvršenja optuženi oglasi krivim po izopačenoj doktrini da je kriv samim pripadništvom određenoj vojnoj formaciji.

118. Povodom konkretnih inkriminacija koje se njegovom branjeniku stavljaju na teret tačkama I i XII optužnice branilac nalazi da se radi o recikliranom obrađivanju već presuđenih predmeta u kojem su neki isječci tih događaja postali

predmet nove optužnice. U pogledu tačke XII odbrana ističe da je od 9 saslušanih svjedoka na ove okolnosti samo svjedok AB pomenuo optuženog Kordića, i to u smislu prisustva događaju, nastavljajući da ga optužnica tereti za aktivnu radnju držanja noža, dok je svjedok AB na glavnom pretresu istakao pasivnu da je Mario Mihalj prišao Juri Kordiću i iz njegovih korica izvadio nož. Također podsjeća da je svjedok AB nije od ranije poznavao optuženog Juru Kordića, kao i na činjenicu da lica koja su mu otkrila identitet, Nerkez Ćurić i Teo Hubana, kao kontrolni svjedoci nisu potvrdili navode ovog svjedoka, budući da u okviru svojih iskaza opće nisu pomenuli da su vidjeli prvooptuženog na licu mjesta ili ga prepoznali, pa se njegovom iskazu ne može vjerovati u tom dijelu, posebno jer nije vršeno ni prepoznavanje, sijedom čega smatra da nema nikakvih dokaza da je optuženi Kordić uopće bio prisutan događaju. U pogledu ove tačke optužnice odbrana zaključuje da je nesumnjivo da ne postoje dokazi o bilo kakvom učešću optuženog Jure Kordića jer nema aktivnu radnju, a kad bi se smatrala dokazanom i pasivna radnja, njegova krivica se može isključiti budući da ničim nije doprinio nastupanju zabranjene posljedice, nastavljajući da sama prisutnost ni u kom slučaju nije dovoljna da bi se mogao proglasiti saučesnikom za djelo izvršeno od druge, već za to osuđene, osobe u kojem smislu ističe i prigovor presuđene stvari.

119. U pogledu tačke I optužnice odbrana prvenstveno ističe da konstrukcija Tužilaštva BiH da je optuženi Jure Kordić u saučesništvu sa Nedžadom Ćorićem, koji je preminuo za vrijeme trajanja postupka, i već osuđenim Damirom Brekalom zatvorio svjedokinje L i X u logor Vojno nije potvrđena čak ni iskazom svjedokinje L budući da je ista isključila mogućnost da je uopće bila u Vojnom kako se to optužnicom tvrdi. Dalje, ova svjedokinja prilikom odgovaranja na direktna pitanja nije teretila optuženog Kordića da je prema njoj poduzeo ikakvu nasilnu radnju već se, prema njenim navodima, radilo o usmenoj komunikaciji, običnom razgovoru napominjući da Kordić i pokojni Ćorić nisu imali nikakvu faktičku moć, iz čega odbrana izvodi zaključak da su bili pomoćno osoblje, slijedom čega mens rea, ni u kojem obliku, ne postoji.

120. Branilac u pogledu ove tačke optužnice posebno naglašava da činjenica da je ovaj svjedok pretrpio seksualno nasilje od strane drugog lica nije od utjecaja na odlučivanje o krivici optuženog Kordića, odnosno da čak ni po najrigidnijoj koncepciji UZP-a ničim nije doprinio radnjama drugog, već osuđenog lica kako zbog odsusva mens rea tako i zbog nemogućnosti predviđanja neočekivanih postupaka.

121. S druge strane, kako odbrana dalje naglašava, svjedokinja X nije ni saslušana u ovom postupku, ali je nesumnjivo iz iskaza svjedokinje L da nije držana u logoru Vojno do oko 02.12.1993. godine, pa ova tvrdnja optužnice nije dokazana, dok ostali, navodno, odvedeni u logor Vojno uopće ne identificiraju optuženog Juru Kordića. Imajući u vidu da provedenim dokazima nisu potvrđene odlučne činjenice koje se tiču statusa svjedokinja X i L nakon eventualnog lišenja slobode na osnovu kojih bi se utvrdilo postojanje kauzalne veze sa bilo kojom Kordićevom radnjom kao ni da su one bile usmjerene na osobnost i dignitet pojedinca, optuženi se ne može tretirati kao vojnik koji je koristio silu ili bilo kakva ponižavajuća sredstva. Zaključno se napominje da svjedokinja L na prvom saslušanju nije rekla da se radi o optuženom Juri Kordiću iako ga lično poznaje pa se njenom iskazu u ovom dijelu ne može pokloniti vjera, u čemu odbrana nalazi dvojbu u pogledu identiteta počinioca, slijedom čega se, obzirom na predmet optužbe, ne mogu donijeti zaključci o njegovom neposrednom učešću u bilo kakvom progonu i optuženi ne može biti smatran krivim za ovo ili druga lica iz ove tačke optužnice, te se završnim riječima predlaže da se optuženi Jure Kordić oslobodi optužbe na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) ZKP BiH.

122. Optuženi Kordić navodi da nije 23.07.1993. godine bio na Panjevinama i da osporava iskaz svjedoka L, te da smatra da ga se tereti jer ga je neko lažno predstavio, ponudio njegovo ime i prezime, iako nije bio prisutan ni jednom od dva događaja koji su predmet optužnice.

c. Završne riječi odbrane optuženog Lovrića

123. Braniteljica optuženog Dražana Lovrića, advokat Irena Pehar je svoje izlaganje u okviru završnih riječi započela sa općim elementima krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH, ukazujući da u pogledu njenog branjenika optužba ni jednim dokazom nije utvrdila da su navodne inkriminirane radnje činile dio rasprostranjenog i sistematičnog napada, kao ni da je znao za navodni širi kontekst u kojem su se navodne radnje protjerivanja događale, odnosno da se u kritično vrijeme odvijao napad na civilno bošnjačko stanovništvo. Dalje ova odbrana ističe da pripadnost optuženog vojnoj formaciji HVO-a ne predstavlja dokaz o znanju i svijesti optuženog o napadu niti je dokaz da on postoji naglašavajući da materijalna dokumentacija koju je Tužilaštvo uložilo u cilju dokazivanja širokog i sistematičnog napada odnosno UZP-a nema nikakve veze sa optuženim Lovrićem niti je dokazano da je za nju morao znati. Braniteljica smatra da on ni na koji način nije

sudjelovao u nezakonitom lišenju slobode i zatvaranju civila bošnjačke nacionalnosti općine Mostar koji su držani u logoru Vojno do 02.12.1993. godine u nehumanim uslovima, niti se na bilo koji nečovječan način prema istim ponašao, uz posebnu napomenu da nije bio na nekoj funkciji da bi o lišenju slobode i zatvaranju civila mogao donositi ikakvu odluku.

124. Odbrana ovog optuženog dalje podcrtava da se UZP i saizvršilaštvo po KZ BiH međusobno isključuju, kao i da iz iskaza saslušanih svjedoka, proizlazi da je Dražan Lovrić prilikom lišenja slobode bio prisutan kao puki posmatrač koji nijednu radnju u smislu psihičkog i fizičkog maltretiranja nije primijenio, pa u njima nema protivpravnosti, sve i da jesu dokazane van razumne sumnje. Također, braniteljica ukazuje da nisu izvedeni dokazi da je njen branjenik sudjelovao u protivpravnom lišenju slobode i zatvaranju civila bošnjačke nacionalnosti navedenim u tački 8. optužnice, posebno naglašavajući da je Tužilaštvo činjenični opis optužnice postavilo kao da se radi o jednoj radnji zanemarujući da svaka od njih ima svoja bitna obilježja koja je bilo nužno dokazati, slijedom čega u opisu nedostaje način učinjenja svake od tih radnji. Završnim riječima se tvrdi da ne postoji nijedan dokaz da je optuženi mogao zaključiti da je navodno lišenje slobode bilo nezakonito, naročito što su oštećeni upoznati da će biti razmijenjeni, kao i da nijedan od saslušanih svjedoka ni na koji način ne pominje da je Dražan Lovrić izvršio njihovo zatvaranje u objektima u Vojnom, već samo kao lice koje ih je dovelo do vozila nakon čega, po stavu odbrane, prestaje uzročnopsljedična veza njegovih radnji i daljnjeg zadržavanja u logoru, pa budući da nije dokazano ni da je privođenje tih lica bilo samovoljna odluka optuženog niti da je imao ovlaštenje odlučivati o njihovoj sudbini, nisu ni ispunjeni elementi bića krivičnog djela koje se stavlja na teret.

125. Povodom pravne kvalifikacije krivičnih djela koje se optuženom Dražanu Lovriću stavlja na teret, završnim riječima se ističe da je ista data u skladu sa KZ BiH koji je stupio na snagu nakon inkriminiranog perioda, dovodeći navedeno u vezu sa članom 4., koji propisuje vremensko važenje zakona, te članom 3. koji propisuje načelo legaliteta, istog Zakona. Također se ukazuje na član 4. tačka b) i član 6. tačka b) Protokola II Ženevskih konvencija kojim je određeno da niko ne može biti oglašen krivim za povredu izuzev na osnovu lične krivične odgovornosti, dok UZP uvodi kolektivnu odgovornost napominjući istovremeno da kao institut međununarodnog prava nije postojao u inkriminisanom periodu te da se i u presudama MKSJ koje su

pravosnažne ta koncepcija zasniva na naknadnim interpretacijama.

126. Braniteljica dalje navodi da su jedinice HVO-a sačinjavali Hrvati i muslimani zajedno do 30.06.1993. godine kada muslimani "okreću oružje" prema Hrvatima i napadaju jedinice HVO-a u Bijelom polju, provodeći javnu kampanju terora i straha usmjerenu na hrvatsko civilno stanovništvo općine Mostar na koju okolnost je odbrana uložila materijalne dokaze, a što je i navedeno u samoj optužnici. U vezi sa navedenim se ukazuje i na presude Suda BiH u drugim postupcima za zločine počinjene nad Hrvatima, navodeći da su pripadnici HVO-a svoju energiju usmjeravali na odbranu oslobođenih prostora od Vojske Republike Srpske, te nisu ni razoružavali muslimane, a što dokazuje tezu da Hrvati nisu imali namjeru ratovati sa muslimanima. Također se u optužnici navodi da je cilj djelovanja HVO-a postizanje razmjene zarobljenih, u kojim okolnostima odbrana smatra nužnom primjenu represalija, koje se u vojnoj doktrini definišu kao vid samopomoći u cilju okončanja nezakonite radnje druge strane, a što razlikuje od napada na civilno stanovništvo budući da je i rezultiralo razmjenom zarobljenika 02.12.1993. godine.

127. Također se tvrdi da optužba provedenim dokazima nije utvrdila postojanje direktnog umišljaja na strani optuženog, odnosno njegove svijesti da svojim radnjama čini konkretno krivično djelo, da će zbog njih nastupiti zabranjena posljedica kao i da je iz ponašanja jasno da je takve posljedice i htio.

128. Iz svih 11 iskaza svjedoka u odnosu na tačku VIII optužnice samo dva pominju ime Dražana Lovrića i to svjedoci I i P, pa odbrana nalazi zabrinjavajućom tvrdnju Tužilaštva da bez dokaza NN osobu proglašava Dražanom Lovrićem, za kojeg se istovremeno podsjeća da je običan vojnik koji je mogao samo izvršavati naredbe nadređenih.

129. Zaključno braniteljica ističe da Tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi Dražan Lovrić izabrao mjesto i objekat gdje će civili biti smješteni ni organizovao ili podržavao nehumane uslove boravka ili maltretiranja civila niti da je poduzimao bilo kakvu radnju koja je izazvala strah i duševne patnje, teške duševne ili fizičke patnje ili na drugi način ozbiljno nasrnuo na ljudsko dostojanstvo ili povrijedio tjelesni integritet zarobljenih civila, ponovno naglašavajući da samo prisustvo nije dovoljno za utvrđivanje krivice već mora postojati i namjera i želja za sudjelovanje u njima, odnosno svijest da djelo predstavlja rezultat njihovih zajedničkih radnji, slijedom čega

nije van razumne sumnje dokazalo krivično djelo koje je optuženom stavljeno na teret te predlaže da ga Sud oslobodi krivične odgovornosti.

d. Završne riječi odbrane optuženog Sušca

130. Branilac optuženog Darija Sušca, advokat Davor Šilić je iznošenje završnih riječi započeo izlaganjem o UZP-u ističući da ga KZ BiH kao pravnu konstrukciju ne poznaje odnosno da to što je kao institut uvažen u nekoliko presuda MKSJ ne znači da se takav koncept bez razumnog objašnjenja prihvaća i u našem zakonodavstvu, u prilog čemu ukazuje na praksu Suda BiH. Zatim branilac nastavlja sa definisanjem općih elemenata širokog i sistematičnog napada, te nakon analize istih zaključuje da je upitno i samo počinjenje krivičnog djela koje je optuženima stavljeno na teret.

131. Povodom tačke IV optužnice odbrana optuženog Sušca ističe da je od svih samo svjedok B imenovala Darija Sušca i Nedžada Tinjaka kao dva naoružana vojnika HVO, u crnim uniformama, na osnovu čega branilac zaključuje da je optuženog Sušca, koji nikad nije nosio crnu uniformu, identifikovala po nečijem nagovoru, a ne po njihovom predstavljanju, posebno imajući u vidu da su ostali svjedoci pomenuli pripadnike HVO-a u maskirnim zelenim uniformama, te da je poznato da su takve uniforme nosili pripadnici vojne policije i to sa bijelim opasačima.

132. U pogledu tačke V optužnice branilac ukazuje da se iskaz svjedokinje F činjenično ne poklapa sa optužnicom, ni sa završnim izlaganjem optužbe, uz istovremenu napomenu da je više puta mijenjala iskaze u pogledu radnji Darija Sušca i Damira Brekala, pa je tako prilikom saslušanja na glavnom pretresu dana 27.08.2018. godine navela da joj je samo pokušao skinuti majicu, bez prijetnje pištoljem, odnosno niti jednom riječi nije pomenula pištolj kod Darija Sušca. Radnje koje Tužilaštvo navodi u završnim riječima svjedokinja F, kao jedini svjedok na okolnosti ove tačke, nije iznosila u svom iskazu, slijedom čega je za odbranu nejasno na šta se optužba poziva obrazlažući dokazanost radnji.

133. U vezi sa tačkom IX optužnice odbrana optuženog Sušca ističe da je iz pročitanih iskaza svjedokinje Saje Ćorić, budući da je ista preminula, evidentno da se isti znatno razlikuju u pogledu radnji kojima se tereti Dario Sušac, pri čemu se završnim riječima napominje na konkretne nekonzistentnosti, pa imajući u vidu iste branilac smatra da se na njenim iskazima ne može zasnivati bilo čija odgovornost. U

smislu navedenog odbrana podcrtava da ni u jednom segmentu njenih iskaza nije mogla postavljati unakrsna pitanja pa bi prihvatanjem istih predstavljalo bitnu povredu ZKP BiH i to prava na odbranu te na ispitivanje svjedoka, a kakva praksa je utvrđena i u nizu presuda.

134. Povodom tačke XIII optužnice branilac optuženog Sušca podsjeća da je svjedokinja D prilikom saslušanja na glavnom pretresu pripisala Damiru Brekalu radnje koje činjenični opis stavlja na teret optuženom Sušcu, te se ne može zaključiti o kojem Dariu je riječ, iako je evidentno da ga je Brekalo pozvao, budući da je u to vrijeme i tom mjestu bilo više vojnika tog imena, poput Darija Mihalja i drugih. Nadalje odbrana ukazuje da je svjedokinja D navela da je prezime saznala od preminule Saje Ćorić, nastavljajući iznositi nekonzistentnosti u njenim iskazima, u kojem smislu pozivanje Tužilaštva na iskaze drugih svjedoka koji navodno potvrđuju svjedočenje D nalazi irelevantnim jer se radi o posrednim saznanjima zbog čega ne mogu biti dokazno sredstvo.

135. U pogledu pravne kvalifikacije djela koje se optuženom Sušcu stavlja na teret, branilac ističe da zločini protiv čovječnosti obuhvaćaju čitav niz mogućih radnji učinjenja pod uslovom postojanja općih elemenata, a da je u konkretnom krivičnom postupku očigledno da takve radnje nisu dokazane, pri čemu treba imati u vidu i ograničenu mogućnost nižih vojnih jedinica da kreiraju događaje u svojim zonama s obzirom na objektivne i subjektivne nadležnosti u ratnim vremenima u vezi sa nivoom njihove odgovornosti.

136. U prilog navedenom, završnim riječima odbrana optuženog Sušca konstatuje da je iznenađena što Tužilaštvo nije izvršilo intervencije u činjeničnom opisu optužnice, imajući u vidu činjenicu da su dvojica optuženih preminuli tokom postupka, a posebno u pogledu dokazivosti pojedinih tačaka. Zaključno odbrana tvrdi da su možda određenim radnjama poduzetim u tim vremenima na ovim područjima bila i ugrožena neka prava, ali ne sa tom namjerom već u skladu sa vanjskom situacijom, pri čemu stepen ugrožavanja tih prava svakako nije dovoljan da bi ispunila obilježja krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret, nastavljajući da je elaboracija činjeničnog stanja optužnice, motiva te historijskih i političkih odnosa apsolutno neosnovana i sa pravne strane nedokazana, slijedom čega se završnim riječima predlaže da se u odnosu na optuženog Sušca donese oslobađajuća presuda, u

skladu sa članom 284. tačka c) ZKP BiH.

137. Optuženi navodi da je ovdje bilo dosta ljudi koji su rođeni u Humilišanima, a koji ga nisu spomenuli.

e. Završne riječi odbrane optuženog Tinjaka

138. Dana 31.10.2022. godine branilac optuženog Nedžada Tinjaka, advokat Fadil Abaz, je iznio završne riječi, započete izlaganjem o UZP-u navodeći da se tek po okončanju dokaznog postupka iskristalisalo da ga optužba tereti za osnovni oblik, pritom iznoseći opće uslove za tri kategorije UZP-a koje su postojale u međunarodnom pravu u relevantno vrijeme, nastavljajući da optužnicom nije definisano tačno koja se stavlja na teret, a što je bilo bitno odrediti u ranijoj fazi budući da se u svakoj od njih razlikuje potrebni mens rea. Tako odbrana ističe da opšti oblik UZP-a podrazumijeva da optuženi ima namjeru da počinji krivično djelo, koju dijele svi saizvršioc, te namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja krivičnog djela. S tim u vezi se naglašava da je nakon provedenog dokaznog postupka ostalo nejasno na osnovu čega Tužilaštvo temelji tvrdnju da je UZP uopće postojao, s obzirom da nije prezentovalo niti jedan dokaz kojim bi se potvrdilo postojanje, prije svega, grupe sa zajedničkim planom, dogovorom ili bilo kakvom strategijom, a zatim i koordinirano djelovanje u svrhu realizacije plana, ili ko su glavni počinio, uz citiranje relevantne sudske prakse.

139. Branilac optuženog nalazi neshvatljivom tvrdnju optužbe da je Marko Radić bio nadređeni optuženima s obzirom da ničim nije dokazivalo njegov položaj ili međusobni odnos niti je to obrazlagala u završnim riječima. Dalje odbrana problematizira navode završnih riječi Tužilaštva u kojima učešće optuženog u krivičnopравnim radnjama koje su obuhvaćene optužnicom zasniva na činjenici pripadnosti HVO-u, iz čega proizlazi da su svi pripadnici HVO-a ujedno bili i učesnici UZP-a. U vezi sa navedenim se dalje tvrdi da optužba nije ni dokazala odgovornost optuženog Tinjaka za pojedinačne inkriminacije kao navodnog učesnika UZP-a, a bila je u obavezi i to po standardu van razumne sumnje, te povrh toga i da se njegove radnje mogu uzročnopsljedično povezati sa nekim od krivičnih djela koja je počinio,

pri čemu one po prirodi predstavljaju značajan doprinos provođenju plana UZP-a.

140. U pogledu krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, odbrana optuženog izlaganje u završnim riječim započinje opštim elementima, napominjući da ukoliko nedostaje bilo koji od tri opća elementa krivičnog djela, optuženi se ne mogu oglasiti krivim za pojedinačne inkriminacije, odnosno djela u osnovu zločina, te zaključuje da, imajući u vidu navedeno, Tužilaštvo nije dokazalo odgovornost optuženog za krivično djelo koje mu je stavljeno na teret.

141. Povodom tačke II optužnice branilac ističe da niti jedan od saslušanih svjedoka na ove okolnosti nije potvrdio da je poznao osobe koje su došle u njihov stan te se identifikacija svodi na nedokazane pretpostavke te nelogične navode svjedoka u pogledu saznanja za njihova imena. Tako se dovodi u pitanje vjerodostojnost iskaza svjedokinja A, F i E zbog nerazumljivosti, nepotpunosti i istaknutih međusobnih kontradiktornosti, a posebno s obzirom da imenuju lica za koja istovremeno tvrde da ih ranije nisu vidjele niti su ih viđale u objektu Vojno te zaključuje da ne postoji niti jedan drugi dokaz koji bi potkrijepio navode iz ove tačke optužnice imajući u vidu da je pola svjedoka bilo maloljetno u inkriminisanom periodu, dok su drugi preminuli.

142. U vezi sa III optužnice odbrana ističe da je na pročitane zapisnike svjedoka ošećenih Mustafe Macića i AJ uložila prigovor zakonitosti jer isti nisu potpuni u smislu potpisa zapisničara, dalje ukazujući da ni u jednom zapisniku ova dva svjedoka nije pominjano prezime Tinjak čime je identitet počinioca ostao nerazjašnjen, jednako kao i činjenice na osnovu kojih bi se i drugi navodi optužnice mogli potvrditi, posebno imajući u vidu da nije vršeno prepoznavanje od strane ovih svjedoka. Branilac optuženog konstatuje da izjava svjedoka AJ, osim što je nepouzdana i konfuzna, nije potkrijepjena niti jednim drugim dokazom, pa ni svjedočenjem Mustafe Macića, za kojeg AJ tvrdi da je bio prisutan, budući da uopće ne navodi da se desio događaj opisan u optužnici.

143. Dalje odbrana ističe da većina lica obuhvaćenih tačkom IV optužnice nikada nisu davala izjavu na te okolnosti, dok je za neke ispitane poznato da se nalaze u inostranstvu, ali Tužilaštvo nije predložilo saslušanje putem videolinka. Od saslušanih svjedoka iskazu svjedoka Nerkeza Ćurića, koji je pročitao na glavnom pretresu zbog smrti, odbrana osporava zakonitost, primjećujući da nije potpisan od strane

zapisničara, dok svjedočenja Salke Smajilovića i Selme Pervan cijeni irelevantnim budući da su u inkriminisano vrijeme imali manje od 4 godine. Branilac zaključuje da optužba iskazima na glavnom pretresu saslušanih svjedoka nije uspjela dokazati da je Nedžad Tinjak učestvovao u radnjama lišenja slobode imenovanih lica, s obzirom da, iako pojedinci navode njegovo prezime i nadimak Žuti, niti jedan svjedok nije sa sigurnošću mogao potvrditi da je riječ o optuženom. Kako su svi istakli da su to lice vidjeli isključivo prilikom lišenja slobode, postavlja se pitanje od koga su uopće saznali da se radi o licu Tinjak zvanu Žuti, dok povodom svjedokinje B, koja je navela da joj se isti predstavio kao Nedžad Tinjak, branilac podcrtava da se svako može predstaviti kao bilo ko. Također naglašava da ova svjedokinja nije vršila prepoznavanje počinioca, kao i da njen opis ne odgovara izgledu optuženog, na koje okolnosti je pod brojem O4-15 odbrana uložila dokaz u vidu fotografija iz datog perioda.

144. U pogledu tačke VI optužnice odbrana ukazuje da je iz dokaza broj O4-9 na nesumnjiv način utvrđeno da optuženi nije mogao izvršiti opisane radnje budući da je upravo na taj dan, 02.09.1993. godine, bio u ratnoj ambulanti zbog prethodnog ranjavanja te da nije bio zdravstveno, odnosno vojno sposoban, što je potvrdio i ljekar koji je vršio tretman, a na što je u kratkim crtama ukazano u vezi sa tačkom III i IV optužnice. Odbrana naglašava da navode optužnice nije potvrdio niti jedan od svjedoka koji su saslušani na ove okolnosti, pa je tako Smajo Hubana, čiji je iskaz pročitao na pretresu, izjavio da su njemu nepoznati bojovnici uzimali novac i zlato, a ne da je civilu, svjedoku AI naređeno da to čini, i to od strane Tinjaka zvanog Žuti, niti da je AI premlaćen ili da je na njemu primijetio ikakve povrede. Dalje odbrana četvrtvooptuženog konstatuje da je identifikacija Nedžada Tinjaka od strane svjedokinje W u potpunosti zasnovana na posrednim saznanjima od lica Huma Omanović koja nikada nije saslušana na ove okolnosti, pa se takvom iskazu ne može pokloniti vjera. Također se ističu nekonzistentnosti među iskazima saslušanih svjedoka u pogledu lica za kojeg navode da je Nedžad Tinjak, načina saznanja za njegovo ime, te njegovog tadašnjeg i naknadnog mjesta boravišta. Osim toga se završnim riječima naglašava da W, Sabaha Čimić, Saja Ćorić i Arsija Vuk nisu pomenule da je AI natjeran da traži zlato ili novac, da je premlaćivan ili da su primijetile povrede na istom, dok svjedok Denis Vuk potpuno drugačije opisuje predaju dragocjenosti. Čak ni svjedok AI u iskazu od 26.03.1996. godine, uloženo kao dokaz Tužilaštva T-3, nije na taj način opisao događaj, a povodom čega

odbrana naglašava da je neprihvatljivo da oštećeni tek 2016. godine opisuje događaj i lice prezimena Tinjak, odnosno da se tek 2017. godine prisjeća imena Nedžad.

145. Na sličan način, u pogledu tačke VII optužnice branilac ističe nekonzistentnosti u iskazima svjedoka AI koji u ranijim detaljno opisuje maltretiranja od strane drugih lica, a tek 2016. godine odnosno 2017. godine pominje ime i prezime Nedžad Tinjak, pri čemu se ističe da je ovaj svjedok vršio prepoznavanje drugih lica, ali ne i tog. Tako imajući u vidu različite iskaze svjedoka AI u pogledu odlučnih činjenica kako povodom inkriminirajućih radnji, tako i u vezi sa identitetom lica, te u nedostatku ijednog drugog dokaza koji bi potkrijepio tvrdnje ovog svjedoka, a posebno budući da je tvrdio da su svi mogli vidjeti njegovo premlaćivanje, te dovodeći to u vezu sa dokazima odbrane da je na taj dan optuženi bio u ratnoj ambulanti zbog čega nije mogao učestvovati u izvršenju radnji, odbrana smatra da se na ovako nelogičnim i međusobno kontradiktornim iskazima ne može zasnivati sudska odluka.

146. Povodom tačke VIII optužnice odbrana optuženog Tinjaka ističe da svjedokinja oštećena J nije poznavala optuženog, već sva saznanja u vezi lica koje je navodno ošamarilo i zaprijetilo da je će silovati temelji na onom što je naknadno saznala od drugih, pritom ih neimenujući. Navedeno je kontradiktorno iskazu svjedokinje K koja je bila prisutna događaju, te je prilikom saslušanja 1997. godine kada joj je sjećanje bilo najsvježije, ove događaje pripisala Emiru Brekalu, ne pominjući uopće prisutnost Nedžada Tinjaka. Tek na zapisniku od 2017. godine navodi imena i prezimena svih lica, uključujući četvrtoptuženog, a kojeg nije poznavala ranije, već je za njega saznala u autu od drugih žena, a zbog kojih nepodudarnosti odbrana smatra da se ovoj svjedokinji ne može pokloniti vjera, dok niti jedan od drugih saslušanih svjedoka nije sa sigurnošću potvrdio da je optuženi Tinjak učestvovao u radnjama koje mu se ovom tačkom stavljaju na teret.

147. U vezi sa tačkom XIV optužnice odbrana ističe da Tužilaštvo istu zasniva na iskazu svjedokinje O, koja nije poznavala lica koja su došla u stan, niti se mogla izjasniti o njihovom identitetu, i oštećenog 152 čiji iskazi su međusobno kontradiktorni, posebno kada se uzme u obzir da 1996. godine, nigdje nije spomenuo da ga je lice Tinjak, kojem nije mogao sa sigurnošću potvrditi identitet, na bilo koji način fizički maltretirao u vezi s čim se ukazuje da je u inkriminisanom periodu bilo više lica prezimena Tinjak, a da svjedok nikada nije vršio prepoznavanje. Također se napominje da je tada optuženi bio na

da je svjedok 152 izjavio da su lica koja su došla u stan nosila bijele opasače te da je to obilježje vojne policije, a čiji pripadnik optuženi Nedžad Tinjak nikada nije bio.

148. U pogledu tačke XV optužnice branilac ističe da, kada je riječ o krivičnim djelima seksualnog zlostavljanja osuđujuća presuda se nesporno može zasnivati i na iskazu samo jednog svjedoka, ali on tada mora biti dovoljno jasan i ne smije ostavljati nikakvu sumnju u vezi sa odlučnim činjenicama, a što u konkretnom nije slučaj. Tako je svjedokinja O na nesumnjiv način izjavila da nije mogla vidjeti lice osobe koja je izvršila radnje jer nije bilo struje, a da su joj naknadno Saja Ćorić i svjedokinja I na osnovu njenog opisa rekle da bi to mogao biti Tinjak, u vezi sa čim odbrana podsjeća da je svjedokinja Saja Ćorić, čiji je iskaz pročitao na glavnom pretresu zbog smrti i uložen kao dokaz T-13, izjavila da joj je svjedokinja O nakon 3 dana rekla da je to radio Tinjak, a svjedokinja I uopšte ne pominje taj događaj niti je pitana na te okolnosti. Istovremeno odbrana prolematizira zakonitost prepoznavanja imajući u vidu protek vremena i vjerodostojnost prikazanih fotografija, na koje okolnosti je uložen dokaz odbrane O4-2, a posebno podcrtavajući da je svjedokinja na zapisnik od 16.11.2006. godine izjavila da lično nije maltretirana u logoru Vojno, niti joj je poznato da su drugi zatvorenici zlostavljani, a koji je uložen kao dokaz O4-1. Povodom svjedokinje P odbrani je ostao nerazjašnjen način identifikacije optuženog budući da ga prema vlastitom iskazu ne može ni opisati s obzirom da mu tom prilikom nije vidjela lice jer je bio mrak i nosio je kačket, od ranije ga nije poznavala, a nakon toga ga je vidjela tek nekoliko puta, niti je sa nekim razgovarala o tom događaju. Slijedom navedenog odbrana je mišljenja da iskazi oštećenih O i P, kada se dovedu u vezu sa iskazima drugih svjedoka, nemaju potrebnu dokaznu snagu da se na istim zasniva osuđujuća presuda.

149. Branilac navode tačke XVI optužnice nalazi neosnovanim i nedokazanim tvrdeći da Tužilaštvo iste zasniva isključivo na iskazima svjedokinje O i Saje Ćorić, a koje nisu poznavale optuženog, s obzirom da svjedok 152 nigdje ne pominje da ga je na bilo koji način fizički maltretiralo lice Tinjak, već samo da je bilo prisutno.

150. Odbrana optuženog Tinjaka završne riječi zaokružuje izlaganjem posvećenim izvedenim dokazima odbrane, upućujući prvenstveno na medicinsku dokumentaciju na ime četvrtoptuženog, a iz koje se može vidjeti da je u inkriminisanom periodu bio na liječenju zbog povreda koje je zadobio kao posljedica ranjavanja vatrenim oružjem u dojnji dio tijela dana 30.06.1993. godine kada je primljen u hitnu

hiruršku službu, te da je nakon izvršenih interencija 19.07.1993. godine pušten na kućno liječenje. Također svjedok dr. Boris Blagojević je prilikom saslušanja na glavnom pretresu autentizirao potpise u otpusnom pismu uloženom kao dokaz O4-9, odnosno potvrdio da je lično obavljao kontrole u različitim razmacima od 26.07.1993. godine do 04.09.1993. godine, a u kojem periodu, posebno imajući u vidu komplikacije od 02.09.1993. godine, Nedžad Tinjak nije mogao obavljati vojne dužnosti, koji zaključak je iznio i saslušani vještak dr. Fuad Rovčanin koji je izradio nalaz i mišljenje na okolnosti tadašnjeg zdravstvenog stanja opuženog, te u okviru istog dodao da se optuženi zbog bolova otežano kretao i to uz preporučeno korištenje štake. Slijedom težine zadobijenih povreda optuženi je bio na vojnoj poštedi u periodu od 30.06.1993. godine do 14.04.1995. godine, u korist kojih tvrdnji je odbrana uložila dokaz O4-11 istovremeno ukazujući i na dokaz O4-17 kojim je utvrđen vojni invaliditet od 70%, a na osnovu kojih proizilazi nesporan zaključak da optuženi nije mogao učestvovati u radnjama koje su mu tačkama optužnice stavljene na teret.

151. Kako je Tužilaštvo utvrdilo identitet optuženog Nedžada Tinjaka je, za odbranu, ostalo nejasno i konfuzno, imajući u vidu da se analizom iskaza svakog pojedinačnog svjedoka zaključuje da niti jedan nije poznavao to lice, već su naknadno saznali od drugih, postavljajući pitanje od koga, u vezi s čim se ukazuje na dokaz O4-13, koji potvrđuje da u tom periodu optuženi Nedžad nije bio jedini Tinjak, pritom citirajući relevantne sudske odluke u vezi sa identifikacijom u otežanim okolnostima.

152. Imajući u vidu istaknuto odbrana smatra da izvedeni dokazi Tužilaštva po svom sadržaju i kvalitetu nemaju potrebnu snagu uvjerljivosti zbog čega predlaže da Sud primjenom načela in dubio pro reo optuženog oslobodi odgovornosti.

153. Optuženi navodi da kao čovjek izražava žaljenje zbog svega što se desilo žrtvama, ali da mu sa druge strane njegova čista savjest govori da odbaci sve optužbe koje su mu stavljene na teret, obzirom na vrijeme koje je proveo zbog ranjavanja 30.06.1993. godine do povratka u postrojbu 16.12.1993. godine, a što je bilo jako traumatično za njega, što se tiče psihofizičkog stanja, zbog čega jednostavno nije bio u stanju takve stvari raditi.

f. Završne riječi odbrane optuženog Šikala

154. Branilac optuženog Nuhana Šikala, advokat Ivan Pehar je dana 28.11.2022. godine usmeno iznio završne riječi prvenstveno opisujući opće elemente krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti zaključujući da Tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo postojanje istih, odnosno postojanje širokog i sistematičnog napada na civilno bošnjačko stanovništvo na području općine Mostar, niti da je kod petooptuženog postojalo znanje o takvom napadu ili namjera da inkriminiranje radnje učini kao dio tog napada. Nadalje odbrana osporava postojanje UZP-a na strani HVO-a budući da Tužilaštvo nije dokazalo da je optuženi bio svjestan postojanja nekog navodnog plana čiji je cilj bio zatvaranje, maltretiranje, protjerivanje ili silovanje civila bošnjačke nacionalnosti sa teritorije planirane Hrvatske države Herceg Bosne kako se navodi u činjeničnom opisu, kao opšti element UZP-a. Potom se ukazuje da UZP nije propisan u KZ SFRJ kao zakonu koji je bio na snazi u vrijeme navodnog izvršenja krivičnog djela ni u KZ BiH, kao zakonu koji Sud primjenjuje, nastavlajući da nije postojao niti kao dio međunarodnog običajnog prava, u vezi s čim se ističe da vid učešća u izvršenju krivičnog djela mora biti propisan u zakonu.

155. Povodom tačke X koja se optuženom Šikalu i stavlja na teret, odbrana prepričavajući sadržaj iskaza svjedokinje B tvrdi da je izjavila da nikada nije saznala kako se zove lice nadimka Babo, opisujući ga kao krupnu i plavkastu osobu sa ožiljcima na licu, da je pripadnik policije sa bijelim opasačem i velikim nožem, naglašavajući da nikada više nije srela tu osobu. Također u vezi sa navedenim odbrana napominje da je svjedokinja B tokom istražnog postupka saslušavana 4 puta iznoseći različitosti u opisanim događajima, te da je prilikom prepoznavanja 23.05.2017. godine izjavila da osoba pod rednim brojem 6 najviše liči na pripadnika HVO vojske nadimka Babo. Iskaz svjedokinje B odbrana nalazi nepotkrijepljenim iskazima svjedokinja A, F i R koje uopće nisu pominjale da im je B rekla da je silovao lice nadimka Babo, već Sergej i drugi vojnici, niti su opisivale fizički izgled tog lica. Završnim riječima branilac ukazuje da je i Tužilaštvo u generalijskim podacima kao jedini nadimak optuženog Šikala navelo Nuki, a u toku dokaznog postupka nije izvelo niti jedan dokaz kojim bi se on povezao sa licem Babo. Zaključno se konstatuje da nasuprot navedenom iz identičnih iskaza svjedoka odbrane Zdenka Sesara i Zorana Zovke, te uloženi materijalnih dokaza, nesumnjivo proizilazi da je optuženi, kao pripadnik Zaštitne satnije stigao u Bijelo polje tek u 3. mjesecu 1994. godine, te da ga

opisuju kao lice nižeg rasta, sitan, smeđ, čistog lica, da je od oružja dužio automatsku pušku te da nikad nije nosio bijeli opasač koji su nosili samo pripadnici Vojne policije kojoj optuženi Nuhan Šikalo nikada nije ni pripadao, slijedom čega odbrana ovog optuženog predlaže da ga Sud na osnovu člana 284. stav 1. tačka c) ZKP BiH oslobodi od optužbe koja mu se stavlja na teret.

g. Završne riječi odbrane optuženog Mihalja

156. Braniteljica optuženog Darija Mihalja, advokat Mirna Avdibegović je prvenstveno ukazala na neprimjenjivost odredbi članova 29. i 180. stav 1. KZ BiH na krivično djelo koje se optuženom Mihalju stavlja na teret, imajući u vidu da se isti ne tereti po komandnoj odgovornosti, pa je optužnica u pogledu pravne kvalifikacije za odbranu nerazumljiva. U pogledu tačke X optužnice završnim riječima se napominje da je svjedokinja oštećena B tokom istrage davala više različitih iskaza, pritom prepričavajući primijećene kontradiktornosti, te da je na glavnom pretresu potvrdila da lice Dario Mihalj nije od ranije poznavala niti kasnije srela, pri čemu je njegov opis dala tek 2017. godine kada je i vršila njegovo prepoznavanje, iz kojih razloga se jednako kao i cjelokupna identifikacija optuženog kao izvršioca cijeni nepouzdanim. S tim u vezi braniteljica ističe da su nepouzdati i svi drugi iskazi jer se zasnivaju na onome što je svjedokinja B prepričala, potvrdu čega nalazi u činjenici da je i Tužilaštvo u svojoj završnoj riječi u potpunosti izostavilo svaku radnju koju je stavilo na teret ovom optuženom.

157. Povodom tačke XI optužnice optuženog naglašava da iz činjeničnog opisa nije jasno koje krivično djelo se optuženom stavlja na teret niti je to specificirano kroz optužnicu, ali da se bez obzira na navedeno svjedokinjama A i F ne može pokloniti vjera da je inkriminisane radnje izvršio upravo Dario Mihalj. Tako se završnim riječima napominje da su svjedokinje F i A prilikom saslušanja na glavnom pretresu gotovo saglasno navele da to lice od ranije nisu poznavale ili naknadno vidjele, da nije imalo išta karakteristično na sebi ili licu, niti su ikad kasnije vršile prepoznavanje, istovremeno navodeći kontradiktornosti u odnosu na ranije date izjave posebno u pogledu činjenice da je svjedokinja A do 2016. godine uvijek govorila o drugim imenima, a na osnovu kakvog stanja stvari, po stavu odbrane, nije moguće ni indicijama ukazati da bi se moglo raditi o optuženom Mihalju, kao izvršiocu radnji iz tačke XI optužnice.

158. U pogledu dokaza odbrane završnim riječima se podcrtava da iz materijalnih dokaza proizilazi da je optuženi Dario Mihalj u tom periodu bio ranjen, zbog čega je nosio i upečatljiv tufer na vratu, u vezi s čim nikako nije mogao počinuti djela koja mu se stavljaju na teret, a što je potvrdio i svjedok Vinko Jurišić, koji je od 30.06.1993. godine bio angažovan kao medicinski tehničar u vojnom sanitetu. Ovi materijalni dokazi su nastali daleko prije pokretanja bilo kakve istrage, te su vjerodostojni, u prilog čemu se primjećuje da Tužilaštvo nije ponudilo dokaze replike kojima bi iste pokušalo osporiti. Odbrana dalje zaključuje da postoji mogućnost da svjedoci pominju prezime Mihalj misleći na pokojnog Marija, napominjući da je više puta reagovano kada se takva zamjena vršila i od strane Tužilaštva.

159. Nadalje odbrana naglašava da osim što se optuženi ne može oglasiti krivim za radnje izvršenja po tačkama X i XI optuženice bez obzira na pravnu kvalifikaciju, Tužilaštvo BiH nije dokazalo elemente krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, budući da na tu okolnost nisu ni izvođeni dokazi. Također se smatra da su neosnovano u odnosu na sve tačke optužnice uvedena dešavanja u Dretelju i Heliodromu iako takve tvrdnje izlaze izvan navoda optužnice. Povodom učešća optuženog Mihalja optužba generalno i u odnosu na sve optužene navodi da su bili pripadnici HVO-a, a što je netačno i suprotno čak dokazima Tužilaštva iz kojih proizlazi da je bio pripadnik HVO-a do 01.02.1993. godine, da je u periodu od 01.02.1993. godine do 05.01.1994. godine bio angažovan u Policijskoj stanici Mostar, a nakon toga u Specijalnoj jedinici policije PU Mostar, pa on kao pripadnik MUP-a nije mogao ni biti dijelom vojske HVO-a i njene vojne policije za koju se tvrdi da je izvršila široki i sistematični napad protiv bošnjačkog civilnog stanovništva opštine Mostar.

160. U odnosu na postojanje UZP-a odbrana smatra da nije moguće ni konkretizirati pitanja s obzirom da Tužilaštvo nije ni izvodilo dokaze u tom smjeru, te posebno ukazuje da je neosnovano pozivanje na činjenice iz drugih predmeta pred Sudom BiH, a što je Vijeće opravdano odbilo cijeniti, pa se slijedom svega navedenog predlaže da se optuženi Mihalj oslobodi po svim tačkama optužnice.

h. Završne riječi odbrane optuženog Škobića

161. Braniteljica optuženog Stanka Škobića, advokat Anka Hrštić je prvenstveno istakla da se njen branjenik neosnovano optužnicom tereti za počinjenje krivičnog

djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom e) KZ BiH, u okviru UZP-a, u pogledu kojeg ističe da ga KZ BiH ne poznaje kao oblik odgovornosti, dok se obrazloženje koje Tužilaštvo BiH daje u optužnici i završnoj riječi cijeni proizvoljnim zaključkom koji nije potkrijepljen zakonskom normom. Braniteljica posebno naglašava da optužnicom nije precizirana kategorija UZP-a, što je bilo važno obzirom da se razlikuju, a zatim i da je ostalo nejasno na osnovu čega optužba zaključuje da je postojao UZP s obzirom da nije prezentovan niti jedan dokaz kojim se ukazuje na postojanje grupe sa zajedničkim planom, dogovorom ili bilo kakvom strategijom u cilju zlostavljanja i progona bosanskih muslimana, kao ni vezu, odnosno kontakt konkretno optuženog Škobića sa tom grupom, ili postojanje zajedničke mens rea da sudjeluju u zajedničkom planu, pa iz obrazloženja Tužilaštva proizlazi da su svi pripadnici HVO-a istovremeno bili učesnici UZP-a. Nadalje odbrana podsjeća da su međunarodni sudovi zauzeli stav da se postojanje UZP-a ne može pretpostaviti, već mora biti dokazano van svake razumne sumnje, pri čemu se završnim riječima naglašava da Tužilaštvo zanemaruje genezu sukoba i razloge događanja, oduzimajući pravo na odbranu pripadnicima jedne strane u sukobu, posebno ističući da institut UZP-a u to doba nije bio prihvaćen ni kao dio običajnog prava citirajući član 6. stav. 2. tačka b) Haškog protokola, te da spada u naknadne i retroaktivne interpretacije što predstavlja kršenje člana 6. Ženevske konvencije.

162. U pogledu konkretnih inkriminacija odbrana je stajališta da se iz obimnog dokaznog postupka ne mogu van svake razume sumnje utvrditi činjenice i donijeti zaključak o krivici optuženog Škobića kako je navedeno u tački VI optužnice, a kojoj nedostaje činjenični opis radnji koje je on lično počinio. Tako se iz iskaza svjedoka Sabahe Ćimić i svjedoka AI može izvesti samo pretpostavka da je optuženi Stanko Škobić mogao dana 02.09.1993. godine voziti kamion kojim su iz Mostara u Đubrane prevezeni civili bošnjačke nacionalnosti. Svjedokinja je izjavila da je od drugih čula da je vozač kamiona optuženi Stanko Škobić, a u vezi čega se postavlja pitanje ko, kad i gdje je vidio ovog optuženog za volanom kamiona, dok je, s druge strane, svjedok AI davao potpuno drugačije iskaze u istrazi kojom prilikom ovog optuženog nije ni spomenuo, pa budući da su ovi iskazi kontradiktorni braniteljica smatra da im se ne može pokloniti vjera. Završnim riječima se posebno ukazuje da niko od saslušanih svjedoka nije naveo da je optuženog Stanka Škobića vidio za volanom kamiona u kom su oni dana 02.09.1993. godine bili, odnosno da je na bilo koji način sudjelovao u bilo kojoj inkriminiranoj radnji protiv bilo koga i na bilo koji način, kao i da

je ostalo nejasno čime je to optuženi Škobić izvršio progon, kako i na koji način je progonio, povrijedio ili oštetio, zatvorio, lišio slobode, tukao.

163. Na osnovu uloženi materijalnih dokaza, odbrana smatra nesporno dokazanim da je optuženi Škobić kao pripadnik HVO-a teško ranjen 19.06.1992. godine u akciji oslobađanja Bijelog polja, kojom prilikom je zadobio višestruke prelome lijeve podlaktice i niz drugih povreda, povodom kojih je odmah prebačen u vojnu bolnicu Grude, a potom u Zagreb nakon čega je nastavio liječenje u Varaždinskim Toplicama. U vezi sa navedenom optuženi je upućen na poštedu 26.06.1992. godine do 09.05.1995. godine u kojem periodu nije bio vojno aktivan niti je na bilo koji način sudjelovao u izvršenju bilo koje vojne naredbe, ili uopće bio u Mostaru sve do četvrtog mjeseca 1994. godine, a što je potvrđeno i iskazima svjedoka odbrane Danica Lebo, Nikica Zovko, Marko Kolobara, Ivica Škobić i Dragana Glavaša, pa braniteljica optuženog Škobića na osnovu svega navedenog predlaže da ga Sud na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH oslobodi od optužbe.

i. Završne riječi odbrane optuženog Aničića

164. Branilac optuženog Tomislava Aničića, advokat Bojan Krešić navodi da u dugogodišnjem postupku Tužilaštvo BiH tokom glavnog pretresa nije izvelo niti jedan dokaz koji bi teretio njegovog branjenika, budući da ga svjedokinja B, kao jedini predloženi dokaz na okolnosti tačke X kojom se optuženi Aničić tereti, prilikom direktnog ispitivanja na ročištu održanom dana 20.01.2020. godine uopće ne pominje. Imajući u vidu da Tužilaštvo svjedokinju nije suočilo sa ranijim iskazima u kojima stoji ime Aničić Tomo, ili ih prezeniralo oni se ne mogu koristiti kao dokaz u tom smjeru, dok u pogledu prepoznavanja ističe da je tužilac propustio identificirati zapisnik prije prezentiranja svjedoku slijedom čega dovodi u pitanje njihovu procesnu valjanost. S druge strane, povodom odgovora svjedokinje na pitanja odbrane optuženog koja se tiču dijelova iskaza gdje se pominje i Tomislav Aničić, branilac ističe da optužnicu zastupa tužilac, a ne druge odbrane, pa se takvo pominjanje ne može cijeniti na štetu branjenika.

165. Bez obzira na navedeno, odbrana optuženog Aničića je na glavnom pretresu ovu svjedokinju suočila sa dijelom njenog iskaza od 21.02.2008. godine u predmetu koji se vodio protiv Marka Radića u kojem je izričito priznala da je Tomislava Aničića greškom spomenula i čak se izvinjavala radi toga, te je svjedokinja opet potvrdila da

je taj njen iskaz istinit, dok je na pitanje samog optuženog odgovorila da ga nikad nije vidjela niti poznavala. Branilac završnim rječima posebno naglašava da je svjedokinja na pitanje člana vijeća, sudije Darke Samardžića, odgovorila da su je silovale četiri osobe, pritom imenujući ih, a kojom prilikom nije pomenula optuženog Tomislava Aničića, kao i da optuženi nikad nije bio pripadnik vojne policije, u vezi sa činjenicom da svjedokinja B tvrdi da su svi sudionici bili pripadnici vojne policije sa bijelim opasačima, odnosno da se događaj dogodio u zgradi vojne policije, u koju optuženi nikad nije ušao. U vezi drugih svjedokinja saslušanih po ovoj tački optužnice, odbrana ukazuje da one imaju posredna saznanja stečena iz razgovora sa svjedokinjom B, uz istovremenu napomenu da one u okviru svojih svjedočenja nisu ni navele da im je pominjano ime Tome ili Tomislava Aničića.

166. Imajući u vidu sve navedeno odbrani optuženog Aničića je potpuno nejasno kako je Tužilaštvo u završnoj riječi ustrajalo na tezi da ga je svjedokinja B pominjala kao jednog od aktera predmetnog silovanja, smatrajući da je trebalo odmah nakon njenog saslušanja povući optužnicu u odnosu na njega. U vezi sa navedenim odbrana dalje citira odluku Apelacionog odjeljenja Suda BiH u pogledu pravila in dubio pro reo i njegove primjene, nastavljajući da je optuženi Aničić svoj posao u ratu obavljao časno i pošteno te da se radi o mirnom i porodičnom čovjeku koji ranije nije osuđivan.

167. Završne riječi ova odbrana zaokružuje osvrtom na UZP koji se optužnicom stavlja na teret svim optuženim, smatrajući da se radi o nevjerovatnoj i tendencioznoj konstrukciji imajući vidu da je HVO kao vojska kojoj je konkretno optužen Aničić pripadao, bila legalna i legitimna vojska, sa prijedlogom da Sud donese presudu kojom se optuženi Aničić oslobađa od optužbe jer nije dokazano da je počinio krivično djelo za koje se tereti.

168. Optuženi napominje da je 1993. godine imao 36 godina i dvoje djece iste dobi kao i ova osoba. Prva izjava „B“ na osnovu koje je podignuta optužnica, je napisala da je došla u vojnu policiju, kako je to ona mogla znati, zbog oznake i bijelih opasača. Sami su se predstavili. Tomo Aničić je bio visok, izrazito plave oči, oko 25 godina, a ja sam imao 36. Optuženi ističe da tu osobu nikad nije video, te da je njegova porodična kuća u Vojnu i da se brinuo gdje smjestiti svoju porodicu. Iz svega se može zaključiti da iako piše Tomo Aničić, da je oštećena „B“ naknadno navela da

je poslije rata saznala to ime.

j. Završne riječi odbrane optuženog Golemca

169. Branilac optuženog Slavka Golemca, advokat Mario Marić je prvenstveno istakao da Tužilaštvo BiH nije dokazalo djela iz tačke II i IV optužnice, koja se njegovom branjeniku stavljaju na teret.

170. U pogledu tačke II optužnice ova odbrana napominje da je samo svjedok A spomenuo optuženog Golemca u dijelu dolaska vojnika u stanove navodeći ga kao vozača kamiona da bi u okviru unakrsnog ispitivanja rekao da nije vidio ko je vozio kamion sa civilima. Zatim branilac nastavlja da ni jedan od svjedoka ispitanih na okolnosti ove tačke, uključujući svjedoka A, ne poznaje optuženog Golemca, niti je vršio radnju prepoznavanja da bi ga identifikovao kao počinitelja bilo kakve radnje vezano za lišavanje slobode ili zatvaranje, slijedom čega Tužilaštvo ni na koji način nije povezalo ime sa optuženim niti je objašnjeno gdje ili kada su svjedoci čuli za njegovo ime, odnosno zašto tužilac veže upravo optuženog za opisani događaj. Također, branilac ističe da u činjeničnom dijelu optužnice nije opisana nikakva konkretna radnja odnosno aktivno poduzimanje radnji koje se mogu okarakterisati kao radnje lišavanja slobode, niti se iz iskaza svjedoka to može vidjeti, dok u pogledu zatvaranja u logor svjedoci uopće ne pominju ime ili prezime optuženog, niti je optužba pružila neki drugi dokaz.

171. Povodom tačke VI optužnice odbrana se prvenstveno osvrće na iskaz svjedokinje Sabahe Ćimić, navodeći da optuženog Golemca poznaje po ocu Marku, dakle ne direktno, a iz čijeg opisa počinioca branilac zaključuje da se ne može jasno utvrditi identitet posebno imajući u vidu da je u prilikom unakrsnog ispitivanja izjavila da ga nije poznavala od ranije, kao i da nije imao ništa specifično na sebi, a provedenim vještačenjem i saslušanim svjedocima odbrane je utvrđeno da je imao zamotanu ruku i povez oko vrata. U pogledu samog događaja završnim riječima se ukazuje da je ova svjedokinja izjavila da je optuženog vidjela u stanu iz kojeg je odvedena, ali da se isti prema njoj korektno odnosio te da ga nikad nije vidjela u mjestu Đubrani ili Vojno u opisanom periodu, odnosno da ne navodi nikakvu aktivnu radnju koja bi se mogla okarakterisati kao radnja lišavanja slobode. Povodom ostalih saslušanih svjedoka odbrana naglašava da ni jedan svjedok nije rekao da poznaje optuženog niti ga je prepoznao kao počinitelja, ili pomenuo da je bio prisutan

događaju, osim Fate Kajtaž koja je u pročitanoj zapisnici, uloženoj kao dokaz T-26, spomenula samo prezime Golemac, slijedom čega odbrana smatra da se iz izvedenih dokaza ne može utvrditi krivična odgovornost optuženog.

172. U vezi sa zdravstvenim stanjem optuženog u inkriminisano vrijeme završnim riječima se napominje na provedene dokaze po prijedlogu odbrane, a iz kojih proizilazi da je optuženi bio ranjen u predjelu desne ruke dana 30.06.1993. godine, zbog čega nije bio vojno sposoban u periodu od 15.08.1993. godine do 02.09.1993. godine te nije mogao biti sudionik bilo kakvih lišavanja slobode, zatvaranja ili drugih radnji.

173. Odbrana pravnu kvalifikaciju djela smatra potpuno neosnovanom nalazeći da iz provedenih dokaza se ne može izvesti zaključak da je optuženi počinio bilo kakvo krivično djelo ili da je bio svjestan postojanja plana protiv civilnog stanovništva, odnosno da je u takvom planu na bilo kakav način sudjelovao, slijedom čega se ne može van razume sumnje utvrditi da je počinio ijedno djelo koje mu se stavlja na teret, te predlaže da se optuženi Golemac oslobodi optužbe.

II. OPŠTA OCJENA DOKAZA

174. Nakon što je Vijeće u smislu člana 281. ZKP BiH savjesno i sadržajno ocijenilo svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima, koji su izvedeni na glavnom pretresu, te prethodno analizirajući navode optužbe i odbrane, utvrđeno je činjenično stanje kao u izreci iz sljedećih razloga.

175. Član 3. stav 1. ZKP BiH propisuje da se optuženi smatra nevinim za krivično djelo dok se ne dokaže njegova krivnja.⁷ Tužilac stoga nosi teret dokazivanja krivice optuženog, i u skladu sa članom 3. stav 2. ZKP BiH optužba to mora uraditi izvan razumne sumnje.⁸

⁷ Član 3. stav 1. ZKP BiH navodi da „se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja“. Ova odredba je u skladu sa svim glavnim institutima o ljudskim pravima. Vidjeti: EKLJP, član 6. stav 2; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 14. stav 2.

⁸ Član 3. stav 2. ZKP BiH navodi da „sumnju u pogledu postojanja činjenica koje čine obilježja krivičnog djela ili o kojima ovisi primjena neke odredbe krivičnog zakonodavstva, Sud rješava presudom na način koji je povoljniji za optuženog“.

176. Činjenica da odbrana nije osporavala određene činjenične navode sadržane u optužnici ne znači da je Vijeće prihvatilo te činjenice kao dokazane. Teret dokazivanja ostaje na tužiocu za svaku optužbu tokom cijelog suđenja. Shodno tome, u utvrđivanju da li je tužilac dokazao predmet izvan svake razumne sumnje, Vijeće je pažljivo razmotrilo da li postoji bilo kakva druga razložna interpretacija uvrštenih dokaza, osim one koju je prihvatilo, kada je odlučilo da su ispunjena obilježja krivičnog djela za koje se optuženi tereti, kao i oblik odgovornosti za koji je oglašen krivim.

177. U skladu sa članom 15. ZKP BiH, Vijeće ima pravo da slobodno ocjenjuje dokaze.⁹ Prema tome, optužbe protiv optuženih su pažljivo razmotrene, uključujući i sve provedene dokaze, te će ocjenu istih, a naročito dokaze na kojima je temeljilo svoju odluku, dati u dijelu presude u kojem je obrazložena činjenična i pravna analiza optužbi koje su optuženima stavljene na teret.

178. Određeni broj svjedoka je tokom ispitivanja na glavnom pretresu pitan na okolnost razjašnjenja eventualno drugačijih navoda sadržanih u zapisnicima o njihovom ispitivanju iz faze istrage. U pojedinim slučajevima takvi zapisnici iz istrage su uloženi u sudski spis. Ovdje je potrebno napomenuti da se ponekad usmeno svjedočenje svjedoka razlikovalo od izjava koje su isti dali u istražnoj fazi. Međutim, treba imati u vidu da je prošlo više od dvadeset pet godina od događaja navedenih u optužnici, te je opravdano očekivati da je protok vremena uticao na tačnost i vjerodostojnost sjećanja svjedoka.

179. Također, činjenica je da se zbog prirode krivičnog postupka, svjedoku na glavnom pretresu mogu postaviti drugačija pitanja od onih koja su postavljena u prethodnim ispitivanjima, pa je nakon konkretizacije pojedinih pitanja opravdano očekivati da se svjedok sjeti dodatnih detalja, koje nije iznosio u ranijim iskazima. Naravno, ovakve situacije Vijeće je pažljivo razmatralo prilikom utvrđivanja težine koja se treba dati takvim dokazima.

180. U ovom predmetu najveći broj svjedoka koji se pojavio pred Vijećem su sami oštećeni svjedoci, koji su bili zatočeni u logoru Vojno, pa sjećanje i iznošenje tako

⁹ Član 15. ZKP BiH navodi da „... postojanje ili nepostojanje činjenica nije vezano ni ograničeno posebnim formalnim dokaznim pravilima“.

traumatičnih događaja može izazvati jake emocionalne reakcije i narušiti sposobnost svjedoka da se izraze jasno, te iznesu potpun iskaz njihovih iskustava u pravnom kontekstu, posebno iz razloga što je veći broj svjedoka prisilno odveden iz svojih domova, te duže vrijeme boravio u uslovima zatočeničkog objekta, izloženi dugotrajnom nedostatku osnovnih životnih i higijenskih uslova, fizičkoj i psihičkoj torturi i strahu za vlastiti život. Jasno je da neki od svjedoka u takvim trenucima nisu obraćali pažnju na detalje, ili ih smatraju neznatnim, pa ih u svojim ranijim izjavama uopšte ne spominju.

181. Vijeće svoju konačnu odluku temelji prvenstveno na usmenim i neposrednim svjedočenjima na glavnom pretresu, pri čemu izvjesne nedosljednosti između iskaza različitih svjedoka predstavljaju relevantan faktor u procjeni njihove dokazne težine. Istovremeno, značajno je naglasiti da ove nedosljednosti nisu nužno diskreditovalе cijelo svjedočenje svjedoka. Dakle, ako je svjedok detaljno ispričao suštinu događaja o kojem se radi, periferne devijacije nisu dovele u pitanje istinitost takvog dokaza.

182. U svakom slučaju, sa osobitom pažnjom pristupalo se ocjeni iskaza svjedoka, kako u pogledu prepoznavanja i identifikacije počilaca u odnosu na svaku tačku optužnice pojedinačno, tako i u pogledu potkrijepljivanja činjeničnih navoda u odnosu na pojedine oštećene. Razlozi prihvatljivosti pojedinih iskaza, te ocjena njihovog kredibiliteta i osnovanosti, detaljno su obrazloženi u odnosu na svaku inkriminaciju za koju je ustanovljena krivica pojedinih optuženih, kao i u odnosu na inkriminacije za koje su optuženi oslobođeni od optužbe.

183. Ocjenu kvaliteta dokaza na kojima je zasnovana presuda, Vijeće će dati detaljnije u odnosu na svaku pojedinačnu tačku izreke presude.

184. Prilikom ocjene dokaza u smislu odredbe člana 281. ZKP BiH cijenjen je svaki dokaz pojedinačno i u vezi sa ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izveden je zaključak da li je neka činjenica dokazana ili ne. Dokazi koji nisu posebno

obrazlagani, po mišljenju Vijeća nisu ni bili pravno relevantni za utvrđivanje činjeničnog stanja.¹⁰

III. PRAVNA KVALIFIKACIJA DJELA I PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

A. UDRUŽENI ZLOČINAČKI PODUH VAT

185. Konkretno, Tužilaštvo je teretilo optužene da su tokom oružanog sukoba između Armije Republike BiH (Armije RBiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) u okviru širokog i sistematičnog napada HVO vojske i vojne policije usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na teritoriji Hercegovine, konkretno na teritoriji opštine Mostar, koji je počinjen u sklopu državne ili organizacijske politike da se izvrši takav napad i znajući za takav napad i znajući da učestvuju u tom napadu, svojim radnjama počinili, poticali ili na drugi način pomagali i podržavali činjenje predmetnih krivičnih djela sa diskriminirajućom namjerom i u dogovoru sa Markom Radićem, Draganom Šunjićem, Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, Marijom Mihaljem (preminuo), Ivanom Kolobarom zvanom Ivek, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), Brankom Božićem (preminuo) i drugima, učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Vojno i na području opštine Mostar radi hapšenja, zatvaranja, zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana koji su držani u logoru Vojno kroz različite oblike psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja, i prema tome odgovorni za predmetne zločine koji su svi bili počinjeni radi ostvarenja cilja udruženog zločinačkog poduhvata ili su svi bili kao prirodna i predvidiva posljedica izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata.

186. Dakle, optuženi su se teretili da su krivičnopravne radnje u osnovi progona kvalificirane kao krivično djelo zločini protiv čovječnosti, počinili kao članovi udruženog zločinačkog poduhvata (UZP), zajedno sa drugim pripadnicima HVO. Međutim, Vijeće nije moglo prihvatiti ovakvu tezu Tužilaštva, obzirom da se na osnovu izvedenih dokaza ni na koji način nije moglo van razumne sumnje utvrditi da

¹⁰ Ovo stajalište je potvrđeno i detaljno obrazloženo i u praksi MKSJ: „Žalbeno vijeće podsjeća da svaki optuženi na osnovu člana 23. Statuta i pravila 98 ter (C) Pravidnika, ima pravo da mu se predoči obrazloženo mišljenje. Međutim ovaj uslov se odnosi na presudu pretresnog Vijeća. Pretresno Vijeće nije obavezno da obrazlaže svoje zaključke u vezi sa svim argumentima iznesenim na glavnom pretresu“.

su optuženi odgovorni po osnovu UZP-a, niti da su odgovorni za krivično djelo zločini protiv čovječnosti u kojem je osnova progon.

187. Svoju teoriju o krivičnoj odgovornosti optuženih, optužnica izvodi iz koncepta odgovornosti prema doktrini udruženog zločinačkog poduhvata, koji je odbrana optuženih tokom postupka osporavala. Iako UZP nije decidno propisan našim zakonodavstvom, isti je razvijen kroz praksu MKSJ-a, a i u naše zakonodavstvo preuzet kroz sadržaj odredbe člana 180. stav 1. KZ BiH, koja pod određenim uslovima predviđa kažnjavanje osoba koje doprinose ostvarivanju zajedničkog cilja. Zapravo, član 180. KZ BiH propisuje vrstu krivične odgovornosti koju Vijeće mora utvrditi da bi određenu osobu osudio za krivična djela konkretno nabrojana u navedenom članu.

188. Član 180. KZ BiH, predstavlja preuzeti član 7. stav 1. statuta MKSJ-a i identičan mu je. Isti je, u domaće zakonodavstvo, kao takav, morao biti preuzet zajedno sa svojim međunarodnim izvorima, tumačenjima i definicijama. U skladu sa navedenim, u domaće zakonodavstvo ugrađena je i doktrina udruženog zločinačkog poduhvata koji je, odredbom člana 7. stav 1. Statuta, definisan kao način saizvršenja kojim se stiče individualna krivična odgovornost. Naime, međunarodno sudsko tumačenje pojma „počinjenje“ iz člana 7. stav 1. Statuta, preuzeto u domaći zakon kroz sadržaj odredbe člana 180. stav 1., konkretno propisuje: a) da je UZP oblik saizvršilaštva koji utvrđuje ličnu krivičnu odgovornost; b) da počinjenje, na način kako ga propisuje član 7. stav 1. Statuta, odnosno član 180. stav 1. KZ BiH, podrazumjeva svjesno učešće u UZP-u i c) da su elementi UZP-a utvrđeni u međunarodnom pravu i vrlo prepoznatljivi¹¹.

189. Učešće u UZP-u samo po sebi ne predstavlja krivično djelo, nego je UZP oblik učešća kojim lice može počiniti ili doprinijeti počinjenju zločina. Odredba člana 180. stav 1. u koju je ugrađen udruženi zločinački poduhvat sadrži nekoliko oblika radnji saizvršilaštva odnosno učešća koje su određene s obzirom na specifičnu prirodu i težinu krivičnih dijela na koje se može primjeniti i na činjenicu da se radi o odgovornosti za krivična djela koja po pravilu sadrže veliki broj radnji počinjenja, o

¹¹ Tužilaštvo BiH protiv Raševića i Todovića, *Prvostepena presuda od 28. II 2008. god.*, Sud BiH, X-KR-06/275, str. 114-115.

krivičnim djelima koja se najčešće čine od strane većeg broja osoba, o djelima koja imaju planski, sistemski karakter...”¹²

190. Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), u predmetu Tadić, utvrdilo je postojanje tri osnovna tipa UZP-a i tri tipa odgovornosti prema istom, a koje oblike je ovaj sud prihvatio. Prvi tip UZP-a je „opšti“ ili „osnovni“, drugi tip je „sistemski“ i treći tip je „prošireni“. Žalbeno vijeće MKSJ istaklo je da član 7. stav 1. obuhvata udruženi zločinački poduhvat kao oblik saizvršenja jer je on opravdan prirodom krivičnih djela koja se najčešće čine u ratnim situacijama.¹³ Ta krivična djela uglavnom nisu posljedica zločinačke sklonosti pojedinaca, nego predstavljaju manifestaciju kolektivnog kriminaliteta, koji provode grupe pojedinaca koji djeluju u cilju ostvarenja zajedničkog kriminalnog plana.¹⁴ Iako samo neki od članova grupe fizički izvršavaju krivično djelo, učešće i doprinos drugih članova grupe često je ključno u omogućavanju izvršenja tog krivičnog djela.¹⁵ Iz ovoga slijedi da moralna težina takvog učestvovanja često nije nimalo manja – zapravo nimalo različita od moralne težine onih koji izvrše navedena djela.¹⁶

191. Intencija utvrđivanja odgovornosti na osnovu UZP-a jeste da se izrazi tačan stepen odgovornosti onih koji su na neki način omogućili izvršiocima da fizički izvedu kažnjive radnje.¹⁷ Konkretno, „u tim okolnostima smatrati krivično odgovornom kao izvršioca samo osobu koja fizički izvrši krivično djelo značilo bi zanemariti saizvršilačku ulogu svih onih koji su na neki način omogućili počiniocu da fizički izvrši to krivično djelo. Istovremeno, ovisno o okolnostima, smatrati ove druge odgovornim samo kao pomagače i podržavatelje moglo bi značiti umanjivanje stepena njihove krivične odgovornosti.“¹⁸ Stoga „međunarodna krivična odgovornost obuhvata radnje koje je počinila zajednica osoba sprovodeći zajednički kriminalni plan.“¹⁹ Ovo predstavlja obrazloženje za priznavanje oblika učešća koji se implicite podrazumijeva ili saučesništva koje nije eksplicitno propisano članom 7. stav 1, a koje se ponekad

¹² Komentari krivičnih zakona u BiH, Knjiga 1, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005. godine, str. 593.

¹³ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §191.

¹⁴ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §191.

¹⁵ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §191.

¹⁶ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §191.

¹⁷ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §405.

¹⁸ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §192.

¹⁹ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §193.

opisuje kao djelovanje u skladu sa “zajedničkim ciljem” ili “zajedničkim planom”, a sada je opštepoznato kao “udruženi zločinački poduhvat.”²⁰

192. Udruženi zločinački poduhvat općenito u julu 1993. godine već je bio dio međunarodnog običajnog prava, a njegovi elementi i definicija su već bili utvrđeni.²¹ Od tada su pretresna vijeća i žalbeno vijeće Tribunala imali nekoliko prilika da primjene koncept udruženog zločinačkog poduhvata, a naročito “osnovni” ili “opšti” UZP.²² Na taj način su usavršili, ali ne i promijenili shvatanje pojma opšteg udruženog zločinačkog poduhvata i sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata u kontekstu sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Odluke MKSJ nisu obavezujuće za ovo Vijeće. Međutim, Vijeće je uvjereno da kvalifikacija opšteg UZP-a²³, njegovih elemenata, *mens rea* i *actus reus*, koju je dao MKSJ, ispravno odražava stanje međunarodnog običajnog prava u julu 1993. godine i nakon toga. Žalbeno vijeće Suda BiH u predmetu *Rašević i Todović* potvrdilo je zaključak prvostepenog vijeća da je krivična odgovornost za udruženi zločinački poduhvat bila dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme počinjenja krivičnih djela koja su predmet postupka (april 1992 - oktobar 1994.).²⁴

193. U konkretnom predmetu kada se krene od činjeničnog supstrata optužnice, odmah i vrlo lako je uočljivo nekoliko problema, koji su dodatno produbljeni izvedenim dokazima po prijedlogu Tužilaštva na glavnom pretresu. Naime, iz predmetne optužnice uopšte nije jasno koji tip UZP-a se stavlja na teret optuženim da su u istom učestvovali. Korištene formulacije u optužnici poput “znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa nakanom da ga unaprijede čime su svjesno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu jedni sa drugima, te u dogovoru sa...”, “sa kojima su dijelili

²⁰ Schabas, William, *Krivični sudovi UN-a: Bivša Jugoslavija, Ruanda i Siera Leone*, Cambridge: Cambridge University press, 2006. godina, str. 309.

²¹ Tužilac protiv Tadića, *Mišljenje i presuda od 7. V 1997. god.*, MKSJ, IT-94-1-T, §669; Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §220; Tužilac protiv Stakića, *Presuda žalbenog vijeća od 22. VI 2006. god.*, MKSJ, IT-97-24-A, §62; Tužilac protiv Vasiljevića, *Presuda žalbenog vijeća od 23. II 2004. god.*, MKSJ, IT-98-32-A, §96-99.

²² *Vidjeti*: Tužilac protiv Krstića, *Presuda pretresnog vijeća od 02. VIII 2001. god.*, MKSJ, IT-98-33-T; Tužilac protiv Simića i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 17. X 2003. god.*, MKSJ, IT-95-9-T; Tužilac protiv Brđanina, *Presuda pretresnog vijeća od 01. IX 2004. god.*, MKSJ, IT-99-36-T; Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A.

²³ U MKSJ je za opšti ili osnovni UZP korišten termin UZP I, a za sistemski UZP, UZP II. Radi jasnoće, u ovoj presudi biće korišteni termini “osnovni UZP” i “sistemski UZP”.

²⁴ Tužilaštvo BiH protiv Raševića i Todovića, *Drugostepena presuda od 06. XI 2008. god.*, Sud BiH, X-KRŽ - 06/275, str. 26; Tužilaštvo BiH protiv Raševića i Todovića, *Prvostepena presuda od 28. II 2008. god.*, Sud BiH, X-KR-06/275, str. 111.

zajednički plan unaprjeđenja opisanog sistema zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana” u ekstenzivnom tumačenju bi eventualno mogao upućivati da se radi o sistemskom UZP-u, međutim to Tužilaštvo anulira u svojoj završnoj riječi kada govori o osnovnom tipu UZP-a kao zajedničko djelovanje grupe ljudi sa ciljem ostvarivanja zajedničkog plana koji posjeduju istu zločinačku namjeru. Tačno je da činjenični supstrat optužnice ne mora da sadrži izričitu naznaku tipa UZP-a (osnovni, sistemski ili proširen), ali mora da sadrži jasan i konkretan opis elemenata UZP-a na osnovu kojih se može bez dvojbe zaključiti o kojem se tipu UZP-a radi, a što u konkretnom predmetu nije slučaj. Tužilaštvo je bilo u obavezi da jasno naznači, odnosno opiše koji oblik odgovornosti po UZP-u zastupa, a ne prosto se oslanjati na činjenične navode optužnice, koristeći formulacije i opise koji upućuju na sasvim različite tipove ovog iznimno kompleksnog koncepta krivične odgovornosti. Između oblika UZP-a postoji prevelika suštinska razlika da bi se Tužilaštvo moglo samo oslanjati na opšte navode postojanja UZP-a. Okolnost da je u pravosnažno okončanom predmetu ovog suda²⁵ koji se vodio protiv lica koja se navode kao pripadnici UZP-a u ovom predmetu (Marko Radić, Dragan Šunjić, Damir Brekalo) utvrđena njihova odgovornost po osnovu sistemskog UZP-a nikako nije i ne smije biti dovoljna za izvođenje zaključka da su i druga lica isključivo zbog pripadnosti istim vojnim formacijama/jedinicama, također pripadnici UZP-a. Dakle, da pretresno vijeće na svoju ruku identifikuje odgovornost po osnovu UZP-a da bi utvrdilo krivicu optuženih značilo bi postupiti u suprotnosti sa pravima optuženih, u slučaju kada Tužilaštvo nije navelo kategoriju/oblik/tip za koje smatra da najvjerovatnije dokazuju odgovornost optuženih. Ovakav nedostatak optužnice, uopšteno i nedosljedno pozivanje na zakonske elemente različitih oblika odgovornosti po UZP-u, a sve bez konkretnog navođenja oblika odgovornosti koji Tužilaštvo zastupa se u konkretnom predmetu nikako nije mogao konvalidirati. Kao što je to pretresno vijeće u predmetu ovog suda protiv Zdravka Božića i drugih, prilikom razmatranja UZP²⁶, navelo: *“UZP se ne može koristiti prosto kao čisti dodatak, odstupnica ili rezervni plan u optužnici. U slučaju kada se zastupa postojanje UZP-a, tom tvrdnjom se mora detaljno pozabaviti i ona se*

²⁵ Presuda broj: X-KRŽ-05/139, od 09.03.2011. godine, protiv optuženih Marka Radića, Dragana Šunjića, Damira Brekala i Mirka Vračevića.

²⁶ Tužilaštvo BiH protiv Zdravka Božića i dr, *Prvostepena presuda od 06. XI 2008. god.*, Sud BiH, X-KR/06/236, str. 64.

mora slijediti do kraja. Ako bi se UZP-u pripisivao išta manji značaj od značaja koji se pripisuje ozbiljnim navodima, time bi se učinila loša usluga ovom sudu i javnosti.”

194. Drugim riječima, ukoliko bi Vijeće prihvatilo tezu Tužilaštva da su optuženi dijelili zajednički plan sa pravosnažno osuđenim licima iz predmeta Marko Radić i dr. unaprijeđenja sistema zlostavljanja bošnjačkog civilnog stanovništva na području opštine Mostar u periodu od mjeseca jula 1993. godine do mjeseca marta 1994. godine, te da su pored činjenja, pomagali i podržavali počinjenje različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja, kao i da su doprinosili jačanju uslova u logoru Vojno koji su bili brutalni i ponižavajući za zatvorenike, optuženi bi u tom slučaju postali krivično odgovorni za sva krivična djela izvršena u skladu sa zajedničkom svrhom (uključujući i ona koja su izvan okvira UZP-a, ali su prirodno predvidljiva) u inkriminisanom periodu.

195. Vijeće nalazi da je ova široka primjena UZP-a i proširivanje odgovornosti po UZP-u u odnosu na optužene u ovom predmetu izuzetno problematična. Naime, zakon jasno propisuje da kriminalna namjera i kriminalno ponašanje drugih kojima optuženi nisu u značajnoj mjeri doprinijeli ne može predstavljati osnovu za krivicu optuženih. Teorija UZP-a ni na koji način ne mijenja ovaj osnovni princip. Oni koji su osmislili kriminalni plan i proveli ga u inkriminisanom periodu na području opštine Mostar protiv bošnjačkog civilnog stanovništva su krivično odgovorni za sva krivična djela koja su uslijedila. Obični vojnici, kao što su optuženi u ovom predmetu, su odgovorni samo za krivična djela koja su individualno izvršili. Donošenje drugačijeg zaključka značilo bi pripisivanje kolektivne odgovornosti svim vojnicima za djela koja su izvršili njihovi nadređeni što bi bilo potpuno u suprotnosti sa osnovnim principima krivičnog zakona.

196. Čak i kada bi Vijeće zaključilo da je doktrinu UZP-a moguće primijeniti u ovom slučaju, Vijeće cijeni da Tužilaštvo izvedenim dokazima nije dokazalo postojanje UZP-a i da su optuženi bili pripadnici tog navodnog udruženog poduhvata, te da bi se stoga trebali smatrati odgovornim za krivična djela izvršena u skladu sa tim zajedničkim kriminalnim planom.

197. Dakle, kada je riječ o elementima UZP-a, *actus reus* elementi UZP-a, karakteristični za sva tri tipa istog, jesu: 1. više od jedne osobe; 2. postojanje zajedničkog cilja; 3. učestvovanje optuženog u ostvarenju tog

zajedničkog cilja²⁷.

198. U predmetu *Brđanin*, Žalbena vijeće objašnjava da prilikom utvrđivanja ovih elemenata, sud, pored ostalog mora „utvrditi da je UZP-u pripadalo više osoba (mada nije nužno utvrditi imenom identitet svake od tih osoba); precizno definisati zajednički zločinački cilj kako u smislu namjeravanog kažnjivog cilja, tako i u pogledu njegovog opsega (npr. utvrditi vremenske i geografske okvire tog cilja; i opšti identitet namjeravanih žrtava).“²⁸ Uz to, sudeće vijeće mora „utvrditi da taj zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata;“²⁹ te tačno okvalifikovati doprinos optuženog tom zajedničkom planu.“³⁰ Doprinos optuženog zločinima za koje je potrebno utvrditi postojanje njegove odgovornosti mora biti u najmanju ruku značajan.³¹

199. Kako bi sud utvrdio da zločinački cilj nije samo isti, nego i zajednički za sve osobe koje su zajedno djelovale u okviru udruženog zločinačkog poduhvata, vijeće napominje da je žalbeno vijeće Specijalnog suda za Sierra Leone u predmetu *Sesay i dr.* navelo faktore koji proizlaze iz sudske prakse MKSJ-a, a koji su relevantni za to utvrđenje.³² Ovi faktori, između ostalog, uključuju i sljedeće: način i stepen interakcije, saradnje i komunikacije (zajedničkog djelovanja) između tih pojedinaca,³³ način i stepen međusobnog oslanjanja jednih na druge i davanja doprinosa u ostvarenju zločinačkih ciljeva koje ne bi mogli postići sami,³⁴ postojanje zajedničke strukture odlučivanja,³⁵ stepen i priroda neslaganja; i opseg bilo koje zajedničke radnje u

²⁷ Tužilaštvo BiH protiv Raševića i Todovića, *Prvostepena presuda od 28. II 2008. god.*, Sud BiH, X-KR-06/275, str. 126.

²⁸ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §430.

²⁹ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §430.

³⁰ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §430.

³¹ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §430.

³² Tužilac protiv Sesay i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 26. X 2009. god.*, Specijalni sud za Sierra Leone, SCSL-04-15-A, §1141.

³³ Vidjeti: Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §410 (tvrdi da se zaključak da li krivično djelo predstavlja dio zajedničkog cilja može izvesti iz “činjenice da je optuženi ili bilo koji drugi učesnik u UZP-u blisko saradivao sa glavnim počiniocem u smislu sprovođenja zajedničkog zločinačkog cilja”); Tužilac protiv Krajišnika, *Presuda pretresnog vijeća od 27. IX 2006. god.*, MKSJ, IT-00-39-T, §884.

³⁴ Tužilac protiv Krajišnika, *Presuda pretresnog vijeća od 27. IX 2006. god.*, MKSJ, IT-00-39-T, §1082.

³⁵ Da mnoštvo lica “ne mora da bude organizovano u vojnu, političku ili administrativnu strukturu” kao pravno pitanje ne implicira da prisustvo odnosno odsustvo takve strukture nije relevantno pri ocjeni dokaza. (Tužilac protiv Vasiljevića, *Presuda žalbenog vijeća od 25. II 2004. god.*, MKSJ, IT-98-32-A, §100; Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §227).

poređenju sa opsegom navodnog zajedničkog zločinačkog cilja.³⁶ Vijeće mora utvrditi da su se lica koja se terete za pripadnost tom pluralitetu lica udružila u svrhu postizanja zajedničkog cilja.³⁷

200. Osoba koja učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu na bilo koji od sljedećih načina može biti oglašena krivom za počinjeno krivično djelo, pod uslovom da su ispunjeni svi drugi uvjeti:³⁸ neposrednim sudjelovanjem u počinjenju dogovorenog zločina (kao glavni počinilac); prisustvovanjem u vrijeme počinjenja zločina (sa znanjem da će se zločin počinuti ili se čini) namjernim pomaganjem ili ohrabrivanjem drugog učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu da poćini taj zloćin; ili djelovanjem u potporu nekom konkretnom sistemu u kojem se zloćin ćini putem položaja vlasti ili funkcije optuženog, sa znanjem o karakteru tog sistema i namjerom da se on realizuje.

201. Ova lista ne mora biti konaćna. Źalbeno vijeće MKSJ u predmetu *Vasiljević* je objasnilo da je obićno dovoljno da ućesnik udruženog zloćinaćkog poduhvata izvrši djela koja su na ovaj ili onaj naćin usmjerena ka ostvarenju zajednićkog plana.³⁹ Ako dogovoreni zloćin poćini jedan od ućesnika u tom udruženom zloćinaćkom poduhvatu, svi ućesnici u tom poduhvatu biće krivi za taj zloćin bez obzira na ulogu koju je svaki od njih imao u njegovom poćinjenju.⁴⁰ Međutim, sve osobe (glavni izvršioći) koje izvrše *actus reus* krivićnog djela ne moraju biti ćlanovi udruženog zloćinaćkog poduhvata.⁴¹ U isto vrijeme, nije nužno da optuženi bude prisutan prilikom poćinjenja krivićnog djela kako bi bio okrivljen za to krivićno djelo kao ćlan UZP-a.⁴²

202. Kada je rijeć o mens rea elementu UZP-a, a po kojem elementu se i razlikuju tipovi UZP-a, Vijeće će se obzirom na prednje zakljućke u pogledu ćinjenićnog opisa optuŹnice i identifikacije tipa UZP-a u konkretnom predmetu od strane TuŹilaštva,

³⁶ Vidjeti: TuŹilac protiv Brđanina, *Presuda Źalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, Ź430 (sud koji utvrđuje ćinjenice mora "definisati zajednićku zloćinaćku svrhu i u smislu zloćinaćkog cilja koji se Źeli poćići i u smislu njegovog opsega (npr. vremenski i geografski okvir ovog cilja, i opšti identitet namjeravanih Źrtava.").

³⁷ TuŹilac protiv Martića, *Presuda Źalbenog vijeća od 08. X 2008. god.*, MKSJ, IT-95-11-A, Ź172; TuŹilac protiv Brđanina, *Presuda Źalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, Ź431.

³⁸ TuŹilac protiv Krnojelca, *Presuda pretresnog vijeća od 15. III 2002. god.*, MKSJ, IT-97-25-T, Ź81.

³⁹ TuŹilac protiv Vasiljevića, *Presuda Źalbenog vijeća od 25. II 2004. god.*, MKSJ, IT-98-32-A, Ź102.

⁴⁰ TuŹilac protiv Krnojelca, *Presuda Źalbenog vijeća od 17. IX 2003. god.*, MKSJ, IT-97-25-A, Ź82.

⁴¹ TuŹilac protiv Brđanina, *Presuda Źalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, Ź414.

osvrnuti i na osnovni i na sistemski tip UZP-a. Tražena mens rea za osnovni UZP je da optuženi mora imati namjeru da počini krivično djelo (to je namjera koju dijele svi saizvršioци)⁴³ i namjeru da učestvuje u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja krivičnog djela.⁴⁴ Za razliku od osnovnog za sistemski UZP mens rea je složenija i podrazumijeva lično znanje o organizovanom sistemu na snazi i njegovom zajedničkom zločinačkom cilju i namjeru da se doprinese tom sistemu.⁴⁵ Ukoliko zajednički zločinački cilj, uključuje počinjenje krivičnog djela koje zahtijeva posebnu namjeru, npr. progon, tada učesnik mora imati tu istu zločinačku namjeru.⁴⁶

203. Imajući u vidu sve prethodno navedeno u pogledu actus reus i mens rea udruženog zločinačkog poduhvata jasno se može zaključiti da se postojanje UZP-a ne može jednostavno pretpostaviti već mora biti dokazano van svake razumne sumnje. Tužilaštvo mora dokazati da data krivična djela predstavljaju dio zajedničke kriminalne svrhe, te da su svi optuženi koji se terete po teoriji udruženog zločinačkog poduhvata učestvovali u tom zajedničkom kriminalnom planu. U vezi sa ovim posljednjim, Vijeće ističe da optuženi moraju dati *značajan* doprinos provođenju zajedničkog cilja kriminalnog poduhvata da bi se smatrali odgovornim. Takođe, prilikom analize navodne pripadnosti nekog pojedinca UZP-u neophodno je napraviti razliku između lica koja djeluju u skladu sa zajedničkom svrhom i lica koja djeluju nezavisno sa istom kriminalnom namjerom. To je stoga što zajednički cilj sam po sebi nije uvijek dovoljan da bi se odredila neka grupa pošto je moguće da različite i nezavisne grupe imaju iste ciljeve.⁴⁷ Više su interakcija ili saradnja između lica – njihovo zajedničko djelovanje – pored njihovog zajedničkog cilja, te koje određuju neka lica kao grupu. Nužno je pokazati da lica u okviru zločinačkog poduhvata djeluju zajedno ili u dogovoru u provođenju zajedničkog cilja ukoliko se želi da oni dijele odgovornost za krivična djela izvršena u okviru UZP-a.⁴⁸

⁴² Tužilac protiv Krnojelca, *Presuda žalbenog vijeća od 17. IX 2003. god.*, MKSJ, IT-97-25-A, §81.

⁴³ Tužilac protiv Vasiljevića, *Presuda žalbenog vijeća od 25. II 2004. god.*, MKSJ, IT-98-32-A, §97,101; Tužilac protiv Krnojelca, *Presuda žalbenog vijeća od 17. IX 2003. god.*, MKSJ, IT-97-25-A, §31.

⁴⁴ Tužilac protiv Brđanina, *Presuda žalbenog vijeća od 03. IV 2007. god.*, MKSJ, IT-99-36-A, §356, u kojem se citira presuda žalbenog vijeća od 28. II 2005. godine iz predmeta Tužilac protiv Kvočke i dr., IT-98-30/1-A, paragraf 82 (gdje se zahtijeva "namjera da se postigne zajednički cilj").

⁴⁵ Tužilac protiv Tadića, *Presuda žalbenog vijeća od 15. VII 1999. god.*, MKSJ, IT-94-1-A, §202, 220. i 228.

⁴⁶ Tužilac protiv Kvočke i dr., *Presuda pretresnog vijeća od 02. X 2001. god.*, MKSJ, IT-98-30/1-T, §228.

⁴⁷ Tužilac protiv Krajišnika, *Presuda pretresnog vijeća od 27. IX 2006. god.*, MKSJ, IT-00-39-T, §884.

⁴⁸ Tužilac protiv Krajišnika, *Presuda pretresnog vijeća od 27. IX 2006. god.*, MKSJ, IT-00-39-T, §884.

204. Vijeće nalazi da Tužilaštvo nije jasno pokazalo na koji način su opšti dokazi koji se odnose na navodni UZP povezani i kako upućuju na zaključak da su optuženi bili pripadnici jednog sveobuhvatnog UZP-a kojeg je tužilac identifikovao. Postojanje zajedničke namjere koja podrazumijeva ili uključuje počinjenje djela propisanog Statutom (ili KZ BiH), a koja ne mora biti dogovorena ili formulisana prije počinjenja djela u osnovi, i može biti improvizovana na licu mjesta, mora biti opisana u optužnici tako da iz činjeničnog opisa optužnice proizilazi način na koji je više ljudi zajedno djelovalo kako bi sprovelo u djelo zajednički zločinački poduhvat. Međutim, analizom optužnice, a naročito izvedenih dokaza, Vijeće nije moglo utvrditi postojanje zajedničkog djelovanja optuženih sa drugim navedenim učesnicima UZP-a. Okolnost da su optuženi bili pripadnici vojne jedinice HVO, Prva bojna, čiji je zapovjednik bio Marko Radić, pravosnažno oglašen krivim za zločine počinjene u okviru sistemskog udruženog zločinačkog poduhvata u logoru Vojno, ne dokazuje sama po sebi postojanje potrebne veze između lica navedenih kao pripadnici UZP-a (Radić, Brekalo, Šunjić, Vračević i drugi) i optuženih u kontekstu udruženog zločinačkog poduhvata, a posebno ne da su isti djelovali u pravcu ostvarivanja zajedničkog plana.

205. Konkretno, tužilac nije dokazao da su optuženi imali istu navodnu kriminalnu namjeru, tj. da su optuženi izgradili veze sa ostalim pripadnicima UZP-a u ostvarivanju zajedničkog cilja, te da su se ta lica oslanjala na doprinos ostalih u postizanju kriminalnih ciljeva takve razmjere koju sami ne bi mogli postići. Pored toga, Tužilaštvo nije dokazalo ni da su optuženi posjedovali neophodnu kriminalnu namjeru da izvrše predmetna krivična djela, odnosno da učestvuju u zajedničkom planu sa ciljem počinjenja krivičnog djela, a kamoli da su posjedovali ličnu svijest o sistemu zlostavljanja, kao i namjeru da doprinesu sistemu zlostavljanja u logoru Vojno. Izgleda da je Tužilaštvo jednostavno pretpostavilo da je postojao udruženi zločinački poduhvat, te da su optuženi bili dio tog UZP-a zbog svog prisustva i djelovanja na tom području s obzirom da su druga lica koja se navode kao pripadnici UZP-a prethodno pravosnažno osuđeni za krivičnopravne radnje u okviru sistemskog UZP-a na tom području i u vremenu na koja se odnosi i ova optužnica, pa ove činjenice nije niti dokazivalo. U nedostatku drugih dokaza kojima bi se indirektno pokazalo da je na strani optuženih postojala potrebna mens rea u kontekstu udruženog zločinačkog poduhvata, Vijeće ne može zaključiti da su optuženi bili pripadnici UZP-a koji je za cilj imao izvršenje predmetnih krivičnih djela.

206. Konačno, Vijeće nalazi potrebnim napomeni da optužnica Tužilaštva tereti optužene za učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu, kao i za saizvršilaštvo. Naime, optuženi se terete da su predmetno krivično djelo počinili kao saizvršioci, u smislu člana 29. KZ BiH, odnosno da su „počinili i na drugi način pomagali i podržavali počinjenje različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja... doprinosili su jačanju uslova u logoru...“, dakle kao saizvršioci učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu.

207. Suprotno ovakvim navodima optužbe, Vijeće nalazi da se UZP i saizvršilaštvo, na način kako isto propisuje KZ BiH u članu 29, međusobno isključuju i njihova koegzistencija nije moguća. Naime, članom 29. KZ BiH propisano je: „ako više osoba, učestvovanjem u učinjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na *odlučujući način doprinosi* učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to krivično djelo.“ Kada je riječ o zajedničkom djelovanju, saizvršilaštvu, kako ga postavlja naš zakonodavac, potrebno je utvrditi da je više osoba učestvovalo u izvršenju djela ili poduzelo nešto drugo što je imalo odlučujući doprinos za njegovo izvršenje. Dakle, prema definiciji člana 29. KZ BiH, saizvršioci su izvršioci u vlastitom djelu, i da bi se utvrdilo postojanje elemenata saizvršilaštva u radnjama optuženih, nužno je da iz činjeničnog opisa optužnice proizilazi opis radnji svakog saizvršioca ponaosob, a da navedene radnje imaju takvu težinu da bez njih krivično djelo ne bi bilo moguće izvršiti. Nadalje, u skladu sa odredbom člana 32. KZ BiH, saizvršilac je kriv u granicama svog umišljaja ili nehata, odnosno odgovara prema stepenu vlastite krivice. Odgovornost saučesnika je autonomna i ne zavisi od toga da li i u kojoj mjeri odgovaraju drugi učesnici u izvršenju istog krivičnog djela. Da bi se utvrdila krivica svakog od saučesnika nužno je da iz činjeničnog opisa optužnice proizilazi jasan opis radnji svakog od njih, a kojim radnjama su učestvovali u izvršenju djela ili na drugi način znatno doprinijeli njegovom izvršenju.

208. S druge strane, a kako je već prethodno obrazloženo, iz činjeničnog opisa optužnice, a ni izvedenih dokaza, ne može se izvesti zaključak o postojanju kako actus reus, tako i mens rea elemenata UZP-a, kao oblika izvršenja djela koji se također stavlja optuženima na teret. Po ocjeni Vijeća, nemoguće je nedostatke raspoloživog dokaznog materijala nadomjestiti konstrukcijom UZP-a kao načina izvršenja djela.

209. Naime, a kako je već prethodno istaknuto u pogledu mens rea elementa udruženog zločinačkog poduhvata, za postojanje UZP-a nužno je da na strani optuženih imamo „zajednički umišljaj“. Žalbena vijeće MKSJ-a je zaključilo da učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu mora dijeliti „cilj udruženog zločinačkog poduhvata ... a ne samo znati za njega“.⁴⁹ Takođe, potrebno je utvrditi da su optuženi, kao učesnici UZP-a dali svoj doprinos ostvarenju zajedničkog plana, te da je njihov doprinos značajan. Međutim, značajan doprinos nije isto što i odlučujući doprinos kakav je potreban za djelovanje saučesnika u smislu odredbe člana 29. KZ BiH. Kako je već prethodno istaknuto, da bi optuženi bio oglašen krivim po doktrini UZP-a, on ne mora biti prisutan izvršenju samog djela i djelo za čije izvršenje odgovara po UZP-u, ne mora biti „njegovo djelo“. Nasuprot tome, saizvršioци su uvijek učesnici u izvršenju vlastitog djela. Nadalje, da bi osoba bila oglašena krivom kao saizvršilac, njene radnje moraju biti takve težine da su na odlučujući način doprinijele izvršenju djela. Bitan element saizvršilaštva jeste taj odlučujući doprinos, doprinos bez kojeg djelo ne bi bilo moguće izvršiti. Kod UZP-a, nasuprot tome, ne radi se o odlučujućem doprinosu, tačnije određeno lice bi moglo biti kvalifikovano kao učesnik u UZP-u iako njegova uloga i doprinos u izvršenju predmetnog djela nisu takve težine da djelo bez tih radnji ne bi bilo moguće.

210. Slijedom navedenog, UZP i saizvršilaštvo kao oblici odgovornosti međusobno se isključuju. Naime, ako su osobe krive kao saizvršioци, znači da je utvrđeno da su svojim radnjama dale odlučujući doprinos izvršenju djela, a što je znatno viši stepen učešća od onoga koje je potrebno prema teoriji UZP-a, koji se također navodi u optužnici.

211. Naročito kada je, kao u konkretnom slučaju, riječ o kompleksnom predmetu koji obuhvata niz različitih događaja koji su međusobno povezani, veliki broj žrtava i svjedoka, nužno je da optužnica jasno opiše učešće svakog optuženog u izvršenju djela. Prilikom zastupanja UZP-a, neophodno je jasno opisati konkretnu ulogu i prirodu učešća optuženih u UZP-u⁵⁰, a što iz ove optužnice ne proizilazi.

⁴⁹ Tužilac protiv Milutinovića i dr, *Odluka o zahtjevu Ojdanića kojim se pobija nadležnost: indirektno saizvršilaštvo od 22. III 2006. god.*, MKSJ, IT-05-87-PT, tačka 20.

⁵⁰ Tužilaštvo BiH protiv Bundala i dr, *Drugostepena presuda od 28. I 2011. god.*, Sud BiH, X-KRŽ-07/419, §270.

212. Iako postojanje UZP-a i učešće optuženih u istom nije dokazano van razumne sumnje, Vijeće se dalje bavilo analiziranjem pojedinačnih inkriminacija u osnovi krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, kako bi utvrdilo da li postoji osnov za prekvalifikaciju krivičnog djela koje je stavljeno na teret optuženima.

B. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA ZLOČINI PROTIV ČOVJEČNOSTI IZ ČLANA 172. KZ BIH

213. Optužnicom se optuženim Kordiću, Lovriću, Sušcu, Tinjaku, Šikalo, Mihalju, Škobiću, Aničiću i Golemcu stavljalo na teret da su učestvovali u progonu bošnjačkog stanovništva sa teritorije planirane Hrvatske države Herceg Bosne, u kojem napadu je više od 70 civila bošnjačke nacionalnosti, djece, žena i staraca sa područja opštine Mostara nezakonito uhapšeno – lišeno slobode iz svojih stanova i kuća zbog svoje nacionalne odnosno vjerske pripadnosti, i prethodno pripremljenim kamionima, kombijem i PMV odvezeni u logor „Vojno“ u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine od strane Jure Kordića, Nedžada Tinjaka, Slavka Golemca, Darija Sušca, Stanka Škobića, Dražana Lovrića, zajedno sa Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, vojnikom HVO Zovko zvanim „Bura“, Ivanom Kolobarom zvanom „Ivek“, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), Brankom Božićem (preminuo) i NN pripadnicima HVO vojske, i držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine u nehumanim uslovima u kućama i drugim objektima u mjestu Vojno, opština Mostar, bez osnovnih životnih potreba, odnosno bez dovoljno hrane, adekvatne odjeće, vode za piće, struje, kreveta, deka i pokrivača, medicinske njege, u nehigijenskim uslovima i u skućenom prostoru, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju, mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, koji zatvorenici su živjeli u stalnom strahu za svoje živote i živote svoje porodice, naročito svoje maloljetne djece, uslijed čega je više zatvorenika podleglo, a ostalim zatvorenicima kao posljedica nezakonitog lišavanja slobode i zatvaranja su nanesene teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede, kao i stotine muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su bili sistemski lišeni slobode, prethodno odvedeni i zatvoreni u logor Heliodrom i izvođeni iz logora Heliodrom na prisilni rad, pa nezakonito zatvarani u logor u mjestu Vojno, opština Mostar, gdje su držani u ponižavajućim i nehumanim uslovima u garaži i podrumu jedne kuće, izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju, mučenju, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju od strane stražara i vojnika, zbog svoje nacionalne, vjerske i političke pripadnosti, uslijed čega je više zatvorenika podleglo, čime bi počinili

krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g) i k) KZ BiH, sve u vezi sa članovima 29. i 180. stav 1. istog Zakona.

214. Vijeće ovakvu pravnu kvalifikaciju nije prihvatilo, obzirom da nije našlo utvrđenim opšte elemente krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, a kako će to biti detaljnije obrazloženo u nastavku. Nasuprot tome, Vijeće je optužene Kordića, Lovrića i Tinjaka oglasilo krivim za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, dok su optuženi Sušac, Šikalo, Mihalj, Škobić, Aničić i Golemac u cijelosti oslobođeni optužbi, kao što je navedeno u izreci presude.

215. Imajući u vidu optužnicu Tužilaštva BiH, Vijeće je najprije razmotrilo pravnu kvalifikaciju djela i primjenu materijalnog prava, a nakon toga dokaze izvedene na opšte elemente krivičnog djela za koje se optuženi terete, odnosno da li je Tužilaštvo izvelo dovoljno dokaza na osnovu kojih bi Vijeće moglo van razumne sumnje zaključiti da se na području opštine Mostar odvijao širok i sistematičan napad HVO vojske i njene vojne policije, usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva, te da li su optuženi bili svjesni tog napada i da li radnje koje su poduzimali, a za koje ih je ovo vijeće oglasilo krivim, čine dio tog napada.

216. Naime, prema članu 172. KZ BiH, krivično djelo zločini protiv čovječnosti čini onaj "Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog protiv bilo kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela, pa pod:

- a) lišenje drugog lica života (ubistvo);*
- b) istrebljenje;*
- c) odvođenje u ropstvo;*
- d) deportacija ili prisilno preseljenje stanovništva;*
- e) zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava;*
- f) mučenje;*
- g) prisiljavanje drugog lica, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), seksualno ropstvo, prisilnu prostituciju, prisilnu trudnoću, prisilnu sterilizaciju ili bilo koji drugi oblik teškog seksualnog nasilja;*
- h) progon bilo koje grupe ljudi ili kolektiva na političkoj, rasnoj, nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, vjerskoj, polnoj ili drugoj osnovi koja je univerzalno prihvaćena kao nedopustiva po međunarodnom pravu, u vezi s bilo kojim krivičnim djelom iz ovog stava ovog člana, bilo kojim krivičnim djelom propisanim u ovom zakonu ili₈₅ bilo kojim krivičnim djelom u nadležnosti*

Suda Bosne i Hercegovine;

i) prisilni nestanak lica;

j) zločin aparthejda;

k) druga nečovječna djela slične prirode, učinjena u namjeri nanošenja velike patnje ili ozbiljne fizičke ili psihičke povrede ili narušenja zdravlja...“.

217. Imajući u vidu ovu zakonsku odredbu, Tužilaštvo je bilo u obavezi da pored elemenata konkretnih krivičnih djela, odnosno radnji u osnovi zločina, dokaže i opšte elemente ovog djela, i to:

1. postojanje širokog i/ili sistematičnog napada,
2. da je djelo optuženog učinjeno kao dio takvog napada,
3. da je napad usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva,
4. da je optuženi znao za takav napad.

218. Vijeće će u daljem dijelu presude obrazložiti utvrđenja vezana za ispunjenosti opštih elemenata krivičnog djela zločini protiv čovječnosti.

219. U konkretnom slučaju, prema činjeničnom opisu iz optužnice, bilo je neophodno ispitati da li je od mjeseca jula 1993. godine pa do mjeseca marta 1994. godine, za vrijeme oružanog sukoba u BiH, između Hrvatskog vijeća obrane (HVO) sa jedne strane i Armije Republike BiH (Armije RBiH) sa druge strane, došlo do široko rasprostranjenog i sistematičnog napada HVO vojske i njene vojne policije, na civilno bošnjačko stanovništvo opštine Mostar, a koji napad je rezultirao zatvaranjem, zlostavljanjem i progonom bošnjačkog stanovništva pomenute opštine sa teritorije planirane Hrvatske države Herceg Bosne.

220. Vijeće je, analizirajući činjenične navode iz optužnice, a imajući u vidu, kako iskaze svjedoka, tako i materijalnu dokumentaciju uloženu u spis, razmotrilo širi kontekst stanja na području opštine Mostar u periodu obuhvaćenom optužnicom, pa je utvrdilo da postojanje širokog i sistematičnog napada nije van razumne sumnje dokazan. Sa druge strane, nesumnjivo je utvrđeno da se na području opštine Mostar odvijao oružani sukob, a kako će to detaljno biti elaborirano u nastavku.

221. Prvenstveno, Vijeće nalazi potrebnim napomenuti da je prednji zaključak donesen isključivo na osnovu izvedenih dokaza optužbe u ovom konkretnom predmetu, gdje je isključiva obaveza Tužilaštva da na glavnom pretresu izvede takve dokaze kojima će dokazati navode iz optužnice, a što u konkretnom

slučaju, prema ocjeni Vijeća, nije učinjeno. Naime, Tužilaštvo čak nije izvelo ni materijalne dokaze koje se tiču šireg konteksta rata i oružanog sukoba na području BiH, a naročito opštine Mostar, kao što su npr. zakonski i podzakonski akti o proglašenju neposredne ratne opasnosti, pa kasnije rata, zatim različiti akti koji se tiču osnivanja vojnih formacija koje tretira optužnica, kao ni akte koji se tiču "planirane Hrvatske države Herceg Bosne", iako je opštepoznato da je postojala Hrvatska zajednica Herceg-Bosna, pa kasnije Hrvatska Republika Herceg-Bosna. Dodatno, Tužilaštvo po donošenju odluke Vijeća kojim se odbija prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica u predmetima MKSJ-a, nije našlo potrebnim da revidira svoje prijedloge dokaza u kontekstu ovih opštih okolnosti, već je nastavilo sa provođenjem dokaza koji su uglavnom fokusirani na pojedinačne inkriminacije i/ili uslove u logoru Vojno.

222. Također, Vijeće je steklo utisak da se Tužilaštvo u kontekstu dokazivanja činjeničnih navoda predmetne optužnice, naročito koncepta UZP-a i opštih elemenata krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, previše olako držalo činjenice da postoji pravosnažna presuda u predmetu ovog suda protiv Marka Radića i drugih, a koja tretira činjenično istovjetne događaje, čak su uglavnom i svi izvedeni svjedoci u ovom predmetu prethodno svjedočili u predmetu Marko Radić i drugi.

223. Neovisno o tome, Vijeće je bilo u obavezi da analizira izvedene dokaze koji se tiču stanja i dešavanja na području opštine Mostar u inkriminisanom periodu.

224. Pa tako, svjedok "L" navodi da je '93 godine živjela u Bijelom Polju, pored Mostara, sa roditeljima. Tu je živjela negdje do maja, kada su radi škole, obzirom da na lijevoj obali nisu radile škole, otišli na desnu obalu gdje su škole radile da završe taj razred. Zajedno sa majkom, bratom i svjedokom „X“ boravila na ..., u kući njezinog daidže, na desnoj obali. Sjeća se da je do sukoba došlo 9. maja '93, a da su do tada Armija i HVO djelovali zajedno kao vojska. Otac svjedoka je do '93 godine bio pripadnik HVO, komplet Bijelo Polje tada bilo u HVO, a poslije sukoba je prešao u Armiju BiH. Nakon sukoba se nisu mogli vratiti u Bijelo Polje, zatekli su se na desnoj obali, gdje ne bi ni išli kako svjedok "L" ističe da su znali šta će se dogoditi.

225. Do početka 1993. godine situacija u Mostaru je bila relativno mirna i zadovoljavajuća, obzirom da su Armija R BiH i HVO funkcionisale zajedno, kako to svjedok Enver Tihak ističe, što proizilazi i iz uloženog materijalnog dokaza odbrane

optuženog Lovrića, Izvještaja komande 4. korpusa Armije RBiH, od 18.04.1993. godine, u kojem se navodi da se oružani sukobi između Armije RBiH i HVO u Srednjoj Bosni te Konjičkoj i Jablaničkoj opštini vrlo negativno reflektuju i na ovom području, te da su dosad, zahvaljujući razgovorima i pregovorima, uspjeli izbjeći otvoreni sukob sa HVO u Mostarskoj opštini. O oružanom sukobu na tom području svjedočio je i svjedok Ivica Rotim, tada pripadnik HVO, koji izjavljuje da je u istočnom dijelu Mostara živio do 1992. godine, odakle je otišao zbog agresije na Mostar.

226. U maju 1993. godine, preciznije dana 09.05.1993. godine počeli su sukobi u Mostaru između HVO i Armije, o čemu su saglasno svjedočili svjedoci "E", "AI", Elma Špago i Enver Tihak. Kako svjedok Šemsudin Začinović izjavljuje, a koji je tada bio u Armiji, u civilnoj zaštiti, do sukoba između Armije i HVO dolazi tako što je megafonom traženo da se Armija preda, te obzirom da nije bilo predaje krenuo je rat. Da je većina Bošnjaka iz HVO nakon 09.05.1993. godine prešla u Armiju RBiH proizilazi i iz iskaza svjedoka "L".

227. Poslije sukoba između HVO i Armije RBiH u mjesecu maju 1993. godine, kako to svjedok "L" izjavljuje nisu se mogli vratiti na lijevu obalu niti izaći iz Mostara. Skrivali su se u kući i nisu smjeli izlaziti. Bilo je nekih komšija sa kojima su komunicirali i nisu se puno kretali. Svjedok "L" opisuje kako je u tom period Mostar gorio, ljudi su odvođeni u logori, drugi su protjerivani na lijevu obalu, a neko je uspio i izaći iz Mostara. Također, svjedoči da je naselje Panjevina na desnoj obali gdje je ona bila sa porodicom do 23.07.1993. godine bilo pod kontrolom HVO, te da nisu imali nikakvih sredstava, nestajalo je hrane, pod stresom i traumom zbog čekanja šta će ih dočekati, u bezizlaznoj situaciji, kao i da je svaki dan granatirana lijeva obala sa desne obale. Muslimani su, kako svjedoči, protjerivani, ubijani ili su odlazili u treće zemlje ako su uspjeli. Što se tiče ostalih Bošnjaka na Panjevini, svjedok "L" izjavljuje da su neki protjerani, neki odvedeni u logore, neki otišli vani, a neki su i ostali, vjerovatno oni koji su bili lojalni.

228. Nakon sukoba između Armije RBiH i HVO u maju 1993. godine, krenula su hapšenja i odvođenja civila bošnjačke nacionalnosti iz njihovih domova ili stambenih objekata u kojima su boravili i to dana 30.06.1993. godine. Kako to proizilazi iz dokaza odbrane optuženog Lovrića, i to Izvještaja HVO o napadu MOS-sjeverno od Mostara dana 30.06.1993. godine u jutarnjim satima muslimanske snage su napale vojarnu sjeverni logor i postrojbe HVO u Bijelom Polju, a dotad su

muslimanske snage u Bijelom Polju bile skupa sa HVO i nisu učestvovala u ranijim sukobima u Mostaru. Također, u izvještaju se navodi da su Muslimani iz Bijelog Polja izvršili napad na vojnike HVO na odmoru i vojnike na crtama prema Srbima, kao i na civile Hrvate. Tokom dana su Muslimani "ovladali" prostorom sjeverno od Mostara do brane Salakovac, dok HVO drži pozicije u sjevernom dijelu Bijelog Polja. Navode ovog izvještaja potvrđuje i Izvanredno izvješće HVO od 30.06.1993. godine⁵¹ koji se odnosi na razgovor vođen između Arifa Pašalića, tada komandant Četvrtog korpusa Armije RBiH, u čijoj zoni odgovornosti se nalazio Mostar, i Sefera Halilovića, u kojem se navodi da je trenutna situacija u nekoj fazi mirovanja, da ga pomalo granatiraju po gradu sa haubicama, te da su snage Armije negdje u predjelu Ravni-Rošci, Salakovac i da su uzeli Bijelo Polje, Vrapčići i kasarna Sjeverni logor, odnosno vojarna "T. Mišić". Svjedok "E" svjedoči da su dana 30.06. krenula ta nagla zatvaranja, najezda HVO nad bošnjačkim stanovništvom i tada je i njezin muž zatvoren. Iako je ona u periodu od 30.06. do 15.08. kada je odvedena u logor Vojno bila u stanu, svjedoči da je u tom periodu svakodnevno dolazio Blaško Mihalj maltretirao ju je i razbijao po stanu, mada ona tome nije pridavala neku važnost.

229. O lišavanju slobode većeg broja civila bošnjačke nacionalnosti u Mostaru, konkretnije u naseljima koja su bila pod kontrolom HVO, dana 30.06.1993. godine i njihovom zatvaranju u različite zatočeničke objekte svjedočili su i svjedoci "S", "R" i Sabaha Ćimić, pa tako svjedok "R" navodi da iako nije bio pripadnik nikakve vojske, tog dana je odveden od strane lica obučenih u HVO uniforme i zatvoren u Rodoču.

230. Da su se hapšenja i odvođenja civila bošnjačke nacionalnosti i to uglavnom žena, djece i staraca, od strane pripadnika HVO, dešavala i nakon 30.06.1993. godine, u mjesecima august i septembar 1993. godine, te da su ti civili zatvarani u logor Vojno, proizilazi iz iskaza brojnih svjedoka oštećenih, kao što su svjedoci "A", "F", "E", "S", "R", Sabaha Ćimić, Denis Vuk, "AI", "AG", "W", Enver Tihak. Kako to svjedok Enver Tihak izjavljuje, poslije 9. maja i sukoba između Armije RBiH i HVO, biti Bošnjak u zapadnom dijelu grada pod kontrolom HVO, obzirom da su Bošnjaci bili meta HVO, odvođeni su u logore, za neke se ni danas ne zna gdje su, vrata se nisu zaključavala, a stvari su bile spremljene da se ide kad se dođe po njih.

⁵¹ O2-18.

231. Pored logora Vojno, muškarci bošnjačke nacionalnosti sa područja opštine Mostar su zatvarani u logor Heliodrom, o čemu su svjedočili svjedoci "A", "S", "AI", Denis Vuk, Enver Tihak, Šemsudin Začinović i drugi. Svjedok Stanko Božić koji je tada bio na funkciji zapovjednika, odnosno ravnatelja zatvora, izjavljuje da je na Heliodromu bio zatvor predviđen za vojnike HVO koji bi učinili prekršaj ili krivično djelo, te da je kasnije bilo pripadnika i drugih vojnih formacija, Armije BiH i VRS-a. Zatvor se zvao Središnji vojno-istražni zatvor. Da su iz Heliodroma izvođeni zatvorenici na radove i da se dešavalo da se ne vrate nazad proizilazi iz iskaza svjedoka Božića, ali i materijalnih dokaza T-95A do T-95G, te T-95J do T-95S, kao i T-100, T-105 do T-106 i T-111 koji se odnose na zapovijedi za izuzimanje pritvorenika SVIZ-a "Heliodrom" Mostar radi izvršenja komunalnih radova, zatim izvještaja ravnatelja Središnjeg vojno-istražnog zatvora, informacije Ministarstva obrane Hrvatske republike Herceg-Bosne o stanju u KRZ "Heliodrom", te zapovijedi za povrat ratnih zarobljenika u Heliodrom.

232. Vijeće je analizom iskaza navedenih svjedoka, te njihovim dovođenjem u vezu sa materijalnim dokazima uložnim u spis, kako Tužilaštva, tako i odbrane, zaključilo da Tužilaštvo nije uspjelo da dokaže da je na području opštine Mostar bio širok i sistematičan napad vojnih i policijskih snaga HVO na civilno bošnjačko stanovništvo opštine Mostar, a koji napad je prema tezi optužbe u periodu od mjeseca jula 1993. godine do mjeseca marta 1994. godine rezultirao njihovim zatvaranjem, zlostavljanjem i progonom.

233. Dakle, kako to jasno proizilazi iz iskaza svjedoka, te materijalnih dokaza koji su ovom vijeću prezentirani, Vijeće zaključuje da su na području opštine Mostar od maja 1993. godine započeli oružani sukobi, da su se sukobi odvijali između dvije zaraćene strane, sa jedne strane HVO, a sa druge strane Armije RBiH, da je bilo pomjeranja i kretanja snaga i linija na obje strane, te da su obje strane izvodile pješadijske i artiljerijske napade.

234. S tim u vezi, Vijeće je iz naprijed elaboriranih dokaza, kako subjektivnih, tako i objektivnih, izvelo nesumnjiv zaključak da se na području opštine Mostar u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine odvijao oružani sukob zaraćenih strana, i to jedinica HVO sa jedne strane i Armije RBiH sa druge strane. Ovakav zaključak potvrđuje i samo Tužilaštvo kada na strani 26. optužnice u okviru rezultata istrage navodi: „Uveče 29. juna 1993. godine

sve do jutra 30.6.1993. godine Armija BiH (ABiH) je napala Bijelo Polje, koje je u to vrijeme branila bjelopoljska bojna Druge brigade pod zapovjedništvom Radić Marka. Rezultat ovog napada je bio zarobljavanje nekih pripadnika HVO-a i civilnog stanovništva hrvatske nacionalnosti od strane Armije BiH.“

235. Konačno, Vijeće nalazi potrebnim da napomene da bi određeno optuženo lice bilo oglašeno krivim za radnje koje su prema tezi optužbe počinjene u okviru širokog i sistematičnog napada, neophodno je da poznaje širi kontekst u kojem se njegova radnja odvijala, što bi potkrijepilo činjenicu njegovog znanja da takva radnja čini dio tog napada. Drugim riječima, čak i kada bi Sud, van svake razumne sumnje, utvrdio postojanje rasprostranjenog i/ili sistematičnog napada, u konkretnom slučaju, postavlja se pitanje znanja optuženih da se na području opštine Mostar u inkriminisano vrijeme odvijao takav napad na civilno stanovništvo.

236. Dakle, subjektivizaciju postupanja optuženih prema žrtvama predmetnih inkriminacija potrebno je sagledavati u okviru postavljenog opšteg konteksta dešavanja. Svijest optuženih i njihovo djelovanje u okviru širokog i sistematičnog napada, mora biti konkretizovana i dokazana, obzirom da se ista ne može objektivizirati samim činom pripadnosti optuženog strani koja u tom momentu prema navodima optužbe takav napad provodi.

237. Vijeće samu pripadnost optuženih vojnim formacijama, tačnije pripadnost optuženog Kordića u periodu od 03.11.1992. godine do 30.09.1993. godine 1. bojnoj 2. brigade HVO, te u periodu od 01.10.1993. godine do 19.04.1993. godine pripadnik logistike 2. brigade HVO i pripadnik Kažnjeničke bojne u periodu od 01.03.1993. godine do 31.12.1993. godine⁵², pripadnost optuženog Lovrića 1. bojnoj 2. brigade HVO u svojstvu zapovjednika satnije – Ročna⁵³ i pripadnost optuženog Tinjaka 1. bojnoj 2. brigade HVO i pripadnik Kažnjeničke bojne⁵⁴, ne može smatrati dokazom o znanju i svijesti optuženih o napadu, a materijalna dokumentacija koja postoji u spisu predmeta, uložena od strane Tužilaštva u cilju dokazivanja postojanja širokog i sistematičnog napada (dopise, izvještaje, zapovijedi i drugo), po ocjeni Vijeća nemaju veze sa optuženim, niti je Tužilaštvo dokazalo da su oni, kao pripadnici određene

⁵² T-45, T-46, T-47, T-112.

⁵³ T-48.

⁵⁴ T-119, T-112, T-98.

vojne formacije, za isti koncept trebali i morali da znaju. Pri tome, iste dokaze ne ojačavaju niti iskazi svjedoka, obzirom da iskazi istih, koji su prethodno pobrojani, svjedoče o opštem kontekstu, a ne o subjektivnom aspektu postupanja optuženih, dok same utvrđene činjenice svakako i ne mogu biti dokaz u tom smislu. Dakle, dokazi moraju biti takvog kvaliteta da se na osnovu istih može izvesti zaključak o postojanju nekusa između konkretnog djela za koje su optuženi i oglašeni krivim i takvog napada. Samo prisustvo optuženih na području opštine Mostar, te pripadnost vojnoj formaciji, ne dovodi do zaključka van razumne sumnje o njihovom znanju za takav napad, a naročito ne da njihove radnje doprinose takvom napadu.

238. Također, Vijeće cijeni da Tužilaštvo nije dokazalo ni postojanje diskriminatorne namjere, koja čini bitni element progona kao zločina protiv čovječnosti, na strani optuženih, odnosno da su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak svojim radnjama pokazali da dijele diskriminatornu namjeru⁵⁵ koja je nesumnjivo postojala na strani onih lica koja su pravosnažno presuđena u predmetu ovog suda protiv Marka Radića i drugih za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Vojno radi zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana i drugih ne-Hrvata.

239. Iz iskaza svjedoka oštećenih, o kojima će biti više riječi u kontekstu pojedinačnih inkriminacija za koje su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak oglašeni krivim ne proizilazi da su optuženi pri preduzimanju tih radnji iskazali postojanje diskriminatorne namjere, pa tako svjedok "L" izjavljuje da joj optuženi Kordić nije ništa rekao kada ga je srela, niti je nešto loše napravio prema njoj. Svjedok "P" navodi da optuženi Lovrić prilikom njenog odvođenja iz stana nije primjenjivao silu, da nije bilo vrijeđanja, dok svjedok "S" svjedoči da je optuženi Tinjak njenoj mlađoj kćerki prilikom odvođenja iz stana ostavio igračku, slično kao i svjedok "R" koji izjavljuje da je njegovoj mlađoj kćerki spremio neke slatkiše. Od svjedoka oštećenih koji su tokom augusta i septembra protivpravno lišeni slobode i zatvoreni u logoru Vojno, samo svjedok "F" opisuje da su joj vojnici koji su je odveli iz stana, a među kojima navodi i Nedžada Tinjaka, psovali balijsku majku. Međutim, takvo neprimjereno ponašanje optuženog Tinjaka kritične prilike ne potvrđuje postojanje diskriminatorne namjere,

⁵⁵ Žalbeno vijeće MKSJ je definisalo elemente progona kao zločina protiv čovječnosti, kao radnje ili propust koji su: 1) *de facto* diskriminacija i kojim se uskraćuje ili narušava neko temeljno pravo definisano međunarodnim običajnim ili ugovornim pravom; i 2) izvršeni su hotimično, sa namjerom diskriminacije po

posebno kada se ima u vidu da je korištenje takvog vokabulara, pejorativa, u odnosu na pripadnike različitih nacionalnosti u vrijeme rata u Bosni i Hercegovini nažalost bilo uvriježeno.

240. Naprijed navedeno, Vijeće je cijenilo u kontekstu postojanja, odnosno nepostojanja diskriminatorne namjere na strani optuženih, a isto ukazuje da optuženi nije poduzimao protupravne radnje u cilju progona bošnjačkog stanovništva sa područja opštine Mostar, kako im se to optužnicom stavlja na teret, a što predstavlja osnovni element progona kod krivičnog djela zločini protiv čovječnosti.

241. Dakle, analizirajući sve okolnosti slučaja, a na osnovu izvedenih dokaza, nije se mogao izvesti zaključak da su radnjama koje su optuženi poduzimali (opisanim u pojedinačnim tačkama osuđujućeg dijela izreke presude) ispunjeni svi opšti elementi krivičnog djela zločini protiv čovječnosti koje im se optužnicom stavlja na teret, a to je progon bošnjačkog stanovništva opštine Mostar na nacionalnoj i vjerskoj osnovi i to zlostavljanjem i zatvaranjem.

242. Po ocjeni Vijeća iz provedenih dokaza proizilazi da je u opštini Mostar postojao oružani sukob. Također, iako je izlišno upuštati se u postojanje drugih opštih elemenata krivičnog djela zločini protiv čovječnosti kada je utvrđeno da se na osnovu izvedenih dokaza nije moglo van razumne sumnje utvrditi postojanje širokog i /ili sistematičnog napada, Vijeće primjećuje da čak i slučaju da je utvrđeno postojanje takvog napada, optužba nije dokazala ni da su optuženi mogli znati za takav napad, te da bi njihova djela mogla biti dio tog napada, niti da su bili svjesni rizika da bi njihove radnje mogle biti dio tog napada. Pored toga, Vijeće smatra da kvalitet i kvantum dokaza koji su izvedeni po prijedlogu Tužilaštva na glavnom pretresu ne upućuje ni na zaključak o postojanju diskriminatorne namjere, kao nužnog elementa progona u osnovi zločina protiv čovječnosti. Sve manjkavosti i propusti na strani optužbe prilikom izvođenja dokaza na glavnom pretresu, kako subjektivnih, tako i objektivnih, očigledan izostanak naročito angažmana optuženih Kordića, Lovrića i Tinjaka, kao i sam tok događaja i način izvršenja djela, Vijeće su uvjerali da su optuženi inkriminisane radnje preduzimali razumijevajući opšti kontekst u okviru postojanja tadašnjeg ratnog stanja, zbog čega se njihove radnje karakterišu kao Ratni

jednoj od navedenih osnova, **tačnije, na osnovu rasne, vjerske ili političke pripadnosti.** (Tužilac protiv

zločin protiv civilnog stanovništva, a ne kao Zločini protiv čovječnosti kako to propisuje odredba člana 172. KZ BiH. Cijeneći navedeno, Vijeće je izvršilo prekvalifikaciju predmetnog krivičnog djela, te u skladu sa praksom ovog suda, kao i Ustavnog suda BiH, isto kvalifikovalo kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona.

243. Vijeće je cijeno da navedenim postupanjem ne izlazi iz objektivnog identiteta presude i optužbe, jer optužba nije prekoračena kada je Sud izmijenio činjenični opis djela i pravnu kvalifikaciju, ali na način da je opis djela ostao vezan za događaj i kada se presuda i dalje kreće u granicama kriminalnog događaja činjenično predstavljenog u optužbi.

244. To što su predmetne krivičnopravne radnje samo izmještene iz inkriminacije koja obuhvata zločine protiv čovječnosti, te kvalifikovane kao pojedinačni slučaj ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, ne konstituišu povredu objektivnog identiteta između optužbe i presude, obzirom da komparacija predmetnih krivičnih djela (po optužbi i ovoj presudi) po određenim bitnim kriterijima, i to kako u opštim elementima, tako i u djelima u osnovi zločina, upućuje da oba navedena djela pripadaju istoj grupi krivičnih djela – protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, sa identičnim zaštitnim objektom.

245. Slijedom toga, Vijeće će u nastavku iznijeti svoja utvrđenja po pitanju opštih elemenata krivičnog djela ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, te primjene materijalnog zakona, odnosno KZ SFRJ koji se primjenjivao na teritoriji BiH u vrijeme kada su djela iz optužnice počinjena.

C. PRIMJENA MATERIJALNOG PRAVA

246. Nakon što je pravno kvalifikovalo radnje optuženih kao krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, Vijeće je razmotrilo primjenu materijalnog prava, te

Kvočke i drugih, IT-98-30/1-A, presuda od 28.02.2005. godine, paragraph 320.)

je imalo prvenstveno u vidu da iz optužnice proizilazi da su se inkriminisane radnje koje se optuženima stavlja na teret desile u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine, dakle u periodu u kojem je bio na snazi Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ) koji je preuzet na osnovu Zakona o primjeni Krivičnog zakona Republike Bosne i Hercegovine i Krivičnog zakona SFRJ.

247. U pogledu primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela, Vijeće je imalo u vidu načela propisana članovima 3. i 4. KZ BiH, članom 7. stav 1. EKLJP, te članom 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP), pa je primjenom navedenih odredbi utvrdilo da su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. istog Zakona, za koje ih je i oglasilo krivim.

248. Član 3. KZ BiH propisuje načelo legaliteta, odnosno da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*). Međutim, članovi 3. i 4. istog Zakona ne sprečavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu sa opštim načelima međunarodnog prava (član 4a. KZ BiH).

249. U članu 7. EKLJP na sličan način propisuje se princip legaliteta i glasi:

„Niko se ne može smatrati krivim za krivično djelo nastalo činjenjem ili nečinjenjem koje nije predstavljalo krivično djelo u vrijeme izvršenja, prema nacionalnom ili međunarodnom pravu. Isto tako, izrečena kazna neće biti teža od one koja se primjenjivala u vrijeme izvršenja krivičnog djela.

Ovaj član ne utječe na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda.”

250. Član 15. stav 1. MPGPP propisuje: „*Niko se ne smije osuditi za činjenje ili nečinjenje koje ni po domaćem ni po međunarodnom pravu nije bilo krivično djelo u doba izvršenja. Isto tako se ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u vrijeme kada je krivično djelo izvršeno. Ako poslije izvršenja*

djela zakon odredi blažu kaznu, izvršilac će se koristiti tom blagodati.“

251. Dakle, iz navedenih odredbi proizilazi da se, po pravilu, na učinioca krivičnog djela prvenstveno primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjenja djela (tempus regit actum).

252. Član 4. stav 2. KZ BiH daje mogućnost da se od ovog osnovnog pravila krivičnog prava odstupi samo kada je to u interesu optuženog, dakle kada se utvrdi da je krivični zakon koji je stupio na snagu nakon izvršenja krivičnog djela, blaži za optuženog. Također, pitanje ocjene koji je zakon blaži je pitanje koje se mora riješiti u svakom konkretnom predmetu i za čije pravilno rješavanje je nužno analizirati više kriterija u postupku upoređivanja starog i novog zakona i njihove primjene in concreto, dakle primjene na konkretan slučaj (načelo konkretnosti).

253. Međutim, u vezi odredbe člana 4. stav 2. KZ BiH treba istaći da se radi o odredbi koja je načelnog karaktera, odnosno da u zakonu nisu definisani standardi koji bi otklonili eventualne nejasnoće u pogledu praktične primjene.

254. Jednostavno poređenje tekstova zakona na konkretan slučaj može dati siguran odgovor samo u slučaju ako je novi zakon dekriminisao nešto što je po ranijem zakonu bilo krivično djelo, jer je tada novi zakon očigledno blaži. U svim drugim situacijama kada, kao i kod konkretnog krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, imamo ista krivična djela sa praktično istim obilježjima, inkriminisana po oba zakona, nužno je analizirati sve okolnosti koje mogu biti od značaja u procjeni i donošenju zaključka o tome primjena kojeg zakona, u odnosu na optužene je, u konkretnom predmetu, povoljnija.

255. Pomenute okolnosti se prvenstveno odnose na odredbe o kaznama, njihovom odmjeravanju, odnosno ublažavanju (koji je zakon u tom smislu povoljniji), mjerama upozorenja, eventualnim sporednim kaznama, novim mjerama koje se primjenjuju kao zamjena za strožije kazne (npr. rad za opšte dobro na slobodi), mjerama bezbjednosti, pravnim posljedicama osude, da li novi zakon predviđa osnov za isključenje protivpravnosti, krivične odgovornosti ili kažnjivosti itd.

256. Međutim, nije dovoljno utvrditi koji zakon daje veće mogućnosti za povoljniju presudu, već koji od njih omogućava povoljniji ishod u konkretnom slučaju, prema konkretnom učiniocu, a što jasno prizilazi iz zakonskih odredbi člana 4.

stav 2. KZ BiH koji kaže primjenice se zakon koji je “*blaži za učinioca*”. Prema tome nije isključena mogućnost da zakon sa težom kaznom bude za učinioca na kraju povoljniji, jer primjena nekih njegovih drugih odredbi dovodi do povoljnijeg rješenja za učinioca.

257. U konkretnom slučaju i zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela – KZ SFRJ, jednako kao i zakon koji je trenutno na snazi – KZ BiH, propisuju krivičnopravne radnje za koje su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak oglašeni krivim, kao krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva. S obzirom na navedeno, jasno je da postoje zakonski uslovi za njihovo kažnjavanje.

258. Dalja procjena koji je zakon blaži za učinioca vrši se upoređivanjem zapriječene vrste i mjere krivičnopravne sankcije iz zakona koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, sa zakonom koji je na snazi u vrijeme suđenja.

259. Za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. KZ BiH, propisana je kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora. S druge strane, za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, propisana je kazna zatvora najmanje pet godina ili smrtna kazna.

260. Kada je u pitanju ublažavanje kazne, za navedeno krivično djelo KZ BiH propisuje minimalnu kaznu zatvora u trajanju od 10 godina sa mogućnošću ublažavanja u skladu sa članom 50. stav 1. tačka a) KZ BiH do pet godina, a KZ SFRJ propisuje minimalnu kaznu zatvora u trajanju od pet godina sa mogućnošću ublažavanja u skladu sa članom 43. stav 1. tačka 1. KZ SFRJ do jedne godine.

261. U ovom konkretnom slučaju, prilikom razmatranja koji je zakon primjenjiv na konkretnog počinioca, potrebno je uzeti u obzir i radnje izvršenja krivičnog djela, oblik učešća optuženog i stepen njegove odgovornosti.

262. Kada se sve navedeno uzme u obzir nameće se zaključak da je KZ SFRJ, kao zakon koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja krivičnog djela, blaži za učinioce, jer za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva propisuje kao zakonski minimum kaznu zatvora u trajanju od pet godina uz mogućnost ublažavanja kazne do jedne godine, dok je za isto krivično djelo KZ BiH propisao kao zakonski minimum

kaznu zatvora u trajanju od 10 godina uz mogućnost ublažavanja do pet godina.

263. Slijedom navedenog, a na osnovu člana 4. KZ BiH, Vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju, u pogledu primjene materijalnog prava nužno primijeniti KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je, imajući u vidu konkretne okolnosti slučaja, blaži prema optuženim.

D. ZAKONSKA OBILJEŽJA KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA IZ ČLANA 142. KZ SFRJ

264. Kako je to utvrđeno u osuđujućem dijelu izreke presude, krivica optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića i Nedžada Tinjaka je procjenjivana u kontekstu krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. istog zakona. Drugim riječima, Vijeće je analiziralo da li su radnjama optuženih ostvarena sva bitna obilježja bića krivičnog djela iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ koje glasi:

“Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se izvrši napad na civilno stanovništvo, naselje, pojedina civilna lica ili lica onesposobljena za borbu, koji je imao za posljedicu smrt, tešku tjelesnu povredu ili teško narušavanje zdravlja ljudi; napad bez izbora cilja kojim se pogađa civilno stanovništvo; da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovječna postupanja, biološki, medicinski ili drugi naučni eksperimenti, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenja velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarodnjavanje ili prevođenje na drugu vjeru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga zakonita zatvaranja⁵⁶, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili njenoj obavještajnoj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjivanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonite i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca, ili izvrši neko od navedenih djela, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.“

⁵⁶ U prečišćenoj verziji KZ SFRJ očiglednom omaškom umjesto „i druga protivzakonita zatvaranja“ kako je to bilo formulirano i objavljeno u „Službenom listu SFRJ“ broj 44/76, navodi se „i druga zakonita zatvaranja“.

265. Za postojanje citiranog krivičnog djela neophodno je da radnje izvršenja djela predstavljaju kršenje pravila međunarodnog prava, što ukazuje na blanketni karakter krivičnog djela. Ove povrede zabranjene su Ženevskim konvencijama i dodatnim protokolima, te osnov za krivična djela koja se odnose na ratne zločine proizlazi upravo iz konvencija.

266. Iz citirane zakonske odredbe proizlaze sljedeći opšti elementi krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva:

- (i) Djelo počinioaca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava, na način da je počinjenje djela usmjereno protiv civilnog stanovništva, dakle osoba koje ne učestvuju u oružanom sukobu ili su položile oružje ili su onesposobljene za borbu, odnosno osoba koje su zaštićene odredbama Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine;
- (ii) Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije;
- (iii) Djelo počinioaca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom;
- (iv) Počinilac mora narediti ili počiniti djelo.

267. Svi ovi elementi razlikuju krivična djela ratnih zločina od krivičnih djela opšteg kriminaliteta. Dakle, da bi se inkriminiranim radnjama optuženih ostvarila obilježja krivičnog djela ratni zločin neophodno je utvrditi, odnosno, na osnovu provedenih dokaza zaključiti o postojanju naprijed navedenih opštih elemenata odnosno uslova za ispunjenost elemenata bića predmetnog krivičnog djela.

268. Optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak se terete za djelovanje u svojstvu saizvršilaca (optuženi Tinjak i za djelovanje u svojstvu direktnog izvršioca), te je Vijeće njihove radnje kada su postupali kao saizvršioци podvelo pod odredbu člana 22. KZ SFRJ, koji glasi: „*Ako više lica, učestvovanjem u radnji izvršenja ili na drugi način, zajednički učine krivično djelo, svako od njih kaznit će se kaznom propisanom za to djelo.*“

269. Prema tome, saizvršilaštvo podrazumijeva učestvovanje više lica, pri čemu svako pojedinačno doprinosi ostvarenju zabranjene posljedice.

270. Opšta pretpostavka za saizvršilaštvo, kao zajedničko izvršenje djela je zajednička odluka o djelu: svaki izvršilac je nosilac odluke o izvršenju djela, svako zajedno sa drugim ostvaruje svoje djelo, ali i sam doprinos je takav da u okviru

zajedničke odluke o djelu i podjele uloga, predstavlja bitni dio u procesu plana izvršenja djela.

271. Postojanje dogovora za izvršenje krivičnog djela ne mora biti konkretizovano, ili dato usmenim putem, to mogu predstavljati i konkludentne radnje saizvršilaca.

272. Slijedom izvedenih dokaza, prevashodno iskaza oštećenih, Vijeće je utvrdilo da su radnje iz izreke presude, optuženi počinili individualno i/ili zajedničkim djelovanjem sa drugim osobama, odnosno kao saizvršioci, tako što su svojim radnjama doprinijeli zajedničkom ostvarenju djela i nastupanju zabranjene posljedice, a što će biti detaljno obrazloženo u sklopu svake pojedinačne tačke za koju je Vijeće i oglasilo optužene krivim.

273. Vijeće nalazi da su optuženi prilikom preduzimanja navedenih radnji izvršenja postupali sa direktnim umišljajem, odnosno da su bili svjesni da svojim radnjama mogu uzrokovati zabranjenu posljedicu i da su htjeli nastupanje takve posljedice jer nisu preduzeli niti jednu radnju kako bi spriječili njen nastanak.

274. Kako Sud nije vezan pravnom kvalifikacijom iz optužnice, to je u konačnoj pravnoj ocjeni, izostavljena kvalifikacija optužnice iz člana 180. stav 1. KZ BiH, odnosno Sud nije tražio odgovarajuću odredbu KZ SFRJ koja bi bila pandan citiranoj odredbi KZ BiH, a koja bi eksplicitno propisivala oblike individualne odgovornosti, obzirom da je krivično zakonodavstvo SFRJ, kao uostalom i pozitivno krivično zakonodavstvo BiH, uopšteno organizirano i postulirano na principima individualizacije krivične odgovornosti/krivice, te u tom pravcu nema potrebe za posebnim pravnim kvalificiranjem.

275. Dakle, u konkretnom slučaju je krivica optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića i Nedžada Tinjaka kvalifikovana kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona.

(a) Djelo počinioca mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava

276. Za postojanje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva neophodno je da radnja izvršenja predstavlja kršenje pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, što znači da se radi o djelu blanketnog karaktera, odnosno kršenje pravila međunarodnog prava kod ovog krivičnog djela

predstavlja objektivni uslov inkriminacije.

277. Vijeće napominje da, shodno odredbi iz člana 142. KZ SFRJ, nije neophodno, odnosno nije uslov postojanja samog djela, da počinitelj zna ili ima namjeru da krši međunarodnu normu, dakle nije nužno da kršenje blanketnih propisa bude obuhvaćeno svijesću učinioca, već je dovoljno da posjeduje svijest o opštoj protivpravosti djela, odnosno da je ono suprotno pravilima sadržanim u međunarodnim ugovorima, te načelima i pravilima međunarodnog prava koja su opšte priznata i primjenjiva u oružanim sukobima, dok se kod preduzimanja konkretnih, pojedinačnih radnji izvršenja, svakako mora cijeniti subjektivni odnos počinioca prema djelu, što će detaljno biti elaborirano u daljem obrazloženju ove presude.

278. Dakle, odredba člana 142. KZ SFRJ se, između ostalog, temelji i na Ženevskoj konvenciji o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, tj. IV Ženevskoj konvenciji (Konvencija), kao blanketnom propisu, budući da je riječ o krivičnom djelu koje po svojoj definiciji upućuje na blanketni karakter djela. Optužnica tereti optužene da su postupali suprotno međunarodnom humanitarnom pravu i članu 3. stav 1. tačke a) i c) Konvencije. Pravila sadržana u članu 3. Konvencije smatraju se običajnim pravom i predstavljaju minimalni standard od kojeg zaraćene strane nikada ne bi trebale odstupiti.

279. Da bi se utvrdilo kršenje odredbi zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, potrebno je analizirati njen sadržaj, te domen primjene na konkretan predmet. Naime, odredbom člana 3. stav 1. tačke a) i c) Ženevskih konvencija iz 1949. godine, predviđeno je da:

„U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od visokih strana ugovornica, svaka od strana u sukobu bit će dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode, ili iz kojeg bilo drugog uzroka, postupat će se u svakoj prilici, čovječno bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili uvjerenju, polu, rođenju, ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

U tom cilju zabranjeni su i ubuduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima sljedeći postupci:

a) povrede koje se nanose životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistava, osakaćenja, svireposti i mučenja...

c) povrede osobnog dostojanstva, osobito uvredljivi i ponižavajući postupci..."

280. Dakle, svrha zajedničkog člana 3. svih ženevskih konvencija jeste propisivanje minimuma prisilnih normi, kao i ukazivanje na općeprihvaćene humanitarne principe na kojima se u potpunosti zasnivaju sve konvencije, te je primjenjiv i u sukobima koji nemaju međunarodni karakter. Zajednički član 3. odražava "*fundamentalna humanitarna načela koja su u osnovi cjelokupnog međunarodnog humanitarnog prava*". Zajednički član 3. je opšteprihvaćen kao osnova međunarodnog običajnog humanitarnog prava, na način da sva djela pobrojana u ovom članu ženevskih konvencija, predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava, te kao takva povlače individualnu krivičnu odgovornost, neovisno od karaktera samog sukoba.

281. S obzirom da je u predmetnom postupku zaključeno da su radnje za koje su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak oglašeni krivim počinjene u vrijeme kada je postojao oružani sukob u BiH između HVO sa jedne strane i Armije RBiH sa druge strane, to se član 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica imao primjenjivati za svo vrijeme trajanja tog oružanog sukoba.

282. Prema ocjeni Vijeća, optuženi su u periodu koji navodi optužnica, preduzimanjem krivičnopравnih radnji za koje ih je Vijeće oglasilo krivim, povrijedili osnovne garancije koje zaštićena kategorija stanovništva uživa u skladu sa odredbama ove Konvencije, odnosno, svojim postupanjem optuženi su prekršili odredbe člana 3. Konvencije.

(b) Civilni status žrtava i status logora Vojno

283. Da bi se utvrdilo kršenje pravila međunarodnog prava, neophodno je bilo da se utvrdi protiv koga je počinjenje bilo usmjereno, odnosno da li je djelo bilo usmjereno protiv posebne kategorije osoba koje su zaštićene članom 3. Konvencije.

284. U ovom predmetu, optužnica tereti optužene da su nezakonito lišavali slobode

civile bošnjačke nacionalnosti, djecu, žene i starce, sa područja opštine Mostar, iz njihovih domova i kuća, koji su potom odvezeni i zatvoreni u logor Vojno, gdje su bili podvrgavani fizičkom, psihičkom i seksualnom zlostavljanju, kako od strane optuženih, tako i od strane stražara i drugih vojnika u tom zatočeničkom objektu.

(i) Status oštećenih kao zaštićene kategorije stanovništva

285. U konkretnom slučaju, Vijeće je nesumnjivo zaključilo da su krivičnopravne radnje za koje su oglašeni krivim, optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak poduzeli prema zaštićenoj kategoriji lica, civilima.

286. Prema definiciji iz člana 3. stav 1. IV Ženevske Konvencije, zaštićene kategorije lica su *“lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga“*. Dakle, u smislu odredbe člana 3. Konvencije, civilom se smatra lice koje *“ne učestvuje neposredno u neprijateljstvima ili je usljed bolesti rana ili lišenja slobode onesposobljen za borbu“*.

287. Za bolje razumijevanje definicije *“civila”* date u zajedničkom članu 3. Konvencija i razumijevanje termina *“neposredno u neprijateljstvima”*, Vijeće je uzelo u obzir i praksu MKSJ gdje se navedena sintagma definiše. Shodno praksi MKSJ, osoba aktivno sudjeluje u neprijateljstvima kada učestvuje u ratnim dejstvima koji će *“po svom karakteru ili svrsi, vjerovatno nanijeti stvarnu štetu ljudstvu ili materijalno – tehničkim sredstvima oružanih snaga neprijatelja“*.⁵⁷

288. Vijeće je nadalje imalo u vidu i poktrepljujuće stanovište Suda Bosne i Hercegovine u predmetu *Nikola Andrun*, u kojem je Apelaciono vijeće jasno stavilo do znanja da u kontekstu nemeđunarodnog oružanog sukoba pojam *“civilni”* obuhvata sva lica *“koja ne učestvuju u neprijateljstvima, uključujući i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje, odnosno lica van borbenog stroja.”*⁵⁸

⁵⁷ Vidjeti Tužilaštvo protiv Dragomira Miloševića, *Presuda Pretresnog vijeća od 12. XII 2007. god.*, IT-98-29/1-T, , par. 947.

⁵⁸ Tužilaštvo BiH protiv Nikole Andruna, *Drugostepena presuda od 19. VIII 2008. god.*, Sud BiH, X-KRŽ-05/42, str. 16 (poziva se na zajednički član 3. Ženevskih konvencija).

289. Stoga se može reći da se član 142. KZ SFRJ odnosi ne samo na djela počinjena protiv civila već i protiv pripadnika oružanih snaga koji su položili oružje i lica koja više nisu sposobna da se bore uslijed bolesti, ranjavanja ili lišenja slobode.

290. U tom smislu, Vijeće je ispitalo svojstvo oštećenih, te je zaključilo da se radi o civilima. Vijeće svoj zaključak temelji u prvom redu na osnovu izjava samih oštećenih⁵⁹ koji su uglavnom potvrdili da su slobode lišeni kod svojih kuća, odnosno stambenim ili drugim objektima u kojima su u tim trenucima boravili ili se našli u istim, da tom prilikom nisu bili uniformisani niti naoružani, te da su kao civili prebačeni i zatvoreni u logor Vojno. Većina oštećenih koji su dovedeni i zatvoreni u logor Vojno su bile žene, djece i starci, a bilo je i vojno sposobnih muškaraca kao što su bili svjedoci Enver Tihak, „R“ i „AI“.

291. Svojstvo oštećenih kao civila nije osporavano ni od strane odbrana optuženih, s obzirom da se, kao što je već istaknuto, radilo o civilima bošnjačke nacionalnosti, i to prvenstveno žena, djece i staraca, sa područja opštine Mostar koji su uglavnom lišeni slobode u svojim domovima i odvezeni i zatvoreni u logor Vojno gdje su trpjeli fizičko, psihičko i seksualno zlostavljanje.

292. Slijedom navedenog, Vijeće nalazi da se u konkretnom slučaju radilo o civilima, koji ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, niti su bili pripadnici oružanih snaga jedne strane u sukobu, dakle radi se o kategoriji koja uživa zaštitu shodno odredbama člana 3. Konvencije. Također, Vijeće je utvrdilo da su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak u vrijeme izvršenja djela, kao pripadnici HVO-a, morali biti svjesni da su sva lica prema kojima su počinili krivično djelo i za koje su oglašeni krivim, uživala zaštitu prema zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine. Znanje optuženih o tome kojoj kategoriji zarobljenih lica oštećeni pripadaju odlučna je činjenica, koju je valjalo dokazivati, a Tužilaštvo je tokom postupka nesporno dokazalo da su oštećena lica, u inkriminisano vrijeme, imala status civila. Značajno je naglasiti da radnje koje su optuženi poduzeli prema oštećenim licima, a za koja su oglašeni krivim u osuđujućem dijelu izreke ove presude, su takve prirode da podrazumijevaju kršenje međunarodnog prava bez obzira o kojoj, konkretno,

⁵⁹ Svjedok „L“, Mustafa Nazdrajić, svjedok „AB“, Enver Tihak, Amel Ćišić, Fatima Ćišić, Elma Špago, Emir Špago, svjedoci „D“, „K“, „J“, „C“, „P“ i „I“, Almasa Bešo, Miran Merzić, Lamija Isić, svjedoci „F“, „E“ i „A“,

kategoriji lica se radi, i bez obzira na znanje optuženih o toj okolnosti. Primjera radi, član 3. je, kao zajednički član Ženevskih konvencija, kodifikovan i u Ženevskoj konvenciji o zaštiti ratnih zarobljenika iz 1949. godine, pa je izlišno nadalje raspravljati o subjektivnom elementu na strani optuženih, bez obzira na kategoriju zarobljenih lica.

293. Imajući u vidu naprijed izneseno u vezi sa zaštićenom kategorijom lica prema odredbi člana 3. Ženevske konvencije, valjalo je radnje optuženih, koje se tiču njihovog postupanja prema ovim licima, pravno kvalifikovati kao Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ.

294. S tim u vezi, Vijeće će se kratko osvrnuti i na objekat u mjestu Vojno, opština Mostar, gdje su civili prema kojima su optuženi preduzimali inkriminisane radnje dovođeni iz svojih domova i zatvarani i/ili gdje su se dešavale inkriminisane radnje prema zatvorenicima, odnosno zatvorenicama, za koje je Vijeće utvrdilo krivnju optuženih Kordića, Lovrića i Tinjaka.

(ii) Status logora Vojno na području opštine Mostar

295. Optužnicom Tužilaštva optuženima se na teret stavlja da su kao pripadnici HVO, pored nezakonitog hapšenja-lišavanja slobode civila bošnjačke nacionalnosti sa područja opštine Mostar u inkriminisanom periodu (optuženi Lovrić samo za ove radnje), učestvovali u fizičkom, psihičkom i seksualnom zlostavljanju zatvorenih civila (optuženom Kordiću i da je učestvovao u ubistvu zatvorenika) u logoru Vojno.

296. Navode optužbe koji se odnose na učešće optuženih u udruženom zločinačkom poduhvatu koji je imao za cilj zatvaranje, zlostavljanje i progon bošnjačkog stanovništva sa teritorije „planirane Hrvatske države Herceg Bosne“ u okviru kojeg je bilo zatvaranje i držanje civila u kućama i drugim objektima u mjestu Vojno, opština Mostar, bez osnovnih životnih potreba, dovoljno hrane, adekvatne odjeće, vode za piće i drugo, u nehygijenskim uslovima i u skućenom prostoru, te koji su podvrgavani svakodnevnom fizičkom, psihičkom i seksualnom nasilju, uslijed čega je više zatvorenika podleglo, a drugi zatvorenici pretrpjeli teške psihičke i fizičke povrede, kao i zatvaranje u logor Heliodrom muškaraca bošnjačke nacionalnosti i

Salko Smajilović, svjedoci „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, Denis Vuk, svjedoci „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, svjedoci „O“ i „152“, te svjedok „R1“.

njihovo izvođenje na prisilni rad, te nezakonito zatvaranje u logor u mjestu Vojno i njihovo zlostavljanje u istom, slijedom čega su optuženi pomagali i podržavali počinjenje različitih oblika nasilja i doprinosili jačanju uslova u logoru, Vijeće je izostavilo iz razloga što, a kako je prethodno obrazloženo u paragrafima 185-211, nije prihvatilo da su optuženi odgovorni kao učesnici opisanog udruženog zločinačkog poduhvata. S tim u vezi, Vijeće se neće upuštati u analizu izvedenih dokaza po pitanju uslova boravka i zatočeništva u logoru Vojno, te izvođenju zatvorenika na radove i zlostavljanju zatvorenih lica, već će u nastavku samo kratko izložiti razloge na osnovu kojih je utvrđeno da su objekti u mjestu Vojno u kojima su zatvarani i zlostavljani civili imali karakteristike logora, odnosno da su bili logor. Takav zaključak iziskivao je da Vijeće izvrši potrebne intervencije u činjeničnom opisu pojedinih tačaka optužnice, na način da bude usklađena upotreba pojma „logor“, umjesto pojma „zatvor“ kako je to optužba na određenim mjestima navodila.

297. Vezano za objekte na području opštine Mostar, gdje su civili bošnjačke nacionalnosti prethodno nezakonito lišeni slobode i odvedeni iz svojih domova u periodu od polovine augusta do polovine oktobra 1993. godine, dovedeni i zatvoreni, isti se nalaze u naselju Vojno, sjeverno od Mostara, na desnoj obali Neretve, nekoliko stotina metara od magistralnog puta Sarajevo-Mostar. Isto naselje pripada široj geografskoj cjelini koja se naziva Bijelo Polje.

298. Iako se logor Vojno kako to proizilazi iz uloženi materijalnih dokaza koji se odnose na skicu lica mjesta, foto-dokumentaciju i zapisnik o očevidu⁶⁰, sastojao od samo nekoliko objekata: komande, dvije kuće i jedne garaže i nije bio ograđen, niti je po svom spoljnom izgledu odavao sliku logora, izuzev što su prostorije u kojima su boravili zatočnici bile zaključane, a pred vratima bili stražari, ipak je to bilo mjesto koje je, ako ne po formi, a ono po svom sadržaju, bez obzira kako ga ko nazivao (zatvor, konačište, privatni zatvor), bio logor, koji kao institucija nije ranije ni postojao, koji je formiran ad hoc, bez organizacione strukture tipa legalno formiranog i organizovanog zatvora, kao mjesta za pritvor odlukom suda pritvorenih osoba i osoba na izdržavanju pravosnažno izrečene kazne zatvora. Za razliku od navedenog, u objektima u Vojnom su nezakonito zatvarani i držani civili, bez ikakve odluke suda i

⁶⁰ T-117 i T-118.

vođenja bilo kakvog postupka za neko krivično djelo, držani u nehumanim uslovima, te fizički, psihički i seksualno zlostavljani.

299. Kako to proizilazi iz iskaza brojnih svjedoka oštećenih⁶¹, logor su sačinjavali zgrada komande, koja se nalazila u jednoj privatnoj kući, zatim do komande dvije susjedne privatne kuće, gdje su se nalazile zatvorene žene i djeca, u podrumu jedne od tih kuća su bili smješteni muškarci, kao i jedna garaža, koja se nalazila u dvorištu kuće u kojoj su bili smješteni zatvorenici-muškarci. U tim objektima (dvije kuće, podrum i garaža) civili su bili zatočeni i svi su proveli određeni, pa čak duži vremenski period u logoru, obzirom da ih je većina razmijenjena tek 02.12.1993. godine, o čemu u prilog ide i Informacija „A“ od 03.12.1993. godine⁶² u okviru koje se navodi da je razmjena izvršena za 65 muslimanskih civilnih zatočenika od kojih su 80% starci, žene i djeca. O samom dovođenju u logor, posvjedočio je i svjedok „Al“, koji opisuje da su po dovođenju u logor zatekli Marija Mihalja i Dragana Šunjića koji im govore „dobrodošli u pakao“ i odvode ih do jedne kuće, gdje su žene i muškarci razdvojeni, da su ih prije toga tukli i maltretirali, muškarce odveli u garažu, a žene i djecu u dvije kuće.

300. Također, brojni materijalni dokazi idu u prilog zaključku da su bošnjački civili, većinom žene i djeca, nezakonito hapšeni po Mostaru i dovođeni u logor Vojno, te da su bošnjački muškarci sa Heliodroma dovođeni u logor Vojno. Pa tako, iz Izvještaja ravnatelja Središnjeg vojnog istražnog zatvora (SVIZ) od 14.09.1993. godine⁶³ proizilazi da su 11. septembra 1993. godine dobili informaciju od tzv. zapovjednika privatnog zatvora u Bijelom Polju, Marija Mihalja, da je smrtno stradalo 7 pritvorenika koji su dovedeni iz SVIZ-a. Na osnovu Zapovijedi Sektora odbrane Mostara od 19.08.1993. godine⁶⁴, utvrđeno je da je za potrebe Prve bojne Druge brigade iz SVIZ-a Heliodrom izuzeto 50 pritvorenika za koje je odgovoran Dragan Šunjić. O tome postoji i Izvještaj SVIZ-a od 03.09.1993. godine⁶⁵ u kojem se navodi da je 1. bojnoj 2. brigade dana 19.08.1993.godine, predato 50 pritvorenika, koje je osiguravao Dragan Šunjić. U Izvještaju ravnatelja SVIZ-a od 22.09.1993. godine⁶⁶ stoji da je

⁶¹ Sabaha Ćimić, Enver Tihak, svjedoci „A“, „E“, „F“, „R“, „D“ i drugi.

⁶² T-110.

⁶³ T-95P.

⁶⁴ T-95 C.

⁶⁵ T-95O.

⁶⁶ T-95 N.

zatvor u Bijelom Polju "privatni zatvor". Također, iz Izvještaja o posjeti MKCK Konačičtu ratnih zarobljenika koje je sačinilo Ministarstvo obrane HR HB, od 31.01.1994. godine⁶⁷, proizilazi da u Vojnu radi 60 zarobljenika, a da Mario Mihalj, pripadnik bjelopoljske bojne, zloupotrebljava svoj položaj, zlostavlja zatvorenike, ubija ih.

301. Logor Vojno je tokom čitavog perioda svog postojanja bio u zoni odgovornosti Prve bojne Druge Brigade HVO-a, kojoj je nadređeni bio Marko Radić, o čijem utjecaju i položaju su svjedočili svjedoci „L”, „E”, Denis Vuk, „J”, „P”, „152” i drugi, pa tako svjedok „J” izjavljuje da su po dovođenju u logor išli u komandu na ispitivanje gdje je bio prisutan i Marko Radić, dok svjedok Almasa Bešo ističe da se, između ostalih, smrtno plašila upravo tog imena i prezimena. Navedeno se potvrđuje i brojnim uložnim materijalnim dokaza optužbe koji se tiču zapovijedi o formiranju bojne⁶⁸, spiskova vojnika⁶⁹, izjava⁷⁰, izvještaja⁷¹, kao i zapovijedi za izuzimanje pritvorenika SVIZ-a „Helidrom” na temelju zahtjeva 1. bojne 2. brigade⁷².

302. Iz saglasnih iskaza svjedoka „A”, „Al”, „J”, „D”, Envera Tihaka, Salke Smajilovića, te pročitanih iskaza svjedoka „K” i Ramiza Bebanića, proizilazi da je zapovjednik logora Vojno bio Mario Mihalj, a dozapovjednik optuženi Dragan Šunjić. U prilog ovome idu i uložni materijalni dokazi optužbe koji se tiču izvještaja Međunarodnog komiteta crvenog križa⁷³, informacija i izvještaja o stanju i postupcima sa ratnim zarobljenicima⁷⁴, kao u izvještaju Uprave vojne policije⁷⁵ u kojem se izričito navodi da je samozvani zapovjednik zatvora u kojem su boravili bio gospodin Mario Mihalj, koji se od sviju isticao svojim zlodjelima, destruktivnim i sadističkim idejama, a odmah iza njega je bio vojnik Dragan Šunjić.

303. Dakle, na osnovu izvedenih kako subjektivnih, tako i objektivnih dokaza koji su međusobno saglasni i nadopunjuju se, Vijeće nalazi da su civili bošnjačke nacionalnosti (uglavnom žene, djeca, starci), koji su prethodno protivpravno lišeni

⁶⁷ T-109.

⁶⁸ T-107.

⁶⁹ T-104, T-103.

⁷⁰ T-102.

⁷¹ T-97.

⁷² T-95A do T-95G.

⁷³ T-115.

⁷⁴ T-100.

⁷⁵ T-95J.

slobode i odvedeni iz svojih domova, kao i bošnjački muškarci koji su dovođeni iz Heliodroma, bili zatočeni u logoru u Vojnom od jula mjeseca 1993. godine, pa nadalje.

(c) Kršenje mora biti učinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

304. Naime, odredba člana 142. stav 1. KZSFRJ, kao opšti uslov postojanja djela propisuje i postojanje oružanog sukoba ili okupacije, pri čemu se ne insistira na karakteru samog sukoba, odnosno, ne pravi se distinkcija između internih i međunarodnih sukoba.

305. U međunarodnoj sudskoj praksi smatra se da oružani sukob postoji “*svuda gdje se pribjegli oružanoj sili između država ili produženom oružanom nasilju između vlasti i organizovanih naoružanih grupa, ili pak između takvih grupa unutar jedne države.*”⁷⁶

306. Dovodeći kršenje odredbi međunarodnog prava u vezu sa postojanjem oružanog sukoba, treba naglasiti da se međunarodno humanitarno pravo i dalje primjenjuje “*na čitavoj teritoriji zaraćenih država, odnosno, u slučaju unutrašnjih oružanih sukoba, na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se na tom mjestu stvarno vode borbe, sve do zaključenja mira ili, u slučaju unutrašnjih sukoba, sve dok se ne pronađe mirno rješenje.*”⁷⁷

307. Dakle, evidentno je da se poštivanje opće prihvaćenih principa pravila i običaja ratovanja, te garancija datih u zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija odnosi kako na sukobe koji se smatraju sukobima međunarodnog karaktera, tako i na one koji su po svom karakteru interni sukobi unutar jedne države.

⁷⁶ Tužilaštvo protiv Kunarca i dr, *Presuda Žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23 i IT-96-23/1-A, §56.

⁷⁷ Ibid, par. 57. i 64. U par. 64. Žalbeno vijeće smatra: “*da dužnost tužioca nije bila da postojanje oružanog sukoba dokazuje za svaki kvadratni centimetar tog područja. Postojanje oružanog sukoba nije ograničeno samo na dijelove teritorije na kojima se konkretno odvijaju borbe već postoji na čitavoj teritoriji pod kontrolom zaraćenih strana.*”

308. Stoga kada se utvrđuje postojanje elemenata djela iz člana 142. KZSFRJ, a na osnovu kršenja zajedničkog člana 3. Konvencija, kao u ovom slučaju, nebitno je, da li je oružani sukob po svom karakteru bio međunarodni ili unutrašnji.⁷⁸

309. U toku ovog postupka odbrane optuženih nisu osporavale postojanje oružanog sukoba u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine na području Bosne i Hercegovine, naprotiv, odbrane su to iznosile kao svoju tezu koju su nastojale i da dokažu. Na osnovu brojnih provedenih dokaza Vijeće je na nesumnjiv način utvrdilo postojanje najprije oružanih sukoba, a potom i ratnog stanja na području Hercegovine, odnosno na području opštine Mostar. Vijeće je po tom pitanju dalo detaljno obrazloženje u prethodnom dijelu presude (vidjeti paragrafe od 219. do 234.) kada je iznosilo svoje zaključke zbog kojih nije prihvatilo tezu optužbe o postojanju širokog i sistematičnog napada.

310. Kada se navedeni materijalni dokazi, dovedu u vezu sa iskazima svjedoka kojima je Vijeće poklonilo vjeru, te ocijenilo da su iskazi ovih svjedoka u ovom dijelu vjerodostojni i objektivni, Vijeće je van svake razumne sumnje utvrdilo da je u inkriminisano vrijeme, odnosno u vrijeme kada su preduzimate zabranjene radnje za koje je optužene Kordića, Lovrića i Tinjaka oglasilo krivim, postojao oružani sukob, odnosno ratno stanje u BiH, i to između pripadnika Hrvatskog vijeća obrane sa jedne strane i Armije Republike Bosne i Hercegovine sa druge strane.

(d) Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

311. Razmatranje statusa optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića i Nedžada Tinjaka u inkriminisanoj periodu, značajno je sa aspekta još jednog uslova neophodnog za postojanje ovog krivičnog djela, a to je da djelo počinioca mora biti u vezi sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom.

312. Da bi se utvrdilo postojanje navedenog elementa, neophodno je bilo sagledati status optuženih u inkriminisanoj periodu, te postojanje uzajamnosti i zavisnosti izvršenja djela u odnosu na postojanje ranije obrazloženog oružanog sukoba, na području relevantnom za optužnicu. Oružani sukob ne treba da bude uzrok počinjenju

⁷⁸ Tužilaštvo protiv Tadića, *Odluka žalbenog vijeća po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda od 2. X 1995. god.*, MKSJ, IT-94-1-AR72, §137; Tužilaštvo protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda žalbenog vijeća od 20. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-21-A, §140. i 150.

krivičnog djela za koje se terete, ali je morao igrati značajnu ulogu u sposobnosti počinilaca da počine ta krivična djela.

313. U konkretnom slučaju, Vijeće je ispitivalo „*da li je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri uticalo na sposobnost počinioca da počini zločin, njegovu odluku da ga počini, način počinjenja zločina ili cilj sa kojim je počinjen.*“⁷⁹

314. Ovaj uslov je ispunjen ako je „*zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba.*“⁸⁰

315. Također, učinilac djela može biti samo pripadnik vojne, političke ili administrativne organizacije strane u sukobu, kao i svako lice koje se nalazi u njenoj službi.

316. Sudeće vijeće MKSJ u predmetu *Dragoljub Kunarac i dr.* navodi:

„...Humanitarno pravo primjenjuje se i dalje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tijesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da dato djelo bude u tijesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale uslijed borbi...“⁸¹

317. Prema tome, odlučna činjenica je status optuženih u vrijeme izvršenja krivičnog djela, odnosno činjenica da su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak djelo počinili kao pripadnici 1. bojne 2. brigade HVO, odnosno od odlučnog značaja je pripadnost optuženih ovoj vojnoj formaciji, što je zasigurno uticalo na sposobnost optuženih da počine krivično djelo, na način njegovog počinjenja i cilj s kojim je djelo počinjeno.

⁷⁹ Tužilaštvo protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23 i IT-96-23/1-A, §58.

⁸⁰ Ibid, §58-59.

⁸¹ Tužilaštvo protiv Kunarca i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 22. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, §568.

318. Ocjenom provedenih dokaza, Vijeće zaključuje da je djelo optuženih bilo u dovoljnoj mjeri povezano sa ratnim dešavanjem, odnosno cijeni da je tokom postupka nesumnjivo utvrđeno da su optuženi pripadali vojnoj formaciji jedne od strana u sukobu. Vijeće je također i ovaj element krivičnog djela obrazložilo u prethodnom odjeljku presude u paragrafima 235-237 gdje je razmotrilo ulogu i pripadnost trojice optuženih u vojnim formacijama sa aspekta znanja i svijesti o postojanju širokog i sistematičnog napada. Svojestvo i pripadništvo optuženih vojnim formacijama među strankama nije bilo ni sporno.

319. Odbrana optuženog Nedžada Tinjaka je izvođenjem svojih dokaza, kako subjektivnih, tako i objektivnih, išla u pravcu negiranja teze optužbe da je optuženi u inkriminisanom periodu bio sposoban za obavljanje vojnih dužnosti. Naime, a što je odbrana detaljno analizirala i iznijela u završnim riječima, tokom glavnog pretresa izvedeni su dokazi na okolnost ranjavanja optuženog Tinjaka i njegovog oporavka u inkriminisanom periodu, ispitivanjem svjedoka dr. Borisa Blagojevića i ulaganjem određene medicinske dokumentacije optuženog u sudski spis. Pa tako, iz Potvrde o okolnostima stradavanja od 17.08.1999. godine⁸² proizilazi da je dana 30.06.1993. godine u Bijelom Polju optuženi Tinjak ranjen puščanim metkom u donji dio tijela braneći zapovjedno mjesto, a što je saglasno Otpusnom listu Regionalne ratne bolnice HVO Mostar⁸³ da je navedenog dana primljen u hitnoj hirurškoj službi zbog povređivanja vatrenim oružjem, hitno operisan, te mu je ... kao posljedica ranjavanja. Dana 19.07.1993. godine optuženi Tinjak je otpušten na kućno liječenje uz obavezu svakodnevnog previjanja i preporuku mirovanja, kao i kontrolu hirurga za 10 dana. Također, iz dokaza odbrane⁸⁴ proizilazi da se optuženi redovno javljao nadležnom doktoru, a što je potvrđeno i iskazom tada njegovog ordinirajućeg doktora, dr. Borisa Blagojevića koji izjavljuje da je pacijent obzirom na dijagnozu kada je izašao iz bolnice morao redovno dolaziti na previjanje i da se po datumima vidi da se uredno javljao. Nadalje, svjedok dr. Blagojević izjavljuje da je optuženi od 02.09. do 04.09.1993. godine bio ambulantno tretiran srebro nitratom, to je štapić kojim se rane prže, da se granulacije tkiva udube i da to počne pokrivati koža, obzirom da su se na mjestu gdje je rana, pojavile granulacije, odnosno divlje meso. Ove navode potvrđuje

⁸² O4-9.

⁸³ O4-7

⁸⁴ O4-7 i O4-8.

i vještak prim. dr. Fuad Rovčanin ističući da obzirom na vrstu povrede i pravac pružanja strijelnog kanala na lijevoj natkoljenici, a i ustrijelnog kanala na desnoj natkoljenici što je i neposrednim pregledom ustanovljeno, zaključuje se da se taj strijelni kanal nalazi sa zadnje strane lijeve nadkoljenice, neposredno iza butne kosti. U tom predjelu prolazi najveći ljudski živac, nerv koji inervira cijelu nogu počev od kuka pa do prstiju, a obzirom na karakteristike tih rana, tako i zbog otoka edema okolnih struktura, došlo je do oštećenja ..., slijedom čega je optuženi imao bolove i otežano bi se kretao tako da je preporučeno u tom periodu koristiti ortopedsko pomagalo, odnosno štake radi olakšanog kretanja. Također, vještak izjavljuje da su optuženom noge bile povrijeđene, ne ruke koje su bile u funkciji, te da optuženi u periodu vanbolničkog liječenja nije mogao obavljati vojne dužnosti. U tom pravcu je i Mišljenje i ocjena Više liječničke komisije HVO od 13.04.1995. godine⁸⁵ u kojem se navodi da je vojni obveznik Nedžad Tinjak bio privremeno nesposoban za vojnu obavezu, odnosno na poštediti od 30.06.1993. godine do 14.04.1995. godine. Kao posljedica tog ranjavanja u ... kod optuženog Tinjaka je utvrđen vojni invaliditet od 70%.

320. Dakle, odbrana optuženog Tinjaka iznosi tezu i u tom pravcu dokaze da je optuženi u vrijeme preduzimanja inkriminiranih radnji za koje se tereti imao alibi.

321. Uopšteno govoreći o alibiju, kada se poziva na alibi, optuženi tvrdi da nije mogao počinuti krivično djelo za koje se tereti zato što u vrijeme njegovog počinjenja nije bio na mjestu zločina nego negdje drugdje.⁸⁶ Alibi se zasniva na dokazima na koje se optuženi namjerava pozvati kako bi pokazao da tužilaštvo nije ispunilo svoju obavezu dokazivanja.⁸⁷ Međutim, kao što je Žalbeno vijeće istaklo u predmetu Čelebići, alibi nije prava "odbrana": *Posrijedi je uobičajeno pogrešno shvatanje alibija kao "odbrane". Ako se optuženi pozove na alibi, on samo poriče da je bio u položaju da počinu krivično djelo za koje je optužen. To uopšte nije odbrana u pravom smislu te riječi. Postavljajući to pitanje, osumnjičeni pred optužbu stavlja zadatak da eliminiše razumnu mogućnost da je alibi istinit.*⁸⁸ Ustaljena je praksa međunarodnih sudova da

⁸⁵ O4-11.

⁸⁶ Tužilac protiv Musema, *Presuda pretresnog vijeća od 27. I 2000. god.*, MKSR, ICTR-96-13-T, §108.

⁸⁷ Tužilac protiv Kayishema i Ruzindana, *Presuda žalbenog vijeća od 01. VI 2001. god.*, MKSR, ICTR-95-1-A, §106.

⁸⁸ Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda žalbenog vijeća od 20. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-21-A, §581.

optuženi, prilikom iznošenja alibija, mora izvesti samo one dokaze za koje postoji vjerovatnoća da će izazvati razumnu sumnju u tezu tužilaštva.⁸⁹ Na tužilaštvu ostaje teret da van razumne sumnje dokaže činjenice na kojima se zasnivaju optužbe za zločine.⁹⁰ Štaviše, na tužilaštvu je da van razumne sumnje dokaže da su navedene činjenice, uprkos alibiju, tačne.⁹¹ Međutim, time se od tužilaštva ne traži izričito da van razumne sumnje pobije svaki iskaz svjedoka u vezi s alibijem.⁹² Umjesto toga, tužilaštvo ima obavezu da, uprkos iznesenom alibiju, van razumne sumnje dokaže krivicu optuženog u vezi sa zločinima za koje se tereti.⁹³ Jedina svrha alibija je da izazove razumnu sumnju u tezu tužilaštva⁹⁴ i on "obavezuje tužilaštvo da pokaže da ne postoji razumna vjerovatnoća da je alibi istinit".⁹⁵

322. Slijedom navedenog, Vijeće ne osporava činjenicu da je optuženi Tinjak bio teže ranjen dana 30.06.1993. godine, te da su posljedice takvog ranjavanja vidljive i danas, a posebno u inkriminisanom periodu, međutim ne može prihvatiti tezu odbrane da u inkriminisanom periodu počevši od 15.08.1993. godine pa nadalje, nije mogao preduzeti inkriminisanu radnju, za koje ga je ovo vijeće u konačnici i oglasilo krivim. Naime, a što saglasno potvrđuju i svjedok dr. Blagojević i vještak dr. Rovčanin u periodu koji odbrana akcentira, od 02.09. do 04.09.1993. godine, došlo je do pojave većeg broja granulacije koje sprečavaju zarastanje rane ili pojave mrtvog mesa, a što nije kako odbrana tvrdi svježa rana. Dodatno, činjenica da je optuženi i u tom periodu kao i u prethodnom nakon otpuštanja iz bolnice dana 19.07.1993. godine, dolazio od kuće u ambulantu na vanbolničko liječenje, a posebno izjava vještaka odbrane dr. Rovčanina da to koliko je moglo trajati jeste individualno, upućuje na zaključak da je optuženi Tinjak ipak bio sposoban za kretanje u dovoljnoj mjeri koje su mu omogućile preduzimanje inkriminiranih radnji, posebno kada se ima u vidu da Vijeće cijeni da se radi o takvim radnjama koje ne iziskuju naročit fizički napor. Također, Vijeće nalazi spornim i evidentiranu činjenicu koja proizilazi iz dokaza odbrane O4-11, da je optuženi bio na poštredi od 30.06.1993. godine do 14.04.1995. godine, obzirom da

⁸⁹ Tužilac protiv Niyitegeka, *Presuda žalbenog vijeća od 09. VI 2004. god.*, MKSR, ICTR-96-14-A, §60, gdje se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu Kayishema i Ruzindana, par. 113.

⁹⁰ Tužilac protiv Niyitegeka, *Presuda žalbenog vijeća od 09. VI 2004. god.*, MKSR, ICTR-96-14-A, §60.

⁹¹ Ibid, gdje se upućuje na Tužilac protiv Musema, *Presuda žalbenog vijeća od 16. XI 2001. god.*, MKSR, ICTR-96-13-A, §202.

⁹² Tužilac protiv Limaja i drugih, *Presuda žalbenog vijeća od 27. IX 2007. god.*, MKSJ, IT-03-66-A, §63.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Tužilac protiv Musema, *Presuda žalbenog vijeća od 16. XI 2001. god.*, MKSR, ICTR-96-13-A, §200.

vještak dr. Rovčanin izjavljuje da je dana 16.12.1993. godine konstatovano da je stanje zadovoljavajuće, te da se može reći da je tad optuženi Tinjak bio sposoban za obavljanje svakodnevnih poslova, a što zapravo potvrđuje njegov prednji navod, koje ovo vijeće u potpunosti prihvata, da je trajanje liječenja i oporavka određenog pacijenta individualna stvar. Konačno, Vijeće nije moglo prihvatiti tezu odbrane optuženog da u inkriminisanoj periodu nije bio sposoban za obavljanje vojnih dužnosti, iz razloga postojanja brojnih svjedoka oštećenih koji su optuženog, suprotno navodima odbrane, identificirali kao počinioca predmetnih inkriminacija, o čemu će svakako biti više govora u daljem obrazloženju ove presude. S tim u vezi, prilikom obrazlaganja pojedinačnih inkriminacija za koje je optuženi Tinjak oglašen krivim, Vijeće će analizirati i cijiniti iskaze oštećenih na okolnost identifikacije optuženog kao počinioca predmetne inkriminacije, obzirom na navode odbrane iznesene u završnim riječima kojima se ovo osporava, te činjenice da je u inkriminisano vrijeme na tom području postojalo više bojovnika HVO prezimena Tinjak.

323. Dakle, zaključak Vijeća je da su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak upravo zbog pripadništva HVO, jedne od strana u sukobu, došli u priliku da preduzmu inkriminisane radnje za koje su oglašeni krivim, te da su kao pripadnici 1. bojne 2. brigade HVO, bili potpuno svjesni postojanja oružanog sukoba i okolnosti pod kojima su se inkriminisani događaji desili, koristeći upravo pripadnost jedinici HVO, kao osnov koji im je omogućio učešće u radnjama za koje su oglašeni krivim.

(e) Počinilac mora narediti ili počiniti djelo

324. Konačno, četvrti i posljednji opšti element postojanja krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva jeste taj da je počinilac izvršio nezakonito djelo ili je naredio izvršenje nezakonitog djela. U tom pogledu Vijeće je, nakon ocjene relevantnih dokaza, zaključilo da je ispunjen i ovaj element predmetnog krivičnog djela, obzirom da su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak djelujući u svojstvu saizvršioca, a optuženi Tinjak i u svojstvu izvršioca, protupravno postupali prema oštećenim, te da su postupajući sa direktnim umišljajem ostvarili sva bitna obilježja djela za koja su u osuđujućem dijelu izreke oglašeni krivim.

⁹⁵ Tužilac protiv Nahimana i drugi, *Presuda žalbenog vijeća od 28. XI 2007. god.*, MKSR, ICTR-99-52-A, §417, gdje se citira Drugostepena presuda u predmetu Musema, par. 202.

325. Postojanje navedenog elementa Vijeće će elaborirati u nastavku, kroz identifikovanje i obrazlaganje relevantnih dokaza, navođenje njihovog sadržaja, dovođenja u pojedinačnu i međusobnu vezu, te konačno, njihovom slobodnom ocjenom.

E. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE U OSNOVI RATNOG ZLOČINA

326. Vijeće je na temelju svih provedenih dokaza, njihovom pojedinačnom ocjenom, te posmatranjem u međusobnoj vezi, došlo do nesumnjivog zaključka, da su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak, radnjama pobliže opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude, ostvarili sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ na način da su za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između Hrvatskoga vijeća obrane sa jedne strane i Armije Republike Bosne i Hercegovine sa druge strane, u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine, postupajući suprotno pravilima međunarodnog humanitarnog prava, kršeći odredbe člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, kao pripadnici HVO, učestvovali u protivzakonitom zatvaranju civila, optuženi Jure Kordić i u nečovječnom postupanju prema civilima, te optuženi Nedžad Tinjak i u nečovječnom postupanju prema civilima i u silovanju, pa je Vijeće na temelju provedenih dokaza nesporno utvrdilo da su optuženi Jure Kordić pod tačkom 1. a) i b) osuđujućeg dijela izreke presude, optuženi Dražan Lovrić pod tačkom 2. osuđujućeg dijela izreke presude, te optuženi Nedžad Tinjak pod tačkama 2. i 3. a), b), c), d), e), f), g) i h) osuđujućeg dijela izreke presude, počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. KZ SFRJ.

327. Prije nego što pređe na obrazlaganje pojedinačnih radnji inkriminacije, Vijeće će se osvrnuti na izmjene činjeničnog opisa u osuđujućem dijelu izreke presude.

i. Izmjene činjeničnog opisa

328. Sud je u činjeničnom opisu izreke presude, načinio određene izmjene, pri čemu je vodio računa da se i dalje radi o istom djelu, odnosno istom događaju sa svim bitnim obilježjima, koji predstavljaju obilježje krivičnog djela, čime je objektivni identitet između optužnice i presude očuvan.

329. Naime, Sud je izvršio intervencije u pogledu okolnosti koje pridonose tačnijem

određivanju okolnosti izvršenja krivičnog djela, ne narušavajući integritet bića krivičnog djela u konkretnom slučaju.

330. Prilikom obrazloženja svake tačke optužnice, Vijeće je tačno naznačilo u kom pravcu je izvršilo korekcije u činjeničnom opisu izreke presude, kao i u preambuli optužnice, a što je rezultat provedenih dokaza, te je činjenični opis na taj način prilagođen rezultatima dokaznog postupka.

331. Prilikom svih intervencija, Sud se rukovodio stavom da su intervencije Suda u činjeničnom opisu djela dozvoljene ako su usmjerene na preciznije određenje djela, pri tome vodeći računa da se optužba ne prekorači, odnosno da se optuženi ne dovedu u težu procesnu situaciju koja obuhvata težu kvalifikaciju po njih. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, Sud zaključuje da je činjenični opis djela usklađen sa utvrđenim činjeničnim stanjem, pravna kvalifikacija djela nije teža, a izmijenjeni dijelovi optužnice nisu doveli optužene u teži procesno-materijalni položaj.⁹⁶

332. Imajući u vidu činjenicu da Vijeće nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju djela na način kako je to postavljeno u potvrđenoj optužnici, te da je utvrdilo da su se u radnjama optuženih stekla bitna obilježja drugog krivičnog djela, Vijeće je bilo prinuđeno da na taj način i činjenični opis uvodnog dijela optužnice, odnosno preambulu presude uskladi na način da izostavi dijelove koji se odnose na bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) (progon) KZ BiH, te da je predmetno krivično djelo počinjeno unutar udruženog zločinačkog poduhvata u logoru Vojno i na području opštine Mostar radi hapšenja, zatvaranja, zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana koji su držani u logoru Vojno kroz različite oblike fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja. Vijeće je tako iz uvodnog dijela presude izostavilo sljedeće navode optužnice koji se odnose na bitna obilježja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti i koncept udruženog zločinačkog poduhvata: *„u periodu od mjeseca jula 1993. godine pa do mjeseca marta 1994. godine... u čijoj zoni odgovornosti se nalazilo mjesto Vojno, opština Mostar, kao dio širokog , rasprostranjenog i sistematičnog napada, HVO vojske i njene Vojne policije protiv bošnjačkog civilnog stanovništva opštine Mostar, koji napad je bio počinjen u sklopu državne ili organizacione politike za činjenje takvog napada, znajući za takav napad, koji*

je imao za cilj zatvaranje, zlostavljanje i progon bošnjačkog stanovništva sa teritorije planirane Hrvatske države Herceg Bosne u kojem su Ćorić Nedžad i dr. osumnjičeni svojevrijedno i svjesno učestvovali, u kojem napadu je više od 70 civila bošnjačke nacionalnosti, djece, žena i staraca sa područja opštine Mostara nezakonito uhapšeno – lišeno slobode iz svojih stanova i kuća zbog svoje nacionalne odnosno vjerske pripadnosti, i prethodno pripremljenim kamionima, kombijem i PMV odvezeni u logor „Vojno“ u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine od strane Ćorić Nedžada, Kordić Jure, Tinjak Nedžada, Golemac Slavka, Sušac Daria, Škobić Stanka, Lovrić Dražana, zajedno sa Brekalo Damirom koji se ranije zvao Emir, vojnikom HVO vojske Zovko zv. „Bura“, Kolobara Ivanom zv. „Ivek“, Hadžiosmanović Amelom (preminuo), Božić Brankom (preminuo) i NN pripadnicima HVO vojske, i držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine u nehumanim uslovima u kućama i drugim objektima u mjestu Vojno, opština Mostar, bez osnovnih životnih potreba, odnosno bez dovoljno hrane, adekvatne odjeće, vode za piće, struje, kreveta, deka i pokrivača, medicinske njege, u nehigijenskim uslovima i u skućenom prostoru, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju, mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, koji zatvorenici su živjeli u stalnom strahu za svoje živote i živote svoje porodice, naročito svoje maloljetne djece, usljed čega je više zatvorenika podleglo, a ostalim zatvorenicima kao posljedica nezakonitog lišavanja slobode i zatvaranja su nanesene teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede, kao i stotine muškaraca bošnjačke nacionalnosti koji su bili sistemski lišeni slobode, prethodno odvedeni i zatvoreni u logor Heliodrom i izvođeni iz logora Heliodrom na prisilni rad, pa nezakonito zatvarani u logor u mjestu Vojno, opština Mostar, gdje su držani u ponižavajućim i nehumanim uslovima u garaži i podrumu jedne kuće, izloženi fizičkom i psihičkom zlostavljanju, mučenju, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju od strane stražara i vojnika, zbog svoje nacionalne, vjerske i političke pripadnosti, usljed čega je više zatvorenika podleglo, znajući kakva je bila priroda tog sistema i sa nakanom da ga unaprijede čime su svjesno učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu jedni sa drugima, te u dogovoru sa Radić Markom, Šunjić Draganom, Brekalo Damirom koji se ranije zvao Emir, Vračević Mirkom, Mihalj Mariom (preminuo), Kolobara Ivicom, Hadžiosmanović Amelom (preminuo) i dr., s kojima su dijelili zajednički plan unaprijeđenja opisanog sistema zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana, Ćorić

⁹⁶ Sličan stav zauzelo je Apelaciono vijeće Suda u predmetu Ekrem Ibračević broj S1 1 K 016488 17 Krž od

Neđad i drugi osumnjičeni su počinili, i na drugi način pomagali i podržavali počinjenje različitih oblika fizičkog, psihičkog i seksualnog nasilja čime je stvorena atmosfera straha, doprinosili su jačanju uslova u logoru koji su bili brutalni i barbarski i ponižavajući za zatvorenike, koji su držani bez osnovnih životnih potreba adekvatne hrane, odjeće, smještaja, vode za piće, struje, kreveta, deka i pokrivača, medicinske njege, zatvoreni u nehigijenskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani svakodnevnom premlaćivanju, mučenju, maltretiranju, ponižavanju i psihičkom i seksualnom zlostavljanju, koji su bili počinjeni u cilju udruženog zločinačkog poduhvata ili su bili kao prirodna i predvidiva posljedica izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata...”.

333. U pojedinim tačkama Vijeće je određene krivičnopravne radnje izostavljalo iz činjeničnog opisa u slučajevima gdje nije našlo potvrđenim u provedenim dokazima da se događaj desio upravo na način opisan u optužnici, a rukovodeći se stavom Apelacionog vijeća Suda BiH⁹⁷ prema kojem u ovakvim slučajevima prvostepeni sud nije u obavezi donositi oslobađajuću presudu, već je dovoljno u obrazloženju dati razloge zašto su pojedine radnje i posljedice izostavljene iz izreke presude.

334. Vijeće na ovom mjestu naglašava, a kako bi se izbjegla bespotrebna ponavljanja, da je iz svih tačaka osuđujućeg dijela izreke presude za koje je bilo optuženo više optuženih izostavilo iz činjeničnih opisa one optužene u odnosu na koje je donesena presuda kojom se oslobađaju od optužbe, a što će detaljno biti elaborirano u oslobađajućem dijelu presude.

335. Također, u pogledu činjeničnog opisa inkriminisanog događaja iz tačke 1. optužnice koji se stavljao na teret optuženim Jure Kordiću i Neđadu Ćoriću, obzirom na činjenicu da je u odnosu na Neđada Ćorić predmetni postupak obustavljen iz razloga smrti, intervencije su išle u pravcu da se ime Neđada Ćorića navede kao jedno od dva lica sa kojima je optuženi Kordić počinio predmetno krivično djelo, a imajući u vidu iskaz oštećene „L“ koja je svjedočila na okolnosti ove tačke optužnice.

12.07.2017.godine.

⁹⁷ Tužilaštvo BiH protiv Radoslava Kneževića, *Drugostepena presuda od 01. VII 2013. god.*, Sud BiH, S1 1 K 013165 13 Krž, str. 11. i 12.

Zaključak o krivici optuženih Jure Kordića, Dražana Lovrića i Nedžada Tinjaka

336. Vijeće će u ovom dijelu obrazložiti razloge zbog kojih je izvelo zaključak o krivici optuženih Kordića, Lovrića i Tinjaka za tačke 1. do 3. osuđujućeg dijela izreke presude, koje su opisane u osuđujućem dijelu izreke presude.

337. Obzirom na činjenicu da su optuženi oglašeni krivim za različite inkriminisane radnje u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, kao i da je utvrđeno da su se takve radnje činile u okviru jednog inkriminisanog događaja za koje su optuženi ili pak pojedini optuženi za pojedine radnje oglašeni krivim, u cilju razumljivosti i preglednosti obrazloženja ove presude u skladu sa osuđujućim dijelom izreke presude, u nastavku će se iznijeti pravne kvalifikacije svih tih radnji u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva za koje su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak oglašeni krivim. Konkretno, radi se o radnjama nečovječnog postupanja, protivzakonitog odvođenja u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, te silovanja.

338. Vezano za pravnu kvalifikaciju radnji opisanih u pojedinim tačkama optužnice, Vijeće nalazi potrebnim da istakne da je neprihvatljivo da Tužilaštvo jednu inkriminisanu radnju kvalifikuje po dva pravna osnova koja se isključivo razlikuju po težini nastupjelih posljedica. Konkretno, Tužilaštvo je zlostavljanje pojedinih oštećenih kvalifikovalo i po tački f), mučenje, i po tački k), druga nečovječna djela. Definicija mučenja zahtijeva da djelo ili propust prouzrokuje "snažnu" bol ili patnju, dok druga nečovječna djela zahtijevaju „veliku“ patnju ili „ozbiljne“ fizičke ili psihičke povrede ili narušenje zdravlja, što znači da je ovo djelo u poređenju sa mučenjem lakše krivično djelo. Drugim riječima, namjerne radnje ili propuste koje uzrokuju bol ili patnju određenog stepena intenziteta ne mogu se kvalifikovati dvojako. Pored navedene razlike između mučenja i nečovječnog postupanja, a koja se ogleda u intenzitetu patnje koja je izazvana, potrebno je imati u vidu da se razlika nalazi i u svrsi ovih inkriminiranih radnji. U tom smislu, mučenje, za razliku od nečovječnog postupanja, poduzima se radi razbijanja volje žrtve. Dakle, kada je riječ o mučenju motiv činjenja ili nečinjenja mora biti iznuđivanje informacija ili priznanja, kažnjavanje, zastrašivanje ili vršenje pritiska na žrtvu ili treću osobu, ili diskriminacija, iz bilo kog

razloga, žrtve ili treće osobe.⁹⁸ Prema praksi MKSJ i MKSR, element cilja je obavezan i upravo je to karakteristika koja razlučuje mučenje u odnosu na nečovječno postupanje.⁹⁹ Štaviše, zabranjeni cilj ne mora biti jedini razlog za mučenje, ali on mora biti dio pobude.¹⁰⁰ Ako se određeni zabranjeni cilj ispuni takvim ponašanjem, nije bitno da li je namjera takvog ponašanja također bila da se ispuni neki drugi cilj (čak i seksualne prirode).¹⁰¹

339. Iako sud, u skladu sa članom 280. stav 2. ZKP BiH, nije vezan pravnom ocjenom djela, to ne znači da je Tužilaštvo lišeno obaveze da precizno kvalifikuje inkriminisane radnje, posebno kada se radi o radnjama koje se mogu kvalifikovati samo po jednom osnovu.

(a) Kvalifikacija nečovječnog postupanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ

340. Krivični zakon SFRJ ne definiše pojam „nečovječno postupanje“, međutim, praksa MKSJ nudi mnogobrojne primjere tih konkretnih krivičnih djela i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda;¹⁰² premlaćivanje i druge nasilne radnje;¹⁰³ nanošenje teških ili ozbiljnih povreda;¹⁰⁴ teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta;¹⁰⁵ ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo;¹⁰⁶ prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj

⁹⁸ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A, §142-148; Tužilac protiv Limaja i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 30. XI 2005. god.*, MKSJ, IT-03-66-T, §234-240.

⁹⁹ Tužilac protiv Akayesu, *Presuda pretresnog vijeća od 02. IX 1998. god.*, MKSR, ICTR-96-4-T, §593-595; Tužilac protiv Krnojelca, *Presuda pretresnog vijeća od 15. III 2002. god.*, MKSJ, IT-97-25-T, §180; Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda pretresnog vijeća od 16. XI 1998. god.*, MKSJ, IT-96-21-T, §459.

¹⁰⁰ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A, §155; Tužilaštvo protiv Kvočke i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 2. XI 2001. god.*, MKSJ, IT-98-30/1, §153.

¹⁰¹ Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda pretresnog vijeća od 16. XI 1998. god.*, MKSJ, IT-96-21-T, §470, 472; Tužilac protiv Brđanina, *Presuda pretresnog vijeća od 01. IX 2004. god.*, MKSJ, IT-99-36-T, §486-487; Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A, §155.

¹⁰² Vidjeti Tužilaštvo protiv Kvočke i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 2. XI 2001. god.*, MKSJ, IT-98-30/1, §208.

¹⁰³ Ibid, §208.

¹⁰⁴ Vidjeti Tužilaštvo protiv Kordića i Čerkeza, *Presuda žalbenog vijeća od 17. XII 2004. god.*, MKS, IT-95-14/2-A, §117.

¹⁰⁵ Vidjeti Tužilaštvo protiv Blaškića, *Presuda žalbenog vijeća od 29. VII 2004. god.*, MKSJ, IT-95-14-A, par. 239; Tužilaštvo protiv Krstića, *Presuda pretresnog vijeća od 2. VIII 2001. god.*, MKSJ, IT-98-33-T, §523.

¹⁰⁶ Vidjeti Tužilaštvo protiv Vasiljevića, *Presuda pretresnog vijeća od 29. XI 2002. god.*, MKSJ, IT-98-32-T, §239-240.

na ljudsko dostojanstvo;¹⁰⁷ deportacija i prisilno premještanje grupa civila;¹⁰⁸ prisiljavanje na prostituciju¹⁰⁹ i nestajanje ljudi pod prisilom.¹¹⁰

341. Prvostepeno vijeće MKSJ u predmetu *Delalić i drugi* ponudilo je definiciju pojma „nečovječno postupanje“, u kojoj se kaže da je to „...namjerna radnja ili propust, tj. radnja koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“, što dakle, podrazumijeva sljedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

- *da su ta radnja ili propust prouzrokovali tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo;*
- *da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice, odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.*

342. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu naprimjer biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve, uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi ne moraju biti trajne, dovoljno je da su stvarne i ozbiljne,¹¹¹ što je Vijeće utvrdilo za svakog od oštećenih iz osuđujućeg dijela presude, a što će biti elaborirano u dijelu presude kojim Vijeće iznosi zaključke i razloge za svaku pojedinačnu tačku.

343. Za Vijeće nema sumnje da su u okolnostima ratnih događanja, odnosno oružanog sukoba, optuženi Jure Kordić i Nedžad Tinjak prema oštećenim imali dominirajući položaj i moć, kao i da su optuženi u povlaštenom statusu spram potčinjenih žrtava koji su bili u stanju beznađa i stalnom strahu za vlastiti život, mogli

¹⁰⁷ Vidjeti Tužilaštvo protiv Naletilića i Martinovića, *Presuda pretresnog vijeća od 31. III 2003. god.*, MKSJ, IT-98-34-T, §271, 289, 303.

¹⁰⁸ Vidjeti Tužilaštvo protiv Kupreškića i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 14. I 2000. god.*, MKSJ, IT-95-16-T, §566.

¹⁰⁹ Ibid, §566.

¹¹⁰ Ibid, §566.

¹¹¹ Vidjeti Tužilaštvo protiv Krnojelca, *Presuda Pretresnog vijeća od 15. III 2002. god.*, MKSJ, IT-97-25-T, par. 131.

preduzeti i preduzeli zabranjene radnje koje su imale za posljedicu povrede fizičkog i psihičkog digniteta oštećenih.

344. *Mens rea (subjektivni element)* za nečovječna djela iz ovog člana zadovoljen je kada je počinitelj u trenutku činenja ili nečinjenja imao namjeru da nanese tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili da izvrši težak napad na ljudsko dostojanstvo žrtve, ili ako je znao da će to njegovo činenje ili nečinjenje vjerovatno prouzrokovati tešku tjelesnu ili duševnu patnju ili teški napad na ljudsko dostojanstvo i ponio se sa namjerom da to učini.

345. Vijeće ukazuje da je zaključak o krivici optuženih Kordića i Tinjaka za svaku tačku izreke za ovo djelo izvelo na osnovu iskaza oštećenih svjedoka, kojim je Vijeće poklonilo vjeru cijeneći da su iste dali objektivno, nepristrasno, te da su pojedinačne događaje u bitnim činjenicama opisali na vjerodostojan način. Vijeće nalazi bitnim naglasiti da ne postoji nikakav pravni zahtjev da iskaz jedinog svjedoka o materijalnim činjenicama, u kontekstu njegovog prihvatanja kao dokaza, mora da bude potkrijepljen. Važna je pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Osim toga, Vijeće primjećuje, a saglasno stavu apelacionog vijeća ovog suda da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao kriterij opredjeljujući kvalitet svjedočenja a ne puki broj dokaza, odnosno: „*da je inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na osnovu principa slobodne ocjene dokaza i u skladu sa dubokim ličnim uvjerenjem svakog od sudija. Radi se o široko postavljenom diskrecionom pravu koje je podložno određenom broju ograničenja. Međutim, na princip unus testis nullus testis (jedan svjedok nije dovoljan)*¹¹² koji zahtijeva potkrepljivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo ni jedan moderni kontinentalni pravni sistem.“¹¹³

¹¹² Vidjeti Tužilaštvo protiv Tadića, *Mišljenje i presuda od 7. V 1997. god.*, MKSJ, IT-94-1-T, par. 537.

¹¹³ Ibid, par. 536.: „*Opći princip koji Pretresno vijeće mora da primjeni na osnovu Pravilnika je princip da se svaki relevantni dokazni materijal probativne vrijednosti može prihvatiti kao dokaz, osim ako potreba da se osigura pravično suđenje uveliko ne preteže nad njegovom probativnom vrijednošću (Potpravila 89(C) i (D)). Jedino se pravilo 96(i) bavi pitanjem potkrepljivanja dokaza, i to samo u slučajevima seksualnih napada za koje, kako stoji u pravilu, nije potrebno potkrepljivanje dokaza. Svrha ovog pravila ispravno je navedena u priručniku *An Insider's Guide to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, autora Morris i Scharf. Tu se objašnjava da navedeno potpravilo iskazu žrtve seksualnog napada daje istu presumpciju pouzdanosti kao i iskazima žrtava drugih zločina, što je common law dugo uskraćivao žrtvama seksualnog napada. Ovo poppravilo, dakle, zasigurno ne opravdava zaključak da se potkrepljivanje dokaza zahtijeva u slučajevima svih drugih zločina osim u slučajevima seksualnih napada. Ispravan zaključak je, zapravo, suprotan.“*

346. Osim toga, Vijeće podsjeća na praksu u predmetu *Miodrag Marković*, u kome postupajuće apelaciono vijeće zaključuje da je pretresno vijeće „*moglo osuditi optuženog na osnovu izjave oštećene*“, citirajući mišljenje apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu *Mejakić i drugi* da „*dokaz koji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka.*“¹¹⁴ U prilog ovakvom zaključku ide i stav Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR) gdje je pretresno vijeće primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a i MKSR-a zaključilo „*da vijeće može temeljiti svoje zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan.*“¹¹⁵

(b) Kvalifikacija protivzakonitog odvođenja u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ

347. Vijeće je nakon provedenih dokaza zaključilo da su optuženi poduzimanjem, i to optuženi Kordić radnji opisanim u tački 1. a) osuđujućeg dijela izreke presude, optuženi Lovrić radnji opisanim u tački 2. osuđujućeg dijela izreke presude, te optuženi Tinjak radnji opisanim u tačkama 2. i 3. a), b), c) i e) osuđujućeg dijela izreke presude, doveli do protivzakonitog zatvaranja civila u logor Vojno (osim oštećene „L“ koja je bila protivzakonito zatvorena u jednom stambenom objektu na području Mostara).

348. Vijeće se u ovom dijelu presude neće baviti analiziranjem postojanja logora, obzirom da je u okviru elaboriranja opštih elemenata ratnog zločina protiv civilnog stanovništva pitanje u vezi postojanja logora obrazloženo.

349. Da bi određena radnja bila okvalifikovana kao protivzakonito odvođenje ili zatvaranje, ista mora da zadovolji međunarodni standard kako bi se lice oglasilo krivim za ovo djelo.

350. Objektivni elementi protivzakonitog odvođenja ili zatvaranja su:

- da je pojedinac lišen slobode,

¹¹⁴ Tužilaštvo protiv Miodraga Markovića, *Drugostepena presuda od 27. IX 2011. god.*, Sud BiH, S 1 1 K 003426 10 Krž (veza X-KR-10/948), par. 72 (citirana drugostepena presuda Suda BiH u predmetu *Mejakić i dr.*, par. 47).

¹¹⁵ Tužilaštvo protiv Akayesu, *Presuda pretresnog vijeća od 02. IX 1998. god.*, MKSR, ICTR-96-4-T, §134. i 135.

- lišavanje mora biti proizvoljno, što znači da nije bilo zakonskih osnova koje bi opravdale lišavanje slobode te
- djelo ili propust kojim je pojedinac lišen fizičke slobode počinio je optuženi ili osobe za koje snosi odgovornost.¹¹⁶

351. U predmetu Krnojelac, pretresno vijeće MKSJ je zaključilo da se „*lišavanje slobode nekog pojedinca smatra proizvoljnim, a prema tome i protivpravnim, ako ne postoji pravna osnova kojom bi se opravdalo prvobitno lišavanje slobode.*”¹¹⁷ Nadalje, u istom predmetu pretresno vijeće MKSJ je kod zločina zatvaranja ili drugog teškog oduzimanja fizičke slobode označilo obavezu postojanja kod učinioaca “*namjere da se pojedinac proizvoljno liši fizičke slobode, ili razumno znanje da će činjenje ili nečinjenje dovesti do proizvoljnog lišavanja fizičke slobode*”.

352. Dakle, subjektivni elementi protivzakonitog zatvaranja su:

- optuženi je namjeravao počiniti radnju ili propust koji su imali za cilj da osobu liše njegove/njene fizičke slobode, ili
- je optuženi na osnovu razumnog zaključivanja znao da njegova djela ili propusti mogu prouzročiti proizvoljno lišavanje fizičke slobode.¹¹⁸

353. Kada je u pitanju subjektivni element, stav MKSJ-a je da se mora dokazati više od pukog svjesnog učešća u opštem sistemu ili operaciji na osnovu koje se zatočavaju civili, da bi se utvrdilo da je neki pojedinac, počinio krivično djelo protivzakonitog zatvaranja.¹¹⁹

354. Potrebno je da je počinilac:

- Osoba koja neko lice stvarno smjesti u pritvor bez postojanja osnova sumnje da ono predstavlja bezbjedonosni rizik ili

¹¹⁶ Tužilaštvo BiH protiv Slavka Šakića, *Prvostepena presuda od 29. IX 2008. god.*, Sud BiH, X-KR-05/41-1, str. 12.

¹¹⁷ Vidjeti Tužilac protiv Krnojelca, *Presuda pretresnog vijeća od 15. III 2002. god.*, MKSJ, IT-97-25-T, §114.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda žalbenog vijeća od 20. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-21-A, §342.

- Neko ko ima određene ovlasti nad objektom za pritvaranje, a prihvatio je da civil bude smješten u pritvor iako nije znao da osnove za to postoje, ili
- Neko ko ima ovlasti i moć da zatočenike oslobodi, a to ne učini iako zna da nema razumnog razloga za njihovo zatočenje.¹²⁰

(c) Kvalifikacija silovanja iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ

355. Optuženi Nedžad Tinjak je radnjama opisanim u tački 3. f) i g) osuđujućeg dijela izreke presude, kao izvršilac, počinio silovanje u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

356. Imajući u vidu da odredba člana 142. stav 1. KZ SFRJ u sebi ne sadrži definiciju silovanja kao elementa djela u osnovi zločina, Vijeće će u nastavku izložiti relevantne stavove sudske prakse, kao i odredbe međunarodnog prava koji se tiču predmetne inkriminacije.

357. U pogledu pojma „silovanja“ u okviru međunarodnog humanitarnog prava, silovanje u doba rata je zabranjeno ugovornim pravom: IV Ženevskom konvencijom iz 1949. godine, Dopunskim protokolom I iz 1977. godine i Dopunskim protokolom II iz 1977. godine. Ostali teški seksualni delikti izričito su ili implicitno zabranjeni raznim drugim odredbama istih konvencija.

358. Zabrana silovanja i teškog seksualnog nasrtaja u toku oružanog sukoba prerasla je u međunarodno običajno pravo. Ona se postepeno iskristalizovala iz izričite zabrane silovanja iz člana 44. Lieberovog kodeksa i općih odredbi sadržanih u članu 46. Pravilnika u aneksu IV Haške konvencije, koje valja tumačiti zajedno sa "Martensovom klauzulom", koja je navedena u preambuli te Konvencije. Iako Nirnberški sud nije posebno krivično gonio za silovanje i seksualni nasrtaj, silovanje je kvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti prema članu II (1)(c) Zakona broj 10 Kontrolnog savjeta. Stoga, ne može se osporiti da silovanje i drugi teški seksualni delikti u oružanom sukobu povlače krivičnu odgovornost počinitelaca.

359. U međunarodnom pravu nema definicije silovanja. Međutim, iz odredaba međunarodnih sporazuma moguće je razaznati neke opće indikacije. Posebno treba obratiti pažnju na činjenicu da i član 27. IV Ženevske konvencije, član 76. (1)

Dopunskog protokola I i član 4. (2)(e) Dopunskog protokola II, koji zabranjuju silovanje i „bilo koji oblik nedoličnog nasrtaja“ na žene. Opravdan je zaključak da međunarodno pravo time što izričito zabranjuje silovanje kao i uopšteno ostale oblike seksualnog zlostavljanja, silovanje smatra najtežim oblikom seksualnog delikta. To je, između ostalog, potvrđeno članom 5. Statuta Međunarodnog suda, koji izričito pominje silovanje, dok su ostali, manje teški vidovi seksualnog delikta implicitno obuhvaćeni pojmom „drugih nečovječnih djela“ iz člana 5(i).

360. Relevantna sudska praksa međunarodnih krivičnih sudova takođe govori o silovanju.

361. Tako MSKJ u predmetu Kunarac i drugi navodi: *“Actus reus krivičnog djela silovanja prema međunarodnom pravu čini seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna: (a) vagine ili anusa žrtve penisom počinioca ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinilac poslužio; ili (b) usta žrtve penisom počinioca; kada do takve seksualne penetracije dođe bez pristanka žrtve”*¹²¹.

362. S tim u vezi, element prisiljavanja definiše se kao situacija u kojoj se seksualna penetracija desi bez pristanka žrtve. Pristankom u ovu svrhu smatra se pristanak dat dobrovoljno, kao rezultat slobodne volje žrtve, razmotren u kontekstu okolnosti koje su vladale.¹²² Također, suviše usko fokusiranje na silu ili prijetnju silom moglo bi omogućiti počiniocima izbjegavanje odgovornosti za seksualnu aktivnost na koju druga strana nije dala pristanak, a koja se desila korištenjem nasilnih okolnosti bez oslanjanja na fizičku silu.¹²³

363. Nadalje, u predmetu Kvočka i drugi silovanje je definisano kao *“fizički nasrtaj seksualne prirode, počinjen nad nekom osobom u okolnostima prisile”*.¹²⁴

364. U predmetu Furundžija pretresno Vijeće MKSJ je iznijelo mišljenje da će seksualna penetracija predstavljati silovanje ukoliko do nje nije došlo uz istinsku volju

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A , §127-132.

¹²² Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 22. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, §40.

¹²³ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A , §127- 133.

ili pristanak žrtve. Relevantnost ne samo sile, prijetnje silom i prinude, nego i odsustva pristanka ili voljnog sudjelovanja je obrazložena u predmetu Kunarac, gdje je zapaženo sljedeće: „u svim jurisdikcijama koje je pretresno vijeće razmotrilo, nužan je elemenat sile, prinude, prijetnje ili djelovanja bez saglasnosti žrtve: upotreba sile ima široko tumačenje i obuhvata dovođenje žrtve u bespomoćno stanje“¹²⁵. Kao i mučenje, silovanje se koristi za ciljeve kao što su: zastrašivanje, degradacija, ponižavanje, diskriminacija, kažnjavanje, kontrola ili uništenje osobe¹²⁶. U istom predmetu su ustanovljeni sljedeći faktori koji moraju (alternativno, a ne kumulativno) biti ispunjeni da bi postojalo krivično djelo silovanja: seksualna aktivnost praćena je silom ili prijetnjom silom, koja je upućena žrtvi ili nekoj trećoj osobi; seksualna aktivnost praćena je silom ili različitim drugim specificiranim okolnostima koje su žrtvu učinile osobito ranjivom ili su je učinile nesposobnom da izrazi informirano odbijanje; ili do seksualne aktivnosti dolazi bez pristanka žrtve.

365. Mens rea koja se zahtijeva za zločin silovanja je namjera da se izvrši seksualna penetracija, uz znanje da se to dešava bez saglasnosti žrtve.¹²⁷

366. Svaka od definicija krivičnog djela silovanja koju su utvrdili međunarodni sudovi oslovljava, bilo eksplicitno ili implicitno, postavlja pitanje da li je neophodna seksualna penetracija učinjena bez pristanka. Definicije u predmetima Akayesu i Furundžija eksplicitno ne navode nepostojanje pristanka kao bitno obilježje silovanja. Umjesto toga, definicije se fokusiraju na faktore koji mogu značiti da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti. U predmetu Akayesu govori se o „prisilnim okolnostima“, objašnjavajući da ne samo fizička sila, nego i razni drugi faktori mogu predstavljati prisilne okolnosti uključujući „[p]rijetnje, zastrašivanje, iznuđivanje i druge oblike prisile koja koristi strah ili očaj“.¹²⁸ Također se objašnjava da prinuda može biti

¹²⁴ Tužilac protiv Kvočke i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 02. XI 2001. god.*, MKSJ, IT-98-30/1-T, §175. i 180.

¹²⁵ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 22. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, §440.

¹²⁶ Tužilac protiv Furundžije, *Presuda pretresnog vijeća od 10. XII 1998. god.*, MKSJ, IT-95-17/1-T, §176.

¹²⁷ Ibid, §185; Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda pretresnog vijeća od 22. II 2001. god.*, MKSJ, IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, §460.

¹²⁸ Tužilac protiv Akayesu, *Presuda pretresnog vijeća od 02. IX 1998. god.*, MKSR, ICTR-96-4-T, §688.

svojevrsna određenim okolnostima, kao što je naprimjer oružani sukob ili prisustvo vojske.¹²⁹

367. U predmetu Furundžija, faktori za koje se smatralo da su značili da je seksualna penetracija učinjena bez saglasnosti uključuju „prinudu ili silu ili prijetnju upotrebe sile protiv žrtve ili trećeg lica”.¹³⁰ Iako je žalbeno vijeće u predmetu Kunarac dodalo element nepristajanja žrtve definiciji silovanja, ono je naglasilo da u većini slučajeva koji uključuju ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti, okolnosti će skoro uvijek biti prisilne, te na taj način isključivati mogućnost pristanka.¹³¹ U predmetu Kunarac također je pojašnjeno da ne postoji zahtjev za dokazivanjem pružanja otpora žrtve da bi se dokazalo nepostojanje pristanka žrtve.¹³²

(ii) Protivzakonito lišavanje slobode civila iz naselja Panjevina i njihovo zatvaranje- tačka 1. a) izreke presude

368. Tužilaštvo tačkom 1. optuženom Kordiću stavlja na teret da je dana 23.07.1993. godine, zajedno sa drugim vojnicima HVO, protivpravno uhapsio – lišio slobode u kući u naselju Panjevina bošnjačke civile, žene i muškarace, pa da su ih pripremljenim putničkim motornim vozilima odvezli i zatvorili u podrum kuće u naselju Rudnik, zatim ih istu noć odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, i to: Fatimu Nazdrajić, Mustafu Nazdrajića, te svjedoke „L“ i „X“.

369. Na okolnosti inkriminacija iz ove tačke na prijedlog Tužilaštva ispitanu su svjedoci oštećeni „L“ i Mustafa Nazdrajić.

370. Pa tako, svjedok „L“ izjavljuje da je 23. jula 1993. godine, a tada je sa porodicom bila u naselju Panjevina na desnoj obali Mostara, zajedno sa svjedokom „X“ izašla iz kuće da malo prošetaju, nisu se daleko udaljili. Nadalje, opisuje kako su

¹²⁹ Ibid, §688; Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih, *Presuda pretresnog vijeća od 16. XI 1998. god.*, MKSJ, IT-96-21-T, §495.

¹³⁰ Tužilac protiv Furundžije, *Presuda pretresnog vijeća od 10. XII 1998. god.*, MKSJ, IT-95-17/1-T, §185.

¹³¹ Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A , §130; Vidjeti paragraf 129. u navedenoj presudi u kojem ne odstupa od ranije prakse Tribunala, nego se pokušava pojasniti veza koja postoji između primjene sile i pristanka; naime, da primjena sile ili prijetnja silom nije bitno obilježje silovanja, već predstavlja dokaz odsustva pristanka žrtve; Vidjeti također Tužilac protiv Gacumbitsija, *Presuda žalbenog vijeća od 07. VII 2007. god.*, MKSR, ICTR-2001-64, §155, u kojoj se daje objašnjenje definicije iz predmeta Kunarac, zaključujući da „Tužilaštvo može dokazati nepostojanje pristanka žrtve tako što dokaže postojanje prisilnih okolnosti u kojima smislen pristanak žrtve nije moguć”.

¹³² Tužilac protiv Kunarca i dr, *Presuda žalbenog vijeća od 12. VI 2002. god.*, MKSJ, IT-96-23&IT-96-23/1-A , §128 (u kojem žalbeno vijeće ističe da žalioци „ne samo da griješe u pogledu primjene prava nego i izriču besmislicu u pogledu činjenica”).

vraćajući se kući u putu srele Neđada Ćorića i Juru Kordića, odmah je „premrla“ jer je čula da svako ko ima veze sa Bijelim Poljem je odvođen u logore, uhapšen, te da su tražili ljude iz tog mjesta koji su se zatekli na desnoj obali i odvodili u logor Vojno. Svjedok „L“ izjavljuje da je pretpostavila da su došli po njih, čim ih je vidjela, te da ih je lično poznavala, zbog čega je mislila da će im pomoći na neki način jer je samo par godina razlike između njih.

371. Na okolnosti identifikacije vojnika koji su ih kritične prilike lišili slobode, svjedok „L“ svjedoči kako je Neđad Ćorić živio u njenom komšiluku, dok je Kordić živio malo dalje i njega je zadnjih godinu dana viđala dok se kretao sa HVO, pošto je ona bila u Bijelom Polju, a Neđada poznaje cijeli život. Tada je svjedokinja imala 16 godina, svjedok „X“ 14 godina, a njen brat 10 godina. Opisuje da su šutili na njeno pitanje što su došli i šta će sa njima biti.

372. Nadalje, svjedok „L“ navodi da je Neđad rekao da idu prema kući, da će ih odvesti, razmijeniti, te da se ponadala da će tako da bude i da će to biti u redu. Krenuli su sa njima dvojicom do kuće, u kojoj su bili majka i brat, majka je bila uplakana, nije mogla da se smiri. Prema riječima svjedoka „L“ u kući su bili Damir ili Emir Brekalo i još jedan vojnik, uniformisani, uniforme HVO-a, Emir je držao pištolj i tjerao mamu da kupi stvari, te ih optuživao za neke stvari. Opisuje kako je kasnije saznala, tada ga nije poznavala, da se drugi vojnik preziva Zovko, Bura su ga zvali. Također, svjedoči da su ih okrivljavali da im je otac u Armiji, da radi zlodjela, te da će oni biti kažnjeni zbog toga, a mami govorili da prestane da plače ili će ih pobiti. Kako ističe u svom svjedočenju nije osjećala ništa od straha, osim poniženja zbog riječi i psovki.

373. Saglasno iskazu svjedoka „L“ na okolnost odvođenja civila iz kuće u naselju Panjevina kritične prilike, svjedok Mustafa Nazdrajić navodi da ne zna ko su lica što su došla po njih kritične prilike, samo je vidio uniforme HVO, amblemi HVO, bilo ih je možda oko 5-6, ne znam tačno. Kako izjavljuje ta lica u uniformama HVO su se pojavili, rekli da pakuju stvari i da idu.

374. Nadalje, svjedok „L“ opisuje kako su po njih došli sa dva auta, mama i brat su išli u prvom autu, a u drugom su bili ona i svjedok „X“, a sa njima u autu su bili Brekalo, Neđad i Jure Kordić, koliko se sjeća, zna da je bio Emir Brekalo. Krećući se u nepoznatom pravcu iz videokruga su izgubili majku i brata, kako svjedok opisuje, a

oni su se vozili u drugi dio grada, naselje Rudnik, pred jednu kuću, naselje stambenih kuća, gdje je Jure izašao i zovnuo majku da mu baci ključ. Svjedok "L" je osjećala i mislila da će ih razmijeniti jer je bila žena tu, koja je bacila ključ. Kada su otključali prostoriju, to je bilo prizemlje sa niskim malim prozorima, kao neka podrumaska prostorija, majka i brat su već bili tu, tu su ih zaključali i izašli. Prema riječima svjedoka "L" majka je paničarila jer im je priječeno da će biti ubijeni, Emir joj je govorio da će je baciti u Neretvu ako bude vriskala ili govorila nešto. Svjedokinja je izjavila kako je bila pod strašnim stresom, kojem je bila izložena sa samo 16 godina, te da je očekivala svašta.

375. Također, svjedok "L" izjavljuje da je pored žene koju je Jure nazvao majkom, na spratu vidjela i Zdravku Gaš, komšinicu koju je poznavala. Na pitanje odbrane optuženog Kordića odgovara da je to vjerovatno bila tuđa kuća, jer koliko joj je poznato oni su iz Bijelog Polja, tačnije Kutu, kao i da su se vrata otključavala.

376. Navode svjedoka "L" da su sa dva vozila odvezeni do kuće koja se nalazila u zapadnom dijelu Mostara, potvrđuje i svjedok Mustafa Nazdrajić, dodajući da su par sati boravili u toj kući, možda do mraka, nakon čega su on, njegova mama, svjedok "X" prebačeni u Vojno, dok je svjedok "L" odvojena jedno dva sata prije toga i nisu ništa znali za nju. Da je odvojena, potvrđuje i svjedok "L", koja opisuje kako je tu noć silovana od strane Emira Brekala, nakon čega joj je pozlilo, a kad je došla sebi pitala je Ćorića koji je tu ostao kao nju da čuva šta je sa svjedokom "X", majkom i bratom, na što joj je odgovorio da su odvedeni u Vojno i da će biti razmijenjeni, te da tamo ima puno ljudi koji su iz Bijelog Polja. Na izričit upit, svjedok "L" izjavljuje da ona nije bila odvedena u logor Vojno, obzirom da ju je Ćorić pustio iz te kuće gdje je bila zatvorena.

377. Odbrana optuženog Kordića je problematizirala ulogu optuženog Kordića u inkriminisanom događaju ističući da su optuženi Kordić i Ćorić bili obično pomoćno osoblje, odnosno da se nisu ništa pitali ili odlučivali, posebno kada se ima u vidu iskaz svjedoka "L" da se ne može sjetiti da li je optuženi ulazio u kuću na Panjevinama kritičnog dana, te da se ne sjeća da li je imala neki razgovor s njim niti da je nešto loše napravio prema njoj, dodajući da nije imala nikakav doticaj sa Kordićem, te da joj nije ni pomogao, ni odmogao, bio je suzdržan. Iako sama oštećena "L" nesumnjivo potvrđuje da optuženi Kordić nije kritične prilike u odnosu na nju preduzimao radnje koje bi vrlo lako mogle imati obilježja drugih radnji u

osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, a što odbrana previđa isticanjem ovakvih navoda, Vijeće je na osnovu izvedenih dokaza nesumnjivo moglo utvrditi da je optuženi Kordić učestvovao u protipravnom lišavanju slobode u kući u naselju Panjevina civila Fatime Nazdrajić, Mustafe Nazdrajića, te svjedoka „L“ i „X“ i njihovom odvoženju i zatvaranju prvo u kući u naselju Rudnik koja se nalazi u zapadnom dijelu Mostara, nakon čega su Fatima Nazdrajić, Mustafa Nazdrajić i svjedok „X“ odvedeni u logor Vojno. Radnja protivzakonitog lišavanja i/ili zatvaranja, a cijeneći prethodno izneseno obrazloženje u pogledu elemenata iste i potrebnih standarda da bi se optuženi oglasio krivim, ne zahtijeva da optuženi preduzme prema oštećenom licu bilo kakvu radnju kojom se direktno ili indirektno narušava njen fizički i/ili psihički integritet, obzirom da u svojoj suštini rezultira takvom posljedicom.

378. Svjedok „L“ koja je poznavala optuženog Kordića o čemu je dala vrlo detaljan, razložan i jasan iskaz, koji ni odbrana nije uspjela dovesti u sumnju prilikom unakrsnog ispitivanja, obzirom da svjedok navodi razlog zašto je optuženog Kordića identificirala tek 2016. godine, a ne već 2006. godine kada je svjedočila da je sa Ćorićem sreala jednog od braće Kordića, objašnjavajući da sve te izjave zavise od njenog trenutnog psihičkog i fizičkog stanja, te načina uzimanja istih, što ovo vijeće prihvata kao logično i jasno obrazloženje ovakvih razlika, posebno kada se ima u vidu kakve je sve traume i zlostavljanja ova oštećena pretrpjela tokom kritičnog perioda. Također, Vijeće je imalo u vidu da ni odbrana optuženog ovo pitanje faktički ne problematizira, već upravo suprotno da u svojim završnim riječima zapravo na posredan način potvrđuje prisustvo optuženog kritične prilike, negirajući da isto doseže radnje saizvršilaštva u protivzakonitom lišavanju i zatvaranju.

379. Vijeće je poklonilo vjeru oštećenoj „L“ koja na uvjerljiv, vjerodostojan i istinit način svjedoči o inkriminisanom događaju, potvrđujući sama kroz svoj iskaz da se na istom može zasnovati osuđujuća presuda, obzirom da ni u jednom trenutku na pitanja odbrane optuženog Kordića nije iskazala namjeru da intenzivira ulogu ili aktivnosti optuženog Kordića kritične prilike. Dodatno, njen iskaz je u relevantnim dijelovima potkrijepljen iskazom svjedoka Mustafe Nazdrajića. Kada je riječ o iskazu svjedoka Zdravke Gaš, koja je na glavnom pretresu u potpunosti negirala svoj iskaz iz istrage, objašnjavajući da se ne sjeća oštećenih na koje se odnosi ova tačka optužnice, niti okolnosti predmetnog događaja, Vijeće isti nije ni cijeno u kontekstu radnji i uloge optuženog Kordića kritične prilike, obzirom na postojanje iskaza neposredno

oštećenih koji su prihvaćeni kao vjerodostojni i dovoljni da se na osnovu istih može utvrditi da je optuženi Kordić dana 23.07.1993. godine, zajedno sa preminulim Neđadom Ćorićem, Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir i vojnikom HVO Zovko zvani Bura učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode 4 (četiri) civila iz kuće u naselju Panjevina i njihovom zatvaranju u kuću u naselju Rudnik na području Mostara.

380. Dakle, imajući u vidu sve naprijed navedeno, Vijeće je zaključilo da je optuženi Jure Kordić, kao pripadnik jedinice HVO, poduzeo inkriminisane radnje koje se odnose na protivzakonito lišavanje slobode i zatvaranje navedene u tački 1. a) osuđujućeg dijela izreke presude, a koje su u vezi sa članom 22. KZ SFRJ, prema oštećenim civilima, koji su proizvoljno i bez ikakvog opravdanog i na zakonu zasnovanog postupka lišeni slobode. Pri tome, Vijeće je imalo u vidu da licima lišenim slobode nisu saopšteni razlozi lišenja slobode, niti eventualno osnovi sumnje, nit su ikad izvedeni pred nadležan sud kako bi bila ispitana zakonska osnovališenja slobode, slijedom čega nije ni postojalo rješenje suda o lišenju slobode oštećenih. Oštećeni u vrijeme lišenja slobode, nisu bili ni vojno angažovani, obzirom na njihovu starosnu dob, spol i da su se kritične prilike nalazili u kući u kojoj su boravili za vrijeme sukoba između Armije RBiH i HVO, odnosno bili na putu prema istoj. Stoga, Vijeće je zaključilo da su ovakvim postupanjem optuženog, kao saizvršioca, ostvarena zakonska obilježja predmetnog krivičnog djela.

381. Kako se iz svega jasno vidi, Vijeće je izvelo zaključak da je optuženi Kordić postupao sa direktnim umišljajem, da je imao svijest i znanje da će civili lišeni slobode biti odvedeni i zatvoreni u naselju koje se u inkriminisanom periodu nalazilo pod kontrolom HVO, a kojoj formaciji je on i pripadao, te da je to i htio.

382. Konačno, Vijeće je i činjenično uredilo ovu tačku osuđujućeg dijela izreke presude, slijedeći iskaze svjedoka oštećenih, pa je tako umjesto navoda „zatim ih istu noć odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, i to: Nazdrajić Fatimu, Nazdrajić Mustafu, i zaštićene svjedoke „L“ i „X““, navelo „nakon čega su Fatima Nazdrajić, Mustafa Nazdrajić i svjedok „X“ istu noć odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“, opština Mostar“, obzirom da su svjedoci bili izričiti u tvrdnji ko je sve te noći iz kuće u naselju Rudnik odvezen u logor Vojno, a među kojim civilima svjedok „L“ nije bila, kao i da ne postoje dokazi koji optuženog Kordića na bilo koji način mogu dovesti u vezu sa odvoženjem i zatvaranjem civila kritične prilike u logor Vojno. Također, u svrhu razumljivosti

i jasnoće, a imajući u vidu prethodno opisanu izmjenu, Vijeće je iza navoda „bošnjačke civile, žene i muškarce,“ dodalo „i to: Fatimu Nazdrajić, Mustafu Nazdrajić, te svjedoke „L“ i „X““. Konačno, Vijeće je izostavilo navod „gdje su držani zatvoreni do oko 02.12.1993. godine bez osnovnih životnih potreba, u strahu za svoje živote i živote svoje porodice, podvrgavani ponižavanju, maltretiranju, psihičkom i seksualnom nasilju, usljed čega su im nanijete teške psihičke, fizičke i emocionalne povrede“, obzirom da isti upućuje na postojanje udruženog zločinačkog poduhvata za koji učestvovanje optuženog Kordića u istom ni na koji način nije moglo biti utvrđeno, iz razloga koji su prethodno izneseni. Osim toga, ovakav navod bi čak i u suprotnom bio izostavljen jer isti predstavlja suvišno opterećivanje činjeničnog opisa pojedinačnih inkriminacija kad isti treba, a što je u konkretnom i bilo na vrlo detaljan način izloženo, da se jedino nalazi u preambuli optužnice.

(iii) Nečovječno postupanje prema svjedoku „AB“, Željku Čakaloviću, Arisu Začinoviću, Enveru Kajtaziju i Husniji Ćorajeviću - tačka 1. b) izreke presude

383. Tužilaštvo tačkom 12. optužnice optuženom Kordiću stavlja na teret da je tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, na području opštine Mostar, nakon što je jedan od vojnika HVO-a pogođen i ubijen blizu crte bojišnice, te nepoznati vojnici HVO-a naredili zatvorenicima: svjedoku „AB“, Željku Čakaloviću, Arisu Začinović, Enveru Kajtaziju i Husniji Ćorajeviću da njegovo tijelo odnesu u ambulantu u mjestu Vojno, što su isti i učinili, ali su okrivljeni za smrt vojnika HVO navodno zbog toga što njegovo tijelo nisu brzo odnijeli u ambulantu, nakon čega su navedeni zatvorenici odvedeni u garažu u logoru „Vojno“, zajedno sa Marijom Mihaljem (preminuo) i neidentifikovanim vojnikom HVO, učestvovao u premlaćivanju navedenih zatvorenika, od kojih udaraca i zadobijenih povreda su Enver Kajtazi i Husnija Ćorajević pali na tlo, pa dok su ležali na tlu, Mario Mihalj dohvatio nož koji je držao optuženi Kordić, omogućavajući tako Mariju Mihalju da sa još jednim neidentifikovanim vojnikom HVO njegovim nožem prerežu vrat i na taj način liše života Envera Kajtazija i Husniju Ćorajevića, te nakon što su optuženi Kordić, Mario Mihalj i neidentifikovani vojnici HVO izašli iz garaže i vrata zatvorili, a zatvorenici „AB“ i Aris Začinović pokušali pobjeći u čemu je uspio svjedok „AB“ na kojeg su ovi pucali iz vatrenog oružja uslijed čega je ranjen u ruku, a Arisa Začinovića uhvatili, te mu Mario Mihalj prerezao vrat i tako lišili života zatvorenika ispred garaže u prisustvu drugih zatvorenika, nakon čega su

zatvorenici vidjeli četiri mrtva tijela ispred garaže.

384. Vijeće je zaključak o krivici optuženog Kordića za ovu tačku izvelo ocjenom iskaza oštećenog „AB“, svjedoka „AD“, Šemsudina Začinovića, Arifa Ćorajevića, svjedoka „AI“, Slavke Gološa, te pročitanih iskaza Smaje Hubana¹³³, „AA“ i Saje Ćorić.

385. Pa tako, svjedok „AB“ opisuje kako je nekad u mjesecu julu prvo odveden u Heliodrom, gdje je proveo određeno vrijeme nakon čega je prebačen u Vojno. Kako svjedoči tu nije bio dugo, možda sedmicu, bio je dan nakon ranjavanja jednog hrvatskog vojnika, izvlačili tog vojnika, osobe koje su tad bile s njim odvedene u tu garažu i tada su premlaćivani zato što nisu dobro nosili tog vojnika koji je već bio mrtav.

386. Vezano za lica koja su s njim kritične prilike odvedena u garažu, svjedok „AB“ izjavljuje da se teško nakon toliko vremena može sjetiti, ali da se sjeća lica albanske nacionalnosti Kajtazi, Arisa Začevića¹³⁴, dok se druge dvojice po imenima ne može sjetiti, zna da se jedan preziva Čakalović ili Čokalović. Svjedok „AD“ izjavljuje da su sa njim u grupi koja je izvođena na prinudne radove bili, između ostalih, Haris Začinović, Željo Čokalović, jedan Albanac kojem ne zna ime, Bosanac, te svjedok „AB“. Da je među licima koji su kritične prilike učestvovali u izvlačenju i odnošenju stradalog vojnika HVO bio i Husnija Ćorajević, proizilazi iz iskaza njegovog brata, svjedoka Arifa Ćorajevića koji navodi da je njegov brat bio među 20 ljudi koji su izabrani od strane vojnih policajaca i odvedeni iz Heliodroma u Vojno, kao i svjedoka „AD“ koji kritične prilike vidi petoricu koja kritične prilike nosi stradalog vojnika HVO sa udaljenosti jedno 100 metara, obzirom da se nalazi kod Zalihića kuća, a oni su bili kod Buconjića kuća.

¹³³ Na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 28.03.2022. godine u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročitani su zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Hubana (uložen u sudski spis kao dokaz T-121), iz razloga smrti ovog svjedoka, o čemu je priložen izvod iz matične knjige umrlih na ime Smail Huban (također uloženi kao T-121). Dakle, iz navedenog proizilazi da se za lice prezimena Huban navode različita imena na zapisniku i izvodu. Međutim, imajući u vidu da odbrana optuženog Tinjaka u konačnici nije prigovarala da se pročita iskaz dat na ime i prezime Smajo Huban, te da iz ličnih podataka koji se navode na zapisniku o saslušanju svjedoka i izvodu iz matične knjige umrlih (ime oca, datum rođenja, mjesto rođenja) jasno proizilazi da se radi o istom licu, Vijeće je u izreci ostavilo ime i prezime „Smajo Huban“, obzirom da se tako navodi u optužnici i da je iskaz lica pod tim imenom i prezimenom izveden kao dokaz u ovom predmetu. Slijedom toga, u obrazloženju presude lice Smail Huban koji je umro dana 24.02.2000. godine, a čiji je iskaz od 27.03.1996. godine pročitani na glavnom pretresu, navodiće se kao svjedok Smajo Huban.

¹³⁴ Navedeno kako svjedok „AB“ oslovljava oštećenog Začinovića.

387. Na okolnosti dešavanja koja su prethodila odvođenju petorice zatvorenika u garažu u logoru "Vojno", među kojima je bio i oštećeni "AB", saglasno njegovom iskazu svjedočili su i svjedoci "AD", koji opisuje da ih je prilikom njihovog rada na kopanju tranšeja kod Buconjića kuća jedan vojnik HVO pošao da ih obiđe i metak ga je pogodio, kao i svjedok Ćorajević koji navodi da je čuo priču od ovih što su se vratili, njih 14, dok se šest nije vratilo, da su bili na prvoj liniji i da je vojnik HVO pogođen snajperom. Nadalje, svjedok "AD" opisuje kako je ta ekipa što je ubijena određena da odnese tog vojnika uz prijetnju da će ih pobiti sviju ako umre, dok su oni ostali na radu. Saglasno iskazu oštećenog "AB" i svjedok Arif Ćorajević izjavljuje da je čuo da je toj grupi zatvorenika bilo naređeno da odnesu tog vojnika u neku garažu i da kad su to i učinili da su ih tu bojovnici mlatili, degenečili, kako su ljudi pričali garaža je sva krvava bila.

388. Nadalje, oštećeni "AB" opisuje kako su u toj garaži prelaćivani zato što nisu dobro nosili tog vojnika koji je već bio mrtav, a što je saglasno priči o prelaćivanju i krvavoj garaži koju je svjedok Ćorajević čuo od zatvorenika koji su se kritične prilike vratili, kao i iskazu svjedoka Šemsudina Začinovića da je za svog sina i Vojno čuo da su Mario Mihalj i drugi vodili u garaže i ubijali. Kako oštećeni "AB" izjavljuje prelaćivali su ih Mario Mihalj, Emir Brekalo i Jure Kordić, s tim da su Mario Mihalj i Emir Brekalo imali i palice pored ruku i nogu, a Jure Kordić je samo koristio šake i noge. To prelaćivanje je, prema njegovim riječima, trajalo vječno, minimalno 15 do 30 minuta, rezan je i nožem po prsima i leđima od Mihalja, a tek kad je pobjegao vidio je da je to na leđima slovo „U“.

389. Na okolnost zlostavljanja i stradanja zatvorenika u garaži u logoru Vojno, oštećeni "AB" navodi da su svi prelaćivani do momenta dok ne padnu u nesvijest, Kajtazi je bio niži rastom, od siline udaraca pao u nesvijest, Mihalj ga polijevao vodom da dođe sebi, prišao Jure Kordiću, izvukao nož iz korica i zaklao Kajtazija, on sam ili skupa sa Brekalom. Kada je to učinjeno, dekom se pokriva tijelo, osjeti se grkljanje, sljedeći misli da je bio Ćorajević, isto tako pada u nesvijest, polijeva se vodom i lišava se života klanjem. Oštećeni "AB" svjedoči da je teško 100% reći ko je preklao Ćorajevića, vidio je okrenut leđima da su sageti nad žrtvom Mihalj i Brekalo, a malo udaljen od njih Kordić, sve je to bilo u jednoj grupici. Navode oštećenog "AB" potvrđuje iskaz svjedoka "AI" koji je u inkriminisano vrijeme bio zatvoren u Vojnom, u kojem opisuje da jedne prilike, nakon što su došli sa radova, da su ih dočekali

Dragan i Marijo i naredili im da sagnu glave prema zemlji i da se postroje, te da je tada čuo da nešto nije u redu, čuo jauke i pucnje, pa krkljanje, zapomaganje, moljenje da ga ne diraju. Prema kazivanju svjedoka "AI" kasnije kad je podigao glavu vidio je da je garaža skroz krvava bila, da nedostaje 5 ljudi, a da je čuo glas ovog jednog lica, albanske nacionalnosti, Kajtazija, koji je po njegovom mišljenju zaklan. Također, svjedoči da su Mario Mihalj i Dragan Šunjić bili tu kada je čuo to krkljanje, kao i da je bilo još HVO vojnika koje nije poznao.

390. Nakon što su ubijena dva zatvorenika, Ćorajević i Kajtazi, vojnici HVO su otišli iz garaže, a u garaži ostaju tri zatvorenika, svjedok "AB", Zajčinović i Čakalović, a kako to dalje opisuje oštećeni sa dva zaklana tijela pokrivena dekom. Nadalje svjedok "AB" opisuje da je on iskočio kroz jedan otvor na vratima i dao se u bijeg, Zajčinović je isto uspio da skoči, ali ga nije vidio da je nastavio za njim, te je tada i pucano za njim, uslijed čega je i ranjen. Da je oštećeni "AB" kritične prilike uspio pobjeći proizilazi i iz iskaza svjedoka "AD" i Saje Ćorić koja navodi da kad je jednu večer išla po hljeb da je pored nje protrčao čovjek, preskočivši živu ogradu, te za kojim je u tim trenucima Mario Mihalj pucao, kao i da joj je kasnije tu noć stražar rekao da je jedan zatvorenik pobjegao, a da su drugog koji je bježao našli.

391. Vezano za stradanje zatvorenika Arisa Začinovića, svjedok Šemsudin Začinović, otac stradalog, navodi da je njegov sin zaklan, što je saglasno pročitanim iskazima svjedoka "AA" i Ramiza Bebanića, pa tako svjedok "AA" navodi da je svojim očima vidio zatvorenika koji je pokušao pobjeći, ranjen i doveden ispred garaže, gdje su ga tukli nakon čega ga je Mario Mihalj zaklao. I svjedok Ramiz Bebanić opisuje kako se nakon dovođenja zatvorenika ispred garaže čulo krkljanje, tako da pretpostavlja da su zaklani, te da je poslije svega toga vidio četiri tijela koja su bila prekrivena ćebetom.

392. Da su lica koja su kritične prilike u garaži zlostavljana, nakon čega su ubijeni, istovjetna licima koja su zatvorenici u Vojnom vidjeli kao leševe ispred garaže, proizilazi iz iskaza svjedoka "AD" koji opisuje da kad su došli pred garažu da je odmah prepoznao Čakalovića po Šangajkama, tenama, teksas farmericama, pokriven po glavi teksas jaknom, Začinović nije bio još izdahnuo baš, prema riječima svjedoka „tinulo mu je tijelo tu“, te da su još trojica pored njih bila tu, nakon čega su četvorica zatvorenika izvedena da idu sahranjivati te ubijene. Da su ubijeni Kajtazi, Ćorajević, Začinović i Čakalović sahranjeni na lokalitetu logora Vojno

proizilazi i iz pročitanih iskaza svjedoka "AA", Smaje Hubana, Salke Gološa, te uloženi materijalnih dokaza Izvješće SVIZ-a od 14.09.1993. godine¹³⁵ u kojem se navodi da su 11. rujna dobili informaciju od tzv. "privatnog zatvora" da su u Bijelom Polju smrtno stradali pritvorenci iz Heliodroma, među kojima se navode i prethodno imenovani, te Službenih zabilješki od 25.04.1994. godine¹³⁶ koji se odnose na identifikaciju Kajtazija, Ćorajevića, Začinovića i Čakalovića.

393. Cijeneći sve izvedene dokaze na okolnosti događaja opisanog u ovoj tački optužnice, Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da su kritične prilike u mjesecu septembru 1993. godine u garaži logora Vojno zatvorenici iz Heliodroma, koji su se tada nalazili u Vojnom radi izvođenja radova, Enver Kajtazi, Husnija Ćorajević, Aris Začinović, Željko Čakalović i svjedok "AB" zlostavljani od strane vojnika HVO, nakon čega su svi ubijeni, osim svjedoka "AB" koji je uspio pobjeći i tako preživjeti.

394. Suprotno navodima odbrane, izvedeni dokazi upućuju na zaključak da je optuženi Kordić zajedno sa Marijom Mihaljom i još jednim vojnikom HVO učestvovao u zlostavljanju petorice zatvorenika u garaži logora Vojno.

395. Odbrana optuženog Kordića je problematizirala mogućnost identifikacije od strane oštećenog "AB", obzirom da on Juru Kordića od prije rata i u to vrijeme nije poznavao. Međutim, Vijeće nalazi da je oštećeni "AB" prilikom svjedočenja dao sasvim razložno i prihvatljivo objašnjenje kako je utvrdio identitet optuženog kao jednog od počinioca predmetne inkriminacije, navodeći da je od dvije osobe koje je zatekao u garaži, a koje su bile iz Bijelog Polja, saznao za Juru Kordića, pa čak i od osobe koja je sa njim i njegovim bratom išla u školu i koja je pokušala da sredi sebi neke beneficije da je Mihalj manje maltretira. Jedna od tih osoba je bila stari dedo Ćurić, a druga osoba je maloljetna osoba, te osobe je zatekao u garaži, a ta maloljetna osoba je bila petnaestogodišnjak, Teo Huban. Dakle, obzirom na činjenice koje mu nikako nisu mogle biti poznate da doista i nije utvrdio da je upravo optuženi Kordić učestvovao u njegovom zlostavljanju, kao što su mjesto porijekla (Bijelo Polje), da ima brata (o čemu je svjedočila i svjedok "L"), kao i da je dao detaljan opis optuženog, manjeg rasta, sitniji, crna uniforma, crne čizme, imao nož, Vijeće cijeni da je optuženi Kordić kritične prilike bio jedan od vojnika HVO koji je učestvovao u

¹³⁵ T-95P.

zlostavljanju petorice zatvorenika u garaži logora Vojno. Ovakav zaključak Vijeća potvrđuje i navod iz pročitano g iskaza svjedoka Saje Ćorić da joj je Kuna, stražar u logoru Vojno, rekao neposredno nakon što je vidjela oštećenog "AB" kako bježi, da je to rezultat posjete "blesastog Emira i njegove pratnje", a iz izvedenih dokaza proizilazi da je optuženi Kordić često bio u društvu sa Emirom Brekalom i da je sa njim učestvovao u činjenju različitih inkriminiranih radnji kao što je protivzakonito hapšenje i zatvaranje svjedoka "L" i drugih civila (tačka 1. a) osuđujućeg dijela izreke presude).

396. Činjenica jeste da je svjedok „AB“ jedini svjedok očevidac i neposredno oštećeni od pet zatvorenika koji su kritične prilike zlostavljani od strane optuženog Kordića i drugih pripadnika HVO, obzirom da je jedini koji je uspio da pobjegne i da mu se ne desi da bude ubijen kao preostala četvorica, ali je također i nesporna činjenica da je isti, prilikom svog svjedočenja dao veći broj činjenica i detalja koje je Vijeće cijeni lo kao jasne i nedvosmislene, a koje su potvrđene i drugim izvedenim dokazima, posebno iskazima svjedoka „AI“, „AD“, Arifa Ćorajevića, pročitanih iskaza svjedoka „AA“, Ramiza Bebanića i drugih.

397. Posljedice koje je oštećeni "AB" pretrpio uslijed fizičkog zlostavljanja kritične prilike, kao i drugi zatvorenici, jasno proizilazi iz svjedočenja ovog oštećenog čiji navodi i u ovom dijelu potvrđuju objektivnost i istinitost u njegovom svjedočenju, obzirom da se oštećeni u opisivanju pretrpljenog maltretiranja i udaranja ne fokusira samo na sebe, već nesebično opisuje i zlostavljanje koje su pretrpjeli drugi zatvorenici kao što su Kajtazi i Ćorajević.

398. Međutim, Vijeće nije našlo dokazanim navod optužbe da je optuženi Kordić omogućio Mariju Mihalju da sa još jednim neidentifikovanim vojnikom prerežu vrat i na taj način liše života Kajtazija i Ćorajevića, obzirom da jedini očevidac predmetnog događaja oštećeni "AB" svjedoči da je kritične prilike Mario Mihalj prišao optuženom Kordiću i izvukao mu nož iz korica, te potom sam ili zajedno sa Brekalom zaklao Kajtazija, dok u odnosu na ubistvo Ćorajevića navodi da je bio okrenut leđima, ali da je vidio da su nad žrtvom bili sageti Mihalj i Brekalo, a malo udaljen od njih Kordić. Okolnosti da je Mihalj koji je zasigurno bio u dominantnijem i autoritativnijem položaju

¹³⁶ T-94.

u odnosu na sve prisutne, a posebno optuženog Kordića, iskoristio dati momenat i prišao optuženom i izvukao mu nož iz korica, dakle optuženi nije njemu dao taj nož, pa čak ni kako optužba tvrdi držao isti, zatim da je optuženi bio prisutan prilikom ubistva Kajtazija i Ćorajevića ne dosežu nivo radnji učestvovanja u ubistvu, slijedom čega Vijeće nije moglo sa sigurnošću utvrditi krivicu optuženog Kordića za ubistvo Envera Kajtazija i Husnije Ćorajevića.

399. Slijedom navedenog, Vijeće je na osnovu navedenih dokaza, van razumne sumnje, utvrdilo da je optuženi Jure Kordić postupajući kao saizvršilac sa direktnim umišljajem, zajedno sa još dvojicom vojnika počinio krivično djelo nečovječnog postupanja nad oštećenim „AB“, Kajtazijem, Ćorajevićem, Začinovićem i Čakalovićem, na način da je učestvovao u njihovom teškom fizičkom premlaćivanju i nečovječnom postupanju, uslijed kojih radnji optuženog Kordića su oštećeni, o čemu je svjedočio jedini preživjeli i neposredno oštećeni „AB“, neusumnjivo trpili jake fizičke i duševne bolove, zbog čega je i oglašen krivim.

400. Također, Vijeće nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju optužbe da navedeno zlostavljanje ovih zatvorenika predstavlja mučenje, obzirom da sam činjenični opis, a naročito izvedeni dokazi na ove okolnosti ne dosežu potreban standard koji zahtijeva mučenje u odnosu na težinu nastupjele posljedice, slijedom čega nalazi da se u konkretnom radi o nečovječnom postupanju.

401. Vijeće je i u ovoj tački načinilo određene korekcije činjeničnog opisa, prije svega kako bi uskladilo činjenični opis sa provedenim dokazima, te da bi isti u što većoj mjeri odgovarao utvrđenom činjeničnom stanju. U tom smislu, iz razloga jasnoće i preciznosti činjeničnog opisa Vijeće je umjesto navoda "nakon čega su navedeni zatvorenici odvedeni u garažu u logoru „Vojno“" navelo "zbog čega su navedeni zatvorenici odvedeni u garažu u logoru „Vojno“". Nadalje, Vijeće je umjesto navoda „Mario Mihalj dohvatio nož koji je držao Kordić Jure, a koji je bio svjestan da tim nožem Mario Mihalj može usmrtiti zatvorenike, pristajući na to, omogućio Mihalj Mariu da sa još jednim NN vojnikom HVO njegovim nožem prerežu vrat i na taj način liše života Kajtazi Envera i Ćorajević Husniju" navelo "Mario Mihalj je uzeo nož od Jure Kordića, kojim nožem je prerezao vrat i na taj način lišio života Envera Kajtazija i Husniju Ćorajević", obzirom da nije našlo dokazanim svijest i radnje optuženog Kordića kritične prilike da bi se oglasio krivim za učestvovanje u ubistvu Kajtazija i Ćorajevića. Također,

Vijeće je izostavilo navod „te i Začinović Arisu”, jer iz cjelokupnog činjeničnog opisa, kao i izvedenih dokaza jasno proizilazi da je ovakav navod suvišan, te da predstavlja očiglednu omašku prilikom pisanja optužnice. Nadalje, Vijeće je izostavilo navod da je oštećeni “AB” prilikom bijega ranjen “u ruku”, obzirom da oštećeni prilikom svog svjedočenja ne precizira u koji dio tijela je ranjen, kao i navod da je u predmetnom događaju pored optuženog Kordića, Marija Mihalja, učestvovao i “neidentifikovani” vojnik HVO, obzirom da svjedok “AB” izričito navodi da se radi o Emiru Brekalo. Također, Vijeće je obzirom na izvedene dokaze izmijenilo navod “na kojeg su ovi pucali” tako da stoji “na kojeg je pucano”, kao i navod “a Začinović Arisa uhvatili i Mihalj Mario mu prerezao vrat i tako lišili života zatvorenika ispred garaže u prisustvu drugih zatvorenika” tako da bude “ a Aris Začinović uhvaćen kojem je potom Mario Mihalj prerezao vrat i tako lišio života zatvorenika ispred garaže u prisustvu drugih zatvorenika. Konačno, Vijeće je izostavilo navod “a nakon toga zatvorenici su vidjeli četiri mrtva tijela ispred garaže uključujući beživotno tijelo Čakalović Željka, tijela Začinovića, Čakalovića i Čorojevića su identifikovana i razmjenjena 25.04.1994. godine”, obzirom da isti predstavlja suvišno opterećivanje činjeničnog opisa inkriminisane radnje za koju je optuženi Kordić oglašen krivim. Na pojedinim mjestima Vijeće je radi jasnoće i preciznosti činjeničnog opisa dodavalo ili izostavljalo veznik „a“. Vijeće smatra da je načinjenim korekcijama znatno smanjena kriminalna količina u odnosu na onu opisanu u optužnici, te da navedenim korekcijama optuženi nije doveden u nepovoljniji položaj, niti je na bilo koji način došlo do povrede objektivnog identiteta optužbe.

(iv) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 7. septembra ili oko tog datuma 1993. godine i nečovječno postupanje prema svjedoku “J”- tačka 2. izreke presude

402. Tačkom 8. optužnice, optuženi Nedžad Tinjak i Dražan Lovrić su optuženi da su dana 7. septembra ili oko toga datuma 1993. godine, u Mostaru, u ulici Omladinska i druge, zajedno sa Ivanom Kolobarom, protivpravno uhapsili – lišili slobode, pa pripremljenim kamionom – kombijem odvezli i zatvorili bošnjačke civile, žene, djecu i starce u zatvoru „Vojno“ opština Mostar, a među njima Sidiku Ćišić (preminula), Esada Ćišić (preminuo), Fatimu Ćišić, Aidu Macanović rođenu Ćišić, Amela Ćišića, Ramiza Hasanagića (preminuo), Nutfetu Hasanagić, Mugdima Ibrulja, Envera Tihaka, Zejnu Tihak, Medinu Handžo, Mejru Handžo (preminula), Elmu Špago, Emira Špagu, Zuhru Čehić (preminula) i svjedoke „D“, „K“, „J“, „C“, „P“ i „I“, te da je optuženi Tinjak nakon toga više puta ošamario svjedoka „J“ i

zaprijetio joj da će je silovati, uslijed čega je ona trpila bolove i strah.

403. Na okolnosti opisane u ovoj tački optužnice po prijedlogu optužbe svjedočili su Emir Špago, Elma Špago, Enver Tihak, Amel Ćišić, Fatima Ćišić, svjedoci "J", "C", "I", "P" i "D".

404. Pa tako, svi navedeni svjedoci saglasno potvrđuju da se njihovo odvođenje iz stana, odnosno lišavanje svjedoka "P" slobode dok je bila kod muža u bolnici u posjeti, desilo 7. septembra 1993. godine ili oko tog datuma, u prvoj trećini mjeseca septembra 1993. godine, u popodnevnim satima. Svjedok "D" navodi da početkom septembra živjela u Omladinskoj u Mostaru, u zapadnom dijelu grada. Svjedok Elma Špago navodi da je prije izbijanja rata živjela u Mostaru, naselje Panjevina, kao i svjedok "I", dok je svjedok Enver Tihak tada živio na Aveniji u Mostaru, svjedok Amel Ćišić u ulici Stjepana Radića u Mostaru, a svjedok "C" je sa suprugom '93 godine živjela u zapadnom dijelu Mostara.

405. Kako svjedok „J“ opisuje u popodnevnim satima dana 07.09.1993. godine je otišla u prodavnicu da kupi cigarete i paradajz, pa kako lift nije radio, izašla je gore pješke, ispred stana već bila gužva, tri bojovnika su je čekala u uniformi i sa oznakama HVO na ramenima. Ulazi u stan, dvojica bojovnika bila u stanu, te preturali tražeći novac i zlato, taj pretres je trajao vremenski 5, 10 minuta. Svjedok "J" izjavljuje da ne govore razlog pretresa. Jedan vojnik HVO joj je odmah opsovao balijsku majku, a kada je pošla da uzme jaknu, nije dozvolio, išamarao ju je. Prema njenom svjedočenju bilo je više šamara od kojih je osjetila bol od udaraca i strah, a jedan bojovnik joj je rekao da će biti silovana. Te bojovnike nije poznavala, da bi kasnije saznala od drugih, njihovih komšija iz Bijelog Polja koji su bili zatvoreni u Vojnom, da su to Nedžad Tinjak zvani Žuti i Ive Kolobara koji su bili u stanu, dok za ovog koji je bio ispred vrata ne zna. Opisuje da su sve tri osobe kupile ovih deset porodica koje su odvedene istog dana kada i ona. Za Nedžada Tinjaka koji je kritične prilike bio u njenom stanu izjavljuje da je bio visok, plav, mršav, oko 25 godina, nije imao brkove, bradu i bio je naoružan i identificira ga kao lice koje ju je u stanu udaralo, psovalo i prijetilo da će je silovati.

406. Na okolnosti odvođenja i identiteta vojnika HVO, svjedok „C“ opisuje da su lupali jako, kad je muž otvorio, upalo 6 bojovnika HVO, pod izlikom da traže oružje, a ustvari su tražili zlato i pare. Tada ju je Tinjak zvani Žuti šamarao, dok je od tih

vojnika što su došli u stan samo Brekala poznavala. U pogledu identifikacije vojnika HVO imena Tinjak zvani Žuti izjavljuje da ga je kasnije dok je boravila u Vojnom sreala i da je od drugih zatvorenica saznala za njegov identitet, lik je dobro upamtila, plav, žut, mršav, srednje visine, bio naoružan puškom.

407. Svjedok „I“ navodi da su Emir Brekalo i Dražen Lovrić¹³⁷ ušli u stan, pitali neka pitanja i rekli da idu. U pogledu identiteta lica koja su je kritične prilike odveli navodi da je Emira od ranije poznavala, dok je Lovrića kojeg tada vidi prvi put upoznala u logoru, onako u prolazu, dok dolazi, izlazi i hoda. Da su Emir Brekalo, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak bili vojnici HVO koji su je kritične prilike odveli dok se nalazila u bolnici u posjeti kod muža proizilazi i iz iskaza svjedoka „P“ koja je također Brekala poznavala od ranije, dok Lovrića identificira na osnovu toga što je to bilo lice koje ju je preuzelo i jedne noći tokom boravka u Vojnom (tačka 3. g) osuđujućeg dijela izreke presude), a za Tinjaka navodi da je to lice zvano Žuti, ali ona tada nije to znala nit ga je mogla sigurno prepoznati, obzirom da je tad imao kačket na glavi.

408. Vezano za dvojicu pripadnika HVO koja su njenu kćerku, svekrvu i nju odvele iz stana, svjedok „D“ izjavljuje da joj se jedan od njih obratio i predstavio kao Nedžad Tinjak, te je pitao zašto ne radi obzirom da je svjedok zdravstveni radnik, dok je drugog vojnika zvao imenom Ivek.

409. Da su kritične prilike iz svojih stanova koji su se nalazili u ulici Omladinska i drugim ulicama u zapadnom dijelu Mostara izvedena lica među kojima su bili Sidika Ćišić (preminula), Esad Ćišić (preminuo), Fatima Ćišić, Aida Macanović rođena Ćišić, Amel Ćišić, Ramiz Hasanagić (preminuo), Nutfeta Hasanagić, Mugdim Ibrulj, Enver Tihak, Zejna Tihak, preminula, Medina Handžo, Mejra Handžo (preminula), Elma Špago, Emir Špago, Zuhra Čehić (preminula), svjedoci „D“, „K“, „J“, „C“, „P“ i „I“, proizilazi iz iskaza svjedoka „J“, Emira Špage, Elme Špago, „C“, Envera Tihaka, „I“, Amela Ćišića, „P“, Fatime Ćišić, D, te pročitano iskaza svjedoka „K“.

410. Da su lica koja su kritične prilike odveli civile Špago, Ćišić, Tihak i druge iz njihovih domova u zapadnom dijelu Mostara, bili pripadnici HVO i naoružani, bez da su im saopštili razlog njihovog hapšenja ili prezentirali kakav akt na osnovu kojeg

¹³⁷ Navedeno kako optuženog Lovrića svjedok „I“ oslovljava.

preduzimaju te aktivnosti, proizilazi i iz iskaza svjedoka Emira Špage, Elme Špago, Envera Tihaka, Amela Ćišića i Fatime Ćišić.

411. Nakon odvođenja iz stanova civili su motornim vozilima, kamionom i/ili kombijem ili drugim vozilima, odveženi u logor Vojno, o čemu saglasno svjedoče "J", Emir Špago, Elma Špago, "C", Enver Tihak, "I", Amel Ćišić, "P" i Fatima Ćišić. Međutim, na osnovu izvedenih dokaza Vijeće nije moglo uopšte utvrditi, a kamoli van razumne sumnje, da su optuženi Lovrić i Tinjak učestvovali u odvoženju i zatvaranju civila koje su prethodno lišili slobode i izveli iz stanova, obzirom da oštećeni uopšte nisu svjedočili na ove okolnosti ili se kao pojedini svjedoci, svjedok "P" izjavljuje da u trenucima kada su smješteni u vozilo da Lovrića više ne vidi, odnosno svjedok "I" koja navodi da je Brekalo s njima nastavio vožnju u džipu, dok za Lovrića ne zna, negativno određuju ili se nisu mogli odrediti u pogledu učestvovanja optuženih Tinjaka i Lovrića u opisanim radnjama. Slijedom toga, Vijeće je izvršilo potrebne korekcije činjeničnog opisa inkriminisane radnje za koje je optužene Lovrića i Tinjaka oglasilo krivim.

412. Odbrane optuženih su problematizirale mogućnost i pravilnost identifikacije optuženih kao počinitelja predmetne inkriminacije od strane oštećenih. Suprotno navodima odbrane optuženog Lovrića, Vijeće nalazi da su oštećene "I" i "P" iznijele logične i prihvatljive razloge na osnovu kojih su tokom svog zatočeništva u logoru Vojno uspjele da identificiraju optuženog Lovrića kao bojovnika HVO koji ih je dana 07.09.1993. godine ili oko tog datuma protivzakonito lišio slobode, posebno kada se ima u vidu iskaz svjedoka "P" koja spominje optuženog Lovrića u kontekstu događaja kada je silovana, ali bez ikakve namjere da eventualno predstavi ulogu i aktivnosti optuženog Lovrića osim na način koji je doista i bio, a radi se o događaju koji zasigurno za osobu ženskog spola ostavlja najteže i najbolnije posljedice i traume. Također, pravilnost zaključka o istinitosti i vjerodostojnosti identifikacije optuženog Lovrića od strane oštećenih "I" i "P" potvrđuju i navodi odbrane iznesene u završnim riječima, da smještajem u parkirano vozilo prestaje bilo kakva uzročno-posljedična veza optuženog Lovrića sa oštećenim i bilo kakav vid odgovornosti, te da je on bio samo na licu mjesta kao puki posmatrač. Dakle, odbrana optuženog Lovrića na posredan način potvrđuje da je on učestvovao u odvođenju civila iz njihovih domova. Što se tiče navoda odbrane optuženog Tinjaka, Vijeće cijeni da su svjedoci "J" i "D" iznijele sasvim dovoljne, razložne i prihvatljive razloge na osnovu kojih se moglo

utvrditi da su kritične prilike bile u mogućnosti da identificiraju optuženog Tinjaka kao bojovnika HVO koji ih je zajedno sa drugim vojnicima protivzakonito lišio slobode, obzirom da brojni svjedoci lice Tinjak ili Nedžad Tinjak povezuju sa nadimkom "Žuti"¹³⁸, te iznose sličan ili istovjetan opis tog lica kao plavog, srednjeg ili višeg rasta, mlađe životne dobi oko 25 godina. Osim toga, Vijeće je prihvatilo navod svjedoka "D" da joj se optuženi Tinjak predstavio i da ju je pitao zašto ne radi obzirom da je zdravstveni radnik, jer nije imalo bilo kakvog razloga da posumnja u istinitost i pouzdanost njenog svjedočenja. Što se tiče navoda odbrane o pročitanim iskazima svjedoka "K" i uočenih razlika u istima u pogledu identifikacije optuženog Tinjaka kao lica koje ju je kritične prilike lišilo slobode, Vijeće se u analizu i cijenjenje ovih razlika neće upuštati, obzirom da se radi o iskazu svjedoka koji nije mogao biti podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju, niti je isti cijenjen u kontekstu ovih okolnosti.

413. Vezano za nečovječno postupanje prema svjedoku "J" od strane optuženog Tinjaka prilikom izvođenja iz stana, odbrana optuženog Tinjaka pravilno primjećuje da svjedok "K", majka svjedoka "J", u izjavi datoj MKSJ-u od 02.05.1997. godine izjavljuje da je njenu kćerku prilikom odvođenja iz stana ošamario Emir Brekalo, psujući joj balijsku majku i prijeteći da će ju silovati. Međutim, odbrana previđa da se u pročitanim iskazu svjedoka "K" od 20.01.2017. godine navodi da je njenu kćerku Tinjak ošamario. Osim toga, potrebno je imati u vidu da je na ove okolnosti svjedočila neposredno oštećena "J" na čijem se iskazu, prihvaćenom od strane Vijeća kao istinit i vjerodostojan, može zasnivati osuđujuća presuda, kao i da svjedok "K" nije mogao biti podvrgnut direktnom i unakrsnom ispitivanju, uz pružanje mogućnosti da eventualno objasni određene razlike u svojim iskazima iz istrage. S tim u vezi, pročitani iskaz svjedoka "K" se može koristiti isključivo kao potkrijepljujući dokaz i svojevrsan kontrolni mehanizam iskaza svjedoka "J" koja je neposredno svjedočila i koja je zasigurno najbolje u mogućnosti da identificira lica koja su njoj nanijela štetu. O posljedicama takvih radnji optuženog Tinjaka, svjedok "J" se izričito izjasnila navodeći da je osjetila bol od udaraca i strah, što je sasvim razumljivo i očekivano, posebno kada se ženskoj osobi tada mlađe životne dobi psuje i prijeti da će biti silovana, slijedom čega Vijeće nalazi da je uslijed šamaranja, psovanja i prijetnji po njen fizički i duševni integritet oštećena "J" nesumnjivo trpjela velike i fizičke i duševne bolove.

¹³⁸ Svjedoci E, S, R, Sabaha Ćimić i drugi.

414. Kada se analiziraju iskazi oštećenih, te cijene kako samostalno tako i u međusobnoj vezi i u vezi sa ostalim dokazima izvedenim na ove okolnosti, Vijeće je utvrdilo da su optuženi Lovrić i Tinjak učestvovali u protivzakonitom lišavanju slobode civila iz zapadnog dijela Mostara dana 07.09.1993. godine ili oko tog datuma, kao i da je tada optuženi Tinjak nečovječno postupao prema oštećenoj „J“, obzirom da su iskazi ovih svjedoka u odlučujućoj mjeri podudarni, svaki svjedok je iz svoje perspektive opisao inkriminirani događaj. Slijedom toga, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da su optuženi Lovrić i Tinjak u inkriminirano vrijeme, zajedno sa Ivanom Kolobarom, imali aktivno učešće u protivzakonitom lišavanju slobode i odvođenju civila iz njihovih stanova, kao i da je optuženi Tinjak fizički i psihički zlostavljao oštećenu „J“ kritične prilike, posljedicom kojih radnji je oštećena trpila jaku duševnu patnju i fizičku bol, na koji način su optuženi Lovrić i Tinjak ostvarili sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona, za koje su i oglašeni krivim.

415. Vijeće je nakon svestrane analize provedenih dokaza načinilo određene korekcije činjeničnog opisa koje se prije svega odnose na preciznije određivanje okolnosti pod kojima se događaj desio, identificiranih civila koji su tada protivzakonito uhapšeni, kao i preduzetih radnji od strane optuženih za koje je utvrđena njihova krivica. Pa je tako navod „protivpravno uhapsili – lišili slobode, pa pripremljenim kamionom – kombijem odvezli i zatvorili bošnjačke civile, žene, djecu i starce u zatvoru „Vojno“ opština Mostar, a među njima Čišić Sidiku (preminula), Čišić Esada (preminuo), Čišić Fatimu, Macanović Aidu rođenu Čišić, Čišić Amela, Hasanagić Ramiza (preminuo), Hasanagić Nutfetu, Ibrulj Mugdima, Tihak Envera, Tihak Zejnu, preminula, Handžo Medinu, Handžo Mejru (preminula), Špago Elmu, Špago Emira, Čehić Zuhru (preminula) i zaštićene svjedoke „D“, „K“, „J“, „C“, „P“ i „I“ a nakon toga Tinjak Nedžad više puta ošamario zaštićenu svjedokinju „J“ i zaprijetio joj da će je silovati, usljed čega je ova trpila bolove i strah, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehumanim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, u strahu za svoje živote, živote svoje porodice, a naročito svoje maloljetne djece, usljed čega su im nanijete teške psihičke, fizičke i emocionalne povrede” Vijeće korigovalo na način da glasi “protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, među kojima su bili Sidika Čišić (preminula), Esad Čišić (preminuo), Fatima Čišić, Aida Macanović

rođenu Ćišić, Amel Ćišić, Ramiz Hasanagić (preminuo), Nutfeta Hasanagić, Mugdim Ibrulj, Enver Tihak, Zejna Tihak, preminula, Medina Handžo, Mejra Handžo (preminula), Elma Špago, Emir Špago, Zuhra Čehić (preminula), svjedoci „D“, „K“, „J“, a koju svjedokinju „J“ je Nedžad Tinjak više puta ošamario i prijetio da će je silovati prilikom izvođenja iz stana, te svjedoci „C“, „P“ i „I“, nakon čega su pripremljenim vozilima odvezeni i zatvoreni u logoru „Vojno“ opština Mostar“.

(v) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 15. augusta 1993. godine- tačka 3.

a) izreke presude

416. Tačkom 2. optužnice Tužilaštvo je optuženim Tinjaku i Golemcu stavilo na teret da su dana 15. augusta 1993. godine oko 15:00 sati u Mostaru, u ulici XVI, Rudarskoj i Aveniji, zajedno sa Ivanom Kolobarom zvanom Ivek, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo) i Brankom Božićem (preminuo) protupravno uhapsili - lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, pa ih pripremljenim kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, a među njima: Almiru Basarić rođenu Dževlan, Almasu Bešo rođenu Dževlan, Mustafu Macića (preminuo), Sadetu Macić (preminula), Mirana Merzić, Lamiju Isić rođenu Tipura, Amara Tipura, svjedoci „F“, „E“, „A“ i druge.

417. Iz razloga koje će biti dati u obrazloženju oslobađajućeg dijela ove presude u odnosu na optuženog Golemca za kojeg Vijeće na osnovu izvedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi krivicu, u ovom dijelu Vijeće će se baviti samo radnjama optuženog Tinjaka za koje je utvrdilo da predstavljaju inkriminisane radnje u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i za koje je oglašen krivim.

418. Na okolnosti ove tačke optužnice tokom glavnog pretresa ispitani su svjedoci Lamija Isić, Almasa Bešo, Miran Merzić, te svjedoci „A“, „E“ i „F“.

419. S tim u vezi, svjedoci „A“, „E“, „F“ i Almasa Bešo saglasno opisuju kako su dana 15.08.1993. godine u popodnevnim satima došli pripadnici HVO i odveli ih iz njihovih stanova. Pa tako, svjedok Almasa Bešo opisuje kako je početkom '93 do odvođenja živjela na Aveniji u Mostaru, sa ocem, majkom i sestrom. Da su 15.08.1993. godine civili bošnjačke nacionalnosti odvedeni iz svojih stanova koji su se nalazili u zapadnom dijelu Mostara, odnosno dijelu grada koji je bio pod kontrolom HVO, proizilazi i iz iskaza svjedoka „E“, „A“, „F“, Mirana Merzić i Lamije Isić.

420. Vezano za identitet vojnika HVO koji su ih kritične prilike protivzakonito lišili slobode, svjedok "E" opisuje kako je u njihovu zgradu ušla grupa od 4 vojnika HVO, tada se nalazila kod komšinice koja je bila sprat niže, vrata širom bila otvorena, jer im je naređeno da ne smiju zaključavati vrata. Kada su prošli pored vrata komšinice, došli do njihovog stana u kojem nije bilo nikoga, počeli vikati gdje su, te je tada svjedok "E" izašla sa dva sina, nakon čega im je naređeno da pođu s njima, da idu na razmjenu. Prema riječima svjedoka "E", od tih vojnika poznavala je samo Iveka Kolobaru, jer je udata bila u Vrapčiče gdje je i on stanovao, dok je od drugih zatočenica što su zatvorene isti dan kad i ona saznala za druge vojnike koje nije poznavala, jedan je bio Neđad Ćorić, Tinjak zv. Žuti i još jedan po nadimku Zec. Ti vojnici što su ih odveli su bili naoružani, puške, pištolji za pojasem. Također, svjedok "E" izjavljuje da su svjedoci "A" i "F" poznavale ta druga lica koja ona nije poznavala, te su joj one i rekle. Tokom svjedočenja opisuje i situaciju u pogledu identifikacije vojnika koji su je kritične prilike odveli iz stana, pa tako navodi da joj je jedne prilike kada je radila prišao jedan vojnik i pitao ju je ko ju je doveo, na što je ona odgovorila da su to bili Ivek Kolobara, Tinjak zv. Žuti, da bi joj tad taj vojnik zaprijetio, rekavši da je to sad njemu spomenula i nikome više i tad je shvatila da je to Tinjak, tad bio dječaćić, nekako sitan, prije ga nije poznavala, ne zna ni da li ga je poslije sretala. Na pitanje člana Vijeća odgovara da tu osobu tada nije prepoznala kao osobu koja ju je izvela iz kuće, obzirom da nije uopšte smjela gledati ko ih izvodi iz kuće.

421. Svjedok "A" navodi da su ti vojnici što su 15.08.1993. godine došli i odveli je iz stana, u maskirnim uniformama i sa oznakama HVO, bili Ivek Kolobara, Nedžad Tinjak, Slavko Golemac, s tim da on nije ulazio u stan, i Amel Hadžiosmanović zvani Doktor. Također, svjedokinja ističe da nije od ranije poznavala ove koji su došli po njih, nije ih nikad ranije u životu sreala, da je čula kako se međusobno zovu, te ih je viđala i u logoru Vojno. U unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Tinjaka izjavljuje da joj se čini da je Amel Hadžiosmanović s njom razgovarao kad je krenula u spavaću sobu po neke stvari, rekli su da ide na internu razmjenu. U Vojnom, prema njenim riječima, Iveka Kolobaru je vidjela jedne prilike kad je došao u obilazak zatvora, dok ostale nije vidjela u Vojnom nikad.

422. Da je među vojnicima HVO koji su dana 15.08.1993. godine protivzakonito lišavali slobode civile bošnjačke nacionalnosti koji su se nalazili u zapadnom dijelu Mostara, bio i optuženi Tinjak proizilazi i iz iskaza svjedoka "F" koja svjedoči da je

identitet tih naoružanih lica i u uniformama HVO, koja nije poznavala od ranije, saznala tako što su se predstavili, a i čula ih je kako pričaju između sebe i oslovljavaju se, dok su "preturali" stan bez da su krili imena.

423. Protivzakonitost ovakvog postupanja optuženog Tinjaka nesporno potvrđuje i činjenica da civilima koji su odvedeni iz svojih stanova dana 15.08.1993. godine nije prezentiran nikakav pisani akt o njihovom lišenju slobode, te da su ih čak prilikom odvođenja doveli u zabludu, uvjeravajući ih da idu na razmjenu, o čemu su svjedočili svjedoci "E", "A" i "F". Svjedok Almasa Bešo opisuje kako je njezina majka prvobitno odbila da krene, međutim kad je njoj, tada djetetu od pet godina, jedan od vojnika prislonio pištolj i rekao njezinoj majci "hoćeš sad", da ih je onda majka spakovala i da su otišli.

424. Dalje, svjedoci Lamija Isić, "E", "A", "F", Almasa Bešo i Miran Merzić saglasno opisuju kako su vozilima, kombijem, kamionom ili autom odvezeni i zatvoreni u logor Vojno, preko Đubrana gdje su sačekali noć, pa su tek onda prebačeni u Vojno.

425. Da su kritične prilike iz svojih stanova koji su se nalazili u ulici Avenija i drugim ulicama u zapadnom dijelu Mostara izvedena lica među kojima su bili Almira Basarić rođena Dževlan, Almasa Bešo rođena Dževlan, Mustafa Macić (preminuo), Sadeta Macić (preminula), Miran Merzić, Lamija Isić rođena Tipura, Amar Tipura, te svjedoci „F“, „E“ i „A“ proizilazi iz iskaza svjedoka Lamije Isić, „E“, „A“, „F“, te Almase Bešo.

426. Na okolnost identiteta lica koja su ih odvezla u Vojno, većina svjedoka oštećenih ili nisu uopšte pitani ili nisu bili u mogućnosti da se o tome decidno izjasne, dok je svjedok "F" bila izričita u tvrdnji da ljudi koji su ih dovezli na Đubrane nisu isti koji su ih dovezli u Vojno. Slijedom toga, Vijeće je izvršilo potrebne korekcije u činjeničnom opisu, obzirom da je na osnovu izvedenih dokaza utvrdilo da optuženi Tinjak jeste bio jedan od pripadnika HVO koji su dana 15.08.1993. godine protivpravno lišavali slobode civile bošnjačke nacionalnosti koji su živjeli u zapadnom dijelu Mostara i izvodili iz njihovih stanova, ali ne i da je optuženi učestvovao u njihovom odvoženju i zatvaranju u logoru Vojno.

427. Odbrana optuženog Tinjaka problematizirala je vjerodostojnost iskaza svjedoka "A", "E" i "F" u pogledu njihove mogućnosti da identificiraju optuženog Tinjaka kao jednog od pripadnika HVO koji ih je kritične prilike izveo iz stana, nakon

čega su odveženi i zatvoreni u logor Vojno. Pravilno se primjećuje da se radi o svjedocima koji nisu od ranije poznavale optuženog Tinjaka, ali je potrebno imati u vidu i da se radi o svjedocima koji su duži vremenski period bili zatvoreni u Vojnom gdje su imali mogućnost da između sebe identificiraju počiniocima određenih inkriminacija, razgovorom, sretanjem tih osoba u Vojnom ili na neki drugi način, kao što je to slučaj sa svjedokom "E". Također, iz međusobnog oslovljavanja, pa čak i predstavljanja kritične prilike u stanu, o čemu su svjedočili svjedoci "A" i "F", može se na pouzdan način utvrditi identitet počinioca predmetne inkriminacije. Mada svjedok "F" u svojoj ranijoj izjavi, a što joj je odbrana prezentirala tokom unakrsnog ispitivanja, navodi da je vojnike koji su je odveli iz stana identificirala tek po dolasku u Vojno, a ne da je identitet istih saznala još u stanu prilikom njihovog međusobnog oslovljavanja i predstavljanja kako je iznijela tokom svjedočenja na glavnom pretresu, Vijeće nije imalo razloga da posumnja u pouzdanost i istinitost njenog svjedočenja, posebno jer je ostala izričita u tvrdnjama da su se prilikom pretresa njezinog stana vojnici međusobno oslovljavali, kao i da su se predstavili. Dakle, kod takvog stanja stvari, iako je Tužilaštvo propustilo da preduzme istražnu radnju prepoznavanja osoba, Vijeće nalazi da su svjedoci "A", "E" i "F" pravilno identificirale optuženog Tinjaka kao vojnika HVO koji ih je dana 15.08.1993. godine protivzakonito lišio slobode i izveo iz stana, te da upravo određene različitosti i odstupanja u njihovim iskazima idu u prilog zaključku o istinitosti i vjerodostojnosti ovih iskaza. Također, Vijeće je imalo u vidu i da brojni drugi svjedoci oštećeni povodom inkriminiranih događaja kada su oni protivpravno lišavani slobode i zatvarani u logor Vojno isto tako optuženog Tinjaka identificiraju kao pripadnika HVO koji je u tome učestvovao.

428. Kada se svi navedeni iskazi cijene u međusobnoj vezi, Vijeće van svake razumne sumnje zaključuje da je optuženi Tinjak, postupajući sa direktnim umišljajem, zajedno sa drugim pripadnicima HVO, učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode civila bošnjačke nacionalnosti iz ulice Avenija i drugih ulica u dijelu grada Mostara koji se tada nalazio pod kontrolom HVO, dana 15.08.1993. godine, nakon čega su ti civili pripremljenim vozilima odveženi i zatvoreni u logor Vojno, na koji način je ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, zbog čega ga je Vijeće i oglasilo krivim.

429. Konačno, Vijeće je i činjenično uredilo ovu tačku osuđujućeg dijela izreke presude, tako što je činjenični opis prilagodilo izvedenim dokazima i na osnovu toga

utvrđenog činjeničnog stanja. Pa je tako izostavilo da je optuženi Tinjak zajedno sa, između ostalih, „Božić Brankom (preminuo)“ protupravno uhapsio-lišio slobode bošnjačke civile, obzirom da iz iskaza oštećenih ne proizilazi da je pripadnik HVO imena i prezimena Branko Božić učestvovao u inkriminisanom događaju dana 15.08.1993. godine. Također, kao što je već prethodno analizirano i zaključeno, Vijeće nije moglo utvrditi da je optuženi Tinjak učestvovao u odvoženju i zatvaranju civila u logor Vojno, pa je korigovalo navod „pa ih pripremljenim kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, a među njima: Basarić Almiru rođenu Dževlan, Bešo Almasu rođenu Dževlan, Macić Mustafu (preminuo), Macić Sadetu (preminula), Merzić Mirana, Isić Lamiju rođenu Tipura, Tipura Amara, i zaštićene svjedoke „F“, „E“, „A“ i dr.“ tako da glasi „među kojima su bili Almira Basarić rođena Dževlan, Almasa Bešo rođena Dževlan, Mustafa Macić (preminuo), Sadeta Macić (preminula), Miran Merzić, Lamija Isić rođena Tipura, Amar Tipura, te svjedoci „F“, „E“ i „A“, nakon čega su pripremljenim vozilima odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“, opština Mostar“. Nadalje, Vijeće je izvršilo korekcije u pogledu navoda „u ulici XVI, Rudarskoj i Aveniji“ tako da bude „u ulici Avenija i druge“, obzirom da to proizilazi iz iskaza oštećenih. Obzirom na kvalifikaciju krivičnog djela za koje je optuženi Tinjak oglašen krivim i zaključke ovog vijeća u pogledu koncepcije udruženog zločinačkog poduhvata, kao i potrebu lišavanja činjeničnog opisa pojedinačnih inkriminacija svega onoga što je nepotrebno i suvišno, Vijeće je izostavilo navod „gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehygijskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, usljed čega su im nanijete teške psihičke, fizičke i emocionalne povrede.“

(vi) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 17. augusta ili oko tog datuma 1993. godine- tačka 3. b) izreke presude

430. Tačkom 4. optužnice optuženim Tinjaku i Sušcu na teret se stavlja da su zajedno sa Ivanom Kolobarom i Amelom Hadžiosmanovićem dana 17. augusta ili oko tog datuma 1993. godine, u stanovima i kućama u Centru 2. u ulici Moše Pijade, Ante Starčevića i Aveniji, u Mostaru, protupravno uhapsili-lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, pa ih pripremljenim kamionom-kombijem odvezli i zatvorili u Logor Vojno, a među njima: Mersiju Omanović, Amnu Šukalić, Ramizu Zerdelić, (preminula), Editu Bubalo rođenu Pehilj, Minu Ćurić, Begu Vejzovića, Ermina Vejzović, Nerkeza Ćurića, Salku Smajilovića, Selmu Pervan rođenu Smajlović, Dijanu Rujović, (preminula), Hibu Hubana, Tea Brkića, Arifa

Omanovića (preminuo), Humiju Omanović (preminula) i svjedoke „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“.

431. Iz razloga koje će biti dati u obrazloženju oslobađajućeg dijela ove presude u odnosu na optuženog Sušca za kojeg Vijeće na osnovu izvedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi krivicu, u ovom dijelu Vijeće će se baviti samo radnjama optuženog Tinjaka za koje je utvrdilo da predstavljaju inkriminisane radnje u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i za koje je oglašen krivim.

432. Na okolnosti ove tačke optužnice tokom glavnog pretresa ispitani su svjedoci „S“, „R“, „V“, „B“ i Salko Smajilović, te je pročitan iskaz svjedoka Nerkeza Ćurića.

433. Pa tako, svjedoci „R“, „V“ i „B“ saglasno opisuju kako su bojovnici HVO dana 17.08.1993. godine došli po njih u stan, dok svjedoci „S“ i Salko Smajilović svjedoče da se to desilo nekad u augustu 1993. godine.

434. Svjedok „V“ opisuje kako je u inkriminisano vrijeme živjela u zapadnom dijelu Mostara sa svjedocima „R“, „S“ i „T“, dok svjedok „B“ navodi kako je tada živjela na Aveniji, Zvezdara, desna strana grada Mostara, gdje ostaje sve do 17.08.1993. godine.

435. Na okolnost identiteta pripadnika HVO koji su ih kritične prilike protivpravno lišili slobode i odveli iz stana, svjedok „S“ opisuje kako je to bio Kolobara, kojeg poznaje od ranije, te još jedan vojnik kojem ne zna ime, u šarenim uniformama, što vojska nosi, vjerovatno HVO, te naoružani. Nakon prezentacije izjave iz istrage od strane Tužilaštva, u kojoj se navodi da su je uhapsili Nedžad Tinjak zvani Žuti, Ivica Kolobara i još jedan nepoznati vojnik, svjedok „S“ tokom svjedočenja na glavnom pretresu potvrđuje da je tačno to što je prethodno kazivala. Također, u odnosu na Nedžada Tinjaka, svjedok „S“ izjavljuje da su ga prozivali kada su u kamion ulazili, a čak je i njezinoj kćerci donio igračku, jer je rekao da je ona žuta kao i on. Prema riječima svjedoka „S“ znala je samo njegovo prezime Tinjak, a oslovljali su ga „Žuti“, kako je on i sam izjavio kad je njezinoj kćerci ostavljao igračku.

436. Svjedok „R“ izjavljuje da su po njega došli Tinjak zvani Žuti, kojeg nije znao, već je čuo o njemu po priči kad su počeli da ih vode, te Ivek Kolobara, čije je roditelje poznavao. Opisuje kako su obojica bili u HVO uniformama, Tinjak je bio plav, a Ivek je imao malo dužu kosu. Saglasno iskazima svjedoka „S“ i „R“, svjedok

„V“ opisuje kako su po njih došla tri vojnika, jedan od vojnika je bio visok, žut, da bi kasnije čula kroz priče da su se ti vojnici zvali Tinjak i Kolobara. Također, svjedoči da je Tinjak bio žut, visok, a ostao joj je u pamćenju jer je njezinoj sestri dozvolio da ponese lutku.

437. Da je optuženi Tinjak učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode civila kritične prilike, proizilazi i iz iskaza svjedoka „B“ koja svjedoči da su se trojica vojnika prilikom ulaska u stan predstavila i da je među njima bio i optuženi Tinjak. Vezano za njegovu identifikaciju, svjedok „B“ izjavljuje da je možda pogriješila kad je ranije izjavila da su Nedžada Tinjaka zvali „Žuti, te da se radi o licu koji je bio smeđ.

438. Svjedoci „S“, „V“, „B“ i Salko Smajilović gotovo saglasno opisuju kako su im pripadnici HVO što su došli po njih naredili da se spakuju i da krenu s njima, bez ikakvog pisanog naloga, dok svjedok „R“ izjavljuje da im je rečeno da idu na razmjenu.

439. Nadalje, svjedoci „R“, „V“, „B“ i Salko Smajilović saglasno opisuju kako su kamionom odvezeni i zatvoreni u logor Vojno, i to preko Đubrana gdje su sačekali noć, pa su tek onda prebačeni u Vojno.

440. Da su kritične prilike iz svojih stanova koji su se nalazili u zapadnom dijelu Mostara izvedena lica među kojima su bili Mina Ćurić, Nerkez Ćurić, Bego Vejzović, Ermina Vejzović, Salko Smajilović, Selma Pervan rođena Smajilović, te svjedoci „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“ proizilazi iz iskaza svjedoka „S“, „R“, „V“, „B“, te Salke Smajilovića.

441. Na okolnost identiteta pripadnika HVO koji su ih odvezli u Vojno, većina svjedoka oštećenih ili nisu uopšte pitani ili su se negativno odredili da su to bili vojnici koji su ih izveli iz stana, kao što je svjedok „B“ ili svjedok „V“ koja svjedoči da ta lica što su je odvela iz stana na putu prema Vojnom nije vidjela, odnosno svjedok „R“ koji navodi da ga je zadnji put video kada su uvedeni u dajc (kamion). Slijedom toga, Vijeće je izvršilo potrebne korekcije u činjeničnom opisu, obzirom da je na osnovu izvedenih dokaza utvrdilo da optuženi Tinjak jeste bio jedan od pripadnika HVO koji su dana 17.08.1993. godine ili oko tog datuma protivpravno lišavali slobode civile bošnjačke nacionalnosti koji su živjeli u zapadnom dijelu Mostara i izvodili iz njihovih stanova, ali ne i da je optuženi učestvovao u njihovom odvoženju i zatvaranju u logoru Vojno.

442. Odbrana optuženog Tinjaka je problematizirala identifikaciju optuženog Tinjaka kao lica koje je učestvovalo u radnjama lišenja slobode od strane oštećenih. Iako je tačno da svjedoci "R", "S" i "B" lice koje identificiraju kao Nedžada Tinjaka ili samo Tinjaka nisu poznavali od ranije, odbrana optuženog ipak previđa nekoliko okolnosti na osnovu kojih je Vijeće pouzdano i sa sigurnošću moglo utvrditi da se radi o optuženom Tinjaku. Naime, svjedok "S" svjedoči da je čula kako Tinjaka prozivaju kada su ulazili u kamion, a posebno da ga je upamtila po tome što je njezinoj kćerci donio igračku uz komentar "da je ona žuta kao i on". Navode ove svjedokinje potvrđuje i svjedok "V" koja opisuje da joj je Tinjak ostao u pamćenju jer je dozvolio njezinoj sestri da ponese lutku, te daje opis tog lica kao žutog ili plavog, visokog, a što predstavlja opis koji iznosi veći broj svjedoka prilikom opisivanja lica kojeg identificiraju kao Nedžada Tinjaka. Pored toga, svjedoci "S" i "R" za lice Tinjak direktno vezuju nadimak Žuti, a što je nadimak po kojem optuženog identificiraju brojni svjedoci, a što nije osporavao ni sam optuženi Tinjak, obzirom da mu se isti navodi u ličnim podacima u spisu ovog predmeta. Potvrda ovog nadimka evidentna je u opisivanju situacije sa igračkom koja je kritične prilike data kćerci svjedoka "S". Dakle, kada se analiziraju iskazi ovih svjedoka, kako pojedinačno, tako i u međusobnoj vezi, jasno proizilazi da su oštećeni bili u mogućnosti i da su pravilno identificirali da je kritične prilike jedan od bojovnika HVO koji ih je protivpravno lišio slobode, nakon čega su odvezeni i zatvoreni u logor Vojno, bio upravo optuženi Nedžad Tinjak zvani Žuti. Na ove okolnosti nije cijenjen iskaz svjedoka "B" obzirom da na jedan relativno konfuzan i nedosljedan način svjedoči na okolnost identifikacije optuženog Tinjaka, te čiji izneseni navodi, posebno tokom svjedočenja na glavnom pretresu (da se radi o licu smeđe boje kose ili da je možda pogriješila za nadimak "Žuti") ne nalaze nikakvu potvrdu u drugim izvedenim dokazima na ovu okolnost.

443. Slijedom navedenog, Vijeće je na osnovu navedenih dokaza, van razumne sumnje, utvrdilo da je optuženi Nedžad Tinjak postupajući kao saizvršilac sa direktnim umišljajem, zajedno sa drugim pripadnicima HVO učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode civila u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva dana 17.08.1993. godine ili oko tog datuma, iz stambenih objekata u zapadnom dijelu Mostara, nakon čega su ti civili odvezeni i zatvoreni u logor Vojno, zbog čega je i oglašen krivim.

444. Vijeće je i u ovom dijelu vršilo korekcije, odnosno preciziranje činjeničnog

opisa i usklađivanje sa iskazima svjedoka, pa je navod „u stanovima i kućama u Centru 2. u ulici Moše Pijade, Ante Starčevića i Aveniji, bošnjačke civile, žene, djecu i starce pa ih pripremljenim kamionom – kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“ opština Mostar, a među njima: Omanović Mersiju, Šukalić Amnu, Zerdelić Ramizu, (preminula), Bubalo Editu rođenu Pehilj, Ćurić Minu, Vejzović Begu, Vejzović Ermina, Ćurić Nerkeza, Smajilović Salku, Pervan Selmu rođenu Smajlović, Rujović Dijanu, (preminula) , Hubana Hibu, Brkić Tea, Omanović Arifa (preminuo) Omanović Humiju (preminula) i zaštićene svjedoke „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehigijenskim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani maltretiranju, mučenju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, usljed čega su im nanijete teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede, a neki od njih su usljed zadobijenih fizičkih povreda i preminuli u logoru „Vojno“, izmijenilo tako da glasi „u stambenim objektima u zapadnom dijelu Mostara, bošnjačke civile, žene, djecu i starce, među kojima su bili Mina Ćurić, Nerkez Ćurić, Bego Vejzović, Ermina Vejzović, Salko Smajilović, Selma Pervan rođena Smajilović, te svjedoci „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“, nakon čega su pripremljenim vozilom odvezeni i zatvoreni u logor „Vojno“ opština Mostar“, imajući u vidu da je na taj način činjenični opis preciziran i lišen suvišnih detalja koji ne čine bitne elemente djela za koje je optuženi oglašen krivim, a koji nisu potvrđeni iskazima svjedoka. Također, što se tiče imena i prezimena civila protivpravno lišenih slobode Vijeće se rukovodilo iskazima svjedoka, odnosno izvedenim dokazima, obzirom da i pored toga što je izjava Dijane Rujović uložena u sudski spis, ista je uložena isključivo kao dokument, dakle bez mogućnosti da se sadržinski cijeni na ove okolnosti. Osim toga, iz činjeničnog opisa ove tačke osuđujućeg dijela presude jasno proizilazi da se određena imena i prezimena civila navode kao exempli causa među bošnjačkim civilima koja su dana 17. augusta 1993. godine ili oko tog datuma lišena slobode iz stambenih objekata u zapadnom dijelu Mostara od strane optuženog Tinjaka.

(vii) Protivzakonito lišavanje slobode civila dana 2. septembra 1993. godine- tačka

3. c) izreke presude

445. Tačkom 6. optužnice optuženim Nedžadom Tinjaku, Stanku Škobiću i Slavko Golemcu stavlja se na teret da su zajedno sa Ivanom Kolobarom i neidentifikovanim pripadnicima HVO dana 2. septembra 1993. godine u Mostaru, u ulici Rudarska, Kneza Višeslava, Aveniji i druge, protivpravno uhapsili-lišili slobode, pa

pripremljenim kamionom odvezli i zatvorili oko 50 bošnjačkih civila, žene, djece i staraca u logoru Vojno, a među njima: Šejlu Alić, Kemala Batlak, Tidžu Batlak (preminula), Sabahu Ćimić, Alisu Ćimić, Smaju Hubana, Fatu Kajtaz (preminula), Jasminka Kajtaz, Ednu Kajtaz, Moniju, staru 6 mjeseci, Miralema Vuka (preminuo), Arsiju Vuk, Denisa Vuka, Saju Ćorić, Mirhunisu Idrizović rođenu Ćorić i svjedoke „Al“, „AG“ i „W“, pa u mjestu Đubrani naredili svjedoku „Al“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protivpravno uhapšenih civila, što je „Al“ i učinio, te kada im je „Al“ predao novac i zlato Nedžad Tinjak ga udario snažno više puta nogama obuvenim u vojničke čizme i zatvorenom šakom - pesnicama u predjelu glave i tijela, uslijed čega je ovaj trpio bolove i strah.

446. Iz razloga koje će biti dati u obrazloženju oslobađajućeg dijela ove presude u odnosu na optužene Škobića i Golemca za koje Vijeće na osnovu izvedenih dokaza nije moglo van svake razumne sumnje utvrditi krivicu, u ovom dijelu Vijeće će se baviti samo radnjama optuženog Tinjaka za koje je utvrdilo da predstavljaju inkriminisane radnje u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i za koje je oglašen krivim.

447. Na okolnosti ove tačke optužnice po prijedlogu Tužilaštva ispitani su svjedoci Sabaha Ćimić, „Al“, „W“, Denis Vuk, te su pročitani iskazi svjedoka Smaje Hubana¹³⁹, Saje Ćorić i Fate Kajtaz.

448. Pa tako, svjedoci Sabaha Ćimić, „Al“, „W“, Denis Vuk saglasno opisuju kako su lišeni slobode dana 02.09.1993. godine, u popodnevnim satima. Svjedok Sabaha Ćimić navodi da je '93 godine živjela u naselju Đikovina, u Mostaru. Svjedok „Al“ opisuje da je 1993. godine živio u zapadnom dijelu Mostara, u stanu svog punca, zajedno sa puncem, suprugom, djetetom od 6 godina, ocem i punčevom majkom. To naselje gdje su oni živjeli bilo je pod kontrolom HVO, a kako svjedoči i svjedok „W“ koja je '93 živjela na Bijelom brijegu, sa mužem i dva sina, snahom i unukom, kao i

¹³⁹ Na ročištu za nastavak glavnog pretresa održanom dana 28.03.2022. godine u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročitani su zapisnik o saslušanju svjedoka Smaje Hubana (uložen u sudski spis kao dokaz T-121), iz razloga smrti ovog svjedoka, o čemu je priložen izvod iz matične knjige umrlih na ime Smail Huban (također uloženi kao T-121). Dakle, iz navedenog proizilazi da se za lice prezimena Huban navode različita imena na zapisniku i izvodu. Međutim, imajući u vidu da odbrana optuženog Tinjaka u konačnici nije prigovarala da se pročita iskaz dat na ime i prezime Smajo Huban, te da iz ličnih podataka koji se navode na zapisniku o saslušanju svjedoka i izvodu iz matične knjige umrlih (ime oca, datum rođenja, mjesto rođenja) jasno proizilazi da se radi o istom licu, Vijeće je u izreci ostavilo ime i prezime „Smajo Huban“, obzirom da se tako navodi u optužnici i da je iskaz lica pod tim imenom i prezimenom izveden kao dokaz u ovom predmetu.

svjedok Denis Vuk koji je tada živio u ulici Rudarska 21, sa ocem Miralemom i majkom Arsijom, dajinicom Fatom Kajtaz, njenim sinom Jasminkom Kajtaz, njegovom suprugom Ednom, te njihovom devetomjesečnom kćerkom Monijom. U pročitanoj iskazu svjedoka Smaje Hubana se navodi da je 02.09. odveden iz stana koji se nalazio u ulici Mire Popare.

449. Vezano za lica koja ih odvede iz stana, svjedok Sabaha Ćimić opisuje da su lica koja su došla po nju bila obučena u vojne uniforme, naoružani, te ih identifikuje kao Slavka Golemca i Tinjaka zvanog Žuti. Kako svjedoči za Tinjaka je saznala da je to on kad je došla u logor, odnosno u kamionu. Svjedok "Al" opisuje da su u stan, u večernjim satima, na vrata došli Ivica Kolobara i Nedžad Tinjak i odveli su nas sve iz stana, mene, suprugu, kćerku, oca, punca i njegovu majku. Ovi što su došli po njih bili su obučeni u uniforme. Vezano za identifikaciju tih lica, svjedok "Al" izjavljuje da ih je poznavao od ranije, sa Ivicom Kolobarom zajedno išao u školu, ista generacija, a i iz istog su mjesta, te je preko njega znao i Tinjaka. Obojica su bili plavi, a Ivek je imao bradu i brkove, visine oko 170 i nešto cm, tu su obojica bili, Ivica je godište svjedoka (tada svjedok prema vlastitoj izjavi imao 28 godina), a Tinjak je tada imao možda 21, 22 godine, odnosno 5-6 godina je mlađi od svjedoka.

450. Gotovo istovjetno kazivanju svjedoka "Al", svjedok "W" navodi da su po nju došla dvojica naoružanih vojnika, a za koje joj je Huma Omanović na Aveniji, obzirom da je Huma tu i živjela, pa ih je poznavala, rekla da se radi o Nedžadu Tinjaku i Ivici Kolobari. I svjedok Denis Vuk potvrđuje da je lišen slobode od strane HVO, da je tu bio prisutan i jedan član HOS-a, obzirom da je bio u crnoj uniformi HOS-a, dok su ostali bili u maskirnim uniformama HVO, te da su svi bili naoružani.

451. Također, iz pročitanih iskaza svjedoka Smaje Hubana, Saje Ćorić i Fate Kajtaz proizilazi da je u njihovom lišavanju slobode, između ostalih pripadnika HVO, učestvovao Nedžad Tinjak zvani Žuti.

452. Iz iskaza svjedoka Sabahe Ćimić, "W", Denisa Vuka, te pročitanoj iskaza svjedoka Smaje Hubana, proizilazi samovoljno i protivpravno lišavanje slobode civila dana 02.09.1993. godine u ulici Rudarska i drugim ulicama u zapadnom dijelu

Slijedom toga, u obrazloženju presude lice Smail Huban koji je umro dana 24.02.2000. godine, a čiji je iskaz od 27.03.1996. godine pročitao na glavnom pretresu, navodiće se kao svjedok Smajo Huban.

Mostara koje je tad bilo pod kontrolom HVO, obzirom da su im tada naoružani vojnici HVO naredili da se sprema i da krenu s njima, a pojedini oštećeni su dovedeni i u zabludu kao što je svjedok Sabaha Ćimić koja izjavljuje da joj je rečeno da se sprema jer je braća zovu na razmjenu, a što se pokazalo u potpunosti netačnim.

453. Nadalje, svjedoci Sabaha Ćimić, "AI", "W" i Denis Vuk saglasno opisuju kako su sa Avenije kamionom ili kombijem koji je bio pun civila, prema riječima svjedoka Ćimić oko 30 civila bošnjačke nacionalnosti, ako ne i više, odvezeni na Đubrane. Da su kritične prilike iz svojih stanova koji su se nalazili u ulici Rudarska i drugim ulicama u zapadnom dijelu Mostara izvedena lica među kojima su bili Kemal Batlak, Tidža Batlak (preminula), Sabaha Ćimić, Alisa Ćimić, Smajo Hubana, Fata Kajtaz (preminula), Jasminka Kajtaz, Edna Kajtaz, Monija Kajtaz, stara oko 6 mjeseci, Miralem Vuk (preminuo), Arsija Vuk, Denis Vuk, Saja Ćorić (preminula), Mirhunisa Idrizović rođena Ćorić, te svjedoci „AI“, „AG“ i „W“ proizilazi iz iskaza svjedoka Sabahe Ćimić, „AI“, „W“, „Denisa Vuka, te pročitanih iskaza svjedoka Smaje Hubana, Saje Ćorić i Fate Kajtaz. Po dolasku na Đubrane su izvedeni i nakon određenog vremena su sprovedeni dolje u Vojno, o čemu svjedoče "W" i Denis Vuk.

454. Na okolnost zlostavljanja svjedoka "AI" u mjestu Đubrani, svjedočio je neposredno oštećeni koji opisuje da su ga na Đubranima prozvali da izađe iz kamiona, te mu naredili Tinjak i Kolobara da se vrati i da uzme svo zlato, što i čini i donosi im na izdvojeno mjesto gdje su samo njih dvojica. Da je od civila kritične prilike na Đubranima traženo da predaju novac i zlato, proizilazi i iz iskaza svjedoka Sabahe Ćimić, Denisa Vuka, pročitano iskaza svjedoka Smaje Hubana, te svjedoka "W", koja opisuje da je to sve bilo uz prijetnju da će ubiti nekog momka kojeg su izveli prije i rekli mu da pokupi zlato, a kojeg im je bilo žao, tako da su dali i zlato i novac, kako ne bi ubili tog momka. Također, svjedok "W" opisuje da je taj momak što je skupljao pare i zlato od njih to predao njima, što ona nije vidjela, nakon čega se vratio i nastavili su dalje prema Đubranima.

455. Nadalje, oštećeni „AI“ opisuje da kad je predao zlato da ga je Tinjak udario nogom u međunožje i šakom u glavu, uslijed čega je osjetio bol i veliki strah, ali nije zadobio povrede. Navode svjedoka "AI" o njegovom zlostavljanju kritične prilike potkrijepljuje iskaz svjedoka "W" koja opisuje da kad se taj momak što je skupljao pare i zlato vratio da je samo plakao, te da nije primjetila povrede na njemu obzirom

da je već bila noć.

456. Na okolnosti ove tačke optužnice odbrana optuženog Tinjaka je prvenstveno problematizirala identifikaciju optuženog Tinjaka kao bojovnika HVO koji je kritične prilike učestvovao u protivzakonitom lišavanju civila iz njihovih domova u zapadnom dijelu Mostara. Vijeće nalazi potrebnim napomenuti da je ovakav zaključak izvelo prvenstveno na osnovu iskaza svjedoka koji su neposredno ispitani na glavnom pretresu, te da pročitani iskazi svjedoka kao što je iskaz Fate Kajtaž mogu služiti samo kao potkrijepljujući ili kontrolni faktor neposredno izvedenim dokazima, tako da ne smatra potrebnim ulaziti u analizu iskaza svjedoka Fate Kajtaž i na osnovu čega je navela da je u tome učestvovao Nedžad Tinjak. Iste ove parametre treba imati u vidu kad je u pitanju iskaz svjedoka Saje Ćorić, tako da Vijeće smatra bespredmetnim raspravljati o navodima odbrane o momentu kada svjedok prvi put spominje ime i prezime osobe nadimka Žuti, broju pripadnika HVO koji su joj kritične prilike ušli u stan ili navod da Tinjak više ne živi u Bosni i Hercegovini već u Austriji, što prema mišljenju odbrane ide u prilog da je u jedinici HVO postojalo još lica prezimena Tinjak, a posebno ne o navodima tog svjedoka na okolnosti koje nisu predmet ove optužnice kao što je uzimanje zlata, novca i dokumenata prilikom njenog odvođenja iz stana. Sve ovo bi eventualno moglo biti predmet rasprave i provjere vjerodostojnosti i kredibilitnosti ovog svjedoka da je isti bio u mogućnosti da se podvrgne direktnom i unakrsnom ispitivanju na glavnom pretresu, a što u konkretnom nije bio slučaj. Nadalje, u pogledu svjedoka Sabahe Ćimić i "W" Vijeće u potpunosti prihvata razloge i objašnjenja koja su iznijeli tokom svjedočenja na okolnost identifikacije optuženog kao počinioca predmetne inkriminacije, posebno kada se ima u vidu da većina oštećenih nije od ranije poznavala počinioca inkriminacija prema njima, pa tako i optuženog Tinjaka i da su njihov identitet utvrđivali na osnovu kazivanja drugih koji su s njima bili zatvoreni u logoru Vojno i gdje su zasigurno, obzirom na dužinu svog zatočeništva, bili u mogućnosti da dođu do takvih saznanja. Navod svjedoka Sabahe Ćimić da je Tinjaka vidjela u Vojnom jer je stanovao prekoputa, Vijeće ne smatra relevantnim u procjeni vjerodostojnosti i istinitosti njenog iskaza, obzirom da svjedok jasno navodi druge okolnosti koje i brojni drugi svjedoci spominju kod identifikacije Tinjaka, da je bio plav, onako mršav, mlad, jedno 25-26 godina, te da su ga zvali Žuti. Slijedom toga, Vijeće cijeni da su navedeni iskazi uvjerljivi, istiniti i dovoljno objektivni da se na osnovu istih može nesumnjivo utvrditi da je upravo optuženi Tinjak jedan od pripadnika HVO koji je kritične prilike učestvovao u opisanim

inkriminiranim radnjama. Okolnost da svjedoci nisu vršili radnju prepoznavanja u istrazi nema relevantnosti u procjeni vjerodostojnosti njihovih iskaza i potrebnog kvaliteta za utvrđivanje krivice optuženog, obzirom da je takvo što na dispoziciji tužioca prilikom sprovođenja istrage i utvrđivanja relevantnih okolnosti predmetnog krivičnog djela, a ne svjedoka.

457. Vezano za svjedoka "Al", odbrana optuženog Tinjaka pravilno primjećuje određene manje nedosljednosti u identifikaciji lica prezimena Tinjak od strane ovog oštećenog, međutim Vijeće nalazi da je svjedok jasno iznio na koji način on poznaje Tinjaka, preko njegovog školskog druga Ivica Kolobare, dajući jasan opis tog lica kao plavog, starosti oko 21-22 godine, srednje visine, sa nadimkom Žuti. Okolnost da oštećeni u svojim izjavama koje su prethodile izjavi iz 2017. godine ne navodi ime tog lica ili da ističe da mu ime nije poznato, što je u suprotnosti sa tvrdnjom oštećenog tokom svjedočenja na glavnom pretresu da je znao njegovo ime još u vrijeme odvođenja iz stana, prema ocjeni Vijeća ne može dovesti u sumnju vjerodostojnost njegovog iskaza. Ovo iz razloga što je oštećeni iznio sasvim prihvatljivo i razložno objašnjenje o tome kako poznaje optuženog Tinjaka, dajući pritom opis tog lica kao i brojni drugi svjedoci u ovom predmetu. Također, u odnosu na navod odbrane da oštećeni "Al" u iskazima koji su prethodili njegovom iskazu iz 2016. godine ne spominje uopšte udaranje od strane optuženog Tinjaka prilikom predaje zlata i novca na Đubranima, Vijeće nalazi nakon pažljive i svestrane analize iskaza ovog svjedoka dat na glavnom pretresu, zajedno i sa drugim izvedenim dokazima kao i njegovim ranijim iskazima, da oštećeni "Al" nema nikakvog razloga da lažno tereti optuženog Tinjaka, te da je prihvatljivo da ovisno o predmetu svjedočenja, pitanjima koja se u datom trenutku postavljaju svjedoku, te njegovoj percepciji i fokusiranosti u tim trenucima, dođe do određenih nedosljednosti i nepodudarnosti, ali koje nisu takvog intenziteta da naruše vjerodostojnost takvog iskaza, posebno onog datog na glavnom pretresu. U prilog tome da oštećeni nema motiva da lažno inkriminiše optuženog Tinjaka ide i to da je jasno izjavio da ga je Tinjak na Đubranima udario jednom u međunožje, jednom u glavu, a što je suprotno navodima u optužnici da je to bilo "snažno više puta", kao i da nije zadobio povrede te prilike. Okolnost da drugi svjedoci ispitivani na ove okolnosti, kao što je svjedok Denis Vuk na drugačiji način opisuje događaj u kojem su se predavali novac i zlato, ne dovodi u sumnju navode neposredno oštećenog "Al" o tome, posebno kada se ima u vidu da je isti potkrijepljen iskazima svjedoka "W" i Sabahe Ćimić, suprotno navodima

odbrane da svjedoka Ćimić uopšte ne spominje da je od njih tražena predaja zlata i novca. Svjedok Ćimić je jasno na upit člana Vijeća odgovorila da je na Đubranima to od njih traženo, samo se nije mogla izjasniti u pogledu lica kome se to davalo, obzirom da je bila noć.

458. Dakle, kada se analiziraju iskazi oštećenih, te cijene kako samostalno tako i u međusobnoj vezi i u vezi sa ostalim dokazima izvedenim na ove okolnosti, Vijeće je utvrdilo da je optuženi Tinjak učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode civila iz zapadnog dijela Mostara dana 02.09.1993. godine, kao i da je tada nečovječno postupao prema oštećenom „Al“, obzirom da su iskazi ovih svjedoka u odlučujućoj mjeri podudarni, svaki svjedok je iz svoje perspektive opisao inkriminirani događaj. Slijedom toga, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da je optuženi Tinjak u inkriminirano vrijeme, zajedno sa Ivanom Kolobarom i drugim neidentifikovanim pripadnicima HVO, imao aktivno učešće u protivzakonitom lišavanju slobode i odvođenju civila iz njihovih stanova, kao i da je optuženi Tinjak fizički zlostavljao oštećenog „Al“ kritične prilike, posljedicom kojih radnji je oštećeni trpio bol i veliki strah, na koji način je optuženi Tinjak postupajući sa direktnim umišljajem, ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona, za koje je i oglašen krivim. S tim u vezi, Vijeće nije moglo utvrditi na osnovu izvedenih dokaza da je optuženi Tinjak učestvovao u odvođenju civila u logor Vojno. Naime, iz iskaza svjedoka „Al“, „W“ i Denis Vuk, proizilazi da su na Đubranima izašli iz vozila, te da su tek onda odvedeni u logor Vojno. Dakle, iz izvedenih dokaza ne proizilazi da je optuženi Tinjak učestvovao u odvođenju civila sa Đubrana u logor Vojno, obzirom da svjedoci nisu ni pitani na ovu okolnost, slijedom čega su izvršene izmjene činjeničnog opisa inkriminiranih radnji za koje je Vijeće optuženog Tinjaka oglasilo krivim.

459. Korekcije činjeničnog opisa se prije svega odnose na preciznije određivanje okolnosti pod kojima se događaj desio, identificiranih civila koji su tada protivzakonito uhapšeni, kao i preduzetih radnji od strane optuženog za koje je utvrđena njihova krivica. Pa tako, Vijeće je navod „u ulici Rudarska, Kneza Višeslava, Aveniji i dr.“ korigovalo na način da glasi „u ulici Rudarska i druge“. Navod „protivpravno uhapsili – lišili slobode, pa pripremljenim kamionom odvezli i zatvorili oko 50 bošnjačkih civila, žena, djece i staraca u zatvoru „Vojno“ opština Mostar, a među njima: Alić Šejlu, Batlak Kemala, Batlak Tidžu (preminula), Ćimić Sabahu, Ćimić Alisu, Hubana Smaju, Kajtaz Fatu (preminula) Kajtaz Jasminka,

Kajtaž Ednu, Kajtaž Moniju, staru 6 mjeseci, Vuk Miralema, (preminuo) Vuk Arsiju, Vuk Denisa, Ćorić Saju, Idrizović Mirhunisu rođenu Ćorić i zaštićene svjedoke „Al“, „AG“, „W“, pa u mjestu Đubrani naredili zaštićenom svjedoku „Al“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protivpravno uhapšenih civila, što je „Al“ i učinio pa kada im je „Al“ predao novac i zlato Tinjak Nedžad ga udario snažno više puta nogama obuvenim u vojničke čizme i zatvorenom šakom - pesnicama u predjelu glave i tijela usljed čega je ovaj trpio bolove i strah” izmijenjen je tako da bude “protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile, među kojima su bili Kemal Batlak, Tidža Batlak (preminula), Sabaha Ćimić, Alisa Ćimić, Smajo Hubana, Fata Kajtaž (preminula), Jasminka Kajtaž, Edna Kajtaž, Monija Kajtaž, stara oko 6 mjeseci, Miralem Vuk (preminuo), Arsija Vuk, Denis Vuk, Saja Ćorić (preminula), Mirhunisa Idrizović rođena Ćorić i svjedoci „Al“, „AG“, „W“ nakon čega je pripremljenim vozilima odvezeno i zatvoreno oko 30 bošnjačkih civila, žena, djece i staraca u logoru „Vojno“ opština Mostar, a među kojima su bili i prethodno imenovani, pa u mjestu Đubrani naredili svjedoku „Al“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protivpravno uhapšenih civila, što je „Al“ i učinio pa kada im je „Al“ predao novac i zlato Nedžad Tinjak ga udario –nogom i šakom u predjelu glave i tijela uslijed čega je „Al“ trpio bolove i strah.“ Također, navod „gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine, bez osnovnih životnih potreba, u nehumanim uslovima i skućenom prostoru, podvrgavani mučenju, maltretiranju, ponižavanju, psihičkom i seksualnom nasilju, u strahu za svoje živote, živote svojih porodica, a naročito svoje maoljetne djece, usljed čega su im nanijete teške psihičke, emocionalne i fizičke povrede” Vijeće je izostavilo, obzirom na pravnu kvalifikaciju djela za koje je optuženi Tinjak oglašen krivim, te potrebu jasnoće i preglednosti činjeničnog opisa.

(viii) Nečovječno postupanje prema „Al“ – tačka 3. d) izreke presude

460. Tužilaštvo tačkom 7. optužnice, opisanoj u podtačkama a) i b), optuženom Tinjaku stavlja na teret fizičko zlostavljanje zatvorenika “Al” u dva navrata u mjesecu septembru 1993. godine u garaži logora Vojno.

461. Iz razloga koji će biti izneseni u obrazloženju oslobađajućeg dijela presude, Vijeće je oslobodilo od optužbe optuženog Tinjaka da je jedne prilike u mjesecu septembru, zajedno sa Marijom Mihaljom i Draganom Šunjićem, a što je opisano u tački 7. b) optužnice, fizički zlostavljao svjedoka „Al, tako da će se u ovom dijelu fokusirati na razloge zbog kojih je utvrđena krivica optuženog Tinjaka da je neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u garaži logora Vojno, gdje je

oštećeni „Al“ bio zatvoren, oštećenog „Al“ udario snažno pištoljem u predjelu potiljka, uslijed čega je trpio bolove i strah.

462. Na okolnost inkriminacija iz ove tačke na prijedlog Tužilaštva saslušan je oštećeni „Al“, koji je pred Sudom opisao kako je u garaži u Vojnom gdje su bili zatvoreni muškarci, među kojima je bio i on, svakodnevno bilo zlostavljanje od strane Dragana i Marija, i koga je on dovodio tu od te njihove vojske, a među kojima je bio i Tinjak. Pa tako, izjavljuje da je Tinjak došao jedan dan, oni bili postrojani u garaži, naišao kraj njega, te ga kundakom pištolja udario u potiljak. Što se tiče posljedica opisanog udaranja, oštećeni „Al“ opisuje kako i danas osjeća posljedice, vjerovatno od toga, mantanje i bolove u vratnim pršljenovima, a to je bilo nekad u septembru 1993. godine. Od udarca pištoljem, kako oštećeni izjavljuje, zamantalo mu se iste sekunde, nije pao, ali mu nije bilo dobro, osjetio je mučninu i bol u vratnom pršljenu.

463. Odbrana optuženog je problematizirala vjerodostojnost iskaza ovog svjedoka, obzirom da u svojim prethodnim iskazima do 2016. godine oštećeni ne spominje lice Tinjak u kontekstu njegovog zlostavljanja, kao i da nije izvršeno prepoznavanje od strane oštećenog „Al“. Tokom unakrsnog ispitivanja, oštećeni „Al“ je dao objašnjenje u pogledu ovoga, navodeći da je rekao sve što su ga pitali prilikom davanja pojedinačnih iskaza, a koje objašnjenje ovo vijeće prihvata kao logično i razumljivo, posebno kada se cijeni da svjedok „Al“ identično drugim svjedocima opisuje sve uslove i prilike koje su vladale u logoru, te da je optuženi Tinjak učestvovao u fizičkom zlostavljanju drugih zatvorenika u logoru Vojno, kao što je tada mlđb. oštećeni „152“ o čemu će biti govora u nastavku obrazloženja ove presude. Potvrdu istinitosti i vjerodostojnosti kazivanja oštećenog „Al“ Vijeće nalazi i u navodu ovog svjedoka iznesenom prilikom unakrsnog ispitivanja odbrane optuženog Tinjaka da se vezano za udaranje pištoljem, to u Vojnom desilo samo jednom i da je to uradio Nedžad Tinjak.

464. Dakle, Vijeće je pažljivo cijeno iskaz ovog svjedoka, te istom u cijelosti poklonilo vjeru, cijeneći da je isti dao objektivno, iskreno i nepristrasno, vjerodostojno opisujući događaj koji se odvio kritične prilike. Iako je optuženi počinio radnje koje su kod svjedoka prouzrokovale velike patnje i strah, svjedok je prilikom davanja svog iskaza istakao za udaranje pištoljem, da se to u Vojnom desilo samo jednom, iz čega proizilazi da oštećeni nema motiva da bilo koga, uključujući i optuženog lažno

inkriminiše.

465. Iz iskaza samog svjedoka, nesumnjivo je da je oštećeni uslijed ovih radnji optuženog trpio veliku fizičku i psihičku bol, posebno u situaciji kada se oštećeni nalazi zatvoren u logoru gdje su kako on, tako i drugi zatvorenici gotovo svakodnevno bili zlostavljani od strane raznih pripadnika HVO.

466. Cijeneći da je iskaz svjedoka oštećenog „Al“ vjerodostojan, Vijeće je istom u cijelosti poklonilo vjeru, te utvrdilo van razumne sumnje da je optuženi Tinjak, postupajući sa direktnim umišljajem, u septembru 1993. godine u garaži u Vojnom, prolazeći kraj zatvorenika „Al“, istog udario kundakom pištolja u potiljak, čime je ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, zbog čega ga je i oglasilo krivim. Vijeće nalazi i u ovom dijelu bitnim naglasiti da ne postoji nikakav pravni zahtjev da iskaz jedinog svjedoka o materijalnim činjenicama, u kontekstu njegovog prihvatanja kao dokaza, mora da bude potkrijepljen. Važna je pouzdanost i vjerodostojnost koja se tom iskazu pridaje. Osim toga, Vijeće primjećuje, a saglasno stavu apelacionog vijeća ovog suda da je za utvrđivanje relevantnosti činjenica kao kriterij opredjeljujući kvalitet svjedočenja a ne puki broj dokaza, odnosno: *„da je inherentno pravo suda da utvrđuje činjenice na osnovu principa slobodne ocjene dokaza i u skladu sa dubokim ličnim uvjerenjem svakog od sudija. Radi se o široko postavljenom diskrecionom pravu koje je podložno određenom broju ograničenja. Međutim, na princip unus testis nullus testis (jedan svjedok nije dovoljan) koji zahtijeva potkrepljivanje svjedočenja jedinog svjedoka neke relevantne činjenice drugim svjedokom, više se ne poziva gotovo ni jedan moderni kontinentalni pravni sistem.“*

467. Osim toga, Vijeće podsjeća na praksu u predmetu Miodrag Marković, u kome postupajuće apelaciono vijeće zaključuje da je pretresno vijeće *„moglo osuditi optuženog na osnovu izjave oštećene“*, citirajući mišljenje apelacionog vijeća Suda BiH u predmetu Mejakić i drugi da *„dokaz koji je zakonit, autentičan i vjerodostojan može biti dovoljan da se optuženi osudi, čak i ako je riječ o iskazu samo jednog svjedoka“*¹⁴⁰. U prilog ovakvom zaključku ide i stav MKSR) gdje je pretresno vijeće

¹⁴⁰ Tužilaštvo BiH protiv Miodraga Markovića, *Drugostepena presuda od 27. IX 2011. god.*, Sud BiH, S 1 1 K 003426 10 Krž (veza X-KR-10/948), §72, citirana drugostepena presuda Suda BiH u predmetu Mejakić i drugi, paragraf 47.

primjenjujući pravilo 96. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a i MKSR-a zaključilo „*da vijeće može temeljiti svoje zaključke samo na jednom iskazu ukoliko je taj iskaz relevantan i vjerodostojan*“¹⁴¹.

(ix) Protivzakonito lišavanje slobode civila i odvođenje u logor Vojno dana 11. oktobra 1993. godine- tačka 3. e) izreke presude

468. Tačkom 14. optuženice Tužilaštvo optuženom Nedžadom Tinjaku na teret stavlja da je dana 11. oktobra 1993. godine u Mostaru, zajedno sa dvojicom NN pripadnika HVO vojske protivpravno uhapsio – lišio slobode, pa pripremljenim vozilom odvezli i zatvorili u logoru „Vojno“ bošnjačke civile Feridu Kapetanović, Plemu Drljević i svjedoke „O“ i mldb. „152“, gdje su držani zatvoreni do razmjene dana 02.12.1993. godine.

469. Na okolnosti ove tačke optuženice na glavnom pretresu ispitani su oštećeni svjedoci „O“ i „152“.

470. Pa tako, svjedok „152“ navodi da je tokom izbivanja ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini živio u Mostaru sa osobom O, do hapšenja 11.10.1993. godine. Svjedok „O“ svjedoči da je živjela u stambenom objektu, na petom spratu. Opisuje da je sa svjedokom „152“ bila kod komšinice ispod njih, oni su došli, pa su svi zajedno otišli do njenog stana, dvojica vojnika su došla, u vojnoj uniformi, oznake HVO, ne zna jesu li imali naoružanje. Nadalje, svjedok „O“ opisuje da su normalno došli, kupljenje je u tom periodu bilo, tako da su oni očekivali da dođu po njih. Ušli su u stan, rekli su im da ne smiju nigdje ići, da će doći po njih, što su i učinili sutra, prekosutra. Navode svjedoka „O“ potvrđuje i svjedok „152“ koji opisuje da je jedan od vojnika bio Tinjak, dok drugog svjedok nije poznavao. Također, svjedok „152“ izjavljuje da je Tinjak rekao svjedoku da ostane u hodniku, dok je drugi vojnik otišao sa osobom „O“ u njihov stan, te su oba ta stana pretresena, u potrazi za novcem i zlatom, nakon čega su otišli i vratili su se sutra naveče, jedno 4-5 vojnika među kojima je bio i Tinjak.

471. Na okolnosti identifikacije vojnika koji su kritične prilike došli u stan, svjedok „152“ navodi da su bili u šarenim uniformama sa bijelim opasačima, te da se radi o pripadnicima vojne policije obzirom na bijele opasače. Svjedok „152“ navodi da je Tinjaka sa nadimkom Žuti poznavao, dok ostale nije poznavao. Također, svjedoči da

¹⁴¹ Tužilac protiv Akayesu, *Presuda pretresnog vijeća od 02. IX 1998. god.*, MKSR, ICTR-96-4-T, §134. i 135.

je kasnije saznao da se Tinjak zove Nedžad, te da nije poznavao još nekog Tinjaka koji je bio u vojnoj policiji. Svjedok „O“ navodi da su ista dvojica vojnika u uniformama sa oznakama HVO koji su prethodno dolazili i rekli da nigdje ne smiju ići, u konačnici došla po njih. Također, svjedok ističe da te vojnike nije poznavala.

472. Nadalje, svjedok „152“ opisuje da su rekli da se sprema i da idu sa njima. Također, svjedok navodi da dok su išli za Vojno, prema Đubranima, da su naišli na punkt vojne policije, zaustavili su ih policajci i pitali: „Ko su vam ovi civili, imate li nalog za njih?“ Tinjak je rekao da nemaju i da je to po usmenom naređenju Marka Radića, a policajac je odgovorio: „Ako je tako, možete ići.“ Ove navode svjedoka „152“ potvrđuje i svjedok „O“, izjavljujući da Tinjaka tada nije znala, već da je kasnije saznala za njega.

473. Na okolnosti njihovog odvoženja i zatvaranja u logor Vojno, svjedok „152“ opisuje da su sišli pred zgradu, dva auta bila, zajedno sa svjedokom „O“ je sjeo u ladu bijelu, vozio je Tinjak i bio je još jedan policajac, koji je sjeo naprijed, drugo auto iza je bilo stojadin žuti, vozili su se i svjedok je vidio da idu u Vojno. Dolaze u Vojno oko 10 sati. Vojno je bilo udaljeno 2 kilometra od mjesta prebivališta ovog svjedoka. Vezano za lica koja su sa njim napustila stan, svjedok „152“ izjavljuje da je to bilo zajedno sa svjedokom „O“ i Plemom, ali Plema nije došla u Vojno, na punktu ih je napustila i on ju je tek poslije rata ponovo video. Svjedok „O“ navodi da je u autu bila i jedna nena, koja je došla u Vojno sa njom.

474. Svjedoci „O“ i „152“ saglasno potvrđuju da su u logoru Vojno bili zatvoreni sve do dana 02.12.1993. godine kada su razmijenjeni.

475. Odbrana optuženog Tinjaka je problematizirala iskaze ovih svjedoka, posebno iskaz svjedoka „152“ po pitanju identifikacije optuženog Tinjaka kao jednog od vojnika HVO koji ih je kritične prilike lišio slobode i odveo u logor Vojno gdje su bili zatvoreni do 02.12.1993. godine. Iako odbrana pravilno primjećuje da svjedok „152“ opisuje maltretiranje koje je od strane Tinjaka pretrpio prilikom prvog dolaska vojnika u njihov stan (da bi kada su drugi put došli civili „O“ i tada maloljetni „152“ bili odvedeni iz stana), a koje maltretiranje ne spominje u svom iskazu iz 1996. godine koji mu je prezentiran tokom unakrsnog ispitivanja, Vijeće takve razlike ni na koji način ne smatra relevantnim u kontekstu vjerodostojnosti njegovog iskaza, obzirom da se te radnje optuženom Tinjaku i ne stavljaju na teret predmetnom optužnicom. Naime, u

odnosu na okolnosti događaja opisanom u tački 14. optužnice za koji se terete optuženi Tinjak, protivzakonito lišavanje slobode i odvođenje u logor Vojno gdje su civili "O" i tada maloljetni "152" bili zatvoreni do 02.12.1993. godine, svjedoci oštećeni "O" i "152" daju saglasne iskaze u pogledu bitnih činjenica inkriminisanog događaja. Što se tiče identifikacije optuženog Tinjaka kao počinioca ove inkriminacije, Vijeće također nalazi da su ovi svjedoci mogli nesumnjivo identifikovati optuženog Tinjaka kao pripadnika HVO koji ih je protipravno lišilo slobode i odveo u logor Vojno. Ovo prvenstveno iz razloga zato što je svjedok "152" izričit u tvrdnji da poznaje Tinjaka zvanog Žuti od ranije, a to što je kasnije saznao njegovo ime ne dovodi u pitanje vjerodostojnost njegovog iskaza, obzirom da je već više puta istaknuto da nadimak Žuti jeste isključivo vezan za optuženog Tinjaka, odnosno po kojem nadimku su ga brojni svjedoci oštećeni i identificirali kao počinioca predmetnih inkriminacija. Također, ovakve navode svjedoka nije ni odbrana uspjela osporiti tokom unakrsnog ispitivanja. Nadalje, optuženog Tinjaka je identificirala i svjedok "O", o čemu će biti više riječi u nastavku ove presude, u dijelu koji se odnosi na silovanje svjedoka "O" od strane optuženog Tinjaka. Ovdje je dovoljno napomenuti da je svjedok "O" izričito potvrdila tokom svjedočenja na glavnom pretresu da ju je ista osoba izvela iz stana i kasnije po dolasku u Vojno odvela u sobu gdje ju je prisilila na oralni seks. Navodi svjedoka "152" da je Tinjak kritične prilike imao bijele opsače, na osnovu čega je on zaključio da je bio pripadnik vojne policije, za ovo vijeće nisu relevantni, jer svaki svjedok, posebno kod događaja koji su izrazito stresni i traumatični, a što je sigurno još izražajnije kod maloljetnih osoba, kao što je u konkretnom slučaju, različito percipira određene stvari i detalje i na osnovu toga donosi određene zaključke. Ovo potvrđuje i to da su svjedoci "O" i "152" saglasno opisali kako su ta lica bila u uniformama, u čemu je svjedok "O" bila preciznija navodeći da su imali oznake HVO. U svakom slučaju, neovisno o percepciji svjedoka u pogledu uniformi i drugih karakterističnih oznaka kritične prilike, ovi svjedoci, a posebno svjedok "152" su identificirali da je jedan od lica kritične prilike nesumnjivo bio optuženi Tinjak, bez obzira što svjedok "152" nije vršio prepoznavanje u istrazi, koju radnju preuzima tužilac, a ne svjedok.

476. Dakle, kada se analiziraju iskazi oštećenih, te cijene kako samostalno tako i u međusobnoj vezi, Vijeće je utvrdilo da je optuženi Tinjak učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode civila iz Mostara dana 11.10.1993. godine, obzirom da su iskazi ovih svjedoka u odlučujućoj mjeri podudarni, svaki svjedok je iz

svoje perspektive opisao inkriminirani događaj. Slijedom toga, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da je optuženi Tinjak u inkriminirano vrijeme, zajedno sa drugim neidentifikovanim pripadnikom HVO, učestvovao u protivzakonitom lišavanju slobode i odvođenju civila iz njihovih stanova u logor Vojno, na koji način je optuženi Tinjak kao saizvršilac postupajući sa direktnim umišljajem, ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona, za koje je i oglašen krivim.

477. Vijeće je nakon svestrane analize provedenih dokaza načinilo određene korekcije činjeničnog opisa koje se prije svega odnose na preciznije određivanje okolnosti pod kojima se događaj desio, identificiranih civila koji su tada protivzakonito uhapšeni i odvedeni u logor Vojno, kao i opisa preduzetih radnji od strane optuženog za koje je utvrđena njihova krivica. Pa tako, Vijeće je navod „zajedno sa dvojicom NN pripadnika HVO vojske“ izmijenilo tako da bude „zajedno sa NN pripadnikom HVO vojske“, obzirom da je svjedok „O“ izričita u tvrdnji da su bila dvojica vojnika. Zatim, navod „protivpravno uhapsili – lišili slobode, pa sa pripremljenim PMV odvezli i zatvorili u logoru „Vojno“ bošnjačke civile Kapetanović Feridu, Drljević Plemu, i zaštićene svjedoke „O“ i mldb. „152““ korigovan je i preciziran tako da glasi „protivpravno uhapsili – lišili slobode bošnjačke civile svjedoke „O“ i mldb. „152“, pa su ih pripremljenim vozilom odvezli u logor „Vojno“, obzirom da iz iskaza svjedoka „152“ ne proizilazi da je Plema Drljević s njima stigla u Vojno, kao i to da je izjava Feride Kapetanović¹⁴² uložena u sudski spis kao dokument, odnosno da se ista ne može sadržinski cijeniti, a iz iskaza svjedoka „O“ i „152“ nije se moglo utvrditi njeno prisustvo kritične prilike.

(x) Silovanje svjedoka “O” i “P”- tačke 3. f) i g) izreke presude

478. Tužilaštvo tačkom 15. optužnice, opisanoj u dvije podtačke, na teret stavlja optuženom Tinjaku da je dana 11.10.1993. godine u logoru Vojno naredio svjedoku “O da se skine, nakon čega ju je prisilio na oralni seks, kao i da je krajem mjeseca septembra ili početkom oktobra 1993. godine u logoru Vojno svjedoku “P” naredio da se skine i prisilio je na oralni seks.

¹⁴² TD-30.

479. Obzirom na opis i postavku inkriminiranih radnji prema svjedocima "O" i "P" u optužnici, Vijeće će radi preglednosti i razumljivosti iako se radi o različitom vremenu učinjenja djela i različitim oštećenim, analizirati izvedene dokaze i iznijeti svoje zaključke na jednom mjestu, odnosno u ovom dijelu obrazloženja presude.

480. Na okolnosti opisane u tački 15. optužnice svjedočile su neposredno oštećene, svjedoci "O" i "P".

481. Pa tako, svjedok "O" opisuje kako u oktobru 1993. godine po odvođenju iz stana i pristizanju u logor Vojno, dolaze u komandu, gdje su svjedoka "152" uveli u jednu prostoriju i ispitivali, dok se ona nalazila u hodniku. Nadalje, opisuje kako u jednom trenutku dolaze po nju, odvodi je Tinjak Nedžad u sobu, koja je u sklopu tog objekta, prizemlje, sam je odvodi u tu sobu. Ta prostorija je izgledala kao spavaća soba, kako to oštećena opisuje, te kad su ušli, naredio joj je da se skine, do pasa, što je ona i uradila. Nadalje, opisuje kako se samo tih kreveta sjeća, nije bilo struje, bili neki reflektori. Oštećena izjavljuje da se morala skinuti i da se dalje dešava da joj je "u usta izvršio", nije više ništa tražio, nakon čega je ona otišla u sobu.

482. Tokom direktnog ispitivanja oštećenoj "O" je prezentirana njena izjava iz istrage, u kojoj je tada izjavila da se osjećala nemoćno, da je morala uraditi sve što je tražio, jer se bojala za život, da legne na krevet, na leđa, nakon čega joj je stavio svoj polni organ u usta, kao i da je naredio drugom vojniku da ju odvede sobu, a što je sve oštećena "O" potvrdila da je tačno što je tada izjavila.

483. Vezano za to da li je nekom pričala o silovanju, oštećena "O" svjedoči da je Saja izašla odmah, donijela šećera i vode, tad joj nije odmah rekla, već sutradan, a rekla je i svjedokinji "I". Nadalje, oštećena "O" opisuje da su joj one tada rekle, obzirom na to kako je ona opisala, da bi to mogao biti Tinjak, Žuti, duguljastog lica, plav. Oštećena "O" izjavljuje da je to lice njoj izgledao baš visok, te da je imao 22-23 godine.

484. Oštećena "O" u unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Tinjaka navodi da u Vojnom nikog od vojnika nije poznavala, te da njezina saznanja u pogledu Tinjaka dolaze od strane drugih osoba i da to lice poslije više nije vidjela. Također svjedoči da je od njih čula da je Tinjak iz Bijelog Polja, oženjen, te da mu je brat poginuo.

485. Na ove okolnosti pročitan je iskaz svjedoka Saje Ćorić u kojem se navodi da se dobro sjeća kada su pripadnici HVO odveli svjedoka "O" iz logora i nakon izvjesnog vremena je vratili u sobu gdje su bile zatvorene i da je izgledala jako loše, bila je uplakana. Nadalje, navodi se da joj je svjedok "O" rekla da su uradili ono najgore od nje, te da joj je nakon dva-tri dana rekla da joj je to uradio Tinjak, a kako svjedok Ćorić navodi, u logoru je bio samo jedan Tinjak, i to Tinjak Nedžad. Također, u pročitanom iskazu se navodi da su sve one u logoru znale šta su oni s njima radili, nije ju htjela ni pitati, vidjela je da je silovana.

486. Vezano za silovanje svjedoka "P", neposredno oštećena "P" opisuje kako su se jedne večeri u Vojnom vrata otvorila, prozvali nju i svjedokinju „R1“, nakon čega su izvedene od strane Mirka Vračevića, a što potvrđuje i svjedok „R“ izjavljujući da je Mirko Vračević bio stražar u logoru Vojno, čuvao žene i djecu.

487. Nadalje, oštećena „P“ navodi da su dovedene do komande, tu ih je preuzeo Dražen Lovrić¹⁴³, odveo u jednu kuću gdje nije bilo osvjetljenja, nju u jednu prostoriju, a svjedokinju "R1" u drugu prostoriju. Saglasno navodima oštećene "P", svjedok "R1" opisuje da ih je pred komandom čekao Dražen Lovrić¹⁴⁴, kojeg je poznavala iz školskih dana, te Tinjak, odvedene su u jednu napuštenu kuću u kojoj nije bilo struje, razdvojili su ih, ona je otišla u jednu sobu sa Draženom Lovrićem¹⁴⁵, a svjedokinja "P" u drugu sobu sa Tinjakom. Također, svjedok "R1" opisuje kako je sjedila i pričala sa Lovrićem koji se ni u jednom trenutku nije nekorektno ponašao niti je ikada upotrijebio fizičku silu.

488. Oštećena "P" izjavljuje da je Lovrić pozvao muškarca zvanog Žuti koji je imao kačket tako da mu lice nije vidjela, bež štep jaknu i maskirne pantalone. Taj muškarac joj je rekao da se skine. Prema kazivanju oštećene „P“ molila ga je, vrištala da joj to ne radi. Udarao ju je nogama, rukama i na kraju rekao da ga mora oralno zadovoljiti što je i učinila. Kako opisuje oštećena "P", njoj je to trajalo vječnost.

489. Vezano za lice po nadimku Žuti, oštećena "P" svjedoči da ima saznanja da je to Nedžad Tinjak, saznala to od žena, ni poslije ovog ni prije ga nije viđala.

¹⁴³ Navedeno kako svjedok "P" oslovljava optuženog Lovrića.

¹⁴⁴ Navedeno kako svjedok "R1" oslovljava optuženog Lovrića.

¹⁴⁵ Navedeno kako svjedok "R1" oslovljava optuženog Lovrića.

490. Nakon ovoga, svjedoci "P" i "R1" saglasno opisuju kako su zajedno vraćene u prostorije gdje su boravile, i to prema riječima svjedoka "R1" vraćaju ih Lovrić i Tinjak koji ih opet predaju Mirku Vračeviću. Također, svjedok "R1" opisuje da je svjedok "P" tokom tog povratka izgledala užasnuto, prepadnuto, izgubljeno, šokirano, ali da nije imala priliku tad da razgovara s njom.

491. Odbrana optuženog Tinjaka je problematizirala identifikaciju optuženog Tinjaka kao lice koje je kritične prilike silovalo svjedoke "O" i "P" od strane oštećenih i da se na takvim iskazima može temeljiti osuđujuća presuda. U pogledu svjedoka "O", Vijeće nalazi da odbrana pravilno primjećuje kontradiktornosti između iskaza oštećene "O" i potkrijepljujućeg dokaza, pročitano iskaza svjedoka Saje Ćorić. Međutim, obzirom da navodi svjedoka Ćorić da je njoj oštećena "O" rekla da ju je silovao Tinjak, a što je u suprotnosti sa navodima oštećene, nisu mogli biti provjereni na glavnom pretresu, te eventualno dopunjeni ili razjašnjeni, Vijeće nalazi da takav izvedeni dokaz ne može dovesti u pitanje iskaz oštećene koja je neposredno svjedočila na glavnom pretresu. Slijedom toga, Vijeće prihvata navod oštećene "O" da je ona od drugih saznala da je to optuženi Tinjak. Također, potrebno je imati u vidu da je oštećena dala opis lica koji ju je tada silovao, tako da okolnost koju odbrana potencira, da li je bilo osvjetljenja ili ne, da li je mogla vidjeti to lice ili ne, nema relevantnosti u kontekstu mogućnosti oštećene da identificira počinioca. Osim toga, oštećena ne samo da je dala opis, lice zvano Žuti, plav, visok, oko 22-23 godine, iz Bijelog Polja, a za koji je već prethodno više puta utvrđeno na osnovu iskaza brojnih svjedoka da predstavlja opis optuženog Tinjaka u inkriminisano vrijeme, nego je i tokom istrage prepoznala optuženog kao lice koje ju je 11. ili 12.10.1993. godine lišilo slobode, dovelo u Vojno i naredilo da uđe u sobu i skine se, pa je prisililo na oralni seks. Okolnost koju odbrana navodi, da se radi o fotografiji iz 1995. godine, te da su uloženi dokazi o tome koliko se optuženi Tinjak drastično promijenio za nepune četiri godine (Karton vozača na ime Nedžad Tinjak za 1995. godinu i 1999. godinu¹⁴⁶) za Vijeće nema nikakvog utjecaja na validnost prepoznavanja optuženog od strane oštećene "O", posebno kada se ima u vidu da je uvijek subjektivna procjena svakog pojedinca o tome koliko se određena osoba i u kojoj mjeri fizički promijenila. Nadalje, navod odbrane da je oštećena prilikom davanja iskaza 2006. godine bila izričita u tvrdnji da nije maltretirana osporila je već sama

oštećena tokom svjedočenja na glavnom pretresu navodeći da je mislila da ne može od sramote pričati, pa da je kasnije ipak odlučila da će reći, što Vijeće prihvata kao apsolutno logično i očekivano rezonovanje žene koja je žrtva krivičnog djela silovanja, djela kojim se na najdirektniji i najgnusniji način napada i narušava kako fizički integritet žrtve, tako i njeno dostojanstvo i sloboda izbora i činjenja. Istinitost i vjerodostojnost iskaza svjedoka "O" potvrđuje i timsko psihijatrijsko-psihološko vještačenje u okviru kojeg nalaza se navodi da je do rata, zarobljavanja i prisiljavanja na oralni seks u logoru od strane Nedžada Tinjaka bila zdrava i tjelesno i psihički, te da sada pati od psihičkih smetnji koje se manifestiraju doživljajem straha, napetosti, neraspoloženja, te upornog ponavljanja i nametanja neprijatnih misli i sjećanja vezanih za traumatično iskustvo koje je doživjela. Također, u nalazu se navodi da osjeća "poniženje i gađenje od toga što joj je uradio". Vještaci iznose mišljenje da je uzročno-posljedično sa seksualnom torturom u zatočenju kod svjedoka "O" došlo do razvoja ...¹⁴⁷ Dakle, iz svega navedenog jasno proizilazi da je oštećena "O" seksualno zlostavljana u logoru Vojno i da je bila u mogućnosti da kritične prilike svog počinioca pravilno identificira u liku optuženog Tinjaka.

492. U odnosu na iskaze oštećene "P" i svjedoka "R1", suprotno navodima odbrane optuženog Tinjaka, Vijeće nalazi da je i oštećena "P" jednako kao i oštećena "O" pravilno identificirala svog počinioca kao optuženog Nedžada Tinjaka. Naime, oštećena "P" jasno svjedoči da je čula kako se zove muškarac "Žuti", a za kojeg je saznala da se radi o Nedžadu Tinjaku. Vijeće se neće ponovo upuštati u detaljniju razradu ovog nadimka obzirom da je već prethodno nesporno utvrđeno da isti jeste nadimak optuženog Tinjaka i vrlo distinktivan i karakterističan način na koji su brojni svjedoci oštećeni prepoznavali upravo i isključivo optuženog Tinjaka. Okolnost da oštećena "P" nije vidjela njegovo lice za ocjenu vjerodostojnosti njenog svjedočenja i identifikacije optuženog nema nikakvog utjecaja, obzirom da svjedok "R1" koja je tada bila zajedno sa oštećenom uvjerljivo i pouzdano opisuje kako je oštećena "P" otišla sa Tinjakom. Okolnost da svjedok "R1" nije od ranije poznavala Tinjaka, već da je za istog saznala prilikom hapšenja dok su vojnici između sebe razgovarali zapravo potvrđuje istinitost i vjerodostojnost njenog iskaza. Naime, mogućnost percepcije, zapažanja i pamćenja svjedoka jesu izrazito individualne i različite stvari, tako da

¹⁴⁶ Uloženo u sudski spis kao O4-2.

¹⁴⁷ Uloženo u sudski spis kao T-17.

Vijeće nema nikakvog razloga da sumnja u istinitost kazivanja svjedoka "R1" o načinu na koji je utvrdila identitet Nedžada Tinjaka, te da ga je kritične prilike mogla prepoznati iako je bio mrak u toj prostoriji. Osim toga, suprotno navodima odbrane, ova svjedokinja je opisala to lice kao visokog i plavog, a što su najčešće karakteristike kako brojni svjedoci opisuju lice koje identificiraju kao Nedžada Tinjaka. Konačno, prema ocjeni Vijeća istinitost i vjerodostojnost iskaza svjedoka "P" potvrđuje i timsko psihijatrijsko-psihološko vještačenje u okviru kojeg nalaza se navodi da joj se nameću misli i u budnom stanju, zašto joj je Nedžad Tinjak "to radio i zbog čega, osjeća se poniženom, obilježenom, osjeća gađenje od toga što joj je uradio". Vještaci su iznijeli mišljenje da je kod svjedoka "P" uzročno-posljedično sa kombiniranom torturom u zatočenju došlo do razvoja posttraumatskog stresnog poremećaja hroničnog tipa, te da je aktualno izražen ..., uz¹⁴⁸ Slijedom svega navedenog, Vijeće zaključuje van svake razumne sumnje da je oštećena "P", jednako kao i oštećena "O", seksualno zlostavljana u logoru Vojno i da je bila u mogućnosti da kritične prilike svog počinioca pravilno identificira u liku optuženog Tinjaka.

493. Dakle, kada su u pitanju iskazi oštećenih "O" i "P", Vijeće nalazi da su oštećene istinite, uvjerljivo i pouzdano opisale sve relevantne činjenice i okolnosti koje kada se sagledaju jasno upućuju na zaključak da su oštećene dovedene u stanje u kojem nisu mogle pružiti bilo kakav otpor, nakon čega su protivno svojoj volji i silovane. Naime, oštećene su prethodno bez ikakvog pravnog osnova lišene slobode i odvedene iz svojih domova, te zatvorene u logoru Vojno, gdje su bile izložene različitim i gotovo svakodnevnim torturama i zlostavljanjima, u strahu i nezvjesnosti za svoj život, a svjedok „O“ i za život svog djeteta koje je također bilo zatvoreno u Vojnom, tako da je Vijeću jasno da oštećene „O“ i „P“ prilikom izvršenja silovanja nisu bile u mogućnosti pružiti bilo kakav oblik otpora kako bi uspješno osujetila optuženog u njegovoj namjeri. Oštećena „P“ je čak i nastojala da spriječi optuženog u tome moleći ga da to ne radi i vrišteći, na što je kao odgovor dobila udaranje, nakon čega je bila prisiljena na oralni seksualni odnos.

494. Iako je za donošenje osuđujuće presude posebno kod ove vrste inkriminacije dovoljan samo iskaz oštećenog, ocijenjen kao vjerodostojan i istinit, a što je u konkretnom i slučaju, Vijeće nalazi da su navodi neposredno oštećenih, posebno

¹⁴⁸ Uloženo u sudski spis kao T-15.

oštećene „P“, potkrijepljeni drugim izvedenim dokazima, kao što je iskaz svjedoka „R1“ u odnosu na silovanje oštećene „P“. Također, Vijeće potvrđuje pravilnost ovakvih zaključaka nalazi i u činjenici da je optuženi Tinjak u izrazito kratkom vremenskom periodu, u dva navrata, na gotovo identičan način, prvo naredba da se skine, uz eventualne prijetnje i udaranja, pa prisiljavanje na oralni seksualni odnos, počinio predmetne inkriminacije, koristeći ranjivost i bespomoćnost žrtava i svoj položaj kao pripadnika HVO da počinu radnje silovanja u osnovi ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

495. Slijedom navedenog, nakon pažljive i svestrane ocjene izvedenih dokaza, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da je optuženi Tinjak postupajući sa direktnim umišljajem, svjesno i voljno, sa spoznajom o karakteru poduzetih radnji, te da je posjedovao mens rea i actus reus koji su potrebni za utvrđivanje krivične odgovornosti počinilaca seksualnog nasilja u skladu sa naprijed izloženim standardima, počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva radnjama silovanja svjedoka „O“ i „P“ opisanim u tačkama 3. f) i 3. g) osuđujućeg dijela izreke presude.

496. Konačno, Vijeće je i činjenično uredilo tačku 3. g) osuđujućeg dijela izreke presude (silovanje oštećene „P“), tako što je činjenični opis prilagodilo kazivanju svjedoka. Pa tako, navod „i naredio im da uđu u odvojene sobe“ izmijenjen je tako da glasi „gdje su razdvojene“, obzirom da to proizilazi iz iskaza svjedoka „R1“. Nadalje, navod „a kada su ove ušle, za zaštićenom svjedokinjom „P“ ušao Tinjak Nedžad“ korigovan je na način da bude „nakon čega je u prostoriju gdje se nalazila svjedokinja „P“ ušao Nedžad Tinjak“, iz razloga logičke i gramatičke smislenosti opisa inkriminisanog događaja. Zatim, imajući u vidu iskaz neposredno oštećene „P“ Vijeće je izvršilo i korekciju navoda „a kada je ova počela da vrišti i moliti ga da je ne siluje, naredio joj da skine majicu i prisilio je na oralni seks, a za to vrijeme je udarao rukama i nogama u predjelu glave i tijela“ tako da glasi „a kada je ova počela da vrišti i moliti ga da to ne radi, pritom udarajući je nogama i rukama, prisilio ju je na oralni seks“. Također, korigovan je i navod „a nakon toga joj naredio da se obuče i izađe iz sobe, pa kada je ova izašla na hodnik i zatekla Lovrić Dražana i zaštićenu svjedokinju „R1“, ovaj ih vratio do komande i predao Vračević Mirku, a ovaj ih odveo u sobu gdje su bile zatvorene“ tako da bude „nakon čega su vraćene i predate Mirku Vračeviću koji ih je odveo u sobu gdje su bile zatvorene“, obzirom na iskaze svjedoka „P“ i „R1“

na ove okolnosti. Na ovaj način Vijeće je uskladilo činjenični opis sa iskazima svjedoka, ne dirajući u objektivni i subjektivni identitet optužbe i presude, a pri tome načinjene korekcije ni na koji način ne dovode optuženog u nepovoljniji položaj. Riječ je o intervenciji u dijelu koji se odnosi na ostale okolnosti djela, dakle ne na njegove bitne elemente, pri čemu se ni na koji način ne mijenja suština inkriminacije koja je postavljena u optužnici.

(xi) Nečovječno postupanje prema tada maloljetnom svjedoku „152“- tačka 3. h) izreke presude

497. Tačkom 16. optužnice Tužilaštvo optuženom Nedžadom Tinjaku stavlja na teret da je dana 12. oktobra 1993. godine, u logoru Vojno, zajedno sa Draganom Šunjićem, Marijom Mihaljem (preminuo) i sedmoricom HVO vojnika, zlostavljao mladb. zatvorenika „152“ na način da su ga uveli u kancelariju kod Marija Mihalja, pa mu oduzeli kožnu jaknu i dokumenta, a nakon toga ga udarali sa policijskim palicama, šakama i nogama u predjelu glave i tijela od kojih udaraca je zadobio prijelom tri zuba, modrice, izgubio svijest i pao na pod, zatim mu Mario Mihalj na prste od ruku zavezao žice i sa induktorskim telefonom proizvodio struju – elektro šokove uslijed čega se ovaj tresao, pa mu davao pištolj da se ubije, a nakon toga ga Dragan Šunjić sa nožem više puta ubo u leđa, stavlja mu nož na vrat, pa ga zatvorili u podrum, uslijed čega je trpio bolove i strah.

498. U odnosu na inkriminaciju koja se na teret stavlja optuženom Tinjaku, Vijeće je prvenstveno analiziralo iskaz oštećenog „152“, te iskaz svjedoka „O“ i pročitani iskaz svjedoka Saje Ćorić.

499. Naime, svjedok „152“ koji je tada imao oko 17 i po godina¹⁴⁹ opisuje da dolaze pred taj zatvor, iz te kuće izlazi Mario Mihalj, kojeg je svjedok poznavao prije rata, rekao mu je: “Gdje si, šta ima?, on ga je gurnuo i rekao: „Vidjećeš šta ima.“ Tu je bio i Tinjak, i uvode svjedoka u prostoriju, gdje je bilo još 6-7 njemu nepoznatih vojnika. Ove navode potvrđuje i svjedok „O“ koja je zajedno sa svjedokom „152“ dovedena u logor Vojno izjavljujući da su po dolasku u Vojno najprije svjedoka “152” uveli u jednu prostoriju, ispitivali, dok je ona bila na hodniku.

500. Nadalje, oštećeni “152” navodi da su mu skinuli jaknu i oduzeli dokumenta. Svjedoči da su mu rekli da obori glavu i da stavi ruke na leđa, nakon čega je odmah

počelo udaranje nogama, šakama, palicama, to su bili policijski pendreci. Oštećeni „152“ opisuje kako nije mogao da izdrži, počeo da vrišti, govorio da ga ubiju. U nekom momentu govori Mario Mihalj da se predstavi i svjedok se predstavio. Premlaćivanje je trajalo do 3 ujutru, prema kazivanju svjedoka obzirom da je tu bio sat, pa je vidio. Opisuje da su ga udarali u predjelu glave, jedan vojnik je ležao na kauču sa desne strane i ustao je i udario oštećenog „152“ i izbio mu je tri zuba jednim udarcem noge. Zatim ga je Mario pitao da se predstavi, svjedok se predstavio i rekao kad je rođen, udarali su ga sve dok nije rekao tisuću i tad su prestali.

501. Također, svjedok „152“ navodi da je Mario, nakon premlaćivanja, uzeo dvije žice sa stola, od vojnog induktorskog telefona i stavio svjedoku na obje ruke, svezao mu je ruke, te počeo da vrti telefon, jaka je bila struja, da je svjedok uslijed toga skakao sa mjesta, to je trajalo 5-10 minuta, nakon čega je svjedok uspio sam skinuti žice. Oštećeni svjedoči da je Mihalj ponovo uzeo kliješta i stegao to, rekavši mu „ajd sad skini, ako možeš“. Prema riječima oštećenog „152“ strujom ga je mučio opet 5 do 10 minuta. Na pitanje člana Vijeća odgovara da je Tinjak bio prisutan kad mu je stavljana indukovana struja. Tada je bilo oko 7-8 vojnika.

502. U pogledu navoda svjedoka „152“ o zlostavljanju koje je pretrpio dok se nalazio u toj prostoriji gdje je odveden po dolasku u logor Vojno, iz iskaza svjedoka „O“ proizilazi da joj je svjedok „152“ pričao da su mu elektrikom palili po rukama.

503. Oštećeni „152“ svjedoči da je sve vrijeme svima govorio: „Ubijte me, ubijte me.“ Na to je Mario, koji je imao dva pištolja, izvadio jedan i repetirao ga, dao ga svjedoku u ruku i rekao: „Ubij se sam.“ Svjedok je nakon razmišljanja, bacio pištolj i rekao da ne može to sam uraditi. Mihalj je izvadio drugi pištolj i rekao: „Imaš dvije sekunde da pucaš u sebe.“ Svjedok je bacio pištolj i rekao: „Ubijte me vi, ja neću.“ Opisuje da u trenutku kad on govori da ga oni ubiju, da tada Davor Šunjić, zamjenik, uzima nož sa stola, te dolazi iza svjedoka, stavlja mu nogu na leđa, te ga dva tri puta ubada nožem u leđa i prijete da će ga zaklati, a što je trajalo 5 minuta. Nakon toga, opisuje kako ulazi stražar i govori Davoru Šunjiću: „Šta to radiš?“, te ga podiže i pita odakle on tu, nakon čega ga je sproveo u prostoriju gdje je oštećeni boravio, a to je podrum kuće.

¹⁴⁹ Navedeno utvrđeno na osnovu njegovih ličnih podataka koji se nalaze u spisu ovog predmeta.

504. Vezano za boravak oštećenog „152“ u prostoriji gdje je zlostavljan od strane više pripadnika HVO, svjedok „O“ koja je tada bila na hodniku navodi da je dugo zadržan u toj prostoriji, te da je čula kako govori „o, majko moja“, po glasu je prepoznala da je to on. Navodi da ga nije vidjela kad je izašao.

505. Navode svjedoka „152“ o zlostavljanju kritične prilike potvrđuje i pročitani iskaz svjedoka Saje Ćorić u kojem se navodi da joj je, kao i drugima više puta, pričao da ga je Nedžad Tinjak zajedno sa Draganom Šunjićem i Marijom Mihaljem, te drugim pripadnicima HVO, zlostavljao i da su ga udarali policijskim palicama, šakama i nogama u predjelu glave i tijela od kojih udaraca je zadobio prijelom zuba, da su mu na prste od ruku vezali žice i sa induktorskim telefonom proizvodili struju od čega se tresao, kao i da ga je Dragan Šunjić nožem više puta ubo u leđa i stavljao mu nož na vrat, te da su ga ostavili u podrumu bez ljebarske pomoći.

506. Vezano za posljedice, oštećeni „152“ svjedoči da je, osim uboda nožem, zadobio i druge tjelesne povrede, bio je crn, modar, nije mogao oči otvoriti tri dana, ni vodu piti, tri zuba su mu izbili. Navodi da mu je vojnik što je ležao sa desne strane na kauču izbio zube.

507. Iz nalaza i mišljenja vještaka dr. Hamze Žuje¹⁵⁰, na okolnosti težine tjelesnih povreda i mehanizma nastajanja istih kod svjedoka „152“, proizilazi da su u gornjoj vilici desno 3. i 5. zub održani, ostali zubi nedostaju. U gornjoj vilici lijevo, 5. zub održan, ostali nedostaju. U donjoj vilici desno 1, 2 i 3. zubi održani, ostali zubi nedostaju. U donjoj vilici lijevo 1, 2, 3 i 4. zubi održani, ostali zubi nedostaju. Također, konstatovan je bjeličasti ožiljak kože hrbata nosa veličine 2x1 cm, zatim bjeličasti ožiljak kože čela sa desne strane ispred čeone kvрге, vodoravno položen, u dužini od 3 cm i širine 0,3 cm, kao i bjeličasti ožiljak kože grudnog koša sa lijeve strane bočno dužine 30 cm. U zaključku vještak navodi da prelomi nosne kosti i pregrade predstavljaju običnu tešku povredu, nekvalifikovanu. Na okolnosti nedostatka zuba u gornjoj i donjoj vilici, vještak se nije mogao izjasniti o vremenu kada su zubi ekstrahirani. Kao podoban način za nastanak preloma nosne kosti i nosne pregrade, vještak navodi da je ista nanesena zamahnutom pesnicom od strane povredioца, mada se ne može isključiti da je ista nanešena i udarom noge od strane povredioца.

¹⁵⁰ Uloženo u sudski spis kao T-10.

Što se tiče bjeličastog ožiljka u predjelu kože čela vještak navodi da je nanešen prevlačenjem oštrog mehaničkog oruđa.

508. Suprotno navodima odbrane optuženog Tinjaka, Vijeće prvenstveno u iskazu oštećenog „152“ nalazi potvrdu navoda iz tačke 16. optužnice u dijelu koji se odnosi na radnje optuženog Nedžada Tinjaka, a čiju vjerodostojnost i istinitost potvrđuju iskazi svjedoka „O“ i pročitani iskaz svjedoka Saje Ćorić u relevantnim dijelovima.

509. U pogledu posljedica, Vijeće nalazi da je svjedok „152“ ponašanjem optuženog Tinjaka, nesumnjivo trpio velike kako fizičke, tako i duševne bolove. Naime, svjedok „152“ koji je tada bio maloljetan odmah po pristizanju u logor Vojno gdje je doveden bez ikakvog pravnog osnova iz svog doma, odveden je u prostoriju gdje je zlostavljan od strane većeg broja pripadnika HVO, na toliko različitih, grubih i bolnih načina, od udaranja raznim sredstvima, preko stavljanja induktorske struje do davanja pištolja da se sam ubije, te ubadanja nožem, uslijed čega je bio sav, crn, modar, danima nije mogao doći sebi, posebno kada se ima u vidu da mu nikakva liječnička pomoć nije ukazana, već je odveden u podrum i tu samo ostavljen. U prilog okolnostima težine i posljedica zlostavljanja oštećenog govori i nalaz i mišljenje vještaka, koji iako se nije mogao izjasniti o vremenu kada su oštećenom zubi ekstrahirani, potvrđuje da oštećenom „152“ nedostaju zubi i u gornjoj i u donjoj vilici.

510. Kada je u pitanju identitet optuženog Tinjaka, kao pripadnika HVO koji je kritične prilike učestvovao u zlostavljanju oštećenog „152“, Vijeće je već u dijelu ove presude koja se tiče protivzakonitog lišavanja slobode i odvođenja u logor Vojno civila „152“ i „O“ dalo razloge na osnovu kojih je zaključeno da je oštećeni „152“ nesumnjivo mogao pravilno identifikovati počinioca predmetne inkriminacije u liku optuženog Tinjaka. Mada odbrana optuženog cjelokupan iskaz oštećenog o razmjerima i posljedicama zlostavljanja kritične prilike svodi na to da je oštećeni samo izjavio da je Tinjak bio prisutan, bez da je svjedočio da ga je udario ili na bilo koji način maltretirao, Vijeće nalazi da nije bilo realno očekivati od oštećenog da se precizno izjasni u pogledu radnje svakog pojedinog vojnika HVO u toj prostoriji, obzirom da mu je, kako svjedoči, rečeno da spusti glavu, niti dovodi u pitanje zaključak Vijeća da je kritične prilike optuženi Tinjak, kao saizvršilac, učestvovao u zlostavljanju tada maloljetnog svjedoka „152“.

511. Vijeće je analizirajući iskaz oštećenog „152“ kako pojedinačno, tako i u vezi sa

iskazima drugih svjedoka, našlo da je iskaz svjedoka dat na iskren, precizan i jasan način, a kako isti ničim nije doveden u sumnju, Vijeće je iskaz oštećenog „152“ ocijenilo vjerodostojnim i u cijelosti ga prihvatilo.

512. Imajući u vidu naprijed navedeno, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da je optuženi Nedžad Tinjak, postupajući sa direktnim umišljajem, zajedno sa više vojnika HVO dana 12.10.1993. godine učestvovao u zlostavljanju tada maloljetnog oštećenog „152“, posljedicom čega je oštećeni trpio velike fizičke i duševne bolove, čime je ostvario sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ u vezi sa članom 22. istog Zakona, zbog čega ga je Vijeće i oglasilo krivim.

513. Vijeće je u konačnici i činjenično uredilo ovu tačku osuđujućeg dijela izreke presude, tako što je činjenični opis prilagodilo kazivanju oštećenog. Pa tako, Vijeće je izostavilo navod „kožnu“, kao i navod „ izgubio svijest i pao na pod“, obzirom da to ne proizilazi iz iskaza oštećenog.

F. ZAKLJUČAK

514. Na temelju svih provedenih dokaza, Vijeće se nesumnjivo uvjerilo da su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak, radnjama detaljno opisanim u osuđujućem dijelu izreke presude, ostvarili sva bitna obilježja krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, na način da su za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između HVO sa jedne strane i Armije RBiH sa druge strane, u periodu od mjeseca jula 1993. godine do sredine mjeseca oktobra 1993. godine, postupajući suprotno odredbama međunarodnog humanitarnog prava i člana 3. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine, kao pripadnici HVO, i to optuženi Jure Kordić, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade, a od 1.10.1993. do 19.4.1994. godine pripadnik logistike 2. brigade, te od 1.3.1993. do 31.12.1993. i pripadnik Kažnjeničke bojne, optuženi Dražan Lovrić, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO u svojstvu zapovjednika satnije – Ročna, te optuženi Nedžad Tinjak, kao pripadnik 1. bojne 2. brigade HVO do 30.6.1993. godine, pomoćnik zapovjednika bojne za VOS i pripadnik Kažnjeničke bojne, na području opštine Mostar, učestvovali u protivzakonitom zatvaranju civila, optuženi Jure Kordić i u nečovječnom postupanju prema civilima, te

optuženi Nedžad Tinjak i u nečovječnom postupanju prema civilima i u silovanju.

515. Optuženim Kordiću, Lovriću i Tinjaku stavljalno se na teret počinjenje krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h), u vezi sa tačkama a), e), f), g) i k), u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH, na način da su tokom oružanog sukoba između Armije Republike BiH (Armije RBiH) i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) u okviru širokog i sistematičnog napada HVO vojske i vojne policije usmjerenog protiv civilnog bošnjačkog stanovništva na teritoriji Hercegovine, konkretno na teritoriji opštine Mostar, koji je počinjen u sklopu državne ili organizacijske politike da se izvrši takav napad i znajući za takav napad i znajući da učestvuju u tom napadu, svojim radnjama počinili, poticali ili na drugi način pomagali i podržavali činjenje predmetnih krivičnih djela sa diskriminirajućom namjerom i u dogovoru sa Markom Radićem, Draganom Šunjićem, Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, Marijom Mihaljem (preminuo), Ivanom Kolobarom zvanom Ivek, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo), Brankom Božićem (preminuo) i drugima, učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu u logoru Vojno i na području opštine Mostar radi hapšenja, zatvaranja, zlostavljanja i progona bosanskih Muslimana koji su držani u logoru Vojno kroz različite oblike psihičkog, fizičkog i seksualnog nasilja, i prema tome odgovorni za predmetne zločine koji su svi bili počinjeni radi ostvarenja cilja udruženog zločinačkog poduhvata ili su svi bili kao prirodna i predvidiva posljedica izvršenja udruženog zločinačkog poduhvata.

516. Dakle, optuženi su se teretili da su krivičnopravne radnje u osnovi progona kvalificirane kao krivično djelo zločini protiv čovječnosti, počinili kao članovi udruženog zločinačkog poduhvata (UZP), zajedno sa drugim pripadnicima HVO.

517. Međutim iz razloga koji su prethodno detaljno navedeni, Vijeće predmetnu kvalifikaciju nije prihvatilo, nalazeći da Tužilaštvo izvedenim dokazima nije uspjelo dokazati van razumne sumnje da su optuženi odgovorni po osnovu UZP-a, niti ispunjenost opštih elemenata krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, i to prvenstveno u odnosu na širinu i/ili sistematičnost napada na području opštine Mostar, a niti potrebnu *mens rea* optuženih za napad u ovoj opštini čak i da je Vijeće eventualno utvrdilo postojanje širokog i/ili sistematičnog napada.

518. Obzirom na pravnu kvalifikaciju krivičnog djela koju je Vijeće utvrdilo da su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak svojim radnjama učinili i za koje su u konačnici

oglašeni krivim, Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. KZ SFRJ, Vijeće je tokom postupka ispitivalo postojanje opštih elemenata navedenog djela, te je našlo da je dokazano van svake razumne sumnje da su optuženi svojim radnjama, pojedinačno ili u svojstvu saizvršilaca, ostvarili bitna obilježja predmetnog krivičnog djela. Također, Vijeće je prije upuštanja u analizu navedenih elemenata ovog djela razmotrilo primjenu materijalnog prava, obzirom da se optuženim stavljalo na teret počinjenje inkriminiranih radnji u periodu od mjeseca jula do sredine mjeseca oktobra 1993. godine, dakle u periodu u kojem je bio na snazi KZ SFRJ, slijedom čega je Vijeće, a na osnovu člana 4. KZ BiH, predmetno krivično djelo kvalifikovalo u skladu sa KZ SFRJ, kao zakon koji je važio u vrijeme izvršenja krivičnog djela i kao zakon koji je, imajući u vidu konkretne okolnosti slučaja, blaži prema optuženim.

519. Vijeće je na temelju provedenih dokaza nesporno utvrdilo da su optuženi Jure Kordić, Dražan Lovrić i Nedžad Tinjak, radnjama opisanim u činjeničnom opisu osuđujućeg dijela izreke presude počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, i to kao izvršilac optuženi Tinjak pod tačkom 3. d), f) i g) izreke osuđujućeg dijela presude, a kao saizvršioци istog krivičnog djela, u vezi sa članom 22. KZ SFRJ, optuženi Kordić pod tačkom 1. a) i b) izreke osuđujućeg dijela presude, optuženi Lovrić pod tačkom 2. izreke osuđujućeg dijela presude, te optuženi Tinjak pod tačkama 2. i 3. a), b), c), e) i h) izreke osuđujućeg dijela presude.

520. U konkretnom slučaju, optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak, bilo da su zabranjene radnje poduzimali sami ili zajedno sa drugim pripadnicima HVO, kako je to opisano u činjeničnom sadržaju osuđujućeg dijela izreke presude, prilikom preduzimanja tih radnji postupali su sa direktnim umišljajem, odnosno bili su svjesni da će njihove radnje imati posljedice prema oštećenim, civilima bošnjačke nacionalnosti koji su odvedeni iz svojih domova i/ili bili zatvoreni u logoru Vojno na području opštine Mostar, ali su navedene radnje optuženi htjeli i iste izvršili. Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da objekat u mjestu Vojno, opština Mostar, gdje su civili prema kojima su optuženi preduzimali inkriminirane radnje dovođeni iz svojih domova i zatvarani i/ili gdje su se dešavale inkriminirane radnje prema zatvorenicima, odnosno zatvorenicama, za koje je Vijeće utvrdilo krivnju optuženih Kordića, Lovrića i Tinjaka, iako se sastojao od samo nekoliko objekata: komande, dvije kuće i jedne garaže i nije bio ograđen, odnosno po svom spoljnom izgledu nije odavao sliku logora, izuzev

što su prostorije u kojima su boravili zatočnici bile zaključane, a pred vratima bili stražari, ipak jeste bilo mjesto koje je, ako ne po formi, a ono po svom sadržaju, bez obzira kako ga ko nazivao (zatvor, konačište, privatni zatvor), bio logor, koji kao institucija nije ranije ni postojao, koji je formiran ad hoc, bez organizacione strukture tipa legalno formiranog i organizovanog zatvora, kao mjesta za pritvor odlukom suda pritvorenih osoba i osoba na izdržavanju pravosnažno izrečene kazne zatvora. Za razliku od navedenog, u objektima u Vojnom su nezakonito zatvarani i držani civili, bez ikakve odluke suda i vođenja bilo kakvog postupka za neko krivično djelo, držani u nehumanim uslovima, te fizički, psihički i seksualno zlostavljani.

521. Krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ za koje su optuženi oglašeni krivim podrazumijeva kršenje pravila međunarodnog prava, a u konkretnom slučaju Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine. S tim u vezi, KZ SFRJ ne sadrži definiciju niti pobliže određenje bilo kojeg od pojmova koji se navode u okviru člana 142. stav 1, ali je kroz sudsku praksu do sada ustanovljen niz kriterija i uslova, koji moraju biti zadovoljeni da bi se radilo o radnjama protivzakonitog odvođenja ili zatvaranja, mučenja ili nečovječnog postupanja, te silovanja. Ovo je bitno napomenuti obzirom da je Tužilaštvo teretilo optužene za krivično djelo progon u osnovi zločina protiv čovječnosti i to u vezi sa pojedinačnim inkriminacijama ubistva, zatvaranja ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava, mučenje, silovanje i druga nečovječna djela, ali bez naznake i distinkcije za koje tačno radnje optužene tereti u pojedinim tačkama, već je za iste dalo samo jednu generalnu kvalifikaciju da se radi o krivičnom djelu iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa određenim tačkama ovog člana, ovisno o kojem optuženom se radi.

522. Slijedom navedenog, Tužilaštvo je prepustilo sudu da sam ispituje i utvrđuje da li se radi o zadovoljenju standarda za mučenje ili pak za nečovječno postupanje u odnosu na pojedinu tačku optuženja u kojoj su opisane takve radnje. Ovakvo postupanje Tužilaštva ipak ga ne lišava obaveze da precizno kvalifikuje takvu radnju, obzirom na razlike između mučenja i nečovječnog postupanja koje su evidentne. Da li će se raditi o mučenju ili nečovječnom postupanju jeste faktičko pitanje, koje ovisi od svih okolnosti konkretnog slučaja i Vijeće je analizom i ocjenom svih relevantnih okolnosti, našlo da se pojedine radnje optuženih Kordića i Tinjaka za koje su oglašeni

krivim podvode pod standard nečovječnog postupanja. Također, inkriminirani događaj opisan u tački 12. optužnice koji se stavlja na teret optuženom Kordiću Naime, Tužilaštvo je kvalifikovalo i kao ubistvo iz tačke a) i mučenje iz tačke f) člana 172. KZ BiH, čime je očito previdjelo bitne činjenice, da ubistvo kao djelo sa smrtnom posljedicom konzumira sve druge radnje koje nemaju takvu posljedicu, posebno kada u konkretnom slučaju zlostavljanje oštećenih prethodi njihovom usmrćenju. Vijeće ponovo ističe da iako sud, u skladu sa članom 280. stav 2. ZKP BiH, nije vezan pravnom ocjenom djela, to ne znači da je Tužilaštvo lišeno obaveze da precizno kvalifikuje inkriminirane radnje, posebno kada se radi o radnjama koje se mogu kvalifikovati samo po jednom osnovu.

523. Kada je riječ o pojedinačnim inkriminacijama za koje su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak oglašeni krivim, Vijeće je detaljno analiziralo iskaze svjedoka, i to u prvenstveno svjedoka oštećenih prema kojima su direktno preduzimate ove radnje, a koji iskazi su u relevantnim dijelovima potkrijepljeni drugim izvedenim dokazima. Dakle, imajući u vidu sve provedene dokaze, Vijeće je nesporno utvrdilo, da su optuženi kao pripadnici HVO, sami, zajedno ili zajedno sa drugim vojnicima postupali suprotno osnovnim pravilima međunarodnog humanitarnog prava, tako što su učestvovali u protivzakonitom odvođenju i/ili zatvaranju bošnjačkih civila sa područja Mostara, optuženi Kordić i u nečovječnom postupanju prema civilima, te optuženi Tinjak i u nečovječnom postupanju prema civilima i u silovanju, a koji civili su bili zatvorenici u logoru Vojno, i to Jure Kordić radnjama opisanim u tački 1. a) i b), Dražan Lovrić radnjama opisanim u tački 2. i Nedžad Tinjak radnjama opisanim u tačkama 2. i 3. a), b), c), d), e), f), g) i h), čime su počinili krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. KZ SFRJ, u vezi sa članom 22. istog Zakona, pa ih je Vijeće, za navedeno krivično djelo, uz primjenu članova 33, 38. i 41. KZ SFRJ, osudilo na kazne zatvora i to optuženog Kordića u trajanju od 3 (tri) godine, optuženog Lovrića u trajanju od 1 (jedne) godine i optuženog Tinjaka u trajanju od 12 (dvanaest) godina.

524. S tim u vezi, Vijeće iz razloga koji su prethodno detaljno izneseni nije moglo prihvatiti tezu odbrane optuženog Tinjaka da u radnjama koje su mu se predmetnom optužnicom stavljale na teret nije mogao učestvovati, zbog toga što je u tom vremenskom periodu, od 30.06.1993. godine, pa nadalje, bio na poštadi zbog ranjavanja, te zdravstvenog stanja u kojem se nalazio, a koje mu nije omogućavalo

da obavlja vojne dužnosti, posebno kada se imaju u vidu iskazi brojnih svjedoka koji potvrđuju prisustvo i radnje optuženog Tinjaka u inkriminisano vrijeme i na inkriminisanom mjestu.

525. Također, nakon detaljne, pažljive i svestrane analize, Vijeće se uvjerilo da su svjedoci oštećeni bili u mogućnosti da pravilno identificiraju počinioce predmetnih inkriminacija, posebno optuženog Tinjaka, a iz razloga koji su prethodno izneseni i koji se na ovom mjestu neće ponavljati.

IV. OSLOBAĐAJUĆI DIO PRESUDE

526. Vijeće će u ovom dijelu presude iznijeti zaključke u odnosu na optužene Nedžada Tinjaka, Darija Sušca, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Stanka Škobića, Tomislava Aničića i Slavka Golemca za pojedinačne inkriminacije za koje su ovi optuženi oslobođeni od optužbe, iz razloga što Vijeće nije našlo dokazanim van razumne sumnje, a koji je ekskluzivni standard da bi se određeno lice moglo osuditi za radnje koje mu se optužnicom stavljaju na teret, da su optuženi svojim ponašanjem ostvarili bitna obilježja inkriminacija opisanih u izreci oslobađajućeg dijela presude, u vrijeme, na mjestu i na način, kako se to navodi u optužnici, obzirom da iskazi svjedoka oštećenih prema kojima su preduzimate krivičnopravne radnje od strane pojedinih optuženih ne potvrđuju ili ne pružaju dovoljnu osnovu za takav zaključak.

527. Kako je to već opisano u dijelu presude koja se odnosi na opšte elemente krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, Vijeće nije našlo dokazanim da su pojedinačne krivičnopravne radnje za koje su optuženi Kordić, Lovrić i Tinjak osuđeni u svojstvu izvršioca ili saizvršioca počinjene u sklopu progona protiv civilnog stanovništva bošnjačke nacionalnosti sa područja opštine Mostar, preduzimanjem različitih inkriminisanih radnji, kao i da su ovi optuženi odgovorni kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata u logoru Vojno i na području opštine Mostar. Radnje za koje su se optuženi teretili prekvalifikovane su u radnje krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva. Obzirom da Tužilaštvo nije pojedinačno kvalifikovalo inkriminacije koje su se optuženim stavljale na teret, već je iste sve skupa samo kvalifikovalo kao Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h),

u vezi sa pojedinačnim tačkama ovog člana ovisno o pojedinim radnjama koje se pojedinim optuženim stavljaju na teret, Vijeće će radnje za koje su optuženi oslobođeni kvalifikovati na način kako smatra pravilnim.

(i) Tačka II.1. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 15.08.1993. godine koje se stavljalo na teret optuženom Slavku Golemcu

528. Tačkom 2. optužnice Tužilaštvo je optuženim Tinjaku i Golemcu stavilo na teret da su dana 15. augusta 1993. godine oko 15:00 sati u Mostaru, u ulici XVI, Rudarskoj i Aveniji, zajedno sa Ivanom Kolobarom zvanom Ivek, Amelom Hadžiosmanovićem (preminuo) i Brankom Božićem (preminuo) protupravno uhapsili - lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, pa ih pripremljenim kombijem odvezli i zatvorili u logor „Vojno“, opština Mostar, a među njima: Almiru Basarić rođenu Dževlan, Almasu Bešo rođenu Dževlan, Mustafu Macića (preminuo), Sadetu Macić (preminula), Mirana Merzić, Lamiju Isić rođenu Tipura, Amara Tipura, svjedoci „F“, „E“, „A“ i druge.

529. Iz razloga koji su prethodno izneseni u obrazloženju osuđujućeg dijela presude u pogledu optuženog Tinjaka, Vijeće na ovom mjestu neće ponovo detaljno iznositi izvedene dokaze na ove okolnosti, već će se fokusirati na iskaze svjedoka koji se odnose na ulogu i radnje optuženog Slavka Golemca opisane u tački 2. optužnice.

530. Pa tako, od brojnih oštećenih koji su svjedočili na okolnosti svog lišavanja slobode dana 15.08.1993. godine, jedino svjedok „A“ navodi da je među pripadnicima HVO koji su kritične prilike došli po njih bio i Slavko Golemac. Također, oštećena „A“ navodi da nije poznavala te vojnike što su došli po nju, nije ih nikad ranije u životu sreala, već je čula kako se međusobno zovu. U unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Golemca navodi da osoba koju navodi kao Golemac nije ulazila u stan. Također, navodi da osim Iveka Kolobara ove ostale, a među kojima je znači i Slavko Golemac, u Vojnom nije vidjela nikad. Svjedok „F“ navodi istovjetno kao svjedok „A“ da je identitet tih vojnika utvrdila na osnovu njihovog međusobnog oslovljanja dok su se nalazili u stanu, te njihovog predstavljanja. Za razliku od svjedoka „A“ svjedok „F“ ne spominje Slavka Golemca, već navodi drugu osobu nadimka „Zec“ da je tad bila u toj grupi vojnika. Slično kao svjedok „A“, svjedok „F“ izjavljuje da je samo jedan od njih, i to Amel Hadžiosmanović, jednom došao u sobu dok je bila u Vojnom, dok ostale iz stana nije vidjela dok je bila u Vojnom, niti je bilo koga od njih od ranije

poznavala.

531. Dakle, u pogledu prisustva optuženog Slavka Golemca i njegovog učešća u protivzakonitom lišavanju slobode civila sa područja opštine Mostar dana 15.08.1993. godine imamo samo iskaz oštećene „A“. Ova oštećena je sama potvrdila da je identitet vojnika HVO koji su je odveli iz stana utvrđivala na osnovu njihovog međusobnog oslovljavanja kritične prilike, obzirom da ih od ranije nije poznavala. Međutim, Vijeće nije moglo prihvatiti da je oštećena „A“ mogla na ovakav način pravilno identificirati i učešće optuženog Golemca u inkriminiranim radnjama, obzirom da je sama izjavila da ta osoba koju navodi kao Slavka Golemca nije ulazila u stan, tako da ti vojnici nisu mogli biti u prilici da izgovaraju to ime i/ili prezime.

532. Vijeće je analiziralo iskaz ove oštećene u vezi sa iskazom svjedoka „F“ koja spominje osobu nadimka „Zec“ i koja je također utvrđivala identitet osoba koje su je kritične prilike lišili slobode, između ostalog, na osnovu njihovog međusobnog oslovljavanja, ali svjedok „F“ ne navodi ime i/ili prezime Slavka Golemca, niti se nadimak „Zec“ na bilo koji način, imajući u vidu izvedene dokaze, može dovesti u vezu sa optuženim Golemcem, posebno kada se ima u vidu da u činjeničnom opisu ove tačke optužnice se navodi da je među vojnicima HVO koji su kritične prilike preduzimali inkriminirane radnje prema ovim civilima bio i Branko Božić.

533. Također, svjedok „A“ izjavljuje da u vozilu koji je vozio Slavko Golemac se nije vozila, ali je čula da je on vozio.

534. Sumnja u pouzdanost iskaza svjedoka „A“ da identificira optuženog Golemca kao počinioca predmetne inkriminacije proizilazi i iz izvedenih dokaza odbrane optuženog Golemca u pogledu njegovog zdravstvenog stanja i sposobnosti da obavlja vojne dužnosti u inkriminirano vrijeme. Naime, iz iskaza svjedoka dr. Borisa Blagojevića i vještaka dr. Davorina Kozomare, proizilazi da je optuženi ranjen dana 30.06.1993. godine i da je tada zadobio eksplozivnu ranu tenara i palca desne šake, kao i da je u periodu od 15.08.1993. godine do 02.09.1993. godine fizička sposobnost Slavka Golemca bila jednaka onoj neposredno nakon ranjavanja, oštećeni nije imao mogućnost aktivnog korištenja desne šake, prije svega u smislu hvatanja, pridržavanja i nošenja tereta i predmeta. Drugim riječima, sposobnost optuženog Golemca da u inkriminirano vrijeme obavlja vojne dužnosti je bila ozbiljno dovedena u pitanje, kako to objašnjava svjedok dr. Blagojević ta povreda je bila

strašno bolna, mogao se kretati, ali s tom rukom ni za kakve vojne aktivnosti nije bio sposoban.

535. Slijedom navedenog, nakon pažljive analize iskaza svjedoka „A“ koja jedino spominje optuženog Golemca u inkriminiranim radnjama opisanim u tački 2. optužnice, te dovođenjem u vezu sa drugim izvedenim dokazima, kako optužbe tako i odbrane, Vijeće nije moglo prihvatiti da je oštećena „A“ bila u mogućnosti da pravilno identificira optuženog Golemca kao jednog od počinioca predmetne inkriminacije, tako da je Vijeće na osnovu ovakvog iskaza, a u nedostatku drugih dokaza na ove okolnosti iz kojih bi se moglo na pouzdan način utvrditi uloga optuženog Golemca u inkriminisanom događaju, primjenom principa *in dubio pro reo* optuženog Golemca oslobodilo za ovu pojedinačnu inkriminaciju.

(ii) Tačka II.2. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema oštećenim Mustafi Maciću i „AJ“ koje se stavljalo na teret optuženom Nedžadu Tinjaku

536. Tačkom 3. optužnice Tužilaštvo je optuženom Nedžadu Tinjaku stavljalo na teret da je dana dana 16. augusta 1993. godine ili oko toga datuma, oko 14:00 sati, u Mostaru, u naselju "Vojno" kod Zalihića kuća, zajedno sa Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, zatvorenike Mustafu Macića (preminuo) i "AJ" (preminuo) koji su dovedeni iz logora „Vojno“ da kopaju kanale i tranšeje fizički zlostavljali, udarali rukama, nogama obuvenim u vojničke čizme i remen kaišem u predjelu glave i tijela od kojih udaraca je "AJ" izgubio svijest i pao u kanal koji je kopao, te zadobio modrice i tekla mu krv.

537. Na okolnosti ove tačke pročitani su iskazi oštećenih Macića i „AJ“. Pa tako, U pročitanoj iskazu svjedoka Mustafe Macića iz 1996. godine¹⁵¹ se navodi da je dana 15.08.1993. godine policija HVO došla na vrata njegovog stana i naredila mu da napusti isti, nakon čega su odvezeni u Vojno. U pročitanoj iskazu svjedoka „AJ“ iz 1996. godine¹⁵² se navodi da je na Heliodromu bio do 19.08.1993. godine nakon čega je odvežen u Vojno. A sljedeći dan po dolasku u Vojno je odveden na prinudni rad kod Zalihića kuće, a što je manje više saglasno iskazu ovog svjedoka iz 2006. godine¹⁵³. Oba svjedoka navode da su na prinudni rad išla u jutarnjim satima, s tim da

¹⁵¹ Uloženo u sudski spis kao T-11.

¹⁵² Uloženo u sudski spis kao T-12.

¹⁵³ Također uloženo u sudski spis kao T-12.

svjedok „AJ“ u iskazu iz 2006. godine opisuje situaciju s Brekalom i Tinjakom vezujući je za „negdje poslije podne“.

538. Svjedok „AJ“ u iskazu iz 2006. godine navodi da je drugi dan boravka u Vojnom otišao da pravi tranšej uz magistralni put M-17, lokacija tačno kod Zalihića kuća. Svjedok Macić samo navodi da je isti dan, a što iz njegovog prethodnog kazivanja proizilazi da je to sljedeći dan po dolasku u Vojno, angažovan na fizičkim poslovima kopanja tranšeja i rovova naspram i na liniji prema pripadnicima Armije RBiH, tako da su bili uz samu liniju i predstavljali su kao nekakav živi štit pripadnicima HVO-a i HV u odnosu na Armiju RBiH. Svjedok Macić općenito navodi da je batine osim od Mihalja dobivao i od Emira Brekala i općenito govoreći da je zločine u logoru za vrijeme njegovog boravka osim Šunjića, Mihalja i Brekala, činio i izvjesni Tinjak koji je zajedno sa Brekalom maltretirao i tukao i likvidirao Muslimane u logoru. Dakle, svjedok Macić ne identifikira optuženog kao lice koje je njega maltretirao.

539. Svjedok „AJ“ u iskazu iz 2006. godine navodi da dok je kopao tranšej da dolazi Emir Brekalo, on i Tinjak, i kad je ugledao svjedoka, pitao ga je „otkud tu“, te da ga je pitao za još neke kolege poslije čega je otišao. U iskazu iz 1996. godine svjedok „AJ“ slično opisuje prethodnu situaciju, uz navođenje da je Tinjaka upoznao preko prijatelja i zatvorenika, a Brekalo Emira je i ranije znao, kao i njegovu porodicu.

540. U iskazu iz 2006. godine svjedok „AJ“ navodi: „Negdje poslije podne pojavio se on i ovaj Tinjak i odmah su prišli meni sa riječima „hajde direktore kopaj, da vidim kako direktor kopa“... oni su stajali s jedne strane jedan, sa druge strane i drugi i počeli me udarati nogama i čizmama, govoriti mi da brže kopam. Tukli su me do besvijesti. Tinjak i Emir Brekalo su ga tukli uglavnom nogama, Tinjak me po glavi udarao remen kaišom od auta, a Emir nogama. Pošto je bio već do koljena u tranšeju oni su ga udarali nogama, uglavnom prsa, leđa i glavu.” U iskazu iz 1996. godine svjedok „AJ“ navodi da dok je tokom dana kopao tranšej nalazeći se u kanalu pored njega je prolazio Brekalo sa Tinjakom i obojica su došli iznad njega i počeli ga vrijeđati, nazivati balijom, komunjarom, provocirati ga vidi kako direktor radi, a potom nastavili udarati nogama u glavu i jedan i drugi šakama, palicama, i to su činili sve dok nije izgubio svijest. Dok je još bio svjestan govorili su mu da više neće vidjeti nikog svog, da se neće vratiti kući, da će ga isjeći u komade i baciti u jezero te da će ga djeca nalaziti u ribama.

541. Svjedok „AJ“ u iskazu iz 2006. godine navodi da prije nego što je njega prebio, da je to napravio jednom iz Bijelog Polja, Mustafi Maciću. Međutim, svjedok Macić u pročitanoj iskazu ovo konkretno kod Zalihića kuće ne spominje, već općenito govori da je između ostalih njega maltretirao Brekalo, ali optuženog Tinjaka u kontekstu svog maltretiranja ne spominje.

542. Što se tiče posljedica zlostavljanja kritične prilike, u iskazu iz 2006. godine svjedok „AJ“ navodi da su ga tukli dok nije pao u nesvijest, a kad se probudio njih nije bilo tu. Imao je ozljede, ali nije smio nikome pokazati ili govoriti. Nije imao otvorenih rana, već modrice i unutrašnje rane, prema njegovim riječima “malo ti poteče krv i to je to”. Nije mu ukazana nikakva ljekarska pomoć. Naredni dan je imao bolove, ali nije smio ostati u spavaoni da leži, i bolesni i zdravi su obavezno išli na rad. U iskazu iz 1996. godine svjedok „AJ“ navodi da su ga udarali sve dok nije izgubio svijest. Kad je došao svijesti bio je u ležećem položaju, a tada kod njega nije bilo ni Brekala ni Tinjaka.

543. S obzirom da se radi o dokazima koji nisu neposredno izvedeni na glavnom pretresu, odnosno iskazima koji su pročitani na glavnom pretresu, iz razloga smrti oštećenih, Vijeće je preispitalo mogućnosti korištenja takvih iskaza i zasnivanja osuđujuće presude isključivo na osnovu takvih iskaza. U tom smislu, Vijeće cijeni da član 6. stav 3. tačka d) EKLJP sadrži dva prava: 1) pravo optuženog da mu se omogući da ispituje svjedoka optužbe i 2) pravo na saslušanje svjedoka odbrane pod istim uvjetima koji važe i za svjedoka optužbe. Međutim, Vijeće nalazi da, imajući u vidu praksu Ustavnog suda BiH i ESLJP, ova odredba nema apsolutno dejstvo, tj. prava optuženog na pozivanje i ispitivanje svjedoka nisu neograničena. U tom smislu, u praksi ESLJP dopuštena su određena ograničenja prava na pravični postupak, pa tako i prava optuženog da ispituje svjedoke optužbe. Pri tome treba poći od temeljne pretpostavke, odnosno od pravila da „svaka mjera kojom se ograničuju prava obrane mora biti apsolutno nužna“¹⁵⁴. Tako su izuzeci od konfrontacijskog prava optuženog dopušteni u slučajevima „odsutnih svjedoka“, koji su dali iskaz tokom prethodnog postupka, a nisu mogli doći na raspravu zbog objektivnih razloga za koje ne može biti odgovorna država, kao što su npr. smrt svjedoka, duševna bolest ili nemogućnost

¹⁵⁴ Presuda ESLJP *Van Mechelen i dr. protiv Holandije*, 23.04.1997. godina, § 58.

pronalaska ili nedostupnost svjedoka¹⁵⁵. Međutim, ako nije postojala adekvatna i propisana prilika da optuženi ispita svjedoka, presuda se ne može, kako se to osnovano žalbom i prigovara, isključivo ili uglavnom temeljiti na svjedočenju tog svjedoka¹⁵⁶, s obzirom da je odbrani uskraćeno pravo da neposredno ispita takve svjedoke, te je time dovedena u pitanje procesna jednakost stranaka u postupku, s obzirom da isti iskaz nije bio podložan provjeri kroz unakrsno ispitivanje.

544. Sama činjenica da je odbrani omogućeno „unakrsno ispitivanje iskaza“, odnosno postavljanje pitanja koja bi stranka koja vrši unakrsno ispitivanje, u konkretnom slučaju odbrana, postavila svjedoku, a kako bi se na navedeni način procijenila potpunost ili nepotpunost iskaza datog u istrazi, ne može izjednačiti u potpunosti taj iskaz po njegovoj dokaznoj snazi, iskazu koji bi svjedok dao neposredno na pretresu, jer bi nesumnjivo efekti ispitivanja bili uspješniji da je dokaz izveden neposredno. Iako je u konkretnom slučaju odbrani bilo omogućeno pravo da postavi pitanja koja bi inače unakrsno postavila svjedocima Mustafi Maciću i “AJ”, odnosno da komentariše njihove pročitane iskaze, kao i da izvede dokaze odbrane kojima bi se pobijali dokazi optužbe, to se ne može, u skladu sa stavom ESLJP zauzetim u predmetu *Paić protiv Hrvatske*¹⁵⁷, smatrati dovoljnim uravnotežujućim faktorom koji bi nadoknadio teškoće u koje je obrana bila dovedena, s obzirom da optuženi nije bio u mogućnosti ispitati istinitost i pouzdanost iskaza koji su dali svjedoci Macić i “AJ” putem unakrsnog ispitivanja uprkos činjenici da su to jedini dokazi izvedeni na okolnosti tačke 3. optužnice.

545. Imajući u vidu da se osuđujuća presuda ne može isključivo ili u odlučujućoj mjeri zasnivati na iskazima svjedoka koji su nedostupni, budući da je odbrani uskraćeno pravo na unakrsno ispitivanje u mjeri u kojoj bi to bilo moguće prilikom neposrednog ispitivanja, zatim da nema drugih izvedenih dokaza na ove okolnosti,

¹⁵⁵ Lonati, S., *Il diritto dell'accusato a „interrogare o fare interrogare“ le fonti di prova a carico*, G. Giappichelli Editore, Torino, 2008, str. 196.

¹⁵⁶ Vidjeti presude ESLJP: Kostovski od 20. 11.1989. godine, serija A-166; Windisch od 27.09. 1990. godine, serija A-186; Artner od 28.08.1992. godine, serija A.242-A.

¹⁵⁷ Zahtjev br. 47082/12, presuda od 29.03.2016. godine. Paragraf 51. navedene presude: „*To što je podnositelj bio u mogućnosti osporiti ili opovrgnuti izjavu E.R. na način da sam da iskaz ili da ispita jednog drugog svjedoka ne može se smatrati dovoljnim uravnotežujućim čimbenikom koji bi nadoknadio teškoće u koje je obrana bila dovedena. Podnositelj zahtjeva nije bio u mogućnosti ispitati istinitost i pouzdanost iskaza koji je dala E.R. putem unakrsnog ispitivanja unatoč činjenici da je to bio jedini dokaz protiv njega (vidi naprijed citirani predmet Al-Khawaja i Tahery, stavci 162. i 165.). Posljedično, bio je osuđen na temelju dokaza u odnosu na koje su njegova prava odbrane bila znatno ograničena.*“

kao i činjenicu da oštećeni Macić uopšte ne identifikuje optuženog Tinjaka kao lice koje je njega maltretiralo, Vijeće je optuženog Tinjaka oslobodilo od optužbe za ovu pojedinačnu inkriminaciju.

546. Konačno, Vijeće je izvršilo potrebne korekcije činjeničnog opisa imajući u vidu preuzete mjere zaštite određene svjedocima u predmetu Suda broj X-KR-05/139 protiv Marka Radića i drugih.

(iii) Tačka II.3. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 15.08.1993. godine koje se stavljalo na teret optuženom Dariju

Sušcu

547. Tačkom 4. optužnice optuženim Tinjaku i Sušcu na teret se stavlja da su zajedno sa Ivanom Kolobarom i Amelom Hadžiosmanovićem dana 17. augusta ili oko tog datuma 1993. godine, u stanovima i kućama u Centru 2. u ulici Moše Pijade, Ante Starčevića i Aveniji, u Mostaru, protivpravno uhapsili-lišili slobode bošnjačke civile, žene, djecu i starce, pa ih pripremljenim kamionom-kombijem odvezli i zatvorili u Logor Vojno, a među njima: Mersiju Omanović, Amnu Šukalić, Ramizu Zerdelić, (preminula), Editu Bubalo rođenu Pehilj, Minu Ćurić, Begu Vejzovića, Ermina Vejzović, Nerkeza Ćurića, Salku Smajilovića, Selmu Pervan rođenu Smajilović, Dijanu Rujović, (preminula), Hibu Hubana, Tea Brkića, Arifa Omanovića (preminuo), Humiju Omanović (preminula) i svjedoke „R“, „S“, „T“, „V“, i „B“.

548. Iz razloga koji su prethodno izneseni u obrazloženju osuđujućeg dijela presude u pogledu optuženog Tinjaka, Vijeće na ovom mjestu neće ponovo detaljno iznositi izvedene dokaze na ove okolnosti, već će se fokusirati na iskaze svjedoka koji se odnose na ulogu i radnje optuženog Darija Sušca opisane u tački 2. optužnice.

549. Naime, od brojnih oštećenih koji su svjedočili na okolnosti ove tačke predmetne optužnice, kao što su svjedoci „V“, „R“ i „S“, a koji su među pripadnicima HVO koji su ih kritične prilike protivpravno lišili slobode i izveli iz stana identificirali optuženog Tinjaka i Ivicu Kolobaru, jedino svjedok „B“ među bojovnicima HVO identificira i Darija Sušca. Opisuje da su se prilikom ulaska u stan ti vojnici predstavili, Dario Sušac, Nedžad Tinjak, a koja lica ona otprije nije poznavala.

550. U unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Sušca oštećena „B“ je potvrdila da je u vezi ovih događaja jedno 4-5 puta davala iskaz, možda i više. Vezano za

odvođenje iz stana, da su se oni predstavili, svjedok potvrđuje tačnost tih navoda. Nadalje, svjedoku je prezentirano da je u ranijim iskazima iz 1996. godine i 2006. godine¹⁵⁸ navodila da je među vojnicima HVO koji su joj došli stan bio Dario Stupa, kao i da tek u iskazu iz 2016. godine prvi put spominje lice imena i prezimena Dario Sušac¹⁵⁹. Oštećena "B" je prilikom izjašnjavanja na prva dva iskaza tvrdila da je to Dario Sušac, da bi prilikom izjašnjavanja na iskaz iz 2016. godine na pitanje odbrane optuženog Sušca da li joj je nešto za ime i prezime tog lica sugerisano izjavila da sada ne zna, da je možda pogriješila.

551. Oštećena "B" je jedan od rijetkih svjedoka koja je vršila prepoznavanje u istrazi, ali ne na okolnosti opisane u ovoj tački, već na okolnosti identiteta lica koja su je silovala, a što je opisano u tački 10. predmetne optužnice, tako da isto ne može poslužiti u svrhu provjere i razjašnjavanja iskaza oštećene "B" u odnosu na identitet lica koja su je kritične prilike protivpravno lišili slobode, nakon čega je odvezena i zatvorena u logor Vojno.

552. Vijeću nije sporno zasnivanje osuđujuće presude na iskazu samo jednog oštećenog, ali u tom smislu taj iskaz mora biti takve kvalitete, pouzdanosti i uvjerljivosti da ne ostavlja prostora ni za kakve drugačije zaključke. Konkretno, u odnosu na iskaz svjedoka "B" to nije slučaj. Naime, oštećena "B" jeste jedina koja svjedoči da je među vojnicima HVO koji su kritične prilike protivpravno lišavali slobode civile sa područja opštine Mostar bio i Dario Sušac, međutim tokom svjedočenja, preciznije nakon prezentacije njenih prethodnih iskaza, odstupa od takve tvrdnje, iznoseći u konačnici navod da je u pogledu Darija Sušca "možda pogriješila". Tužilaštvo ovakve navode svjedoka nije pokušalo da razjasni u okviru dodatnog ispitivanja, tako da je Vijeće moglo jedino da zaključi da je oštećena "B" negirala svoj raniji iskaz u pogledu Darija Sušca.

553. Imajući u vidu ovakav iskaz oštećene "B", iz kojeg jasno proizilazi da neposredno oštećena zapravo ne potvrđuje uopšte prisustvo i učestvovanje optuženog Darija Sušca u inkriminiranim radnjama opisanim u tački 4. optužnice, te u nedostatku drugih, konkretnih i pouzdanih dokaza, Vijeće je primjenom principa in

¹⁵⁸ Ovi iskazi su uloženi u sudski spis kao O3-1.

¹⁵⁹ Također uloženo u sudski spis kao O3-1.

dubio pro reo optuženog Darija Sušca oslobodilo od optužbe za prethodno opsane radnje.

(iv) Tačka II.4. izreke oslobađajućeg dijela presude – zlostavljanje zatvorenice „F“ koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu

554. Tačkom 5. optužnice Tužilaštvo je stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu da je dana 29. augusta 1993. godine u Mostaru, u mjestu "Vojno", opština Mostar, u vikendici, zajedno sa Damirom Brekalom koji se ranije zvao Emir, zlostavljao zatvorenicu „F“, na način da joj je Damir Brekalo naredio da pođe s njim u jednu sobu što je i učinila, pa je ispitivao o njenom suprugu koji je bio pripadnik Armije RBiH, zatim joj pokušao skinuti bluzu i udario je šakom jednom u predjelu glave – lica, a Dario Sušac joj rekao da mora raditi ono što traže od nje, opsovao joj balinsku majku i izvadio pištolj, repetirao ga i uperio u njenu glavu uslijed čega je ova od straha izgubila svijest i pala na pod, a nakon toga joj je i Damir Brekalo opsovao balinsku majku i rekao joj „sutra ću doći po tebe, daću ti kramp i kopaćeš kanal dug 5 metara, a Dario Sušac joj zaprijetio i riječima „dovešćemo ti djecu i pred tobom ih zaklati i baciti u Neretvu ako ne budeš slušala i radila što ti mi naredimo“, a nakon toga u sobu je ušao NN pripadnik HVO vojske i rekao im „što mučite ženu, vratite je u zatvor“, što su i učinili.

555. Na ove okolnosti svjedočila je neposredno oštećena „F“ koja opisuje da su dana 29.08.1993. godine došla braća Čapići i odveli je u vikendicu. Opisuje da kad je došla u vikendicu, u jednoj prostoriji je vidjela da gledaju porniće, u tome je ustao Dario Sušac, naredio joj da ode da počisti sobu koja je odmah do te prostorije. Nadalje, svjedoči da kad je ušla, vidjela je da je soba pospremljena, ušao je on za njom, naredio joj da se skine, na što ona nije pristala, psovao joj tu majku balijsku, rekao da će morati raditi šta on hoće, a ona nije htjela, te joj je strg'o majicu, nakon čega govori „evo je Damire tebi“.

556. Oštećena "F" ističe da joj je Dario Sušac strg'o majcu, a Emir Brekalo ju je udario. Također, opisuje da kad je Dario Sušac ušao za njom u sobu za koju joj je prethodno naredio da istu počisti i da kad joj je rekao da se skida, a što ona nije htjela, da joj je opsovao mater i rekao „vidjećeš da hoćeš“. Prema njenom kazivanju kad ona nije to prihvatila, udario ju je šakom i rekao Emiru Brekalu „evo je tebi“.

557. Nadalje oštećena "F" opisuje da je ušao Damir Brekalo, Emir Brekalo, koji je imao pištolj i rekao joj da mora slušati što joj naredi i da se skida. Opisuje da kad joj je Dario skinuo bluzu, da ju je opet obukla dok je došao Brekalo. Emir joj je udario

šamar, i šakom. Rekao joj je da joj je bolje bilo da je slušala i radila što od nje traže, jer će joj sutra dati krampu da kopa kanal, a ako to ne bude mogla da će joj dovesti djecu, zaklat' ih i baciti u Neretvu. To joj je Emir Brekalo rekao, a Dario Sušac se tad smijao.

558. Kako oštećena "F" svjedoči da nije prihvatila da se skida u konačnici je jednostavno od straha pala u nesvijest. Nadalje, opisuje da kad je došla sebi, da je bila mokra, pretpostavlja da su je nečim polijevali i da je vidjela da stoji neki čovjek, žut, visok, u uniformi HVO, koji govori "jeste li svjesni šta radite od žene, ženu odmah vratite u logor". Kad je došla u logor, prema njenim riječima, imala je jako teških problema sa nogama, jedva je hodala.

559. Dakle, u konkretnom slučaju, pojedinačna inkriminacija za koju je optužen Dario Sušac temeljila se na iskazu oštećene, kao jedinog neposrednog očevidca događaja. U takvoj situaciji, valjalo je iskaz oštećenog dovesti u vezu sa opisom konkretnog događaja u optužnici i provjeriti vjerodostojnost kazivanja ovog svjedoka u odnosu na ostale dokaze, kao potkrijepljujuće, ukoliko takvi dokazi postoje.

560. Tako je Vijeće zaključilo kako odlučne činjenice koje se odnose na dinamiku događaja i način preduzimanja radnji od strane optuženog prema oštećenoj nisu dokazane, jer je oštećena "F" kao jedini neposredni očevidac događaja, predmetni događaj opisala na drugačiji način od optužbe, a u njenom odlučnom dijelu. Ovo iz razloga što oštećena "F" svojim svjedočenjem nije potvrdila odlučni dio opisa iz optužnice, a koji se odnosi na dinamiku događaja i način preduzimanja radnji od strane optuženog zajedno sa Damirom Brekalom prema ovoj oštećenoj.

561. Tako oštećena u pogledu načina na koji su joj naneseni udarci i identiteta lica koji to čini na glavnom pretresu u direktnom ispitivanju svjedoči da ju je udario Emir Brekalo, da bi u unakrsnom ispitivanju izjavila da ju je Dario Sušac udario šakom, a u optužnici se navodi da ju je šakom u predjelu glave-lica udario Damir Brekalo koji se ranije zvao Emir. Ovdje je pored različitosti u svjedočenju oštećene u odnosu na navode optužnice, uočljiva i kontradiktornost u samom svjedočenju oštećene koja prvo tokom direktnog ispitivanja identificira jedno lice da ju je kritične prilike udarilo, da bi onda tokom unakrsnog ispitivanja to stavila na teret drugom licu.

562. Nadalje, oštećena drugačije opisuje dinamiku kritičnog događaja, od načina

kako je to opisano u optužnici. Oštećena svjedoči da joj je Dario Sušac naredio da ide počistiti sobu u koju je potom došao i naredio joj da se skine, a kad ona nije pristala da joj je skinuo bluzu i rekao Emiru Brekalu "evo je tebi", a optužnica opisuje da joj je Emir Brekalo naredio da pođe s njm u sobu, što je i učinila, pa ju je ispitivao o njenom suprugu koji je pripadnik Armije, nakon čega joj je pokušao skinuti bluzu i udario je šakom u predjelu glave-lica. Nadalje, oštećena "F" opisuje da je Emir Brekalo imao pištolj i da joj je rekao da mora slušati šta joj naredi, uz prijetnje da će joj dati krampu da kopa kanal i da će joj zaklati djecu i baciti u Neretvu, nakon čega pada u nesvijest, što je sve suprotno opisano u optužnici koja navodi da je Dario Sušac izvadio pištolj i repetirao ga u njenu glavu, nakon čega ona gubi svijest i onda po dolasku sebi Emir Brekalo joj prijeti da će joj dati krampu da kopa kanal, a Dario Sušac upućuje prijetnje da će joj zaklati djecu i baciti u Neretvu. Dakle, jasno proizilazi da oštećena uopšte ne spominje repetiranje pištolja i da je isti bio uperen u njenu glavu, te da upućene navode i prijetnje vezuje isključivo za Emira Brekala, kao i da su sve radnje i prijetnje bile prije nego što ona gubi svijest, Konačno, oštećena "F" svjedoči da kad je došla sebi da je vidjela kako stoji neki čovjek u uniformi HVO, a što je u optužnici opisano na način da u sobu ulazi pripadnik HVO vojske.

563. Vijeće se ne može i neće upuštati u sadržaj iskaza oštećene iz istrage, ali je evidentno da Tužilaštvo, kod ovakvih nesaglasnosti u pogledu odlučnih činjenica, nije koristilo taj iskaz, a da bi svjedoka suočio sa eventualnim kontradiktornostima ili kroz dodatno ispitivanje da je pokušalo razjasniti te kontradiktornosti i nelogičnosti. Također, Tužilaštvo ni nakon ovakvog svjedočenja oštećene, nije prilagodilo činjenični opis optužnice njenom kazivanju.

564. Istovremeno, u konkretnom slučaju Sud nije mogao prilagođavati opisani događaj iz optužnice svjedočenju oštećene, jer bi tada povrijedio njen objektivni identitet. Član 280. stav 2. ZKP-a BiH, između ostalog, propisuje da se presuda može odnositi samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj optužnici. Da je Sud prilagodio činjenični opis optužnice svjedočenju oštećene, povrijedio bi njen objektivni identitet, obzirom da bi takvim intervencijama mijenjajući odlučne dijelove optužnice, postupio na štetu optuženog.

565. Dakle, u konkretnom slučaju djelo iz optužbe, a na način kako je opisano, nije saglasno djelu koje je oštećena opisala svojim svjedočenjem, jer činjenice po sadržaju svjedočenja čine radnju bitno drugačijom od načina kako je

opisana optužnicom. Dakle, intervencijom Suda, došlo bi do izmjena koje bi ušle u suštinu krivičnog djela sadržanog u optužnici i ne bi predstavljale prilagođavanje činjeničnog opisa činjeničnom stanju na glavnom pretresu, jer takvom činjeničnom intervencijom bi bila u potpunosti izmijenjena inkriminacija koja se optuženom Sušcu stavlja na teret.

566. U situaciji kada jedini neposredni očevidac-oštećena "F", opisuje kritični događaj u odlučnom dijelu različito od onoga kako je to opisano u optužnici, kada u njenom kazivanju postoje određene nelogičnosti i kontradiktornosti i kada Vijeće nije bilo u mogućnosti provjeriti svjedočenje oštećene, jer Tužilaštvo nije izvelo druge dokaze koji bi pouzdano potkrijepili, posredno ili neposredno, iskaz oštećene, isključivo na takvom iskazu se nije mogla zasnovati osuđujuća presuda.

567. Istovremeno, prilikom ocjene iskaza oštećene, Vijeće je imalo u vidu protek vremena, kao i karakter događaja o kojem je oštećena "F" svjedočila, ali uočene kontradiktornosti i nelogičnosti, po ocjeni Vijeća, ukazuju da nedosljednosti u njenom iskazu nisu posljedicom ni protoka vremena, kao ni karaktera događaja o kojem je svjedočila.

568. Kako iskaz oštećene "F", a na kojem se temelji optužnica u pogledu pojedinačne radnje inkriminacije koja se optuženom Sušcu u tački 5. optužnice stavlja na teret, ne doseže potreban nivo kvaliteta da bi se na takvom, i to samo jednom dokazu, mogla zasnovati osuđujuća presuda, to je Vijeće primjenom principa *in dubio pro reo* oslobodilo od optužbe Darija Sušca za radnje opisane u ovoj tački optužnice, jer Tužilaštvo u tom pravcu nije ponudilo dokaze koji bi zadovoljavali standard dokazivanja „van svake razumne sumnje“.

(v) Tačka II.5. izreke oslobađajućeg dijela presude – protivpravno lišavanje slobode civila dana 02.09.1993. godine koje se stavlja na teret optuženim Stanku Škobiću i Slavku Golemcu

569. Tačkom 6. optužnice optuženim Nedžadom Tinjaku, Stanku Škobiću i Slavku Golemcu stavlja se na teret da su zajedno sa Ivanom Kolobarom i neidentifikovanim pripadnicima HVO dana 2. septembra 1993. godine u Mostaru, u ulici

Rudarska, Kneza Višeslava, Aveniji i druge, protipravno uhapsili-lišili slobode, pa pripremljenim kamionom odvezli i zatvorili oko 50 bošnjačkih civila, žene, djece i staraca u logoru Vojno, a među njima: Šejlu Alić, Kemala Batlak, Tidžu Batlak (preminula), Sabahu Ćimić, Alisu Ćimić, Smaju Hubana, Fatu Kajtaz (preminula), Jasminka Kajtaz, Ednu Kajtaz, Moniju, staru 6 mjeseci, Miralema Vuka (preminuo), Arsiju Vuk, Denisa Vuka, Saju Ćorić, Mirhunisu Idrizović rođenu Ćorić i svjedoke „Al“, „AG“ i „W“, pa u mjestu Đubrani naredili svjedoku „Al“ da uzme sav novac i zlatni nakit od ostalih protipravno uhapšenih civila, što je „Al“ i učinio, te kada im je „Al“ predao novac i zlato Nedžad Tinjak ga udario snažno više puta nogama obuvenim u vojničke čizme i zatvorenom šakom - pesnicama u predjelu glave i tijela, uslijed čega je ovaj trpio bolove i strah.

570. Iz razloga koji su prethodno izneseni u obrazloženju osuđujućeg dijela presude u pogledu optuženog Tinjaka, Vijeće na ovom mjestu neće ponovo detaljno iznositi izvedene dokaze na ove okolnosti, već će se fokusirati na iskaze svjedoka koji se odnose na ulogu i radnje optuženih Stanka Škobića i Slavka Golemca opisane u tački 6. optužnice.

571. Od ispitanih svjedoka na okolnosti ove tačke u pogledu optuženih Škobića i Golemca relevantni su iskazi svjedoka Sabahe Ćimić i „W“.

572. Pa tako, svjedok Sabaha Ćimić navodi da su došla dva momka, između ostalog Slavko Golemac, kojeg je poznala po ocu Marku, jer su radili u istoj firmi. Opisuje da je i majku Golemca znala, obzirom da je svjedok živjela tu u komšiluku, te da je Golemac imao crnu kosu. U unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Golemca svjedoči da nije od ranije poznavala Golemca, nikad sa njim nije komunicirala, nikad nije vršila prepoznavanje tog lica, ništa nije bilo specifično na toj osobi, niti ga je ikad tokom svog boravka u Vojnom vidjela. Također, na upit člana Vijeća odgovara da Golemca više nikad nije vidjela nakon što je napustila vozilo kojim je dovezena na Aveniju odakle su dalje odvezeni kamionom.

573. Što se tiče Stanka Škobića, svjedok Ćimić izjavljuje da ga nije poznavala, te da ga nije vidjela, nego da su žene govorile kad su došle tamo da ih je on vozio. Nakon prezentacije iskaza iz 1996. godine, od strane Tužilaštva, u kojem se navodi da je ona prepoznala Stanka Škobića zvanog Ćana kao lice koje je vozilo kamion i koji ih je odveo do mjesta Đubrani, tokom svjedočenja na glavnom pretresu svjedok ističe da ona Škobića zvanog Ćanu nije poznavala i da su joj žene dok je bila

u logoru rekle da je to on. Nakon prezentacije i drugog zapisnika u kojem se navodi da je prepoznala Stanka Škobića zvanog Čanu koji je vozio kamion, svjedok Ćimić se izjasnila da su dva puta voženi na Đubrane.

574. Svjedok "W" opisuje da su kritične prilike dvojica naoružanih vojnika pozvonila na vrata stana, a za koja će joj kasnije Huma Omanović reći da su to Ivica Kolobara i Nedžad Tinjak. Nadalje, tokom svjedočenja na glavnom pretresu svjedok izjavljuje da je bio i treći, ali koji prema njenim riječima nije ništa uradio, samo ih je ubacivao i nije dolazio gore u stan. Kako svjedoči Škobića nikad nije vidjela dok nije na vrata došao.

575. Dakle, analizirajući pažljivo i svestrano iskaze svjedoka Ćimić i „W“ dolazi se do zaključka da se na osnovu ovakvih iskaza ne može van razumne sumnje utvrditi učešće optuženih Škobića i Golemca u inkriminiranim radnjama opisanim u tački 6. optužnice. Naime, Vijeće nije moglo prihvatiti da je svjedok Sabaha Ćimić kritične prilike bila u mogućnosti da prepozna optuženog Golemca, obzirom da jedino što navodi jeste da ga je prepoznala po ocu sa kojim je radila u istoj firmi, a pritom samog Golemca nikad prije ni nikad poslije nije vidjela, niti je Tužilaštvo u istrazi preduzelo radnju prepoznavanja od strane ovog svjedoka. Također, Vijeće je imalo u vidu da svjedok Ćimić navodi da ništa specifično na njemu tada nije primjetila, a u pitanju je period kada je prema izvedenim dokazima odbrane optuženog Golemca¹⁶⁰ isti bio ranjen i konstantno išao na previjanje, što pretpostavlja da bi mu desna ruka zasigurno bila zamotana, a to je nešto što bi bilo primjetno i upadljivo. Osim toga, a o čemu je prethodno bilo više riječi u obrazlaganju tačke II.1. izreke oslobađajućeg

¹⁶⁰ O9-1- Potvrda KBC Mostar na ime Slavko Golemac, od 30.03.2007. godine – ovjerena fotokopija; O9-2- Nalaz i mišljenje specijaliste na ime Slavko Golemac od 01.07.1993. godine, sa evidentiranim kontrolnim pregledima na dane 04.07.1993. godine, 08.07.1993. godine – ovjerena fotokopija; O9-3- Uputnica specijalisti sa evidentiranim kontrolnim pregledima na dane 07.07.1993. godine, 10.07.1993. godine, 27.07.1993. godine i 30.07.1993. godine – ovjerena fotokopija; O9-4- Kontrolni pregledi na dane 05.08.1993. godine, 08.08.1993. godine i 19.08.1993. godine – ovjerena fotokopija; O9-5- Nalaz i mišljenje specijaliste na ime Slavko Golemac od 29.08.1993. godine, sa evidentiranim kontrolnim pregledom na dan 31.08.1993. godine – ovjerena fotokopija ; O9-6- Nalaz i mišljenje specijaliste na ime Slavko Golemac od 29.08.1993. godine, sa evidentiranim kontrolnim pregledima na dane 31.08.1993. godine, 02.09.1993. godine, 12.09.1993. godine, 20.09.1993. godine, 26.09.1993. godine, 02.10.1993. godine i 04.10.1993. godine – ovjerena fotokopija; O9-7- Kontrolni pregledi na dane 15.10.1993. godine, 20.10.1993. godine i 02.12.1993. godine – ovjerena fotokopija; O9-8- Kontrolni pregled na dan 11.01.1994. godine – ovjerena fotokopija ; O9-9- Nalaz i mišljenje Prvostepene liječničke komisije za pregled osoba obuhvaćenih uredbom o zaštiti vojnih invalida rata za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili rata na području HZ H-B, na ime Slavko Golemac, broj 02-6/1-325 od 16.02.1994. godine – ovjerena fotokopija; O9-10- Dopis Suda BiH broj: S1 1 K 027427 18 Kri od 05.05.2022. godine – kopija vjerna original; Naredba Suda BiH broj: S1 1 K 027427 18 Kri od 18.04.2022. godine – kopija vjerna original; Nalaz i mišljenje prim. doc. dr. sc. Davorin Kozomara od 03.05.2021. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; Svjedok dr. Boris Blagojević i vještak dr. Davorin Kozomara.

dijela presude, optuženi Golemac se prema kazivanju vještaka odbrane dr. Davorina Kozomare do 02.09.1993. godine aktivno liječio i nije bio u stanju izvoditi bilo kakve pokrete koji podrazumijevanju korištenje desne šake, posebno kada se ima u vidu da je u tom periodu to bilo veoma bolno, kako je vršeno i dodatno prosijecanje radi izlaska gnojnog sadržaja, a posljedično tome, o čemu je svjedočio dr. Boris Blagojević, nije bio sposoban ni za kakve vojne aktivnosti sa takvom rukom.

576. U pogledu optuženog Stanka Škobića, Vijeće cijeni da je svjedok Sabaha Ćimić sama tokom svog svjedočenja na glavnom pretresu negirala svoje ranije navode o njenom prepoznavanju Stanka Škobića zvanog Čana kao vozača kamiona, ostajući pri svojoj tvrdnji da ga nije poznavala i da su joj žene pričale da je on vozio kamion, tako da ovakav iskaz u konačnici nije ni mogao biti relevantan u kontekstu utvrđivanja krivnje optuženog Škobića. Kada je riječ o iskazu svjedoka „W“, Vijeće nalazi da je ova oštećena iznijela jedan konfuzan i nedosljedan iskaz, obzirom da ona Škobića spominje samo u jednom trenutku, kao lice koje joj je došlo na vrata, a prethodno detaljno opisuje da su joj na vrata došli Nedžad Tinjak i Ivica Kolobara. Bez da ulazi u daljnje nedosljednosti ovog svjedočenja, obzirom da je svjedok „W“ samo jednom spomenula ime Škobića u kontekstu opsivanja cjelokupnog događanja, bez bilo kakvog obrazlaganja njegovih eventualnih radnji, bez davanja opisa tog lica, a da je općenito identitete počinioca inkriminacija prema njoj utvrđivala na osnovu kazivanja drugih lica, Vijeće nalazi da ni iskaz svjedoka „W“ ne može poslužiti u svrhu utvrđivanja krivnje optuženog Škobića za radnje opisane u tački 6. optužnice. Dakle, obzirom na ovakve izvedene dokaze, Vijeće zaključuje da optužba na okolnost učešća optuženog Škobića u opisanim inkriminiranim radnjama nije uopšte izvela dokaze, posebno kada se imaju u vidu izvedeni dokazi odbrane optuženog Škobića¹⁶¹

¹⁶¹ Svjedoci Danica Lebo, Nikica Zovko, Marinko Kolobara, Ivica Škobić i Dragan Glavaš, te uloženi materijalni dokazi: O7-3- Uvjerjenje Grupe za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze Mostar, Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze, Federalno ministarstvo za pitanja branitelja i invalida domovinskog rata, FBiH, BiH, broj: 07/15-03/1-636/17-02 od 04.09.2017. godine – ovjerena fotokopija; O7-4- Izvještaj o ranjavanju Stanka Škobića Prvi sektor – Prva bojna Bijelo Polje, HVO – Općinski stožer Mostar, HZ-HB, broj: 01-459/92 od 29.08.1992. godine – ovjerena fotokopija; O7-5- Otpusno pismo ratne bolnice Herceg-Bosne, Grude na ime Stanko Škobić od 30.06.1992. godine – ovjerena fotokopija; O7-6- Otpusno pismo Zavoda za medicinsku dijagnostiku Zagreb na ime Stanko Škobić od 05.09.1992. godine – ovjerena fotokopija; O7-7- Otpusno pismo R.O. Bolnica za reumatske bolesti i rehabilitaciju Varaždinske Toplice na ime Stanko Škobić, broj 6015 od 28.10.1992. godine; O7-8- Nalaz i mišljenje Prvostepene liječničke komisije za pregled osoba obuhvaćenih Uredbom o zaštiti vojnih invalida rata za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili rata na području HZ H-B, na ime Stanko Škobić broj: 02-6/1-771 od 13.04.1994. godine – ovjerena fotokopija; O7-9- Epicrisis Klinike za traumatologiju Zagreb, na ime Stanko Škobić, m. broj: 2768/92, A broj:

iz kojih proizilazi da se optuženi Škobić u inkriminisanom periodu liječio i boravio u inostranstvu i da do 09.05.1995. godine nije obnašao vojnu dužnost. S tim u vezi, ni optužba nije pokušala na ozbiljan i konkretan način da ospori ove dokaze, već samo u završnim riječima iznosi paušalnu i uopštenu tvrdnju da dokazi odbrane nisu dokazali da optuženi nisu bili u inkriminirano vrijeme i da nisu preduzimali radnje koje im se stavljaju na teret.

577. Slijedom navedenog, Vijeće nalazi da su izvedeni dokazi optužbe na okolnosti učešća optuženih Škobića i Golemca u inkriminiranim radnjama opisanim u ovoj tački optužnice bili nedovoljni, neodređeni, te međusobno nesaglasni, te Vijeće na takvim dokazima nije moglo steći uvjerenje o krivici optuženih Škobića i Golemca prema standardu van svake razumne sumnje, zbog čega je optužene Škobića i Golemca oslobodilo od optužbe za ovu pojedinačnu inkriminaciju.

(vi) Tačka II.6. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema oštećenom „Al“ koje se stavljalo na teret optuženom Nedžadju Tinjaku

578. Tačkom 7. b) optužnice optuženom Nedžadju Tinjaku se stavljalo na teret da je tačno neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine, u garaži logora „Vojno“ , na području opštine Mostar, zajedno sa Marijom Mihaljem (preminuo) i Draganom Šunjićem, fizički zlostavljao zatvorenika „Al“ na način da su ga više puta udarili nogama obuvenim u vojničke čizme i rukama u predjelu glave i tijela, od kojih udaraca je ovaj pao na pod i dok je ležao na podu nastavili ga udarati uslijed čega je zadobio povrede u vidu modrica i nateklina i trpio bolove i strah.

579. Na ove okolnosti svjedočio je oštećeni „Al“ koji opisuje da je svakodnevno bilo zlostavljanje od strane Dragana i Marija, i koga je on dovodio tu od te njihove vojske, a među kojima je bio i Tinjak. Svjedoči da ga je Tinjak nekad u septembru 1993. godine, nakon situacije u kojoj ga je Tinjak udario kundakom pištolja u potiljak, zajedno sa Draganom i Marijom zlostavljao, udarali ga, oborili na pod, čizmama po glavi, tijelu, svugdje. Što se tiče zlostavljanja, prema riječima oštećenog, to je sve bilo u garaži u Vojnom. Opisuje kako nije imao predstavu koliko je trajalo to udaranje, minuta mu je bila čitava vječnost, nije brojao koliko su ga puta udarali, bio je u poluležećem, ležećem položaju kada su ga udarali. Na pitanje da li je od toga

zadobio povrede, svjedok odgovara da tad nije imao doktora, da ga je boljelo sve. Također, izjavljuje da su svi zatvorenici vidjeli kada su ga zlostavljali, u garaži ih je bilo oko 50-tak, sa njim je bio Enver Tihak i Kajtaž.

580. U pogledu svjedoka "Al" nesporno je utvrđeno da je ovaj oštećeni zlostavljan od strane optuženog Tinjaka više puta, kako prilikom lišavanja slobode i odvoženja prema mjestu Đubrani, tako i u garaži logora Vojno u mjesecu septembru 1993. godine, za koje radnje je optuženi Tinjak oglašen krivim (tačke 3. c) i 3. d) osuđujućeg dijela izreke presude). Međutim, sporno je da li svjedok "Al" potvrđuje navode iz tačke 7. b) optužnice.

581. Naime, svjedok "Al" u unakrsnom ispitivanju izjavljuje da je od Tinjaka dobio jedan udarac u Vojnom, tako da Vijeću ostaje nejasno kada oštećeni opisuje događaj u garaži u kojem je zlostavljan i oboren na pod iz tačke 7. b) optužnice da li isti vezuje za optuženog Tinjaka, obzirom da i za događaj u kojem ga je optuženi Tinjak udario kundakom pištolja spominje Marija Mihalja i Dragana Šunjića za koje navodi da su svakodnevno zlostavljali zatvorenike u logoru Vojno.

582. Osim toga, svjedok Enver Tihak, kojeg oštećeni navodi kao lice koje je bilo prisutno u garaži dok je on zlostavljan, svjedoči općenito da su vojnici u svakom trenutku mogli ući, te da ih je dosta ulazilo, kako ističe svjedok Tihak "to im je valjda bila neka vrsta zabave", ali da je bio mrak, pa se nije moglo dosta toga vidjeti.

583. Imajući u vidu svjedočenje neposredno oštećenog "Al", na osnovu kojeg se nije moglo sa sigurnošću utvrditi da je optuženi Tinjak bio jedan od vojnika koji ga je kritične prilike zajedno sa Marijom Mihaljem i Draganom Šunjićem zlostavljao u garaži logora Vojno, a u nedostatku drugih dokaza na ove okolnosti, Vijeće je za ove navode iz optužnice optuženog Tinjaka oslobodilo od optužbe.

(vii) Tačka II.7. izreke oslobađajućeg dijela presude – zlostavljanje zatvorenice Saie Ćorić koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu

584. Tačkom 9. optužnice Tužilaštvo je optuženom Dariju Sušcu stavljalo na teret da je početkom mjeseca septembra 1993. godine u logoru Vojno, zajedno sa Marijom Mihaljem (preminuo), Draganom Šunjićem i Markom Radićem fizički zlostavljao zatvoricu

Saju Ćorić na način da joj je Dario Sušac sa električnim kablom zavezao ruke pa prikopčao kabal na struju, uslijed čega su joj trnule ruke, zatim je šakama udario u predjelu glave – lica, vukao za kosu i prijetio nožem, stavio joj nož pod vrat uslijed čega je ova od straha, bolova i udaraca pala na pod, a nakon toga izvršili pretres stvari koje je imala uz sebe, dok je za to vrijeme Dario Sušac udario šakama u predjelu glave.

585. Na okolnosti ove tačke na glavnom pretresu u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH pročitani su iskazi svjedoka Saje Ćorić¹⁶². S tim u vezi, obzirom na postojanje više iskaza ovog svjedoka, za predmetnu inkriminaciju relevantni su iskazi od 27.03.2017. godine, 23.12.2016. godine i 17.05.2006. godine, tako da će se u nastavku iznijeti navodi iz tih iskaza.

586. Pa tako, u iskazu od 27.03.2017. godine svjedok Ćorić opisuje da ju je Dario Sušac u logoru Vojno zajedno sa Marijom Mihaljom, Draganom Šunjićem i Markom Radićem fizički zlostavljao, odmah nakon njenog protivpravnog lišenja slobode i zatvaranja u logor, možda je to bilo 03.09.1993. godine, ali sigurno je bio početak mjeseca septembra 1993. godine. Prema kazivanju svjedoka Ćorić, Dario Sušac joj je sa električnim kablom zavezao ruke, pa prikopčao kabal na struju, a što joj je i rekao da će učiniti. Kada je okretao telefon, nju je tresla struja i tri puta je tako radio. Opisuje kako su joj uslijed toga ruke trnule, pa ju je šakama udario u predjelu glave/lica, zatim ju je snažno rukama vukao za kosu i iščupao joj pramen kose, a nakon toga joj je prijetio nožem i stavio isti pod grlo/vrat. Poslije toga, prema kazivanju svjedoka Ćorić, pala je na pod od udaraca, bolova i straha. Zatim su izvršili pretres stvari koje je imala uz sebe i dok je to rađeno Dario ju je udario šakama u predjelu glave. Opisuje da ne zna koliko je to trajalao, ali njoj je to bila vječnost. Nakon ovog fizičkog zlostavljanja glava ju je često boljela. U iskazu od 23.12.2016. godine se navodi da osobu po imenu Dario Sušac dobro poznaje od prije rata, kao i čitavu njegovu porodicu koja je živjela oko 500 metara udaljena od njihove kuće u

¹⁶² Uloženo u sudski spis kao T-13- Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: KT-RZ-95/05, sačinjen u Sarajevu od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 17.05.2006. godine (fotokopija); Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: T20 0 KTRZ 0002817 12, sačinjen u Sarajevu od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 23.12.2016. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: T20 0 KTRZ 0002817 12, sačinjen u Mostaru od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 27.03.2017. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: T20 0 KTRZ 0002817 12, sačinjen u Mostaru od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 22.05.2017. godine; Zapisnik o saslušanju svjedoka Saje Ćorić, broj: T20 0 KTRZ 0002817 12, sačinjen u Mostaru od strane Tužilaštva Bosne i Hercegovine dana 09.10.2017. godine; Izvod iz matične knjige umrlih na ime Saja Ćorić, broj 02/05-10-2013/2021, izdat od strane opštine Novi Grad Sarajevo, dana 19.01.2021. godine.

naselju Humi, opština Mostar. Na okolnosti zlostavljanja od strane Darija Sušca prilikom prvog ispitivanja u logoru Vojno tu noć kad su zatvoreni, svjedok opisuje da su tu još bili i Mario Mihalj, Dragan Šunjić i pripadnik HVO zvani Kriza za kojeg je poslije saznala da se zove Tomislav i da je od Jablanice. Po uvođenju u hodnik komande počeli su ih tući kada su prvo govorili prezime pa ime, a prestali da ih tuku kad su počeli govoriti ime i prezime. Što se tiče Darija Sušca ističe da u potpunosti ostaje pri izjavi koju je dala tužiocu Romano, a gdje je je detaljno sve opisala. Ta izjava jeste izjava od 17.05.2006. godine u kojoj se navodi da je odvedena na saslušanje i da su u toj prostoriji bili Mario Mihalj, Dario Sušac, Dragan Šunjić je puštao muziku. Svjedok Ćorić je u ovom iskazu ispravila svoj prethodni iskaz od 30.03.1996. godine u dijelu koji se tiče prisustva Make Radića, ističući da on tada nije bio. Nadalje, opisuje da je pored spomenutih osoba bilo i lice Kriza, za kojeg je poslije saznala da mu je ime Tomislav, negdje od Jablanice. Tu joj je izrečena i pročitana optužnica, kao i presuda. Prema kazivanju svjedoka Ćorić obzirom da je znala Darija Sušca koji je rastao uz nju i bio prvi komšija, te Marija Mihalja, ona se nasmijala i prokomentarisala tu presudu, nakon čega je Dario Sušac skočio, stavio joj nož ispod vrata, Kriza je pustio nekakvu muziku i tad ju je Dario Sušac počeo tući. Kako svjedok opisuje htjeli su da prizna da je pripadnik Armije, a s čim svjedok nije imala nikakve veze, te da je u jednom momentu pala i tad ju je Dario udario nogom u stomak i kako se okrenula tako je dobila čizmu od Marija Mihalja. Što se tiče elektrošokova, na način da se stave lisice na ruku, a na lisicama su telefonske žice, pa se podiže slušalica telefona i tad se osjeti kontakt sa strujom, svjedok Ćorić opisuje da je to radio Mario Mihalj, a prisutni su bili Sušac, Šunjić i Tomislav zvani Kriza. Svjedok Ćorić navodi da je u prostoriju u jednom trenutku ušao Zdravko Šunjić zvani Kuna i tad su prestali da je tuku i izveli je vani u hodnik. U daljnjem svjedočenju kada opisuje ispitivanje od strane Make Radića, treći dan po dolasku u Vojno, opisuje da su se u toj prostoriji nalazili i Dario Sušac, Dragan Šunjić i Mario Mihalj, te da ju je tada Sušac uhvatio za kosu i pošao da uzme nož na što je Radić rekao „ostavi, naređujem, odstupi“ i da se vodi nazad u zatvor i da je ne smije više niko dotaći.

587. Istovjetno kao i za inkriminaciju opisanu u tački 3. optužnice, Tužilaštvo je na okolnosti opisane u tački 9. optužnice koja se stavljala na teret optuženom Sušcu, izvelo samo iskaz oštećene Saje Ćorić, a koji se nije mogao relevantno provjeriti na glavnom pretresu, obzirom da je u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH iz razloga

smrti oštećene pročitano.

588. Bez namjere da ulazi u detaljnu analizu prethodnih iskaza na okolnosti ove tačke, Vijeće primjećuje da svjedok Saja Ćorić odlučne činjenice koje se odnose na dinamiku događaja, identitet počinioca i način preduzimanja radnji od strane optuženog Sušca prema oštećenoj različito opisuje u iskazu iz 2017. godine i iskazu iz 2006. godine.

589. Neovisno o tome, imajući u vidu da se osuđujuća presuda ne može isključivo ili u odlučujućoj mjeri zasnivati na iskazima svjedoka koji su nedostupni, a da je u konkretnom na okolnosti ove tačke opuznice izveden samo iskaz oštećene koji je pročitano u skladu sa članom 273. stav 2. ZKP BiH, budući da je odbrani uskraćeno pravo na unakrsno ispitivanje u mjeri u kojoj bi to bilo moguće prilikom neposrednog ispitivanja, a o čemu je detaljno bilo govora u obrazlaganju tačke II.2. oslobađajućeg dijela presude, te da nema drugih izvedenih dokaza na ove okolnosti, Vijeće je optuženog Sušca oslobodilo od optužbe i za ovu pojedinačnu inkriminaciju.

(viii) Tačka II.8. izreke oslobađajućeg dijela presude – silovanje zatvorenice „B“ koje se stavljalo na teret optuženim Tomislavu Aničiću, Nuhanu Šikalo i Dariju Mihalju

590. Tačkom 10. optuznice se optuženim Tomislavu Aničiću, Nuhanu Šikalo i Dariju Mihalju stavljalo na teret da su dana 28.09.1993. godine u zgradi policije HVO silovali zatvorenicu „B“ koja je tu dovedena iz logora Vojno. Radnje opisane u ovoj tački predmetne optuznice stavljale su se na teret i Neđadu Ćoriću i Marinku Šunjiću, ali obzirom da je postupak u odnosu na njih obustavljen iz razloga smrti, Vijeće se neće baviti time.

591. Na okolnosti ove tačke na glavnom pretresu svjedočila je neposredno oštećena „B“ koja opisuje da je 28. septembra '93 bila u kući s djecom, došao Dragan Šunjić, rekao joj da se obuče, da će ostati malo duže, te kad je došla pred komandu, bio tu Dario Mihalj, crveno auto nešto slično kadetu, rečeno joj da mora ići da im čisti. Dario i Dragan Šunjić su bili s njom u autu, kako opisuje “odmah je tu bilo maltretiranje, jastučenje, te da će biti jastučenja i tako”. Dalje opisuje kako su došli u policiju, jedno kilometar dalje od komande, gdje su bili Neđad Ćorić, Babo, Sergej, oni su se predstavljali, a samo je Ćorića od prije poznavala, jer je on stanovao gdje i ona prije rata. Dario Mihalj joj govori da siđe u podrum, da opere suđe, kad je ušla

gore u dnevni boravak, na stolu je bilo puno alkohola. Prema njenom svjedočenju onda su joj naredili da pospremi sobu, te je ona otišla u prvu sobu i pospremila, gdje je onda Dario Mihalj ušao i rekao joj da se skine, čemu se ona odupirala, ali joj je veliki nož pod vrat stavio, pitao koga ima za sobom, opalio šamar i rekao da se skida ili da će ubiti i nju i njenu djecu, uz prijetnju da nema galame, da mora uraditi kako joj on kaže, što je i uradila, kako kaže "morala sam". Trajao je taj čin jedno 15-20 minuta, nakon čega Dario izlazi, a ulazi drugi bojovnik, Neđad Ćorić, brutalan bio, prema kazivanju oštećene "radio je svaki šta je htio". Opisuje kako je legla, a on svoj spolni organ stavio u njen spolni organ. I Neđad je bio 15-20 minuta u toj prostoriji. Opisuje kako jedan izađe, drugi uđe, nema nikog drugog u prostoriji. Nakon Neđada Ćorića ulazi Sergej, on je bio krupan, plavkast, prema kazivanju oštećene "baš odvratno...svi su bili odvratni, al' eto". On ju je tjerao da njegov spolni organ stavi u usta. Nakon Sergeja, kako oštećena dalje svjedoči dolazi neki Babo, on je bio malo smeđkast, srednje visine, predstavio joj se, pa tako i zna ko je bio. Oštećena opisuje kako ju je udario 2-3 šamara, pa stavi spolni organ u usta, pa dolje i sve tako. Nakon Babe, ušao je Dario Mihalj i rekao da se obuče i da se vrati, da ne smije ništa govoriti šta je ko radio. Oštećena izjavljuje kako ju je iz te prostorije izveo Dario Mihalj, dolje pred garažu, te se sa Draganom vraća u Vojno. Teško se osjećala poslije svega toga, bolno. Opisuje da kad se vratila da je našla uplakanu svjedokinju "A" kojoj je sve ispričala, a pričala je i drugim ženama u sobi. Također, svjedoči kako je zamolila stražara Zdravka Šunjića zvanog Kuna da pozove doktora, nakon čega dolazi Mario Mihalj koji je pita da li njoj treba doktor i udara tri šamara, prema njenim riječima "jedva mi je kćerka ostala u rukama", govoreći joj da nijedna žena ne smije tražiti doktora.

592. Da je oštećena „B“ seksualno zlostavljana i to više puta, proizilazi i iz iskaza svjedoka „E“ koja izjavljuje da su nju svakodnevno vodili, te da je najviše spominjala Darija Mihalja, brata Marija, nekad bez svijesti dovođena. Također, opisuje da im je svjedok „B“ pričala da ju je više lica, jedan za drugim, silovali, te da je čak bila i zatrudnila, ali da je imala spontani i da je Dario Mihalj bio glavni među njima. I svjedok „A“ opisuje kako je svjedok „B“ na sve moguće načine zlostavljana, silovana od strane četvorice, petorice, među kojima je bio i Sergej. Saglasno iskazima svjedoka „E“ i „A“, svjedok „F“ opisuje kako im je svjedok „B“ ispričala da su ju petorica u vojnoj policiji silovala, te da je govorila da su to uradili Dario Mihalj, Sergej,

dok se imena druge trojice ne može sjetiti.

593. U predmetnom krivičnom postupku urađeno je timsko psihijatrijsko-psihološko vještačenje oštećene „B“¹⁶³, te je dato mišljenje da je uzročno-posljedično sa kombiniranom torturom u zatočenju kod oštećene „B“ došlo do razvoja ..., te da je ... izražen u parcijalnoj formi, odnosno da je došlo do redukcije simptoma ..., tako da simptomi ... i dalje hronično egzistiraju ali u parcijalnoj formi, dok su ranije tokom života, a osobito u vremenu nakon traumatskog iskustva egzistirali u punoj formi, te bili znatno intenzivniji.

594. Dakle, nesporno je da je oštećena „B“ tokom svog zatočeništva u logoru Vojno bila seksualno zlostavljana, kontinuirano i konstantno, međutim ono što se konkretno mora utvrditi jeste da li izvedeni dokazi na tačku 10. predmetne optužnice pružaju dovoljno osnova za zaključak van razumne sumnje o krivici optuženih Aničića, Šikala i Mihalja.

595. Na okolnosti identifikacije lica koja su je kritične prilike silovala oštećena „B“ je vršila prepoznavanje tih lica na osnovu fotografija, prethodno dajući njihove opise¹⁶⁴. Darija Mihalja opisuje kao lice srednje visine, ni visok ni mali, imao je uniformu vojne policije na sebi, crnu kosu, slično kao kod njegovog brata. Tomu Aničića opisuje kao lice višeg rasta, također u uniformi vojne policije, tamnosmeđa boja kose, dok je Babo bio krupan i to dobro, plav, debeo. Nakon predočavanja fotoalbuma, oštećena je prepoznala Darija Mihalja i Tomu Aničića kao optužene Mihalja i Aničića, a lice Babo kao optuženog Nuhan Šikala.

596. Nakon svestrane i pažljive analize iskaza neposredno oštećene „B“, prvenstveno svjedočenja na glavnom pretresu, kao i njenih iskaza iz istrage koji su joj prezentirani tokom unakrsnog ispitivanja odbrana optuženih, Vijeće nalazi da u njenom svjedočenju postoje brojne kontradiktornosti i nedosljednosti, te da njeno svjedočenje na glavnom pretresu odstupa gotovo u potpunosti od činjeničnog opisa ovog inkriminisanog događaja u optužnici.

597. U tom smislu, oštećena „B“ na glavnom pretresu govori da je ispred komande bio Dario Mihalj, dok se u optužnici navodi da je u vozilu bio Nuhan Šikalo zvani

¹⁶³ Uloženo u sudski spis kao T-16.

Babo. Također, u unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Mihalja, nakon prezentacije izjave iz 2016. godine u kojoj se navodi da je to bio Babo, oštećena izjavljuje da je bio i Darijo Mihalj koji je sjedio u autu, a nakon prezentacije izjave iz 1996. godine u kojoj također spominje bojovnika po nadimku Babo ispred logora, oštećena svjedoči da je bio i Mihalj, te da ju je autom odveo Babo. Dakle, oštećena u direktnom ispitivanju u kontekstu odvođenja iz logora kritične prilike navodi Dragana Šunjića i Darija Mihalja, u unakrsnom ispitivanju spominje da je bilo i lice zvani Babo, insistirajući na tvrdnji da je bio i Darijo Mihalj, a kojeg u ranijim izjavama iz 1996. godine i 2016. godine¹⁶⁵ ne spominje uopšte u ovom kontekstu.

598. Nadalje, na okolnost lica koje joj je u zgradi policije HVO naredilo da ide da pere i čisti, oštećena svjedoči da je to bio Dario Mihalj, a što je suprotno navodima u optužnici da je to bio Tomislav Aničić, kao i njenim navodima u izjavama iz 1996. godine i 2016. godine da je to bio Aničić, a koje je sama oštećena tokom unakrsnog ispitivanja potvrdila. Iz navedenog proizilazi da oštećena u pogledu ove činjenice identificira dva različita lica, tako da ostaje nejasno ko je njoj kritične prilike naredio da čisti i sprema, obzirom da to jeste odlučna činjenica, jer oštećena to vezuje za identitet prvog lica koje je nju tada silovalo.

599. U tom smislu, na okolnost identiteta lica koje je ušlo u sobu koju je ona raspremila i koje joj je naredilo da se skine, stavljalo nož pod vrat, prijetilo da će joj ubiti djecu, udarilo je i na kraju silovalo, u optužnici se to sve vezuje za Tomislava Aničića, a oštećena svjedoči da je to bio Darijo Mihalj, da bi tokom unakrsnog ispitivanja odbrane optuženog Mihalja nakon prezentacije ranijih izjava iz 1996. godine i 2016. godine u kojima ove radnje vezuje za Tomu Aničića, izjavila da je prva osoba koja je za njom ušla i prijetila bila Tomo Aničić. Daljnja odstupanja su uočena i tokom unakrsnog ispitivanja odbrane optuženog Aničića nakon prezentacije navoda iz svjedočenja u predmetu protiv Marka Radića i drugih gdje je ove radnje stavljala na teret licu imena ili nadimka Sergej, da bi opet izjavila da je prvi ipak bio Darijo Mihalj. Također, na pitanje optuženog Aničića odgovara da ga nikad nije vidjela. U konačnici, u pokušaju da se razjasni identitet osoba koja ju je prvo silovala, prethodno prijetila i stavljala nož pod vrat, na upit člana Vijeća odgovara da se ne može sjetiti, te da kaže

¹⁶⁴ Uloženo u sudski spis kao T-8.

¹⁶⁵ Uloženo u sudski spis kao O3-1.

da ju je prvi silovao Dario Mihalj zato što je on prvi ušao. Slijedom navedenog, Vijeće nalazi da oštećena na ove okolnosti iznosi izrazito konfuzan i nedosljedan iskaz, konstantno mijenjajući identitet lica kojima se prethodno opisane radnje stavljaju na teret. S tim u vezi, bitno je napomenuti da Vijeću ne bi bilo od značaja za ocjenu vjerodostojnosti i istinitosti iskaza oštećene činjenica da li se može precizno izjasniti ko ju je prvi silovao kritične prilike kad je nju silovalo više osoba. Međutim, obzirom na činjeničnu postavku optužnice kada se za to lice koje je nju prvo silovalo vezuje čitav korpus različitih radnji, što onda predstavlja odlučnu činjenicu, ovakva okolnost postaje itekako relevantna i bitna u kontekstu analize i ocjene iskaza oštećene.

600. Nadalje, oštećena svjedoči da su je nakon Darija Mihalja silovali Neđad Ćorić, pa Sergej i na kraju Babo, što je u suprotnosti sa navodima optužbe da su to bili Marinko Šunjić, Nuhan Šikalo, Neđad Ćorić i Dario Mihalj. Dakle, neovisno o redoslijedu lica koje su oštećenu „B“ kritične prilike silovali, obzirom da je to sasvim irelevantna činjenica, iz cjelokupnog svjedočenja oštećene „B“ proizilazi da nju tada nije silovao optuženi Tomislav Aničić, a što nesumnjivo potvrđuje i sama oštećena kada na pitanje člana Vijeća odgovara da su nju tada četvorica silovala, Dario Mihalj, Babo, Sergej i Neđad Ćorić, suprotno navodima optužnice da su to uradila petorica među kojima je i optuženi Aničić. Vezano za lice nadimka Babo koje se prema tezi optužnice vezuje za optuženog Šikala, oštećena tokom svjedočenja daje različite opise tog lica, prvo da je bio smeđkast i malo viši, sa ožiljkom na licu, da bi nakon prezentacije izjave iz 1996. godine u kojoj se navodi da je bio plav, izjavila na glavnom pretresu da je to bio plava osoba. Osim toga, navodi da je to lice pripadalo vojnoj policiji, imao bijele opasače na rukama, oznake HVO na uniformi, što je suprotno kako dokazima optužbe tako i dokazima odbrane. Naime, iz uloženog materijalnog dokaza T-57 proizilazi da je Nuhan Šikalo u 4. satniju 2. bojne došao 18.05.1993. godine i to u Sjeverni logor te ostao u postrojbi do kraja, da je bio vojnik i stalno na prvoj crti odbrane u regionu Bijelog Polja, Bakina Luka, Elementara i drugo. Iz iskaza svjedoka odbrane Zdenka Sesara i Zorana Zovke proizilazi da je optuženi Šikalo kao pripadnik Zaštitne satnije u Bijelo Polje stigao tek u 3. mjesecu 1994. godine, što opravdano problematizira mogućnost njegovog prisustva na tom području u inkriminisano vrijeme. Također, svjedoci odbrane saglasno opisuju optuženog Šikala u inkriminisanom periodu kao osobu niskog rasta, sitan, smeđ, čistog lica bez ikakvih ožiljaka, koji je dužio šarenu uniformu i koji nikad nije nosio bijeli opasač, obzirom da su isti nosili samo pripadnici vojne policije, a kojoj optuženi Šikalo

evidentno nije pripadao. Što se tiče nadimka, svjedoče da su ga zvali „Nuki“, a koji nadimak se navodi i u ličnim podacima optuženog u optužnici. Dakle, iz navedenog proizilazi da se lice nadimka Babo kojeg oštećena identificira kao počinioca predmetne inkriminacije ne odnosi na optuženog Nuhana Šikala u inkriminisanom periodu kojeg svjedoci odbrane skroz drugačije opisuju, te koji nije bio pripadnik vojne policije, a opravdano se može pretpostaviti da su lica koja su silovala oštećenu „B“ doista i bili pripadnici vojne policije, obzirom i na bijele opasače koji su imali, ali i činjenicu da su se inkriminisane radnje desile u zgradi vojne policije. Nadalje, kada je riječ o identifikaciji Darija Mihalja oštećena „B“ svjedoči da tu osobu od ranije nije poznavala i da ga nikad kasnije nije srela, pri čemu je njegov opis dala tek 2017. godine, navodeći da je imao oči karakteristične i ništa drugo. Ovakav navod oštećene problematizira njenu mogućnost da pravilno identificira lice koje navodi kao Darija Mihalja u liku optuženog Mihalja, obzirom na izvedene dokaze odbrane na okolnost ranjavanja optuženog i nošenja zavoja u predjelu vrata-grla u inkriminisano vrijeme, o čemu će svakako biti više riječi u obrazlaganju tačke II.9. izreke oslobađajućeg dijela presude tako da Vijeće upućuje na te dijelove, ali na ovom mjestu napominje da su ovo okolnosti koje opravdano dovode u sumnju sposobnost optuženog Mihalja da u inkriminisano vrijeme bude sposoban za obavljanje bilo kakvih aktivnosti, odnosno mogućnost oštećene da ne percipira određene stvari po kojima bi vrlo vjerovatno zapamtila i prepoznavala optuženog Mihalja. Također, ni optuženi Mihalj u inkriminisano vrijeme nije bio pripadnik vojne policije niti drugih formacija HVO, već pripadnik MUP-a, a što proizilazi iz materijalnih dokaza odbrane O6-3 i O6-4.

601. Dakle, iz navedenog proizilazi da je vrlo upitna identifikacija lica Darija Mihalja i „Babe“ od strane oštećene kao optuženih Mihalja i Šikala.

602. Konačno, suprotno navodima optužnice da je oštećenu „B“ vojnik zvan Major odvezao i vratio u sobu gdje je bila zatvorena, oštećena „B“ svjedoči da je iz te prostorije izvodi Dario Mihalj, te da se sa Draganom vraća u Vojno. Ovakav navod oštećena je opet negirala prilikom unakrsnog ispitivanja, nakon prezentacije izjave iz 1996. godine u kojoj se navodi da je po nju u sobu došao Tomo Aničić, kada izjavljuje da je tačno da je to uradio Tomo Aničić. Osim toga, oštećena potvrđuje da nije čula za osobu po nadimku Major.

603. Sve opisane nesaglasnosti i kontradiktornosti svjedočenja oštećene kako u odnosu na činjenični opis optužnice u odlučnom dijelu tako i tokom

različitih faza ispitivanja na glavnom pretresu, Tužilaštvo ni na na koji način nije ni pokušalo da razjasni u fazi ispitivanja koja tome i služi, faza dodatnog ispitivanja, već je do kraja ostalo nejasno, neodređeno i neuvjerljivo kako se opisani događaj desio i ko je u tim pojedinim radnjama učestvovao. Jedino što je Vijeće nesumnjivo iz cjelokupnog svjedočenja oštećene „B“ moglo utvrditi jeste da nju kritične prilike nije silovao optuženi Tomislav Aničić. Također, Tužilaštvo ni nakon ovakvog svjedočenja oštećene, nije prilagodilo činjenični opis optužnice njenom kazivanju.

604. Prilikom ocjene iskaza oštećene „B“, Vijeće je imalo u vidu protek vremena, kao i karakter događaja o kojem je svjedočila, ali uočene brojne kontradiktornosti i nelogičnosti, po ocjeni Vijeća, ukazuju da nedosljednosti u njenom iskazu nisu posljedicom ni proteka vremena, kao ni karaktera događaja o kojem je svjedočila i da su se veoma negativno odrazile na vjerodostojnost i istinitost kazivanja oštećene „B“.

605. Imajući u vidu iskaz oštećene „B“, a koja je o inkriminisanom događaju davala različite iskaze, te činjenice da oštećena „B“ tokom svjedočenja na glavnom pretresu konstantno identificira druga lica koja su učestvovala u ovim radnjama, te u nedostatku drugih dokaza na ove okolnosti iz kojih bi se moglo na pouzdan način utvrditi uloga optuženih u inkriminisanim događajima, Vijeće je primjenom principa *in dubio pro reo* optužene Aničića, Šikala i Mihalja oslobodilo od optužbe za ove radnje. Pritom, Vijeće nalazi potrebnim naglasiti da je ovakav zaključak donio na osnovu izvedenih dokaza, obzirom da kvalitet dokaza u situaciji kada se radi o ovoj vrsti krivičnog djela i mogućnosti zasnivanja osude samo na iskazu oštećene, zahtijeva da se na uvjerljiv i pouzdan način van svake razumne sumnje može utvrditi krivica optuženih, a što u konkretnom nije bio slučaj. S tim u vezi, Vijeće ne negira da je oštećena „B“ seksualno zlostavljana tokom svog zatočeništva u logoru Vojno, o čemu su svjedočile i druge zatvorenice, kao što su svjedoci „E“, „A“ i „F“, ali imajući u vidu činjenični opis ove tačke optužnice i iskaz oštećene na te okolnosti, krivnja optuženih se nije mogla utvrditi van svake razumne sumnje.

(ix) Tačka II.9. izreke oslobađajućeg dijela presude – nečovječno postupanje prema zatvorenicama „A“ i „F“ koje se stavlja na teret optuženom Dariju Mihalju

606. Za radnje opisane u tački 11. optužnice optuženi Dario Mihalj se teretio da je neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine u zgradi vojne policije HVO zlostavljao zatvorenice „A“ i „F“ koje su tu dovedene na prinudni rad od strane

Dragana Šunjića.

607. Na okolnosti ovog događaja na glavnom pretresu svjedočile su neposredno oštećene „A“ i „F“. Pa tako, Svjedok „A“ navodi da je pokušaj seksualnog zlostavljanja od strane Darija Mihalja bio negdje u septembru, a što je saglasno kazivanju i svjedoka „F“. Nadalje, svjedok „A“ izjavljuje da je to bilo u njihovoj policijskoj stanici, gdje su bili Dario Mihalj, Sergej, njih 5-6, a njih dvije, „A“ i „F“, tu su došle da čiste, peru i da im naprave ručak. Prema kazivanju svjedoka „F“ Mario Mihalj ih je odveo u vojnu policiju, gdje je bio Dario i još vojnika, te im je naređeno da kuhaju i peru veš. Vezano za lice koje ih kritične prilike odvodi u zgradu vojne policije HVO, svjedok „F“ izjavljuje da im je stražar kod komande rekao da je to Dario Mihalj, te da je to ista osoba koju je i zatekla kasnije u sobi sa svjedokom „A“, a koju ona više nije vidjela.

608. Nadalje, svjedok „A“ opisuje kako joj je u jednom momentu Darijo Mihalj rekao da ugrije vodu, potom joj je rekao da ide da se opere, a poslije toga joj govori da ide u sobu i da se skine, što je oštećena i uradila, obzirom da je imao pušku na ramenu, kako kaže „šta drugo da radim, šutim, skinula sam se“. Rekao joj je da legne i onda se i on skinuo. Vezano za identitet tog lica, svjedok „A“ izjavljuje da nije od ranije poznavala Darija Mihalja, ali da je čula kako se međusobno oslovljavaju imenima, prezimenima, nadimcima, te dodaje da je Dario Mihalj sin Nike Mihalja koji je bio kuhar u zatvoru, u njihovom zapovjedništvu, a brat Mario Mihalj je bio zapovjednik.

609. Da je svjedoku „A“ Dario Mihalj naredio da se okupa i da je po njenom odlasku u sobu za njom i došao, proizilazi i iz iskaza svjedoka „F“.

610. Nadalje, kako to saglasno opisuju svjedoci „A“ i „F“, Dario Mihalj je naredio drugom vojniku da dovede svjedoka „F“, kojeg svjedok „F“ identificira kao Sergeja, pripadnika te policije. Opisuje svjedok „F“ da kad je ušla u tu sobu da je vidjela svjedoka „A“ i Darija gole, te kako njoj Dario govori „skidaj se i lijegaj i ti“, što je ona odbila, na što je Dario skočio i krenuo prema njoj, uslijed čega je ona pala u nesvijest, a što potvrđuje i svjedok „A“.

611. Svjedok „A“ opisuje da je nakon toga meni naredio da se ustanem, da se obučem, da se vratimo u zatvor. Prema kazivanju svjedoka „F“ kad je došla sebi vidjela je doktora i Sergeja i Darija i još 3 momka, te joj je doktor rekao da je doživjela šok, dao injekciju, tabletu, nakon čega su tu ostali još 10-15 minuta i onda su ih vratili

u logor. Suprotno navodima svjedoka „F“, svjedok „A“ opisuje da su svjedoka „F“ ona i taj što ih je doveo vukli između sebe pošto ona nije mogla na noge i tako su se vratili u logor gdje je ona popila punu šaku apaurina, jer nije mogla to psihički i fizički da izdrži. Na pitanje zašto je popila šaku apaurina, svjedok „A“ odgovara da je to iz razloga da sebi prekрати muke, zlostavljanja Make Radića, svakodnevnog ostavljanja dvoje maloljetne djece, odvođenja na rad ujutru u 5-6 sati, vraćanja navečer, spavanja na podu, prema njenim riječima „sve mi je to dosadilo, jednostavno nisam mogla to više psihički da izdržim“. Da je tu noć svjedok „A“ pokušala da izvrši samoubistvo proizilazi i iz iskaza svjedoka „F“ koja opisuje da je tablete koje je ona dobila od doktora popila svjedok „A“ i da su svi bili preplašeni šta će biti s njom.

612. Nakon pažljive i svestrane analize iskaza oštećenih „A“ i „F“, a naročito kada se isti dovedu u vezu sa njihovim iskazima iz istrage koje su im prezentirane tokom unakrsnog ispitivanja gdje ne spominju optuženog Mihalja u kontekstu zlostavljanja kritične prilike, te činjenice da optuženog od ranije nisu poznavale, Vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da su oštećene „A“ i „F“ mogle identificirati optuženog Mihalja kao izvršioca inkriminiranih radnji prema njima. Naime, svjedok „A“ nikada nije vršila prepoznavanje te osobe, niti je tokom svjedočenja na glavnom pretresu mogla opisati tu osobu, jednako kao i svjedok „F“. Također, svjedok „A“ tokom unakrsnog ispitivanja odbrane optuženog Mihalja prvo navodi da je čula u njihovim razgovorima dok su bili u toj prostoriji kako se oslovljavaju, i to nadimcima, Sergej, Babo, Major, suprotno navodima iznesenim tokom direktnog ispitivanja da su se oslovljavali imenima, prezimenima i nadimcima, da bi kasnije tokom tog unakrsnog ispitivanja izjavila da je od žena koje su poslije nje odlazile u policiju i radile doznala kako se ko zove. Osim toga, svjedok „A“ za lice koje identificira kao Darijo Mihalj vezuje nadimak Major, a što je suprotno navodima same optužnice koja ovaj nadimak vezuje za neidentificiranog vojnika HVO koji se spominje u opisu tačke 10. predmetne optužnice.

613. Suprotno navodima svjedoka „A“, svjedok „F“ izjavljuje da su Darija u međusobnom oslovljavanju zvali punim imenom i prezimenom. Također, uočena kontradiktornost u svjedočenju svjedoka „F“ ogleda se u tome da svjedok „F“ izjavljuje da je po njih došao Mario Mihalj, da bi onda tokom unakrsnog ispitivanja rekla da je to bio Dario Mihalj i da je ista osoba njih odvela iz logora i koju je zatekla u sobi sa svjedokom „A“.

614. Dakle, iz navedenog jasno proizilazi da je nejasno, neodređeno i neuvjerljivo na osnovu čega su oštećene "A" i "F" osobu koju nikad prije niti poslije nisu vidjele, koju nisu od ranije poznavale, čije prepoznavanje nisu radile u istrazi, čiji opis nisu mogle dati, te koje različito svjedoče na koji način su utvrđivale identitet tog lica kritične prilike, kako međusobno, tako i tokom vlastitog svjedočenja, i koju uopšte ne spominju imenom i prezimenom u svojim ranijim iskazima na okolnosti ovog događaja, identificirale u liku optuženog Darija Mihalja.

615. Sumnja u vjerodostojnost njihovih iskaza u pogledu identifikacije optuženog Mihalja kritične prilike proizilazi i iz izvedenih dokaza odbrane optuženog Mihalja na okolnost njegovog ranjavanja i dužnosti koje je obavljao u inkriminisano vrijeme. Naime, iz iskaza svjedoka odbrane Vinka Jurišića i uloženi materijalnih dokaza¹⁶⁶ proizilazi da je dana 16.09.1993. godine ranjen u prednji dio vrata i da je nakon toga oko mjesec dana previjan, za koje vrijeme je imao zavoj u predjelu grla. Da datum ranjavanja optuženog Mihalja korespondira sa vremenom inkriminiranih radnji opisanih u tački 11. optužnice proizilazi iz iskaza svjedoka "F" koja opisuje događaj koji se desio nekih 15-tak dana od 29.08.1993. godine (kad se desio pokušaj njezinog silovanja od strane Darija Sušca i Emira Brekala), kako kaže krajem septembra 1993. godine kada je odvedena sa svjedokom "A". Tako da se opravdano nameće zaključak o sposobnosti optuženog Mihalja da u to vrijeme obavlja bilo kakve aktivnosti, pa čak i da se pretpostavi da je takvo što moguće isti bi imao primjetan zavoj u predjelu grla, a što niti jedna od oštećenih ne spominje, čak su izričite u tvrdnji da nije imala ništa karakteristično na sebi. Također, suprotno navodima u optužnici i svjedoka oštećenih "A" i "F", iz uloženi materijalnih dokaza odbrane optuženog Mihalja¹⁶⁷ proizilazi da isti u inkriminisano vrijeme nije bio pripadnik HVO,

¹⁶⁶ O6-1- Potvrda o okolnostima stradavanja Postrojba HVO MUP, ATP HR H-B, ur.br: 03-8/3-144/96 od 05.02.1996. godine – fotokopija Sud nakon uvida u ovjerenu fotokopiju utvrdio da je fotokopija vjerna istoj ; O6-2- Nalaz i mišljenje specijaliste Odjeljenja Ratne kirurgije bb, KBC Mostar u osnivanju, broj: 6517 od 16.09.1993. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-8- Nalaz i mišljenje Liječničke komisije za pregled osoba obuhvaćenih Zakonom o pravima branitelja i članova njihovih obitelji u prvostupanjskom postupku, broj: 2633/05 od 20.11.2005. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-9- Rješenje Službe za zaštitu prava branitelja i njihovih obitelji, Grad Mostar, HNŽ, FBiH, BiH, broj: UP-I-09-43-1162/05 od 21.03.2006. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-10- Otpusno pismo Hirurškog odjela, RO Medicinski Centar Livno – OOUR na ime Dario Mihalj, datum otpusta 02.12.1994. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u ovjerenu fotokopiju utvrdio da je fotokopija vjerna istoj.

¹⁶⁷ O6-3- Uvjerjenje Odjela za obranu Mostar, Uprava za obranu Mostar, Ministarstvo odbrane BiH, broj: 17-22-01-34-1-1540/06-01 od 25.05.2006. godine – fotokopija Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna originalu ; O6-4- Uvjerjenje PS Mostar, PU Mostar, MUP, HR H-B, BiH broj: 03-11/1-2-29-

odnosno njihove vojne policije, nego da je u periodu od 01.02.1993. godine do 23.12.1995. godine bio pripadnik Ministarstva unutrašnjih poslova, preciznije u periodu od 01.02.1993. godine do 05.01.1994. godine je bio angažiran u svojstvu policajca u Policijskoj stanici Mostar.

616. Slijedom navedenog, obzirom na iskaze oštećenih "A" i "F" date na glavnom pretresu, a naročito kada se isti dovedu u vezu sa njihovim iskazima iz istrage gdje ne spominju optuženog Mihalja u kontekstu zlostavljanja kritične prilike, te činjenice da optuženog od ranije nisu poznavale, Vijeće nije moglo van razumne sumnje utvrditi da su oštećene "A" i "F" mogle identificirati optuženog Mihalja kao izvršioca inkriminiranih radnji prema njima, pa da bi se mogla utvrditi krivica optuženog, posebno kada se imaju u vidu dokazi odbrane u pogledu ranjavanja optuženog u inkriminisano vrijeme, stoga je našlo potrebnim primjenom principa in dubio pro reo optuženog Mihalja osloboditi od optužbe.

(x) Tačka II.10. izreke oslobađajućeg dijela presude – silovanje zatvorenice „D“ koje se stavljalo na teret optuženom Dariju Sušcu

617. Tačkom 13. optužnice se optuženom Dariju Sušcu stavljalo na teret da je neutvrđenog dana u mjesecu septembru 1993. godine u logoru Vojno silovao zatvorenicu „D“.

618. Neposredno oštećena „D“ tokom svjedočenja na glavnom pretresu opisuje kako četvrto ili peto veče po dolasku u logor, a kako prethodno kazuje početkom septembra '93 odvedena je iz svog stana i zatvorena u logor Vojno, stražar dolazi po nju i kreću se prema kući u kojoj je bila komanda logora. Dalje opisuje kako ju je u

86/96 od 19.02.1996. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u ovjerenu fotokopiju utvrdio da je fotokopija vjerna istoj; O6-5- Potvrda Sektora specijalne policije Mostar, MUP, HR H-B, BiH, uredbeni broj: 03-8/1-190/96 od 16.02.1996. godine – fotokopija Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-6- Potvrda, Vojna pošta – 1520, HR H-B, BiH, Klasa 801-01/96, ur. br. nečitak, datum nečitak – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-7- Rješenje MUP, HR H-B, BiH, broj: 03-6/1-1958-15/94 od 17.05.1994. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-11 - Potvrda Sektora specijalne policije Mostar, Ur.br. 03-8/9-1-126/96 od 29.12.1996. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original; O6-12- Potvrda Vojna pošta 1501, Klasa: pov. 119-01/99-02/2, ur.br. 1501-04-99-58 od 06.07.1999. godine – fotokopija, Sud nakon uvida u original utvrdio da je fotokopija vjerna original.

jednoj od prostorija silovao Damir Brekalo što se ranije zvao Emir, dva puta, uslijed čega je i svijest bila izgubila. Kad je pošla da se obuče, rekao joj je da nisu još završili, te je zovnuo jednog po imenu Dario da on dođe, a koji je bio mlađi momak. Oštećena „D“ svjedoči kako je i njega molila da joj to ne radi, Brekalo je izašao, njih dvoje su sami ostali, da bi je na grub način odgurnuo i silovao.

619. Na okolnost identiteta lica koje ju je kritične prilike silovao, oštećena „D“ izjavljuje da tada nije znala prezime lica Dario, ali da je boraveći u tom logoru od žena kojima je to isto uradio saznala da se preziva Sušac, kao i da ga je viđala poslije u logoru sa Damirom Brekalom. U unakrsnom ispitivanju odbrane optuženog Sušca navodi da su joj svjedok „C“ i Saja Ćorić rekle da je to Darijo Sušac, te dodaje da ga nikad poslije ovog događaja nije vidjela, niti je nakon te večeri Dario Sušac ikad dolazio u prostoriju gdje su one bile zatvorene.

620. Iz iskaza svjedoka „C“ ne proizilazi potvrda navoda oštećene „D“ obzirom da svjedok „C“ nije svjedočila, nit je pitana na te okolnosti, dok iz pročitanih iskaza svjedoka Saje Ćorić proizilazi da je oštećena „D“ njima rekla da su je silovali Emir Brekalo i Dario Sušac i da je Emir Brekalo nju tada izveo iz prostorje gdje su bile zatvorene.

621. Također, oštećena „D“ je timski vještačena¹⁶⁸ i vještaci dr. Bravo-Mehmedbašić i dr. Fadilpašić su dali mišljenje da je uzročno-posljedično sa kombiniranom torturom u zatočenju kod ispitanice došlo do razvoja posttraumatskog stresnog poremećaja hroničnog tipa.

622. Dakle, analizirajući izvedene dokaze Vijeće nesumnjivo utvrđuje da je oštećena „D“ silovana kritične prilike, ali je sporno da li se može utvrditi van svake razumne sumnje da je počinitelj predmetne inkriminacije optuženi Darijo Sušac. Naime, oštećena to lice identificira isključivo po imenu „Dario“, a što je nedovoljno da bi se isključivo lice tog imena moglo vezati za optuženog Sušca. Okolnosti koje je oštećena „D“ iznijela kao potencijalno potkrijepljujuće dokaze i kontrolne faktore nisu doprinijele nesumnjivom utvrđivanju identiteta lica koje ju je kritične prilike silovao, obzirom da se pročitanim iskazom svjedoka Saje Ćorić negiraju navodi oštećene „D“ da je od nje saznala za prezime lica koje je kritične prilike Emir Brekalo oslovio

imenom Dario, a da iskaz svjedoka „C“ nije uopšte bio relevantan obzirom da nije svjedočila nit je pitana na ove okolnosti.

623. Imajući u vidu da oštećena „D“ lice koje ju je silovalo kritične prilike identificira isključivo po imenu, a da drugi provedeni dokazi na ove okolnosti, pročitani iskaz svjedoka Saje Ćorić ne doprinose pouzdanom utvrđivanju da je Dario koji je kritične prilike silovao svjedokinju „D“ upravo optuženi Dario Sušac, Vijeće se nije moglo van svake razumne sumnje uvjeriti u krivicu optuženog Sušca za ove radnje, te ga je primjenom principa *in dubio pro reo* oslobodilo od optužbe.

Zaključak u pogledu oslobađajućeg dijela presude

624. Stoga, polazeći od svega navedenog, i pravila *in dubio pro reo*, tj. da neku činjenicu sud može na temelju ocjene dokaza smatrati utvrđenom kada se na glavnom pretresu uvjerio u njeno postojanje i kad u tom pogledu nema više dvojbi, te da pri tome sve činjenice koje su na štetu optuženog moraju se sa sigurnošću utvrditi, tj. dokazati, a ako se to ne postigne uzima se kao da one i ne postoje, dok se sve činjenice koje su u korist optužene osobe, uzimaju kao da postoje i onda i kad su utvrđene sa vjerovatnošću (znači, ne sa sigurnošću), to samim tim Vijeće nije našlo dokazanim da su optuženi Nedžad Tinjak, Dario Sušac, Nuhan Šikalo, Dario Mihalj, Tomislav Aničić i Slavko Golemac, isključujući svaku razumnu sumnju, počinili krivičnopravne radnje opisane u tačkama 3. (Nedžad Tinjak), 4. (Dario Sušac), 5. (Dario Sušac), 6. (Slavko Golemac i Stanko Škobić), 7. b) (Nedžad Tinjak), 9. (Dario Sušac), 10. (Tomislav Aničić, Nuhan Šikalo i Dario Mihalj), 11. (Dario Mihalj) i 13. (Dario Sušac) iz kojeg razloga je valjalo iste osloboditi od optužbi u odnosu na navedene činjenične događaje.

625. Time što je zakonodavac utvrdio da kada nije dokazano da je optuženi počinio krivično djelo za koje je optužen usljed čega se oslobađa od optužbe (član 284. tačka c) ZKP BiH), zakonodavac je implicitno, ali nedvosmisleno, omogućio primjenu načela *u sumnji u korist optuženog*, jer ukoliko raspoloživi dokazi ukazuju samo na određena saznanja u pogledu činjenica da je optuženi učinio krivično djelo koje je predmet optužbe, on na temelju toga svakako mora biti oslobođen, pa sud ne može, odnosno ne smije, donijeti osuđujuću presudu.

¹⁶⁸ Nalaz i mišljenje timskog vještačenja uloženo u spis kao T-16.

626. Dakle, proceduralnim propustima Tužilaštva u odnosu na činjenični opis optužnice naspram dokaza koji su izvedeni na glavnom pretresu, te uslijed nedostatka dokaza, Vijeće je bilo u obavezi primjenom principa *in dubio pro reo* iz člana 3. stav 2. ZKP BiH, osloboditi od optužbe Nedžada Tinjaka, Darija Sušca, Nuhana Šikala, Darija Mihalja, Tomislava Aničića i Slavka Golemca za radnje činjenično opisane u tačkama II.1. do II.10. izreke oslobađajućeg dijela presude.

V. ODLUKA O KAZNI

627. Odlučujući o kazni, Vijeće je cijenilo sve okolnosti koje utiču na visinu kazne, a posebno stepen odgovornosti optuženih, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačinu ugrožavanja i povrede zaštićenog dobra, kao i okolnosti pod kojim je djelo učinjeno. Pored toga, cijenilo je i raniji život optuženih, njihove osobne prilike, te držanje u toku krivičnog postupka.

628. Cilj razmatranja ovih elemenata je da pomognu sudu da utvrdi kaznu koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u vezi sa samim djelom i njegovim posljedicama po zajednicu, ali da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima za konkretnog počinioca.

629. Suđenje i kažnjavanje ovih djela mora pokazati da se zločini počinjeni za vrijeme rata neće tolerisati i da je krivični postupak odgovarajući način da se zločini razotkriju. Kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinijeti pomirenju tako što će dati zakonski odgovor, te promovisati nastojanje da se na taj način zadovolji pravda umjesto ličnom osvetom ili osvetom zajednice. Predmetna krivična djela predstavljaju teške povrede normi međunarodnog prava i potrebno ih je tretirati na način da to služi kao nauk drugima.

630. U odnosu na stepen krivice, Vijeće je utvrdilo da su optuženi postupali sa direktnim umišljajem, odnosno da su bili svjesni da svojim postupanjem čine krivično djelo i htjeli su njegovo izvršenje.

631. Prilikom odmjeravanja visine kazne u skladu sa članom 41. KZ SFRJ, Vijeće je imalo u vidu sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća.

632. U odnosu na optuženog Nedžada Tinjaka, Vijeće je kao otežavajuće okolnosti cijenilo težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi s tim način izvršenja

krivičnog djela za koje je oglašen krivim, kao i težinu posljedica koje su radnje optuženog prouzrokovale kod oštećenih, ali i upornost optuženog u izvršenju krivičnog djela. Također, Vijeće je cijeno i brojnost i diverzifikaciju radnji optuženog u izvršenju pojedinačnih inkriminacija za koje je oglašen krivim, a samim tim i broj žrtava, odnosno oštećenih lica prema kojima je optuženi preduzeo inkriminisane radnje.

633. Kada su u pitanju olakšavajuće okolnosti na strani optuženog Tinjaka, Vijeće je cijeno da je optuženi porodičan, otac troje djece, te da ranije nije osuđivan.

634. U odnosu na optužene Kordića i Lovrića Vijeće nalazi da su izrečene kazne zatvora adekvatne ocjeni olakšavajućih okolnosti na strani optuženih koje je Vijeće, u njihovoj ukupnosti, cijeno, a naročito da posljedice njihovog postupanja nisu toliko teške niti dalekosežne prirode kako je to slučaj sa inkriminacijama sa težim posljedicama u okviru djela ratnih zločina.

635. Kada su u pitanju optuženi Jure Kordić i Dražan Lovrić Vijeće je cijeno kao olakšavajuće okolnosti da su porodični, optuženi Kordić je otac troje djece, a optuženi Lovrić otac dvoje djece, zatim da su ranije neosuđivani (i za optuženog Kordića je uzeta ova presumpcija, obzirom da je njegova ranija osuda brisana¹⁶⁹), kao i da je optuženi Kordić u inkriminisanoj periodu bio mlađe životne dobi.

636. Uzevši u obzir sve ove elemente koji su relevantni za krivično djelo za koje su optuženi Kordić i Lovrić oglašeni krivim, Vijeće smatra da izrečene kazne predstavljaju neophodnu i srazmjernu kaznu koja odražava težinu krivičnog djela, pa je optuženima Kordiću i Lovriću ublažilo zapriječene kazne.

637. S obzirom na sve naprijed navedeno, Vijeće nalazi da su izrečene kazne srazmjerne težini počinjenog krivičnog djela i nastupjelim posljedicama, te da će se

¹⁶⁹ T-85- Izvod iz kaznene evidencije za Juru Kordića- „Rješenjem PU Mostar br. 02-02/5-2-12-109/11, od 30.05.2011. godine, briše se osuda iz presude K 85/98.“; Navedena presuda Općinskog suda u Mostaru je od 25.20.2001. godine, praomoćna dana 21.10.2002. godine, zbog krivičnog djela Iznuda iz člana 160. stav 1. KZ FBiH, kazna zatvora od 3 (tri) mjeseca).

U prilog navedenom je Presuda Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, broj: 04 0 K 006123 15 Kž 6 od 04.03.2015. godine, u kojoj se, između ostalog, navodi da se osuda koja je brisana ne može optuženom cijeno kao otežavajuća okolnost prilikom odmjerenja kazne za novo krivično djelo s obzirom da zakon ne predviđa izričito dostavljanje sudu podataka o brisanoj osudi osobe protiv koje se vodi krivični postupak, te s obzirom da zakon izričito propisuje da se brisanjem osude učinitelj krivičnog djela smatra neosuđivanim.

izrečenom kaznom zatvora postići svrha kažnjavanja, propisana članom 33. KZ SFRJ.

VI. ODLUKA O TROŠKOVIMA POSTUPKA

638. Vijeće je našlo opravdanim osloboditi optužene Kordića, Lovrića i Tinjaka obaveze naknade troškova postupka, u dijelu u kojem su oglašeni krivim, obzirom da su prema ličnim podacima u spisu lošeg materijalnog stanja, pa ako se ima na umu da su i troškovi odbrane optuženih plaćani iz budžetskih sredstava suda, to Vijeće cijeni da bi dosuđivanjem obaveze naknade troškova bila dovedena u pitanje egzistencija optuženih i članova njihove porodice.

639. U odnosu na oslobađajući dio presude u odnosu na optužene Tinjaka, Sušca, Šikala, Mihalja, Škobića, Aničića i Golemca, Vijeće je primjenom odredbe člana 189. stav 1. ZKP BiH optužene oslobodilo obaveze naknade troškova postupka.

VII. ODLUKA O IMOVINSKOPRAVNIM ZAHTJEVIMA

640. Primjenom odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, Vijeće je radi ostvarivanja imovinskopravnog zahtjeva oštećene Mustafu Nazdrajića, Lamiju Isić, Denisa Vuka, Elmu Špago, Envera Tihaka, Salku Smajilovića, Almasu Bešo, Mirana Merzića, te svjedoke "L", "E", "A", "F", "Al", "W", "J", "C", "P", "R1", "B", "AD", "O", "D", "152" i "AB" uputilo na parnicu, obzirom da podaci prikupljeni u toku ovog postupka nisu Vijeću pružili pouzdan osnov za potpuno ili djelimično dosuđenje, pa bi utvrđivanje visine imovinskopravnih zahtjeva predstavljalo nepotrebno odugovlačenje predmetnog postupka.

641. U odnosu na oslobađajući dio izreke presude, Vijeće je po ovom pitanju postupilo u skladu sa odredbom člana 198. stav 3. ZKP BiH.

ZAPISNIČAR:

PREDSJEDNIK VIJEĆA

Pravni savjetnik-asistent

SUDIJA

Selena Beba

Enida Hadžiomerović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude stranke i branioci mogu izjaviti žalbu vijeću Apelacionog odjeljenja Suda u roku od 15 (petnaest) dana od dana prijema pismenog otpravka presude.

U skladu sa odredbom člana 293. stav 4. ZKP BiH oštećeni presudu mogu pobijati žalbom, samo u dijelu koji se odnosi na odluku Suda o troškovima krivičnog postupka i odluku o imovinsko pravnom zahtjevu.

*Žalba se podnosi Sudu u dovoljnom broju primjeraka

VIII. ANEKS II

Broj: S1 1 K 027427 18 Kri
Sarajevo, 30.09.2021. godine

Sud Bosne i Hercegovine, u vijeću sastavljenom od sudije Enide Hadžiomerović, kao predsjednika vijeća, te sudija Jasmine Ćosić Dedović i Darka Samardžića, kao članova vijeća, u krivičnom predmetu protiv optuženih Jure Kordića i drugih, zbog krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkama a), e), f), g) i k) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), sve u vezi sa članovima 29. i 180. stav 1. istog Zakona, odlučujući o prijedlogu Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0002817 12 od 21.01.2020. godine, za prihvatanje utvrđenih činjenica, na osnovu člana 4. Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) Tužilaštvu BiH i korištenju dokaza pribavljenih od MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH (Zakon o ustupanju predmeta), dana 30.09.2021. godine donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

Odbija se prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj: T20 0 KTRZ 0002817 12 od 21.01.2020. godine za prihvatanje činjenica utvrđenih u predmetima MKSJ *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih, broj: IT-04-74-T od 29.05.2013. godine, Tužilac protiv Zdravka Mucića i drugih, broj: IT-96-21-T od 16.11.1998. godine i Tužilac protiv Mladena Naletelića i Vinka Martinovića, broj: IT-98-34-T od 31.03.2003. godine, kao neosnovan.*

O b r a z l o Ź e n j e

Sud Bosne i Hercegovine (Sud BiH/Sud) je dana 07.05.2018. godine zaprimio prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine (Tužilaštvo BiH/Tužilaštvo) broj: T20 0 KTRZ 0002817 12 od 07.05.2018. godine, da Sud prihvati činjenice utvrđene pravosnažnom presudom protiv Jadranka Prlića i drugih broj IT-04-74-T od 29.11.2017. godine i Marka Radića i drugih broj X-KRŽ-05/139 od 09.03.2011. godine. Navedeni prijedlog je dostavljen odbranama optuženih na izjašnjenje. Nakon što su branioci optuženih dostavili svoja izjašnjenja, te Sud izvršio uvid u prijedlog Tužilaštva i izjašnjenja odbrana, ustanovljeno je da podneseni prijedlog sadrži određene nedostatke zbog kojih je isti Tužilaštvu vraćen na uređenje dana 11.10.2019. godine, uz detaljno navođenje u čemu se ogledaju takvi nedostaci i kojim kriterijama se Tužilaštvo treba rukovoditi prilikom formulisanja predmetnog prijedloga.

S tim u vezi, Tužilaštvo je dana 21.01.2020. godine dostavilo uređeni prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica u pravosnažnim presudama

Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, a o kojem prijedlogu je također odbranama svih optuženih bila data mogućnost da se izjasne. U tom smislu, a prije nego se Vijeće dalje upusti u razmatranje ovog prijedloga, potrebno je osvrnuti se na prigovor odbrane optuženog Darija Mihalja, advokata Mirne Avdibegović, da je Tužilaštvo iskoristivši situaciju vraćanja prvobitno podnesenog prijedloga na uređenje znatno proširilo prijedlog za prihvatanje utvrđenih činjenica, a što je prema njihovoj ocjeni nedopušteno u ovoj fazi krivičnog postupka. Suprotno ovakvom shvatanju branioca optuženog Mihalja, Vijeće nalazi da ovakvom vrstom prijedloga isključivo disponiraju stranke u postupku, bez da je propisano ili nametnuto ograničenje u bilo kakvom smislu u odnosu na tu vrstu prijedloga. Nadalje, činjenica je da je u konkretnom slučaju odbranama optuženih u oba navrata bilo omogućeno da se izjasne o prijedlogu Tužilaštva, nesumnjivo potvrđuje da ni na koji način nije došlo do povrede prava na odbranu. Radi otklanjanja bilo kakvih eventualnih nejasnoća ili dilema, u nastavku prilikom pozivanja na prijedlog Tužilaštva, Vijeće referiše na posljednji zaprimljeni prijedlog datiran na 21.01.2020. godine, dostavljen Sudu od strane Tužilaštva nakon poziva na uređenje i otklanjanje uočenih nedostaka prvobitno podnesenog prijedloga.

Dakle, Tužilaštvo navedenim prijedlogom predlaže da Sud prihvati kao dokazane činjenice utvrđene pravosnažnim presudama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) i to iz prvostepenih presuda u predmetu protiv Jadranka Prlića i drugih, u predmetu protiv Zdravka Mucića i drugih, te u predmetu protiv Mladena Naletelića i Vinka Martinovića, zasnivajući svoj prijedlog na odredbama Zakona o ustupanju predmeta.

Tužilaštvo u obrazloženju prijedloga navodi da smatra da predložene činjenice u cijelosti ispunjavaju kriterije za prihvatanje činjenica kao utvrđenih, te da iste treba u cijelosti prihvatiti, posebno radi postizanja značajne ekonomičnosti ovog krivičnog postupka, dodajući da u slučaju prihvatanja prijedloga, broj planiranih svjedoka ili materijalnih dokaza se neće smanjivati, dok u slučaju neprihvatanja će tražiti prihvatanje brojnih dodatnih dokaza, obzirom da sva dokazna sredstva koja bi Tužilaštvu bila potrebna da dokaže predložene činjenice nisu taksativno navedena u optužnici.

Također, Tužilaštvo ukazuje da su sve predložene činjenice relevantne za predmetni krivični postupak, da direktno ne inkriminišu optužene niti da su predmet razumnog spora među stranama u ovom predmetu. Stoga, predlaže da Vijeće usvoji sve predložene činjenice, kao utvrđene.

Branilac optuženog Darija Mihalja, advokat Mirna Avdibegović u svom izjašnjenju navodi da su prijedlozi za prihvatanje predloženih činjenica neosnovani i da ne ispunjavaju kriterije koji su uspostavljeni u praksi MKSJ, obzirom da se pojedine predložene činjenice razlikuju od formulacije u izvornoj presudi (činjenice u tački II (1) 84. i 85. prijedloga), zatim nemogućnost dokazivanja elemenata krivičnog djela koje se optuženim stavlja na teret utvrđenim činjenicama, umjesto dokaza predloženih uz optužnicu, da Tužilaštvo nije objasnilo relevantnost predloženih činjenica i u konačnici da je suprotno osnovnim postulatima i pravilima krivičnog postupka o strogoj obavezi Tužilaštva da u optužnici

navede sve dokaze koji potkrepljuju optužnicu i koji se izvode u dokaznom postupku. Nadalje, branilac optuženog Mihalja ističe da činjenice iz tačke II (1) 40, te od 106. do 139. se direktno odnose na inkriminacije koje se optužnicom stavljaju na teret, posebno u pogledu tretmana osoba u „Vojnom“, involviranih pojedinaca i uslova boravka, a što prema ocjeni odbrane dovodi do kontaminacije vijeća u odnosu na odluku o poklanjanju vjere iskazima pojedinih svjedoka. Što se tiče činjenica iz tačke II (2) 1. branilac optuženog Mihalja ističe da istu smatra potpuno irelevantnom i da se može odnositi na svaku optužnicu o ratnim zločinima. Slijedom navedenog, odbrana smatra da prihvatanje predloženih činjenica kao utvrđenih ne bi doprinijelo većoj ekonomičnosti postupka, nego bi teret dokazivanja, suprotno načelu in dubio pro reo, bio prebačen na odbranu koja bi onda snosila teret diskvalifikovanja te činjenice.

Branioци optuženih Dražana Lovrića i Nuhana Šikalo u dostavljenim izjašnjenjima ističu gotovo istovjetne razloge protivljenja prijedlogu Tužilaštva, da predložene činjenice ne ispunjavaju potrebne kriterije da bi se prihvatile kao utvrđene, slijedom čega predlažu da se predmetni prijedlog odbije kao neosnovan.

Branilac optuženog Stanka Škobića, advokat Anka Hršćić, u usmenom izjašnjenju na ročištu za nastavak glavnog pretresa dana 15.02.2021. godine ističe da se činjenice utvrđene u pravomoćnim presudama MKSJ u predmetu protiv Jadranka Prića i Zdravka Mucića i drugih, Mladena Naletelića i drugih, mogu relevantno odnositi samo na te predmete, a ne i na neke druge predmete, posebno ne na konkretni, jer bi to bilo vješto izbjegavanje načela neposrednosti izvođenja dokaza koje propisuje ZKP BiH. Po mišljenju odbrane optuženog Škobića vrlo veliki broj činjenica koje se spominju u navedenim odlukama MKSJ, a vezane su za konkretan postupak, mogle bi se izvrnuti kritici, odnosno ponovo provjeriti, što bi prouzrokovalo sasvim druge zaključke. Također, odbrana smatra da predložene činjenice direktno inkriminiraju optužene u ovom predmetu, zbog čega se i protivi prihvaćanju tih činjenica kao utvrđenih.

Branioци optuženih Jure Kordića, Nedžada Tinjaka i Darija Sušca, advokat Nenad Gvozdić, Fadil Abaz i Davor Šilić, pridružili su se izlaganjima prethodnih odbrana i istakli protivljenje prijedlogu Tužilaštva, s tim da je branilac optuženog Kordića naveo da se u prijedlogu, između ostalog, navodi podatak da rijeka Neretva teče u pravcu sjever-istok, što prema njegovom mišljenju nije tačno, obzirom da ista teče u pravcu sjever-jug, a što je potvrdilo i nekoliko svjedoka u Hagu koji su saslušavani na ovu okolnost, što samo potvrđuje da se prijedlog Tužilaštva ne može uvažiti.

Nakon što je razmotrilo podneseni prijedlog Tužilaštva, te navode odbrana optuženih, Vijeće je donijelo odluku kao u izreci iz sljedećih razloga.

Član 4. Zakona o ustupanju daje mogućnost Sudu da iskoristi ranije utvrđene činjenice pravomoćnim odlukama MKSJ u cilju ekonomičnosti postupka, istovremeno štiteći prava optuženog na pravično suđenje. Naime, Zakon o ustupanju predmeta mora se tumačiti kao *lex specialis* u odnosu na Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH), odnosno odredbe članova 15. i 273. ZKP BiH, koje se odnose na načelo slobodne

ocjene dokaza i neposrednog izvođenja dokaza. Međutim, iako se teret dokazivanja prebacuje sa optužbe na odbranu, bitno je napomenuti da tako utvrđene činjenice predstavljaju oborivu pretpostavku, što znači da odbrana u svakom trenutku može osporavati navedene činjenice.

Opće shvatanje utvrđenih činjenica, kako to pokazuje sudska praksa Suda BiH¹⁷⁰ i praksa MKSJ¹⁷¹, jeste da one stvaraju pravnu pretpostavku vrijednosti te pojedinačne činjenice. I odredbe ZKP BiH¹⁷², kao i odredbe Konvencije¹⁷³, omogućavaju optuženom da osporava bilo koju utvrđenu činjenicu koju je prihvatio Sud. Na taj način je zadovoljen princip pravičnosti i jednakosti u postupanju. Ako imamo u vidu da se svi dokazi prihvaćeni kao utvrđene činjenice mogu osporavati na suđenju korištenjem svih pravnih ili činjeničnih argumenata ili protivdokaza¹⁷⁴, slijedi zaključak da je ispoštovan i princip dokaznog postupka. Sud BiH nije obavezan da svoju presudu temelji na nekoj činjenici utvrđenoj u presudama MKSJ. Umjesto toga, utvrđene činjenice se prihvataju i razmatraju u svjetlu

¹⁷⁰ Neka od rješenja o utvrđenim činjenicama koja su donijela pretresna vijeća Suda BiH:

Rješenje u predmetu protiv *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KR-05/70 od 13.7.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Gojka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Miloša Stupara i dr. (Kravica)*, predmet br. X-KR-05/24 od 3.10.2006. g; Rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, broj X-KR-05/58 od 5.2.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Kreše Lučića*, br. X-KR-06/298 od 27.3.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Nenada Tanaskovića*, predmet br. X-KR-06/165 od 26.6.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Željka Leleka*, predmet br. X-KR-06/202 od 3.7.2007. g; drugo Rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.7.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Željka Mejakića i dr.*, predmet br. X-KR-06/200 od 22.8.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Mitra Raševića i Save Todović*, predmet br. X-KR-06/275 od 2.10.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Jadranka Palije*, predmet br. X-KR-06/290 od 14.11.2007. g; Rješenje u predmetu protiv *Milorada Trbića*, predmet br. X-KR-07/386 od 13.12.2007. g. , Rješenje u predmetu *Paško Ljubičić* broj X-KR-06/241 od 07.01.2008. godine, rješenje u predmetu *Zdravko Mihaljević* broj X-KR-07/330 od 07.04.2008. godine i rješenja u predmetu *Predrag Kujundžić* broj X-KR-07/442 od 07.05.2008. godine i od 08.05.2008. godine

Neke od usmenih odluka o utvrđenim činjenicama koje su kasnije uključene u prvostepenu presudu:

Prvostepena Presuda u predmetu protiv *Neđe Samardžića*, predmet br. X-KR-05/49 od 7.4.2006. g, str. 10.-13.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Dragoja Paunovića*, predmet br. X-KR-05/16 od 26.5.2006. g, str. 13.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Bobana Šimšića*, predmet br. X-KR-05/04 od 11.7.2006. g, par. 49; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Nikole Kovačevića*, predmet br. X-KR-05/40 od 3.11.2006. g, str. 19.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Marka Samardžije*, predmet br. X-KR-05/07 od 3.11.2006. g, str. 15.-18.; prvostepena Presuda u predmetu protiv *Radislava Ljubinca*, predmet br. X-KR-05/154 od 8.3.2007. g, str. 15.-20.

Preispitivanje rješenja pretresnih vijeća o utvrđenim činjenicama u drugostepenim presudama:

Drugostepena Presuda u predmetu protiv *Dragoja Paunovića*, predmet br. X-KRŽ-05/16 od 27.10.2006. g, str. 5.; drugostepena Presuda u predmetu protiv *Neđe Samardžića*, predmet br. X-KRŽ-05/49 od 13.12.2006. g, str. 8.-12.; drugostepena Presuda u predmetu protiv *Radovana Stankovića*, predmet br. X-KRŽ-05/70 od 28.3.2007. g, str. 10. (str. 9. verzije na engleskom jeziku); drugostepena Presuda u predmetu protiv *Nikole Kovačevića*, predmet br. X-KRŽ-05/40 od 22.6.2007. g, str. 5.-6.

¹⁷¹ Do sada najbolje razrađen primjer koji daje pregled prakse MKSJ/MKSR: Odluku o činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu protiv *Vujadina Popovića i dr.*, predmet br. IT-05-88-T od 26.9.2006. g, kojom se dodatno razrađuju kriteriji obrazlagani u dvjema odlukama MKSJ-a o činjenicama o kojima je presuđeno, u predmetu protiv *Momčila Krajšnika*, predmet br. IT-00-39-T od 28.2.2003. g. i 24.3.2005. g.

¹⁷² Član 6. stav 2. ZKP BiH.

¹⁷³ Član 6. stav 3. tačka d) Konvencije.

¹⁷⁴ Utvrđene činjenice su dokazi i mogu se osporavati kao i svi drugi dokazi svim sredstvima koja su procesno dopuštena. Ocjenu da li je osporavanje bilo uspješno ili ne donosi Sud u svojoj pravomoćnoj presudi. Isti zaključak je donio Sud BiH u svom Rješenju o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Jadranka Palije*, predmet br. X-KR-06/290 od 14.11.2007. g, na str. 5.

svih dokaza izvedenih tokom suđenja, u skladu sa principom slobodne ocjene dokaza iz člana 15. ZKP BiH. Usvajanjem ovakvog pristupa ispoštovan je osnovni princip pretpostavke nevinosti iz člana 3. stav 1. ZKP BiH i člana 6. stav 2. Konvencije. Relevantna sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava podržava ovakav pristup, ali pod uslovom da se optuženom pruži mogućnost osporavanja prihvaćenih činjenica.¹⁷⁵

U predmetu Suda BiH broj X-KR-05/24 protiv optuženih *Miloša Stupara i drugih*, sudeće vijeće je dana 03.10.2006. godine donijelo rješenje u kojem je navelo kriterije koje je smatralo odgovarajućim za primjenu prilikom korištenja svog diskrecionog prava iz člana 4. Navedeni kriteriji uzimaju u obzir prava optuženih, zaštićenim zakonima Bosne i Hercegovine, a koji uključuju osnovna prava zaštićena Evropskom konvencijom. U isto vrijeme, Vijeće je uzelo u obzir dosadašnju praksu MKSJ u tumačenju pravila 94. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ.

Što se tiče kriterija, kako je navedeno u ranijim rješenjima ovog Suda u drugim predmetima¹⁷⁶, Vijeće svoje zaključke bazira na Odluci Pretresnog vijeća MKSJ-a od 26.09.2006. godine u predmetu MKSJ *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih* (IT-05-88-T).

Naime, pomenuti kriteriji zahtijevaju da činjenica o kojoj je presuđeno može biti primljena na znanje ukoliko je: jasna, konkretna i može se identifikovati, ograničena na zaključke o činjenicama i ne uključuje pravne karakterizacije, pobijana je na suđenju i spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe ili je o njemu konačno presuđeno u žalbenom postupku ili je pobijana na suđenju, a sada spada u dio presude koji je predmet žalbe, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna. Nadalje, ista ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog, niti biti predmet (razumnog) spora između strana u predmetu, te se ne može zasnivati na sporazumima o priznanju krivnje u ranijim predmetima i uticati na pravo optuženog na pravično suđenje.

Nakon razmatranja ovih kriterija u kontekstu argumenata koji su izneseni u ovom predmetu, Vijeće smatra da predložene činjenice u prijedlogu Tužilaštva BiH ne ispunjavaju uslove iz pobrojanih kriterija, slijedom čega ih Vijeće nije moglo prihvatiti kao dokazane u ovom postupku.

S tim u vezi, kad je riječ o predloženih 139 (stotridesetdevet) činjenica iz presude pretresnog vijeća u predmetu MKSJ-a protiv Jadranka Prlića i drugih, Vijeće iste nije moglo razmatrati u kontekstu prihvatanja, obzirom da žalbena presuda u tom predmetu, a što pravilno akcentira odbrana optuženog Mihalja, do ovog trenutka nije prevedena na jezike koji su u službenoj upotrebi u BiH i objavljena kao takva na službenoj stranici

¹⁷⁵ Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Salabiaku p. Francuske*, donesena 07.10.1988. g, 13 EHRR 379, par. 28.-29. Vidi i obrazloženje u Rješenju o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Milorada Trbića*, predmet br. X-KR-07/386 od 13.12.2007. g, str. 12.

¹⁷⁶ Predmeti Suda *Željko Mejakić i dr.* (X-KR-06/200), *Paško Ljubičić* (X-KR-06/241), *Zdravko Mihaljević* (X-KR-07/330) i *Predrag Kujundžić* (X-KR-07/442).

MKSJ-a, tako da je Vijeće bilo u potpunosti lišeno mogućnosti da analizira da li su predložene činjenice iz prvostepene presude MKSJ-a na bilo koji način osporavane ili osporene u žalbenom postupku ili se radi o onim činjenicama koje nisu bile predmet žalbe.

Upravo iz ovog razloga, u nastojanju da obezbijedi pravilno i svestrano razmatranje prijedloga Tužilaštva, čekajući objavljivanje drugostepene presude u predmetu MKSJ-a protiv Jadranka Prlića i drugih na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, Vijeće nije ranije o tome odlučivalo, a u međuvremenu je došlo do izvođenja mnogobrojnih dokaza po prijedlogu Tužilaštva, ispitivanjem svjedoka na glavnom pretresa.

U svjetlu te činjenice, predložene činjenice iz predmeta MKSJ-a protiv Zdravka Mucića i drugih, te Mladena Naletelića i Vinka Martinovića, Vijeće nije prihvatilo iz razloga što nisu relevantne, odnosno ne odnose se na pitanja od značaja u tekućem postupku i ne doprinose razrješenju stvari, obzirom na kvantum izvedenih dokaza u ovom postupku na okolnosti koje su sadržane u predloženim činjenicama. Drugaćijim postupanjem, obezvrijedio bi se osnovni cilj člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, a to je efikasnost i ekonomičnost postupka, te dovelo do dupliranja dokaza na iste okolnosti i opterećivanja sudskog spisa, a što je sve suprotno osnovnim principima funkcionisanja krivičnog postupka.

Također, Vijeće nalazi potrebnim za napomenuti da je veliki broj predloženih činjenica parafraziran od strane Tužilaštva, izostavljanjem formulacija poput „pretresno vijeće konstatuje“, „postoje dokazi“, „dokazi su pokazali“ ili su predloženi paragrafi presuda MKSJ sadržavali citiranje iskaza svjedoka koji su svjedočili u tim predmetima, što znači da je Tužilaštvo propustilo da u skladu sa zakonom prijedlog formuliše jasno i precizno.

Vežano za navode Tužilaštva o nenavođenju dokaznih sredstava koja bi bila potrebna da dokaže činjenice navedene u prijedlogu u samoj optužnici, pozivajući se na praksu ovog suda i prigovore odbrane optuženog Mihalja, Vijeće nalazi da branilac optuženog Mihalja pravilno primjećuje problematičnost ovakvih navoda Tužilaštva. Naime, a što je nesporno i zakonom strogo propisano, Tužilaštvo je obavezno da prilikom podizanja optužnice navede dokaze kojim potkrijepljuju navode optužnice, kao i prijedlog o dokazima koji će se izvesti na glavnom pretresu. Propust Tužilaštva da ne postupi na način kako je to zakonom propisano ne može se opravdati pozivanjem na praksu ovog suda, posebno kada se ima u vidu da u cjelokupnom sistemu krivičnog prava u BiH sudska praksa nije izvor prava.

Imajući u vidu naprijed navedeno, a primjenom odredbi člana 4. Zakona o ustupanju predmeta, Vijeće je odlučilo kao u izreci rješenja.

**PREDSJEDNIK VIJEĆA
SUDIJA
Enida Hadžiomerović**

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ovog rješenja nije dozvoljena posebna žalba, a može se pobijati jedino u žalbi na presudu (član 318. stav 2. ZKP BiH).